PROSPERI
FAGNANI
COMMENTARIA
IN QUARTUM LIBRUM
DECRETALIUM.

VENETIIS, M.DC.XCVI.

Apud Paulum Balleonium.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

RUBRICÆ
ET CAPITULA
HUJUS QUARTI LIBRI
DECRETALIUM.

A 2 *Qui*

PRO-

PROSPERI FAGNANI COMMENTARIA In Quartum Librum DECRETALIUM.

DE SPONSALIBUS, & Matrimoniis.

Ex Concilio Triburiensi.

CAPUT I.

DE Francia quidam nobilem mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verùm quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, causatus est, quòd eam non sua, id est, non Francorum lege desponsaverat; dimissaque illa, aliam superduxit. Diffinivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor Euangelicæ legis subjiciatur pœnitentiæ: & à secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

1 DE *Francia*. Matrimonium consensu contrahitur, licèt solemnitates, vel consuetudines patriæ non serventur. Hoc dicit Joan. Andr. Burr. Cardin. Anchar. Abb. Præpos. & Alexand. de Nævo; & duo facit: Primò ponit casum: Secundò diffinit ibi, *Diffinivit*, Joan. Andr.

Pro intelligentia hujus textus vide quod scripsi *in cap. Utrum, num. 15. de cognat. spirit.*

DE SPONSALIBUS.

Eugenius Papa.

CAPUT III.

JUvenis, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret: ex humana tamen fragilitate forsan tentavit quod complere non potuit. Quia igitur in his quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjunx ipsius fuisse dicitur; tum propter prædictam dubitationem: Mandamus, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, dividas ab eodem.

SUMMARIUM.

1 *SPonsalia à pubere contracta cum puella minore septennio an pariant publicæ honestatis justitiam.*
2 *Pars tutior in dubio est tenenda in spectantibus ad salutem animæ.*

1 JUvenis. Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honestatis justitia. Hoc dicit inhærendo

litteræ, secundùm Anton. de Burr. Card. & Abb. sed juxta intellectum Innocentii, Joan. Andr. & aliorum communiter hoc intendit. Si major septennio, in quo malitia supplet, sponsalia contrahat, oritur ex his justitia publicæ honestatis, maximè si commisceri tentaverunt. Primò decisè narrat casum dubium, quem secundò duplici ratione diffinit, ibi, *quia igitur*.

In textu ibi, *quod certius existimamus, tenere debemus*. 2
Nota in spectantibus ad salutem animæ tutiorem partem in dubio esse tenendam; concordant jura hic allegata in glos. 1.

Verùm insignem hanc regulam sacrorum Canonum plures ex recentioribus Theologis multifariam conantur evertere. Alii enim dicunt hujusmodi regulam non esse de præcepto, sed de consilio tantùm, quibus contradicit hæc littera, ponderando verbum *debemus*, quod ex proprietate necessitatem importat, *l. Sæpè, ff. de offic. Procons. gloss. 2. in cap. Proposuit, suprà de appellat.* Alii opponunt huic regulæ contrariam regulam, quòd in dubio melior sit conditio possidentis, juxta textum *in l. Res alienas, C. de rei vendicat. cum similib.* ut per Dec. *in l. In pari, ff. de reg. iur.* Quam regulam opinantur vendicare sibi locum non solùm in materia justitiæ, & in judicio contentioso; sed etiam in materia aliarum virtutum, & in foro conscientiæ; itaut propterea cùm quilibet sit in possessione suæ libertatis, in dubio minimè sequi debeat partem tutiorem, quæ favet præcepto, sed liberè possit amplecti laxiorem, quæ favet libertati. Contra quos pariter stat littera hujus textus; nam iste juvenis antequam sponsalia contraxisset cum prædicta puella, absque dubio erat in possessione contrahendi matrimonium cum illius consobrina, & cum ea de facto jam contraxerat, & erat in possessione conjugii: & tamen quia posteà supervenit dubium impedimenti publicæ honestatis justitiæ propter sponsalia ab ipso contracta cum dicta puella nondum septenni, in hoc dubio Pontifex nulla habita ratione hujusmodi possessionis, judicat eum ligatum impedimento justitiæ, & præcipit ut separetur à dicta consobrina, præcipuè ob rationem illam in littera expressam, quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus. Alii existimant eamdem regulam de tutiori parte in dubio eligenda procedere in materia irregularitatis dumtaxat, juxta textum *in cap. Ad audientiam in c. Significasti, il secondo, & in cap. penult. infrà de homicid.* non autem in aliis materiis. Sed & hos redarguit littera hujus Decretalis, quæ loquitur in impedimento publicæ honestatis justitiæ. Alii demum contendunt eam regulam non habere locum in dubio juris, sed tantùm in dubio facti, vel personæ. Verùm his quoque videtur repugnare hoc Capitulum, quod non loquitur in dubio facti; certum enim erat sponsalia fuisse contracta à prædicto juvene cum puella septennio proxima, in qua malitia ætatem supplebat, secundùm intellectum Innocentii, & communem: & similiter certum erat eumdem juvenem tentasse quod complere non potuit, ut dicitur in littera, & sic super facto nulla fuit dubitatio. Pariter hic nullum fuit dubium personæ; quia textus non dicit hunc juvenem habuisse conscientiam dubiam de suborto impedimento: sed deducit decisionem ex principio illo universali, quòd in dubio pars securior sit tenenda; & sic loquitur in dubio juris præciso, & absoluto, quia ex sponsalibus contractis cum proxima septennio, in qua supplet malitia, fuit dubium juris absolutum, an orta esset publicæ honestatis justitia. Quare suprascriptas opiniones omnes singillatim confutavimus in repetitione *cap. Ne innitaris, suprà de Constitut. à nu. 172. ad num. 225.* ubi plenè videas.

D E S P O N S A L I B U S.

Alexander III. Papien. Episcopo.

C A P U T IV.

AD audientiam nostri Apostolatus pervenit, quòd cùm H. Papiensis civis, filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet in uxorem: juravit, quòd si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eamdem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse, juramentis interpositis firmaverunt: Ideòque præfatus H. eamdem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quòd sponsam fratris, frater habere non potest: Mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas; sed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissa, Ecclesiastica districtione compellas.

S V M M A R I V M.

1 *Sponsalia contracta cum consanguinea pariunt publicæ honestatis iustitiam, & num. 6.*

2 *Sponsalia sub conditione à parentibus contracta non sunt conditionalia, si purè à filiis contracta fuerint.*

3 *Sponsalia conditionalia non pariunt publicam honestatem ante eventum conditionis.*

4 *Matrimonium ne contrahatur in casibus ab Ecclesia prohibitis, quilibet de populo potest se opponere.*

5 *Et idem potest esse denunciator, & testis.*

6 *Sponsalia nulla ex alia causa, quàm ex defectu consensus; de iure communi inducunt publicam honestatem, quæ impedit, & dirimit matrimonium cum consanguineis sponsi usque ad quartum gradum, & num. 10.*

Secus ex Concilio Tridentino, num. 8.

7 *In impedimento publicæ honestatis inducendo Ecclesia magis respexit ad factum, quàm ad ius, & n. 21.*

8 *Impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus nullis omninò sublatum est à Concilio Tridentino, & ex validis restrictum est ad primum gradum.*

9 *Sponsalia nulla ex defectu consensus iustitiam non inducunt.*

Sive sint de futuro, sive de præsenti, num. 18.

11 *Impedimentum publicæ honestatis an oriatur ex matrimonio contracto contra formam Concilii Tridentini, & non consummato, & num. seqq. usque ad num. 22.*

Et quatenus oriatur, an fuerit restrictum ad primum gradum per Concilium Tridentinum, num. 22. & num. seqq. usque in fin.

12 *Impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio rato, & non consummato, non est sublatum à Concilio Tridentino, & num. 22.*

13 *Sponsalia propriè dicuntur ante matrimonium contractum, posteà verò nonnisi impropriè.*

14 *Sponsa de futuro non comprehenditur in statutis odiosis loquentibus de uxore.*

15 *Sponsalia de præsenti inducunt maiorem honestatem, quàm sponsalia de futuro, & num. 22.*

16 *Dictio*, omninò, *quid importet, & n. seqq.*

17 *Obligatio naturalis non oritur ex contractu omninò nullo, & num. 24.*

19 *Gradibus consanguinitatis, & affinitatis sublatis, censentur etiam sublati gradus honestatis.*

25 *Ius civile non potest tollere naturalem consensum, sed tantùm illius effectus.*

26 *Matrimonium etiam nullum parit infamiæ, ac bigamiæ impedimentum.*

27 *Matrimonium de facto contractum à Monacho, producit impedimentum publicæ honestatis.*

28 *Impedimentum publicæ honestatis an obstet in foro conscientiæ, si matrimonium sit omninò occultum.*

29 *Sponsalia mutuo consensu dissoluta inducunt publicæ honestatis impedimentum.*

AD audientiam. Ex sponsalibus contractis cum consanguinea oritur publicæ honestatis justitia. Hoc dicit secundùm omnes. Primò narrat factum. Secundò decidit ibi, *Sed quoniam.* 1

Nota primò ibi, *Quod si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset.* Conditionem à parentibus adjectam 2

in

in ſponſalibus filiorum non efficere ſponſalia conditionalia, ſi modò à filiis purè fuerint contracta; & ita contigit in caſu bujus textus, quia ſponſalia hic fuerunt purè contracta à filio, non autem ſub illa conditione, ſub qua juravit prius pater, & ideò inducunt publicæ honeſtatis juſtitiam,
3 ſecundùm Abbatem *hic num.* 4. alioquin ſi conditio in contractu ipſo interceſſiſſet, non fuiſſet orta publica honeſtas ante eventum conditionis, ut eſt textus *in cap.* 1. §. *fin. infrà eodem lib.* 6.

4 Secundò nota ibi, *Quidam*, *&c.* quemlibet de populo poſſe ſe opponere ne matrimonium contrahatur ſubſiſtente legitimo impedimento. Ad hoc *cap. final. infrà de clandeſt.*
5 *deſponſ. & c. Præterea, infrà eodem.* Quinimò innuitur hic, ut hoc caſu idem poſſit eſſe denunciator, & teſtis: ad quod facit *cap. In omni, ſupra de teſtibus*, & hic notant Butr. Abb. & Alexan. de Nævo omnes *in* 1. *notab.* & Præpoſ. *n.* 1. *in* 2. *notab.*

6 Ultimò nota ex Decretali. Hoc jure inſpecto publicæ honeſtatis juſtitiam oriri etiam ex ſponſalibus nulliter contractis cum conſanguinea, ut hic eſt caſus ſecundùm Jo. Andr. cum quo concordant Butr. Card. Anchar. Abb. Præpoſ. & Alexan. de Nævo omnes *in Summario textus*; & quamvis littera narrans factum loquatur in fratre, tamen idem eſt in omnibus conſanguineis ſponſi uſque ad quartum gradum incluſivè, ad preſcriptum *c. Non debet, infrà de conſanguinit. & affinit.* ſecundùm Abb. *hic n.* 3. & latius dicam infrà *n.* 10. quod locum habet non tantùm ſi ſponſalia ſint nulla ob impedimentum conſanguinitatis, ut in textu, ſed etiam ſi nulla ſint ex quolibet alio impedimento juris poſitivi, puta affinitatis in primo genere, & quarto gradu, vel citeriori, frigiditatis, religionis, & hujuſmodi: ſatis eſt enim ad inducendam publicæ honeſtatis juſtitiam, ut ſponſalia ſint aliqua de jure naturali, & ſic teneant ratione conſenſus, ut eſt expreſſum in *d. cap.* 1. *infra eodem lib.* 6. quo textu approbata fuit opinio Hugonis, & Joann. *in cap. Si quis deſponſaverit*, 27. *quæſt.* 2. & Innoc. *hic poſt princ. in ver. Implere*, qui dicebant Monachum Sacerdotem, frigidum, & conſimiles perſonas contrahendo cum aliqua de facto, impedire omnes eorum conſanguineos cum eadem contrahere, ut notatur in *d. c.* 1.
7 in gloſſ. *in verb. Diſſolvendum.* Quippe in inducendo impedimento juſtitiæ ſacri Canones magis reſpexerunt ad factum, quàm ad jus: oritur enim publica honeſtas ex communi æſtimatione, quia inhoneſtû eſt, ut quis habeat ſponſam conſanguinei ſui in uxorem: unde nihil mirum ſi præſtet impedimentum etiam, quod de jure non ſortitur effectum, gloſſ. *hic. in ver. Habere non poteſt*, Butr. *in* 3. *&* 4. *not. & num.* 10. Abb. *num.* 7. Præpoſ *n.* 1. & Alex. de Nævo *n.* 9. licet Hoſt. *in cap. Non debet, num.* 7. *de conſanguin. & affinit.* liberè affirmaverit hoc impedimentum juſtitiæ modicum rationis habere; proindeque optaverit illud tolli per Eccleſiam, quod tamen in Concilio Lugdunen. obtineri non potuit, ut ibi refert Joan. Andr. *num.* 14.

8 Dixi *hoc iure inſpecto*; quia jure noviſſimo Concilii Trid. *in c.* 3. *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim.* prorſus ſublatum eſt publicæ honeſtatis juſtitiæ impedimentum ex ſponſalibus nullis
9 quacumque ratione: Atque ita non modo cùm nullitas oritur ex defectu conſenſus, ut in infante, & furioſo, quod jure veteri ſancitum erat, *c.* 1. *de deſponſat. impuber. lib.* 6. *& d. cap.* 1. *de ſponſ. eod. lib.* & ibi notat gloſſ. *in ver. Conſenſus*, Archid. Jo. Andr. Gemin. & omnes, ſed etiam cùm nullitas oritur ex quovis alio capite, & ita corrigitur hoc capitulum, & opinio Hugonis, & Joannis, & Innocentii, de qua ſuprà
10 *num.* 6. Ac præterea hoc impedimentum, ubi ſponſalia ſunt valida, ex decreto *d. cap.* 3. reſtrictum eſt ad primum gradum, cùm tamen jure veteri protenderetur uſque ad quartum incluſivè, non tantùm ubi ſponſalia valida erant, ſed etiam ubi erant nulla ex alia cauſa, quam ex defectu conſenſus, ut firmat gloſ. *in d. c.* 1. *in ver. Conſanguinitatis*, *& in ver. Affinitatis*, *infra eod. lib.* 6. & ibi etiam Archid. *n.* 11. Jo. Andr. *n.* 4. Anchar. *n.* 3. Franc. *eod. num.* Gemin. *in* §. *Quare*, *num.* 3. Goffred. *in Summa*, *tit. De eo qui cognovit conſanguineam*, *in fin.* Henr. Boich. *in c. Non debet*, *in fin. de conſang. & affinit.* Abb. *in c. Iuvenis*, *n.* 4. *ſupra eod.* & hic notant. Jo. Andr. *in fin.* reprobans opinionem Franciſci Vercellini, qui dicebat ſponſalia nulla impedire ſolum in primo gradu, cùm hic de fratre dicatur, nec alibi de perſonis ſecundi gradus, vel ulterioris hoc habeatur expreſſum, ut ſponſalia nulla pariant impedimentum, inducebat decretalem, *Cum apud infra eod.* ſed hoc ibi reprobatur, ſecundùm Jo. Andr. *ubi ſupra*, cum quo tranſeunt *hic* Henrich. Boich. *n.* 3. Butr. *num.* 10. Anchar. *num.* 1. Abb. *n.* 3. Alex. de Nævo *num.* 8. & Præpoſit. *in princ.* Stephan. de Gaet. *in repetitione*, *cap. Ad limina*, 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 233. *n.* 483. quorum tamen opiniones, ut prædixi, ſublatæ ſunt à Tridentina Synodo, quia ex ſponſalibus nullis ne in primo quidem gradu oritur juſtitia, ex validis verò primum gradum non excedit.

Ex facto quæſitum eſt, poſito decreto Concilii Tridenti- 11
ni *d. cap.* 3. *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim.* & Declaratione Pii V. in extravag. *Ad Romanum*, & ſtante Declaratione S. Congregationis, quod matrimonium non ſervata forma Concilii contractum non reſolvatur in ſponſalia de futuro: an ex matrimonio per verba de præſenti contra formam à Concilio traditam contracto oriatur impedimentum publicæ honeſtatis; & quatenus oriatur, an ſit reſtrictum ad primum gradum per Decretum Concilii *d. cap.* 3.

Ad evidentiam præmittendum eſt extravagantem Pii V. 12
qua declaratum fuit decretum *d. cap.* 3. habere locum tantummodo in ſponſalibus de futuro, editam fuiſſe ex ſententia S. Congregationis Concilii: nam propoſito dubio, An ex decreto Concilii Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 3. *de reform. matrim.* ſit ſublatum impedimentum publicæ honeſtatis proveniens ex matrimonio contracto per verba de præſenti, non tamen
conſummato: S. Congregatio cenſuit non eſſe ſublatum; 13
quia licet tam ex matrimonio contracto per verba de præſenti, quàm ex ipſis ſponſalibus paſſim à DD. promiſcuè deducatur impedimentum publicæ honeſtatis, Abb. *in c. Sponſam, in princ. de ſponſal.* Covarr. *lib.* 4. *Decr. par.* 6. *c.* 2. tamen
negari non poteſt, quin id impropriè uſurpetur; etenim 14
ſponſalia impropriè dicuntur, quando matrimonium eſt contractum per verba de præſenti: cùm propriè dicantur ante contractum matrimonium, Abb. *in rubr. n.* 3. *& in c. penult. n.* 2. *de ſponſal.* ubi infert ad ſtatuta odioſa; & quæ ſtrictè intelliguntur loquentia de uxore, quæ propriè dicitur contracto matrimonio per verba de præſenti, ut non comprehendant ſponſam per verba de futuro. At decretum
Concilii eſt correctorium juris communis; & ideò ejus verba 15
propriè debent intelligi, præcipuè cùm ex ſponſalibus de præſenti oriatur major honeſtas, quàm ex ſponſalibus de futuro, Abb. *in d. c. Sponſam, in princ. de ſponſal.*

Atque hoc ſuppoſito, & quod matrimonium contractum non ſervata forma Concilii ex ſententia S. Congregationis non reſolvatur in ſponſalia de futuro.

Pro ſententia negativa, videlicet nullum ex prædicto ma- 16
trimonio oriri publicæ honeſtatis impedimentum, faciunt primò verba Concilii *ead. ſeſſ. cap.* 1. *de reform. matrim.* ibi, *Eos ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit*: ſi omninò, ergo totaliter, & ad quoſcumque effectus, Jo. Andr. *in cap. Si beneficia, num.* 2. *in verſ. Omnino, de Præbend. lib.* 6. Felin. *in c. Ex parte*, *il primo poſt princ. de offic. Deleg.* ergo etiam quoad productionem dicti impedimenti: nam ſi inde oriretur tale impedimentum, utique non eſſent omninò inhabiles, & ob id meritò S. Congregatio præinſertam edidit declarationem.

Confirmatur; nam prædicta verba *Omnino inhabiles red-* 17
dit ad ſic contrahendum, adeò partes inhabiles redduntur, ut ex earum contractu nedum civilis, ſed nec naturalis obligatio oriatur, Felin. *in cap. Rudulphus, n.* 26. *in fin. de reſcript.* hic autem effectus non poteſt tolli, niſi etiam tollatur ſimul naturalis conſenſus: ſi enim naturalis duraret conſenſus, utique ſubeſſet naturalis obligatio ex eodem procedens, quia poſita cauſa naturali ſequitur etiam effectus naturalis, quem non poteſt auferre civilis, & humana poteſtas, arg. §. 1.
diſt. 5. *&* §. *Sed naturalia*, *inſtit. de iure natur.* nullitas au- 18
tem matrimonii ex defectu conſenſus procedens nullum de jure cauſat tale impedimentum, & hoc nedum in ſponſalibus de futuro, *c.* 1. *de ſponſal. lib.* 6. *c. Acceſſit*, *de ſponſ. impub.* ſed etiam in matrimonio de præſenti procedere deducitur ex *dict. cap. Acceſſit*, dum etiamſi loquatur de ſponſalibus principaliter, & de contractis cum impuberibus: tamen interſerit etiam matrimonium ipſum, & fundat reſponſum ſuper defectu conſenſus: ex qua ratione in textu expreſſa etiam deducitur ex matrimonio irrito propter defectum conſenſus tale non oriri impedimentum; & hoc in ſpecie docet Hoſtien. *in ſum. de ſponſal.* §. *ſi quis ſit effectus*, ubi quando adeſt defectus conſenſus, dicit non oriri hujuſmodi impedimentum. Nec dicamus Hoſtienſem loqui de ſponſalibus de futuro, quia imò loquitur etiam de matrimonio de præſenti, ut patet ex *cap. Dilectus*, *infra eodem*, quod adducit,

ducit, juncta regula, quæ habet dictum Doctoris intelligi fecundùm legem, quam allegat Butr. *in l. Non folum, §. Si liberationis num. 7. ff. de liber. leg.* Roman. *conf. 211. col. fin. n. 5. verf. Quoad ultimum*: fi ergo ex eis non oriebatur impedimentum ante Concilium utique nec pofteà.

Secundò, idem videtur fuaderi poffe: nam aut antiquitus hoc impedimentum refpectu matrimonii per verba de præfenti contracti per fe, & principaliter à facris Canonibus fuerat inductum, aut per quamdam concomitantiam ad fponfalia de futuro, itaut ficut eadem fponfalia tale producunt impedimentum, ita etiam matrimonium de præfenti. Non primo modo, quia nullibi jure cautum legitur ex matrimonio nulliter contracto per verba de præfenti hoc induci impedimentum, cùm *c. Si quis desponfaverit, & cap. Qui desponfatam, 27. qu. 2.* de matrimonio de præfenti loqui videantur, & de valido, non autem de invalido funt intelligendi: ergo fequitur ut tantùm fuerit inductum fecundo modo, ut etiam videtur innuere D. Thom. *in 4. dift. 41. quæft. unic. art. 3. qu. 3.* & ibi Sot. *art. 2. ad fin.* & Abb. *in c. Sponfam,*
19 *in princ. de fponf.* Quando autem aliquid non per fe absolutè, fed per porportionem ad aliud inductum reperitur, correcto uno, & aliud correctum cenfetur, arg. eorum, quæ in hac materia tradit Abb. *in d. c. Sponfam num. 4. infrà eodem*, dum vult correctis gradibus confanguinitatis, & affinitatis per *c. Non debet, de confanguin. & affinit.* effe correctos gradus honeftatis impedimenti: fed impedimentum publicæ honeftatis procedens ex fponfalibus quomodocumque nullis fublatum eft per Concilium *d. c. 3.* ergo & aliud ad illius fimilitudinem, ac proportionem inductum, correctum remanet. Nec obftat declaratio extravag. Pii V. quia illa intelligenda eft de matrimonio valido per verba de præfenti contracto, non autem de invalido, quod cùm fit nullum, ut inquit Div. Thom. ubi fupra, nullum poteft producere effectum, vel ut dicit regula juris, nullum producit impedimentum.

Tertiò adducitur Palud. relatus à Navarr. *cap. 22. nu. 58.* qui afferit ex matrimonio, feu fponfalibus clandeftinis invalidè contractis tale non oriri impedimentum, fed matrimonium contractum non fervata forma Concilii *in d. c. 1.* factum eft clandeftinum: ergo uti tale eft nullum, & nullum producit publicæ honeftatis impedimentum.

20 Contrariam fententiam puto veriorem, nempè ex matrimonio five ex prædicta, five ex alia caufa nullo, prætterquam ex defectu confenfus oriri de jure publicæ honeftatis impedimentum dirimens ufque ad quartum gradum.

Primò, quia de hoc videntur textus *in d. c. Si quis desponfaverit, & c. feqq. 27. q. 2.* qui de matrimonio de præfenti fatis manifeftè loquuntur: & cùm generaliter loquantur, nec fubfit ratio, quæ cogat diftinguere inter matrimonium validum, & invalidum, utique generaliter intelligendi funt, *c.*
21 *Si Romanorum, 19. diftin. cum fimil.* Rationem verò diftinguendi nullam fubeffe inde patet, quia Canones, qui hoc induxerunt impedimentum, non jus, fed factum ipfum confiderarunt, ipfamque externam decentiam, ut patet ex *cap. Juvenis, fup. eod.* ibi, *Propter honeftatem Ecclefiæ, quia ipfa conjux illius effe dicitur*: ubi Pontifex attendit non quantum valeat matrimonium, fed quid de facto dicatur. Unde quoad materiam noftram impertinens eft quærere, an matrimonia de jure teneant, vel non. Secus autem eft quando deeft confenfus, quia tunc actus eft etiam de jure naturæ nullus: unde non eft mirum fi tunc non oriatur impedimentum. Et hoc eft, quod etiam dicit gloff. *hic in ver. Habere non poteft*, attendi fcilicet factũ, non jus, ut fufiùs dixi fuprà *n. 7.*

Secundò, hoc fatis probat text. in præfenti. Primò, quia probabile eft inter filiam N. & filium J. contractum fuiffe matrimonium, dum dicitur poft fponfalia, feu promiffiones parentum filios pofteà fponfalia contraxiffe. Hæc namque fecunda fponfalia debent intelligi de fponfalibus de præfenti, non autem de fponfalibus de futuro, quæ anteà erant per parentes contracta; fufficiebatque filiis ea rata habere abfque eo, quòd eadem de novo contraherent actum fuperfluum faciendo: & tamen dicitur ex illis, licèt propter propinquitatem inter eos intercedentem effent nulla, impedimentum honeftatis proveniffe. Ac prætereà etiam fi filii hic contraxiffent fponfalia de futuro: tamen textus in fui ratione probat ex matrimonio de præfenti nulliter contracto idem oriri impedimentum: nam Pontifex ad probandum ex his fponfalibus, quæ nulla erant, oriri impedimentum honeftatis, adducit fcriptum effe, fponfam fratris fratrem habere non poffe. Sed hic fcripturæ locus, ad quem fe refert Pontifex, loquitur de matrimonio de præfenti: nam loquitur de uxore: ergo & Pontifex declarat ex matrimonio de præfenti oriri impedimentum: alioquin non benè argueret.

Nec obftat fi dicatur eumdem Scripturæ locum intelligi de matrimonio valido: non autem de invalido: quia imò Pontifex eumdem ibi ad fuum propofitum adducendo, declarat etiam intelligi de matrimonio invalido: alioquin non rectè inferret de fponfalibus validis ad invalida, de quibus hic agebatur.

Tertiò, idem confirmatur ex *cap. 1. de fponfalib. lib. 6.* inducendo illum textum hoc modo. Canones antiqui fupra allegati promifcuè dicunt ex fponfalibus, & matrimonio fine copula oriri impedimentum, quod vocatur honeftatis, nec diftinguunt inter valida, vel invalida fponfalia. Pofteà autem Bonifacius *in d. c. 1.* non per modum ftatuentis, fed quod juris fit refpondentis, declarat ex fponfalibus nullis (modò adfit confenfus) oriri dictum impedimentum. Quare ergo non idem eft intelligendum de matrimonio de præfenti, de quo Bonifacius ibi non loquitur expresfè. Fortè quia de hoc non dubitabatur, utpotè quia cafus erat minus dubitabilis; & fi de matrimonio dubitatum fuiffet, idem refpondiffet.

Quartò, idem videtur fatis expresfè fenfiffe gloff. 1. *in d.* 22
c. Si quis desponfaverit, 27. q. 2. dum enim adducit textum *in cap. Nuper, de bigam. & in l. Quid ergo, §. Cum autem, ff. de his, qui not. infam.* ubi agitur de matrimonio de præfenti, fequitur ut ejus conclufio etiam intelligatur de matrimonio de præfenti, fed nulliter contracto. Hoc idem videtur tenere Hoft. *ubi fuprà in dict. §. Quis fit effectus*, cum quo etiam alii Doctores confentire videntur.

Et ftante hac conclufione, cùm ex declaratione Pii V. in 23
d. Extravag. *ad Romanum*, impedimentum publicæ honeftatis procedens ex matrimonio contracto per verba de præfenti, etiam poft Concilium duret in omnibus cafibus, & gradibus, in quibus anteà oriebatur, (quandoquidem Concilium corrigit folùm jus antiquum refpectu impedimenti procedentis ex fponfalibus de futuro:) hinc fequitur, ut & modo in cafu propofito impedimentum duret nedum ufque ad primum, fed & ufque ad quartum gradum. Addit dicta extravagans fuæ declarationis rationem, quia fumus in materia correctoria, & quia etiam minor ratio fubeft: nam, ut inquit D. Thom. Soto *ubi fuprà*, & Abb. *d. c. Sponfam*, major honeftas oritur ex matrimonio, quàm ex fponfalibus de futuro.

Quibus ita fe habentibus, non obftant fuperiùs adducta 24
in contrarium: nam quoad primum, verum eft tales effe omninò inhabiles ad fic contrahendum, itaut quidquid faciunt, fit irritum quoad effectum, ut inde aliqua ipfis oriatur obligatio five civilis, five naturalis; fed tamen inde non fequitur, quin ex actu, qui fic de jure nullus eft jus deducat impedimentum, ut probè refpondet Ab-
bas *hic in fine*. At cùm in argumento fubjicitur impediri 25
etiam confenfum naturalem, hoc negatur: imò nec poteft jus civile hunc naturalem confenfum tollere: poteft quidem jus ab eo fuos juris effectus auferre, fed non ipfum confenfum, ficut nec poteft extorquere, fi pars nolit; unde cùm ftante voluntate, feu confenfu naturali actus ipfe fit aliquis fecundùm naturam, ut notat poft gloff. Gemin. & Franc. *in d. cap. 1. notab. 3. de fponfalib. lib. 6.* & Abb. *hic n. 2.* non eft mirum fi ex actu omninò nullo quidem de jure pofitivo, aliquo tamen de jure naturæ, tale proveniat
impedimentum: Sicut ex matrimonio nullo oritur impe- 26
dimentum infamiæ, & bigamiæ, *dict. cap. Nuper, & dict. l. Quid ergo*, & confirmatur ex *cap. Presbyteris, 27. dift.* u-
bi Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Monachis matri- 27
monia contrahere penitus interdicitur, itaut eorum matrimonia fint nulla, *cap. 1. de voto lib. 6.* & tamen ex matrimonio de facto per Religiofum contracto, quamvis & ipfe fit inhabilis ad contrahendum, hujufmodi oritur impedimentum, gloff. *in dict. cap. Si quis difpenfaverit, 27. q. 2.* & dictum eft fuprà *num. 6.* & de fponfalibus habetur *in dict. c. 1. de fponfalib. lib. 6.* Accedit etiam doctrina Abbatis *hic n. 2.* dum dicit ex fponfalibus omninò nullis de jure pofitivo oriri tamen hoc impedimentum. Et quod dicitur extravagantem Pii V. loqui folùm de matrimonio valido, negatur; imò enim generaliter, & cautè loquitur non de matrimonio de præfenti, fed de matrimonio contracto per verba,

ba, ut ajunt de præsenti. Præterea sufficit illa restrictio, dum inquit Concilium solùm loqui in sponsalibus de futuro, quale non est matrimonium nulliter contractum per verba de præsenti: unde hoc remanet sub prima juris communis dispositiooe *l. Commodissime, ff. de liber. & posthum.*

Ad secundum respondetur negando impedimentum, quod provenit ex matrimonio rato, fuisse inductum per concomitantiam ad sponsalia; quia imò æquè principaliter inducitur, quin etiam quod oritur ex matrimonio potentius est, ut dictum est supra *num.* 15. *&* 22.

28 Ad tertium, & ultimum puto Paludanum loqui de matrimonio clandestino, prout importat factum sine testibus, quia cùm occultum sit, non est cur ibi consideretur illud honestatis impedimentum, quod inducitur propter actus externos, & hominum scandalum, & ideò Navarrus asserit illud non obstare in foro conscientiæ si sit occultum, quod tamen non firmo; & ita resolutum.

29 Rursus ex facto quæsitum est, an post Concilium Tridentinum ex sponsalibus à principio validis, sed posteà mutuo consensu dissolutis oriatur impedimeotum justitiæ publicæ hooestatis.

Inter modernos variatum est sententiis, ut videre est apud Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disput.* 68. *num.* 21. & Castro Palao *part.* 5. *disput.* 8. *part.* 10. sed in Sac. Congregatiooe Concilii proposita est hæc facti species.

Alphonsus Ruiza, & Isabella Rodriquez Pacen. diœcesis spoosalia per verba de futuro inter se contraxerunt, sed cùm antequam se vidissent, aut simul colloquerentur, Isabella gravi morbo correpta fuisset, se invicem à promissione, & juramento absolverunt: nunc autem Alphonsus volens matrimonium contrahere cum Maria sorore germana dictæ Isabellæ dubitat, an ex sponsalibus cum Isabella contractis, & mutuo consensu dissolutis ortum sit publicæ honestatis impedimentum? Sac. Congregatio censuit sponsalia hæc cum à principio valida fuerint, induxisse impedimentum publicæ honestatis, licèt mutuo consensu dissoluta; quia Concilium hoc solùm considerat, quòd à principio valida sint; & quia si à principio validà, deinde dirempta per mortem, id impedimentum inducunt, ita & dissoluta consensu. Et novissimè, jubente Sanctissimo Domino Nostro propositum fuit in Sac. Congregatione Concilii, An sponsalibus validè ab initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiæ publicæ honestatis. Et pluries proposito dubio, ac maturè examinato, tandem sub die sexta Julii 1658. Eminentissimi Patres in antiqua ejusdem Congregationis sententia consistentes censuerunt non esse sublatum. Cujus sententiæ unà cum rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, facta relatione ad Sanctissimum, Sanctitas Sua die 10. ejusdem mensis prædictam Congregationis resolutionem probavit, eandemque jussit in dubium deinceps non revocari.

DE SPONSALIBUS.

Idem Alexander III. Vigilieñ. Episcopo.

CAPUT VIII.

SPonsam alterius (maximè si est nubili ætati proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

SVMMARIVM.

1 *IMpedimentum publicæ honestatis oritur inter sponsam, & consanguineos sponsi impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.*

2 *Et durat usque ad quartum gradum si sponsalia sint de præsenti, licet contracta fuerint non servata forma Concilii Tridentini.*

3 *Si vero sponsalia sint de futuro, & validè contracta, primum gradum non excedunt.*

1 SPonsam. Inter sponsam, & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicæ honestatis impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. Hoc dicit
2 Jo. Andr. cum quo cæteri concordant.

Hoc Capitulum si intelligatur in sponsalibus de præsenti, non est immutatum à Concilio Tridentino *in cap.* 3. *sess.* 24. *de reformat. matrim.* & durat impedimentum justitiæ usque ad quartum gradum inclusivè; tum quia Concilium loquitur de sponsalibus, quorum appellatione ex proprietate vocabuli non veniunt sponsalia de præsenti; tum quia licèt ex matrimonio non consummato non oriatur affinitas, tamen hoc est fortiùs impedimentum, quàm illud quod oritur ex sponsalibus de futuro, & ideò non comprehenditur *in dict. cap.* 3. sed remanet in dispositione juris communis, etiamsi matrimonium fuerit contractum non servata forma à Concilio Tridentino præscripta, ut ex sententia Sacræ Congregationis Cardinalium ejusdem Concilii interpretum plenè adnotavi *in cap. Ad audientiam à num.* 11. *usque in finem supra eodem.* Sed si Decretalis intelligatur in 3
sponsalibus de futuro, impedimentum publicæ honestatis justitiæ ex illis proveniens restrictum est per dictum *cap.* 3. ad primum gradum, si sponsalia sint valida; si verò sint nulla, etiam ex alia causa, quàm ex defectu consensus prorsus sublatum est, ut dixi *in d. cap. Ad audientiam*, ubi plenè videas: & adde quod in proposito scripsi *in cap. Non debet à num.* 20. *usque in finem, & in cap. final. num.* 9. *infra de consanguin. & affinit.*

DE SPONSALIBUS.

Idem Alexander III. Pictavieñ. Episcopo.

CAPUT X.

EX litteris Silvani Episcopi accepimus, quòd cùm duo nobiles viri sui Episcopatus, G. scilicet de Monstra, & B. filios & filias impubescentes haberent, inter se convenerunt, quòd eos adinvicem matrimoniis copularent: & hoc tam patres, quàm filii, sub juramento se promisere facturos: inter quos siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Episcopus compellere voluit, ut quod juraverat, adimpleret: & infrà. Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum juramentum venire: Fraternitati tuæ

tuæ mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas: & si non acquieverit monitis, Ecclesiastica censura compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

S V M M A R I V M.

1 *IVrans cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur.*
2 *Etiam post Concilium Tridentinum, quod de sponsalibus nihil statuit.*
3 *Sponsalia iurata non impediunt, quominus sponsa possit Religionem ingredi, & profiteri.*
4 *Sponsalia impuberum doli capacium firmantur iuramento.*

1 EX *Litteris*, il secondo. Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur: hoc dicit secundùm omnes. Primò ponit casum narratum. Secundò committit illius diffinitionem, ibi. *Quia igitur*.

2 Dubitatum fuit in quodam casu Mediolanen. an sponsus, qui per verba de futuro promiserat mulierem uxorem ducere solis testibus adhibitis sine Parocho, esset compellendus ad contrahendum matrimonium, & an obstaret *c.1. session.24.* Tridentini Concilii *de reformat. matrim.*

Sacra Congregatio Concilii censuit Concilium non comprehendere hunc casum, cùm de sponsalibus nihil statuerit, & per consequens non sustulisse dispositionem *cap.*
3 *Ex litteris il secondo de sponsal.* Gregorius tamen XIII. opinionem, quòd sponsalia jurata omninò cogantur sponsi adimplere, juxta *cap. Ex litteris*, limitavit in quodam casu Comensi, ut non procedat quando mulier fieret Monialis professa: si enim matrimonium per verba de præsenti contractum non impedit quin mulier ingrediatur Monasterium, & profiteatur, *cap. Ex publico de convers. coniugator.* multò minus sponsalia de futuro, & jurata, quæ minus sunt quàm matrimonium.

In gloss. 2. ibi, *Si sint doli capaces*, nota benè hanc gloss. 4
juncto textu in ver. *Impubescentes:* quòd sponsalia impuberum firmantur juramento, ita ut facti puberes sint compellendi per censuras Ecclesiasticas ad contrahendum per verba de præsenti, dummodò tamen tempore sponsaliorum essent doli capaces, ut *in cap. 1. de delict. puer.* quod nota ad declarationem *Authen. Sacramenta puberum*, ubi Bart. *num. 9. C. Si advers. vendit.* & ita hìc firmant gloss. præalleg. Hostien. *in verb. Iurare*, Joan. Andr. *num. 3.* Butr. *num. 10.* Anchar. *num. 3.* Abb. *num. 6.* Alex. de Nævo *num. 15.* Præpos. *num. 4. in fin. & in cap. De illis il primo, de desponsat. impuber.* gloss. *in verb. Iudicio*, Joan. Andr. & Anchar. *num. 4.* Abb. *num. 6.* Alex. de Nævo *num. 13.* Præposit. *num. 1.* Covarr. *in 4. Decretal. part. 1. cap. 5. §. 1. num. 3.* Non obstant textus *in cap. Parvuli, & cap. Pueri 22. quæst. 5.* quoniam ibi idcircò puer jurare prohibetur, quia præstabatur juramentum circa effectum, cujus puer non erat capax, nempè circa effectum testimonii ferendi, ut hìc innuitur in gloss. 2. & hanc solutionem dicit esse veram, & communem Præpos. *d. num. 4. in fine.*

D E S P O N S A L I B U S.

Idem Alexander III. Archiepiscopis, & Episcopis aliisque Prælatis per Angliam constitutis.

C A P U T XI.

NOn est vobis (sicut arbitramur) incognitum, qualiter rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos est suborta, uxores eorum detineat: & infrà. Nos itaque attendentes justum & honestum esse, ut viri suas petant uxores: Mandamus, quatenus eumdem regem, ad eas restituendas solicitè moneatis: & si juxta commonitionem vestram, filiis suis uxores suas infra certum terminum non restituerit, ex tunc in quacumque Provinciarum vestrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptismum parvulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

S V M M A R I V M.

1 *EXcommunicatus, & denunciatus, an possit absolvere pœnitentes in articulo mortis, & n. seqq. usque in finem.*
2 *Congregationis Concilii Tridentini declaratio.*
3 *Tridentinum Concilium* sess. 14. de Sacram. Pœnitent. de Casuum reservat. cap. 7. *refertur, & expenditur.*
4 *Lex vel Canon debet intelligi ut conveniat Rubricæ.*
5 *Verba universalia restringuntur ad habiles.*
6 *Viaticum, & Extrema Unctio ministrari nequeunt à Sacerdote excommunicato, & præciso.*
7 *Baptismus in necessitate potest recipi etiam ab hæretico, & excommunicato, & n. 13.*
8 *Sacerdos non approbatus potest absolvere pœnitentes in articulo mortis.*
9 *Pœnitentia non est morientibus deneganda.*
10 *Absolutio sacramentalis Sacerdotis est actus iudicialis.*
11 *Excommunicatus nec iudicare potest, nec quemquam solvere, vel ligare.*
Excommunicatio est iurisdictionis privatio.

NOn est vobis. Summatur, & dividitur, ut per Joan. Andr.

In Glossa in verb. *Baptismum parvulorum.*

QUÆRO, Utrùm Sacerdos excommunicatus, & denunciatus possit absolvere pœnitentes in articulo mortis constitutos. 1

Hæc quæstio proponitur in articulo necessitatis, id est cùm non adest alius Sacerdos, qui morientem reconciliet, quam excommunicatus, & denunciatus. Et in casu hujus necessitatis edita fuit declaratio à Sacra Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, in hæc verba.

Episcopus Valentinen. petiit declarari, utrùm pœnitentes in articulo mortis constitutos possit in casibus reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, & denunciatus, ut tenuit Navarrus *de Regulis Confessariorum cap. 27. num. 272. vers. Quod per eadem verba fol. 551.*

Congregatio Generalis, Moron. Alciat. Senonen. M. Alt. Alban. S. Sixti censuit non posse. Quia communis opinio videtur illa quod tales excommunicati non possint etiam in hoc casu necessitatis, Magistr. sentent. *in 4. distinction. 19.* S. Thomas *in 3. part. quæst. 82. artic. 7. ad secundum, & in 4. senten. distinct. 19. quæst. 1. art. 2. quæst. 2. ad 3.* Durand. *in 4. distinct. 19. quæst. 2. num. 17. in respons. ad 4.* Capre. *in 4. distinct. 19. quæst. 1. art. 3.* Turrecrem. *in cap. 1. num. 2. de Pœnitent.*

nitent. distinct.6. S. Anton. *in 3. part.tit.14. cap.19. §. Quintadecima conditio*, Bacchon. *in 4. distinct.15. quæst.2. art.2.* Scot. *in 4. distinct.19. quæst. unica artic.4.* Riccard. *in 4. dist. 18. art.9. quæst.3.* Alex. de Ales *in 4. part. quæst.20. membr.8. art.2.* Navarrus *in Manuali cap.26. num.26.* Facit caput *Audivimus 24 quæst.1.* Abbas *in cap. Cum Clericis, de Ordinat.ab Episcop. qui renunc.* Decius *in l.More, ff. de iurisdict. omnium Iud.* licèt contra teneant Paludanus, Silvester & Sotus; Nec obstat *cap.7. de Casuum reservatione*, quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem capite septimo in prima, & secunda parte agitur, qui habent vel ordinariam, vel delegatam potestatem. Hactenus verba declarationis.

Sed nihilominus Doctores nostræ ætatis contrariam opinionem frequentiùs secuti sunt, fortè quia declarationis prædictæ notitiam non habuerunt, vel quia opinati sunt hanc controversiam fuisse decisam à Tridentina Synodo *in d.cap.7.* Verum quia res longè aliter se habet, operæ pretium erit ante oculos subjicere integrum Decretum Concilii, & illius verba diligenter expendere, quæ sunt hujusmodi

De Sacramento Pœnitentiæ sess.14. De casuum reservatione. Cap.VII.

QUoniam igitur natura, & ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet iurisdictionem. Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere SS. Patribus nostris visum est, ut atrociora quadam, & graviora crimina non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur. Unde merito Pontifices Maximi pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari iudicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus, in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est Divinæ authoritati non tantum in extrema politia, sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. Extra quem articulum Sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos iudices pro beneficio absolutionis, accedant. Hæc ibi.

Hoc decretum tres habet partes. In prima generaliter definit ad validitatem absolutionis necessariò requiri, ut Sacerdos habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam in pœnitentem. In secunda ibi, *Magnoperè*, docet expedite ut generalis hæc jurisdictio limitetur, & restringatur mediante casuum reservatione, ita ut à quibusdam gravioribus criminibus non indifferenter Sacerdotes omnes absolvant, sed summi tantùm Sacerdotes, id est Papa in universa Ecclesia, & Episcopi in sua quisque Diœcesi. In tertia ibi, *Verumtamen*, declarat nullam esse reservationem in articulo mortis, & sublata differentia quàm posuit inter inferiores, & summos Sacerdotes, & inter casus reservatos, & non reservatos, docet Sacerdotes omnes in mortis articulo posse absolvere quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris. Unde sensus Concilii est, Nulla est absolutio, si Sacerdos jurisdictionem non habeat in pœnitentem. Hanc autem jurisdictionem non habent Sacerdotes inferiores in casibus quos summi Sacerdotes sibi reservarunt. Verumtamen ne hac ipsa occasione (id est reservationis casuum) aliquis pereat, nulla est reservatio in articulo mortis; atque ideò omnes Sacerdotes; id est tam summi, quàm inferiores, absolvere possunt quoslibet pœnitentes, id est tam subditos, quàm aliàs propter reservationem non subditos, à quibusvis peccatis, & censuris, scilicet tam non reservatis, quàm reservatis.

Quo sensu evidenter patet Concilium in illis verbis, *Omnes Sacerdotes*, nihil egisse, ac ne cogitasse quidem de Sacerdotibus ab unitate Ecclesiæ præcisis, sed voluisse tantùm includere Sacerdotes illos de quibus egerat in prima, & secunda parte illius decreti, qui habent vel ordinariam, vel delegatam jurisdictionem, & sic vivunt in unitate Ecclesiæ, ut dicitur in declaratione Sac.Congregationis. Imò dum Concilium ibi subdit, extra mortis articulum Sacerdotes nihil posse in casibus reservatis, apertè ostendit se ibi non loqui de excommunicatis, quia extra dictum articulum omnes conveniunt, excommunicatos nihil posse, etiam in casibus non reservatis. Rursus dum posteà subjungit, ut in casibus reservatis id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant; Similiter apertè excludit Sacerdotes excommunicatos quia talibus nullo modo convenire potest talis persuasio, cùm sint prorsus separati à communione fidelium. Qui intellectus validissimè confirmari potest considerationibus infrascriptis, quarum

4 Prima deducitur ex Rubrica, & titulo, quem Patres præfixerunt eidem decreto, videlicet de casuum reservatione: ex hac enim inscriptione Concilium ostendit in corpore illius Decreti non fuisse intentionis suæ agere de jurisdictione Sacerdotum, nisi in ordine ad reservationem; Lex enim vel Canon debet intelligi, ut conveniat Rubricæ, vel titulo, sub quo ponitur, *l. Imperator*, & ibi Bartholus, *ff. de in diem addict.* Abbas in capit. *Inter alia, circa finem, de immunitate Ecclesiarum*, ac proinde noluit agere de præcisis; quia tales non prohibentur absolvere ex vi reservationis, sed quia ab Ecclesia privati sunt usu clavium, & redditi prorsus inhabiles ad jurisdictionem exercendam, *cap. Miramur, cap. Audivimus, cap. Ait, & cap.seqq. 24. quæst.1.* alioquin egisset de materia extranea, & ad titulum non pertinente.

Secunda consideratio sumitur ex eo, quòd Concilinni in prædicto decreto cùm declarat in articulo mortis nullam esse reservationem, & ideò omnes Sacerdotes absolvere posse, dicit in eadem Ecclesia Dei id custoditum semper fuisse. Ergo manifestum est in ea parte Decreti Concilium non egisse de Sacerdotibus præcisis, quia minimè fuit semper custoditum, in Ecclesia ut tales possent absolvere in articulo mortis. Imò ante Concilium communis opinio erat, quòd non possent etiam in hoc casu necessitatis, ut dicitur in decisione Congregationis Concilii: Malè igitur Patres dixissent custoditum semper fuisse in Ecclesia, ut Sacerdotes præcisi possent absolvere in articulo necessitatis, cùm summi Theologi ad illa usque tempora frequentiori calculo oppositam sententiam docuissent, præsertim ponderando adverbium illud *semper*, quod ostendit de jurisdictione Sacerdotum in casu Concilii nullo unquam tempore fuisse dubitatum in Ecclesia Catholica, sed inconcussè custoditum, & observatum fuisse, ut omnes possent absolvere, ad textum *in l.1.cum glossa in ver. semper, ff. solut. Matrimon. cum similib.* Er tamen de præcisis non modò erat dubium an possent, sed communis opinio erat negativa. Igitur necesse est fateri Sanctam Synodum eò loci nequaquam egisse de Sacerdotibus excommunicatis, & denunciatis.

Tertia consideratio inde deducitur, quod mos Patrum in Tridentina Synodo numquam fuit diffinire controversias quas Doctores Catholici præsertim insignes, habebant inter se, sed tantùm illas, quæ agitabantur inter Catholicos & hæreticos, ut accuratè observat D. Cardinalis Pallavicinus *in sua præclara Historia Concilii Trident.* De potestate autem Sacerdotis publicè excommunicati ad absolvendum in articulo mortis, nulla erat controversia, nisi inter Catholicos; & opinio negativa erat communis. Ergo non est verisimile ut Concilium voluerit eam dirimere, *cap. Contra morem 100.distinct.*

Quarta consideratio est, quia opinio hæc negativa erat Divi Thomæ, cujus doctrinam tanti semper fecit Sacra Synodus, ut illi innixa gravissimas quæstiones, & controversias definierit. Non est igitur credendum Patres in eo Decreto voluisse quicquam docere contra sententiam Doctoris Angelici, cùm præsertim illa esset communis Theologorum, & Canonistarum, tam inspecto Authorum numero, quàm pondere.

Quinta consideratio est, quòd inter Cardinales Congregationis Concilii, in qua edita fuit declaratio superiùs relata;

lata; Caput fuit Joan. Cardinalis Moronus, qui paulò ante fuerat Legatus Apostolicus in Concilio, & cujus directione in eo cuncta agebantur. Unde si Patres Concilii in Decreto de Casuum reservatione voluissent includere etiam Sacerdotes excommunicatos, & denunciatos, profectò idem Cardinalis non consensisset, ut fieret contraria declaratio, quin potiùs reclamasset, & resolutionem facilè impedivisset. Quòd cùm non fecerit; imò consenserit declarationi, fateri oportet non fuisse intentionis PP. in eo decreto comprehendere præcisos.

Ad hæc Gregorius XIII. ut Episcopus Vestanus similiter interfuerat Synodo unà cum Cardinale Morono, & probè noverat ea, quæ ibi gesta fuerant. Quare audita Congregationis sententia certè non permisisset eam publicari, si Patres in Concilio contrarium sensum habuissent. Et quamvis ex libris publicis Congregationis non appareat hanc decisionem fuisse relatum Gregorio, hoc tamen in dubium revocari non potest, tum quia gravitas materiæ id exposcebat, tum quia in Congregatione illa præsens fuit Philippus Boncompagnus Cardinalis Sancti Sixti Gregorii Nepos, tum quia Pius V. decreverat, ut Congregatio decideret articulos quos claros existimaret, dubios verò ad Sanctitatem suam deferret, tum denique quia mos Congregationis semper fuit referre ad Sanctissimum omnes declarationes super novis dubiis anteà non decisis; licèt de hac relatione non consueverit fieri mentio in libris Congregationis, nisi raro, & ex aliqua causa, veluti cùm vota Cardinalium erant varia, & discrepantia: & ego ipse ita observavi per multos annos, quibus fui illius Congregationis à Secretis.

Demum ex actis Concilii non apparet verbum ullum factum fuisse de hoc articulo, An Sacerdos præcisus sit minister Sacramenti Pœnitentiæ in articulo necessitatis; & tamen cùm hæc controversia esset valdè insignis, non fuisset terminata nisi in prævio tractatu, & examinatione.

Concludendum est igitur, Decretum illud Concilii de casuum reservatione ad Sacerdotes præcisos non pertinere. Atque ita corruit primum & principale fundamentum, quod à Neotericis constituitur in verbis generalibus Concilii. Unde non rectè Navarrus, qui *in Manuali anni* 1575. *capite vigesimo sexto num. vigesimo sexto*, tenuerat sententiam Divi Thomæ, posteà in alia editione; *& in regulis Confessariorum capite 27. num. 272. vers. quod per eadem verba* recessit à prima opinione, innixus generalitati verborum Concilii. Quandoquidem verba illa, *Omnes Sacerdotes* restringuntur ad subjectam materiam reservationis. Item restringuntur ad Sacerdotes habiles, & capaces jurisdictionis, quales non sunt præcisi ab unitate Ecclesiæ. Item restringuntur ut non includant casum in quo specialis mentio requiritur, & in quo reperitur peculiaris repugnantia; pro ut his modis DD. nostri passim limitant regulam desumptam ex *l. Julianus, ff. de leg. 3. & cap. Si Romanorum 19. di-*
5 *stinct.* id est, qui omne dicit, nihil excludit. Et in specie quòd verbum, *omnes*, restringatur ad personas habiles, etiamsi agatur de favore publico, probat text. irrefragabilis, *in l. in Provinciali, §. final.* juncta *l. seq. ff. de operis novi nunciatione*. Nam text. dicit, *Omnes cives opus novum nuntiare possunt, & in l. seq.* redditur ratio, quia Reipublicæ interest quamplurimos ad defendendam suam causam admitti. Et tamen illa verba, *omnes cives*, restringuntur ad habiles, & idoneos, ut ibi notat gloss. in verb. *Omnes cives*, unde pupillus, & mulier non admittuntur, *l. de pupillo, ff. eodem, & l. Mulieri, ff. de popul. acti*: ad idem est glossa notabilis, *in l. 1. Cod. de sacr. Eccles.* Nam cùm textus favore publico, & animæ disponat, ut habeat unusquisque licentiam relinquendi Ecclesiis, glossa prima exponit illud verbum, *unusquisque*, id est habilis ad testandum. Et illam glossam ad hoc quotidie allegamus, ut inquit Baldus ibi, *num. 7.* & quamvis Barthol. *in 2. lect. num.* 11. contra omnes intelligat, unusquisque, etiam inhabilis, tamen Baldus ibi, *in repetit. in 2. 3. & 20. col.* multum redarguit ejus intellectum, & dicit omnes tenere cum glos. excepto illo Saturnino Bart. & quod opinio ejus est truffa, & rationes ejus sunt ambages. Eumque similiter reprehendit Salycetus *ibidem in 6. col. & quinque seq.* & Angel. *cons. 233.* incipien. *Posito pro constanti, in pen. col.* ubi ait opinionem illam Bart. esse reprobatam ubique, & in judiciis, & in scholis. Omnis enim dispositio intelligitur de habili, text. *est in l. Ut gradatim, §. Etsi lege, ff. de muneribus, & honorib.* & ideò personæ prohibitæ lege, moribus, vel natura incapaces, non includuntur, Baldus *consilio 207. Quæstio est, Spurius num. 3. vers. Sic igitur lib. secundo*, Angel. *cons.* 110. *Sanctissima num. 3.* Petrus de Anchar. *in capite Ubi periculum, §. Porro num. 3. de elect. lib. 7.* Non igitur mirum si illa verba Concilii *omnes sacerdotes*, sint restringenda ad habiles, ita ut minimè includant excommunicatos & præcisos.

Videamus nunc quanti sint ponderis reliqua fundamenta hujus sententiæ affirmativæ.

Et quidem secundo loco illius Authores ratiocinantur, credendum non esse Ecclesiam voluisse deserere pœnitentes in extrema illa necessitate constitutos, sed potiùs tamquam piam matrem voluisse illis succurrere hoc salutari præsidio habilitando Sacerdotes etiam præcisos ad absolvendum, quinimò contendunt Ecclesiam ex lege charitatis non potuisse hoc prætermittere, ne aliquis pereat. Quæ est ratio expressa *in d. cap. 7. de casuum reservatione*.

Cæterum responderi potest substantialia Sacramentorum nequaquam sumi posse ex his verisimilitudinibus, & præsumptionibus; oportet enim ostendere Canonem, per quem Ecclesia sic constituerit; alioquin si liceret ita ratiocinari, utique liceret etiam affirmare, non est verisimile, ut Deus in extremo necessitatis periculo noluerit absolutionis beneficium impendi posse etiam à simplici Clerico, quinimò & à laico; ut nonnulli temerè opinati sunt, quos refellit glossa communis, in *capite Pastoralis, §. Præterea in vers. Præterquam in mortis, in fine de Officio Ordinar.* & uberius Sotus *in quarta sentent. distinctione decima octava quæstione quarta art. primo*. Item liceret affirmare Ecclesiam ex lege charita- 6
tis debuisse statuere, ut positus in extremis recipere posset viaticum, & extremam Unctionem à Sacerdote etiam excommunicato, & hæretico; nam & hæc Sacramenta gratiam justificationis conferunt, & remittunt peccata, ut definitur à Concilio Tridentino *sessione 7. de Sacramentis in genere Canon. 7. & 8. & session. 24. de Sacramento Extrem. Unctionis Canon. 2.* Et tamen nullus ex Catholicis ausus est id affirmare, ut per Divum Thomam *in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 2. quæst. 2. Ad tertium*, & memorabile exemplum habemus de Rege Hermenegildo, qui jussu Patris occisus est, eò quod noluerit sacram Communionem recipere de manu Episcopi Arriani, ut refertur *in cap. Cœpit 24. quæst. 1.* etenim hæc duo, scilicet Viaticum, & extrema Unctio non sunt Sacramenta necessitatis, glossa *in cap. Quod in te, in vers. Concedimus, de pœnitentia, & remissione*, & notant omnes in hoc *cap. Non est vobis*. Sicut igitur post Baptismum lapsis Christus Dominus noluit præbere remedium adeò universale, sicut præbuit pro consequenda venia ante Baptismum, cùm in hoc voluerit sufficere quemcumque ministrum, in illo autem noluerit posse alium adhiberi, quàm charactere Sacerdotali insignitum, nullo excepto necessitatis casu: ita Ecclesia ad imitationem Christi potuit non adeò indulgere lapsis post Baptismum, ut voluerit eos in articulo mortis posse justificari per absolutionem eis conferendam à Sacerdotibus etiam præcisis, & excommunicatis, argument. *cap. Significasti in princip. de elect.* Adde hunc casum in quo non reperiatur alius Sacerdos qui possit morientem absolvere, quàm nominatim excommunicatus, & denunciatus esse rarissimum, ut propterea minimè oportuerit Ecclesiam condere legem pro casu qui fortè in centum annis vix posset contingere; nam ex iis quæ fortè uno aliquo casu accidere possunt jura non constituuntur, *l. Ex iis, & l. Quoniam, ff. de legibus*.

Tertio loco Authores sententiæ affirmativæ ratiocinan- 7
tur sic: Baptismus in extrema necessitate potest recipi etiam ab hæretico, & excommunicato, *cap. Præter, §. Verum 32. distinct. cap. Si quem forte 24. quæst. 1.* ergo & pœnitentia, quia Baptismus parvulorum, & pœnitentia morientium sunt Sacramenta necessitatis secundum gloss. *hic in verb. Baptismum parvulorum*. Unde in rubro & in summa *d. cap. Si quem forte*, sic legitur: *In extremo positus etiam ab hæretico pœnitentiam accipere valet: nam quod non est licitum, necessitas facit licitum, cap. Quod non est, de regula juris*.

Huic argumento respondet Sanctus Thomas *in 3. part. quæst. 82. art. 7. ad secundum*, his verbis [Ad secundum dicendum quod solus Baptismus permittitur esse ratus hæreticis, & schismaticis, quia possunt licitè baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licitè possunt Eucharistiam consecrare, vel alia Sacramenta conferre.] Et

in

in quarta sentent. distinct. 19. *quæstione prima artic.*2.*quæst.*2. *ad tertium*, ubi exponens locum Augustini sic ait : [Vel potest dici quòd membra Columbæ nominat omnes ab Ecclesia non præcisos, qui enim ab eis Sacramenta recipiunt, gratiam consequuntur, non autem qui recipiunt ab illis, qui sunt ab Ecclesia præcisi, quia hoc ipso peccant excepto Baptismo, quem in casu necessitatis licet etiam ab excommunicato recipere.] Hactenus verba D. Thomæ, quæ sunt adeò clara, ut in alium sensum detorqueri non possunt. Gloss. verò dum dixit, in articulo necessitatis recipi posse pœnitentiam à Sacerdote etiam hæretico, communiter reprobatur, ut hic testatur Præpositus *num.* 10. & Covartuvias *in cap. Alma Mater*, *in relectione prioris partis*, §. 6. *num.* 8. *conclus.* 8. *de sentent. excommun.* & contrarium tenuit gloss. *in dicto cap. Prætor*, §. *Verum, in verb. Vel communione*, 32. *distinct.* quam dicit veriorem Abbas *hic num.* 9. & textus *in dicto cap. Si quem forte*, 24. *qu.* 1. non loquitur de pœnitentia, ut malè dicitur in rubro, sed de Baptismo. Pœnitentia igitur non est tantæ necessitatis, ut debeat suscipi etiam de manu hæretici, & excommunicati, sicut Baptismus qui requiritur ad salutem ex necessitate medii, *c. Firmissimè de consecr. dist.* 4. *cum concordan.* At si oris confessio in articulo mortis prætermittitur, non nocet *cap. Quem pœnitet*, *de pœnitent. distin.* 1. & notat gloss. *in c. Pastoralis*, §. *Præterea*, *in vers. Præterquam in mortis*, *de offic. Ordinar.* & Abbas *hic num.* 9. potest enim moriens Divina gratia adjutus elicere actum contritionis cum Sacramenti voto, & justificatur, ut definitur à Tridentina Synodo de justificatione *sess.* 6. *de Lapsis*, & eorum reparatione, *cap.* 14. *&* *de Sacram. Pœnit. sess.* 14. *de Contrit. cap.* 14.

8 Quartò arguunt sic; Si Sacerdos excommunicatus, & denunciatus ex defectu jurisdictionis non posset absolvere pœnitentem in articulo mortis, sequeretur ut nec eum posset absolvere Sacerdos ad confessiones audiendas ab Ordinario non approbatus; nam & hic caret jurisdictione sine qua nullius momenti est absolutio, ut habetur *in d. cap.* 7. *de casuum reservatione*, *& in cap.* 15. *sess.* 23. Consequens autem est absurdum, quia in casu necessitatis Sacerdos non approbatus efficitur proprius, & potest absolvere non data copia alterius Sacerdotis non approbati, ut in Concilio Carthaginens. 11. *cap.* 3. relato *in cap. Presbyter*, 26. *qu.* 6. & aliàs censuit Congregatio Concilii, & contrarium asserere esset error intolerabilis, ut dicunt Theologi.

Sed hoc argumentum in oppositum retorquetur, quia idcircò Sacerdos non approbatus potest absolvere in articulo mortis, quia Ecclesia in tali casu necessitatis ei expressè contulit jurisdictionem, ut *in dicto cap. Presbyter*. At nullibi apparet Ecclesiam hoc fecisse in Sacerdote excommunicato, & denunciato: ergo in hoc casu censetur noluisse, *cap.* 2. *de translat. Episc.* cùm præsertim multiplex sit differentia inter utrumque casum: nam excommunicatus cùm sit separatus à corpore Christi, caret jurisdictione ex vi non modo privationis, sed etiam positivæ incapacitatis, ut patebit infrà in solutione quæstionis; non approbatus verò est in unitate Ecclesiæ, & jurisdictionis capax, ut *in d. cap. Presbyter*, *& in cap.* 15. *sess.* 23. Prætereà si teneamus opinionem multorum Theologorum quod quilibet Sacerdos non præcisus, nec excommunicatus accipiat à Christo potestatem universalem à peccatis absolvendi, nisi in quantum ei limitatur ab Ecclesia, ut innuitur *in dicto cap.* 15. *sess.* 23. Hinc sequitur, ut dum posteà Ecclesia eam limitat, & restringit ad peccata in Confessione prolata, & hæc dici possit species reservationis. Sed etsi teneamus aliam opinionem, quod jurisdictio conferatur cuilibet Sacerdoti ab Ecclesia per actum positivum: similiter hinc sequitur, ut dum eam confert limitatè quoad peccata prolata in Confessione, sit species reservationis quoad reliqua jurisdictionem non conferre. Argumentum *c. Nuper*, *infrà de sentent. excommun.* Unde semper verum erit, cuilibet Sacerdoti non approbato ablatam esse jurisdictionem ex vi reservationis. At secus est in Sacerdote præciso, & excommunicato, quia ei adempta est jurisdictio non ex vi reservationis, sed ex vi privationis, & positivæ incapacitatis, ut proximè dictum est. Prætereà rarissimè accidit, ut in articulo mortis non adsit alius Sacerdos, quàm excommunicatus, & denunciatus, ac frequentissimum est, ut adsit solus Sacerdos non approbatus. Unde esset intollerabilis error, si Ecclesia non succurrisset morienti in hoc secundo casu; non sic in primo argumento *l. Iura cum tribus seqq. ff. de leg.*

Ultimò loco asserunt, sacros Canones passim clamare, 9
morientibus pœnitentiam non esse denegandam, *c. Si quid de corpore*, *cum septem cap. seqq.* 26. *quæst.* 6. *cap. Quod in te*, *de pœnitentia*, *& remissione*. Unde Cœlestinus Papa: [Agnovimus, inquit, Pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum desideriis annui, qui obitus sui tempore, hoc animæ suæ cupiunt remedio subveniri. Horremus, fateor, tantæ impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate desperet, quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se expediri desiderat, & liberari. Quid hoc, rogo, aliud est, quàm morienti mortem addere, ejusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere?] Refertur *in cap. Agnovimus*, *ead. causa*, *& quæst.*

Verùm ad hoc facilis est responsio, quia fatemur morientibus non esse denegandam, imò concedendam pœnitentiam, sed dicimus concedendam esse à ministris in unitate Ecclesiæ viventibus, non autem ab excommunicatis, & præcisis, sacri enim Canones in hoc supponunt terminos habiles, & capacitatem in ministro, ut *cap.* 1. *de pœnit. distinct.* 6.

Quamobrem sublatis fundamentis istius opinionis, non 10
videtur recedendum à sententia Divi Thomæ, & declaratione Congregationis Concilii; nituntur enim ratione illa validissima, quòd absolutio sacramentalis Sacerdotis est actus judicialis, *cap. Verbum Dei*, *de pœnitent. distinct.* 1. & hoc est de fide, ut in Concilio Tridentino *sess.* 14. *de sacram. Pœnitent. Canon.* 9. Ratio autem judicii exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, ac proindè nullius momenti sit absolutio, quam profert Sacerdos non habens jurisdictionem in pœnitentem, ut legitur *in dict. cap.* 7. *de Casuum reservatione*. At excommunicatus, & 11
denunciatus cùm sit separatus à corpore Christi, & traditus Satanæ, *cap. Omnis Christianus*, *& cap. Nihil*, 11. *quæst.* 3. & à consortio totius Christianitatis eliminatus, ut dicitur *in c. Canonica*, *in fin. eadem causa*, *& quæst.* Profectò nec ullos habet subditos, nec potestatem aliquam jurisdictionis; ideòque nec judicare potest, nec quemquam solvere, vel ligare, ut *cap. Audivimus*, *cap. Ait*, *cap. Aperte*, *& cap. Miramur*, 24. *quæst.* 1. *cap.* 1. *de supplen. neligen. Prælator. lib.* 6. *cap.* 1. & ibi gloss. *fin. de offic. Vicar. & cap. Si is cui cùm gloss. in verb. Excommunic. de offic. deleg. eodem lib.* usus enim jurisdictionis est in comparatione ad alium hominem, & ideo cùm omnis excommunicatus à communione fidelium separetur, quilibet excommunicatus nisi jurisdictionis privatur; unde 12
excommunicatio est jurisdictionis privatio, quæ sunt præcisa verba Div. Thomæ *in* 4. *distinct.* 18. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæst.* 3. *in corp.* Nec valet si dicas, Ecclesiam tribuere jurisdictionem excommunicato in articulo mortis. Hoc enim gratis asseritur, quia nullus Canon allegatur, nec allegari potest, in quo id cautum reperiatur; & quando Ecclesia voluit conferre jurisdictionem in articulo necessitatis, hoc expressit, ut fecit in Sacerdote non exposito ad confessiones audiendas *in cap. Presbyter*, 26. *quæst.* 6. in Extravag. *Inter cunctas*, §. *Incendiarii*, *de privileg.* & in Extravag. 1. §. *Decernimus*, *de sententia excommunicationis*, & in casibus reservatis, ut *in cap. Frater noster*, 17. *quæst.* 1. *in cap. Pastoralis*, §. *Præterea*, *de offic. Ordinar. cum concord. & in dict. cap.* 7. *de Casuum reservatione*.
Quod cùm non fecerit in excommunicato, & præciso, 13
censetur noluisse, argumen. *l. Unica*, §. *Sin autem ad deficientis*, *Cod. de cad. tollend.* solus enim Baptismus reperitur permissus licitè ministrari ab excommunicato, & hæretico in articulo necessitatis, ut *in dict. cap. Si quem forte*, 24. *quæst.* 1. *& in cap. Præter*, §. *Verum*, 32. *distinct. & in cap. Arianos*, 1. *quæst.* 1. ibi, *ideoque talibus solus Baptismus ratus esse permittitur*; dictio enim illa taxativa, *solus*, est exclusiva, & prohibitiva aliorum Sacramentorum, *l.* 2. *ff. de usu*, *& habit. l. His solum*, *ff. de condict. indeb. l. Eum qui*, §. *Mulier*, *ff. de iureiuran.* & not. Bald. *cons.* 334. *in quæstione quæ vertitur n.* 2. *lib.* 3. Quod si Ecclesia voluisset idem statuere de pœnitentia, quod de Baptismo expressit, & de pœnitentia poterat expressisse, ut in simili arguit Pontifex *in c. Inter corporalia*, §. *Unde si circa*, *de translat. Episc.* quod igitur de Baptismo conceditur, de Pœnitentia negatur, *l. Cum ita legatum*, *ff. de condit. &* de-

demonstrat. cum similibus, & declarat Sanct. Thomas in locis supra relatis sub *num.7.* & Canon. *in hoc cap.* Cùm præsertim inter hæc Sacr. dispar sit ratio, ut superiùs dictum est.

Demum pro hac sententia videtur aperta decisio *in cap.1. de Pœniten. distinct.6.* cujus verba libet hìc ad litteram referre, & ad rem nostram expendere. Sic igitur Augustinus ait: [Tanta vis confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo; sæpè enim contingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, quem desideranti nec locus, nec tempus offert; & si ille cui confitebitur potestatem solvendi non habet, fit tamen dignus ex desiderio Sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim sunt Leprosi dum irent ostendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde patet, Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire: Sæpè eos quidem quærunt sani & læti; sed dum quærunt, antequam perveniant ad eos, moriuntur: Sed Dei misericordia est ubique, qui & justis novit parcere, etsi non tam citò, sicut si solverentur à Sacerdote. *Et infrà*. Laboret itaque pœnitens in Ecclesia esse, & ad Ecclesiæ unitatem tendere: nisi enim unitas Ecclesiæ succurrat; nisi quod deest peccatori, sua operatione compleat; de manibus inimici non eripietur anima mortui. *Et infra*: Ideòque nemo dignè pœnitere potest, quem non sustineat unitas Ecclesiæ, ideòque non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ divisos. Judas enim pœnitens ivit ad Pharisæos, reliquit Apostolos, nihil invenit auxilii, sed augmentum desperationis. Dixerunt enim: quid ad nos? tu videris: si peccasti, tibi sit, non tibi succurrimus, *& infra:* ivit ad divisos, & divisus periit.] Hactenus verba text.

Ex quibus nota primò, Doctrinam Sanct. Augustini de Confessione facienda potiùs Laico, quàm Sacerdoti præciso, vendicare sibi locum in articulo necessitatis, ut ostendunt illa verba, [si deest Sacerdos.] Necnon illa, [sæpè enim contingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, &c.] Et infra ibi, [dum ex necessitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire.] Nec non ibi, [antequam ad eos perveniant, moriuntur.] Et declarat glossa ibi in verb. *ab unitate*, quæ exponens illa verba, [non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ divisos,] dicit enim io necessitate, & allegato textu in capit. *Præter*, §. *Verum 32. distinction.*

Secundò nota, non esse licitum confiteri Sacerdoti per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ diviso, scilicet per excommunicationem ob aliquam culpam, prout hæc verba exponunt Hugo, Archidiacon. & Bellamera in verbo per aliquam.

Tertiò, nota secundum doctrinam S. Augustini in necessitate licitum esse pœnitenti peccata sua confiteri socio etiam laico, quia licèt confessio illa non sit sacramentalis, eò quòd laicus ex defectu clavium non possit absolvere, tamen Deus confessionem illam misericorditer suscipit. At verò nullo casu licitum esse confiteri Sacerdoti per excommunicationem ab unitate Ecclesiæ diviso, id est separato secundum Hugonem, & alios prædictos, quia de manibus inimici non eripietur anima mortui, scilicet in peccatis, secundum eos, exemplo Judæ, qui non ivit ad Apostolos, sed ad Pharisæos divisos, & divisus periit. Unde per hanc litteram Turrecrem. ibi *num.2.* concludit Sacerdotes existentes extra unitatem Ecclesiæ, ut puta hæreticos, Schismaticos, & excommunicatos in casu necessitatis non posse officium Confessoris exercere absolvendo, nec aliquem debere talibus confiteri, & allegat Raymund. *in summ.* dicentem, in articulo necessitatis non esse confitendum hæretico, vel schismatico, non invento Catholico, cui confiteatur. Et concordant Sanct. Thomas & alii plures in declaratione S. Congregationis Concilii allegati, & post Concilium Covarr. *in cap. Alma Mater*, *in rel. prioris partis*, *§.6. num.8. conclus.8. de sententia excommunicationis lib.6.* & Joan. à Medina *de pœnitent. tract.2. quæst.28.*

Porrò si hæc quæstio à Sede Apostolica sit dirimenda in favorem pœnitentium, necesse erit procedere altero de duobus modis, videlicet, aut per viam declarationis, aut per viam novæ Constitutionis. Utrumque autem videtur inconveniens. Nam si procedatur primo modo, id est per viam declarationis, oportebit Sedem Apostolicam reprobare sententiam Divi Thomæ, & communem Theologorum, & Canon. primæ Classis, qui apertè docuerunt, Sacerdotes præcisos, & excommunicatos non posse absolvere etiam in articulo necessitatis. Rursus oportebit improbare declarationem à Congregatione Concilii multò cum studio, ac maturitate discussam, atque editam, validisque rationibus fulcitam. Quod an sit ex dignitate Apostolicæ Sedis, dispiciet Sanctissimus Dominus Noster pro summa ejus prudentia. Sin autem procedatur posteriori modo, id est per viam novæ Constitutionis, edenda erit Bulla universalis, per quam Sanctitas Sua tribuat facultatem absolvendi in articulo mortis Sacerdotibus excommunicatis, & denunciatis. Quod tamen in Ecclesia per tot sæcula hucusque factum non legimus; Quinimò quamvis Martinus V. in Concilio Constantiens. ad evitanda scandala, & multa pericula, quæ conscientiis timoratis contingere possent, Christi fidelibus misericorditer indulserit, ut possent communicare cum excommunicatis etiam in sacrorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque Divinis: tamen apertis verbis excepit nominatim excommunicatos, & denunciatos, ut in Constitutione quæ incipit *Ad evitanda*, de qua scripsi latissimè *in cap. Quod à præd. infra de Schismaticis*.

Quæ infrà tamen omnia humiliter submitto infallibili judicio Sanctitatis Suæ.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.

Innocentius III. Brixieñ. Episcopo.

C A P U T XXV.

TUæ fraternitati: & infrà. Postulasti utrùm ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur? Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum: sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti. Nam surdi & muti possunt contrahere matrimonium, per consensum mutuum sine verbis: & pueri ante annos legitimos, per verba sola non contrahunt, cùm intelligantur minimè consentire.

S V M M A R I V M.

1 *MAtrimonium an nutibus, vel signis contrahi possit, an verò in fari valentibus requirantur verba ex necessitate: & quæ sit hujusmodi necessitas, & num. seqq. usque ad n.36.*

2 *Matrimonium in valentibus loqui solo consensu non contrahitur, sed ex Constitutione Ecclesiæ requiruntur verba, & num.3. & sequentibus.*
Contrarium, num.22. & seqq.

4 *Verba in fari valentibus requiri ad esse matrimonii, quibus argumentis probetur, & num. seqq. usque ad num.17.*

5 *Forma substantialis inducitur ubi lex utitur verbis necessitatem importantibus.*
Declaratur, n.18.19. & 22.

For-

6 *Forma dat eſſe rei, & impleri debet præcisè, & non per æquipollens.*
Declaratur, n.22. & 27.
7 *Muti & ſurdi poſſunt contrahere matrimonium ſine verbis, ſed non ſine ſignis, & n.28.*
8 *Baptiſmus non confertur fari valentibus, niſi ipſimet reſpondeant.*
Declaratur, n.32. & 33.
9 *Matrimonium ſpirituale non contrahitur ſine verbis.*
10 *Argumentum à matrimonio ſpirituali ad carnale validum eſt.*
Fallit, num.34.
11 *Matrimonium ſolo interiori conſenſu contrahi non poteſt, & n.23. & 35.*
12 *In matrimonio nomine filiorum à parentibus contracto ſufficit filiorum taciturnitas.*
13 *Sponſalia de futuro tranſeunt de iure communi in matrimonium per copulam ſubſequutam præſumptione iuris, & de iure, licet verba omnino deficiant.*
14 *Nec in foro Eccleſiæ admittitur probatio defectus conſenſus.*
Sed quoad Deum non eſt matrimonium, & in iudicio animæ ſtandum eſt veritati, & confeſſioni peccatoris, ibid.
15 *Matrimonium uno ex coniugibus verba proferente, non requirit verba ex parte alterius, ſed ſufficiunt ſigna æquipollentia.*
16 *Subharratio poſt verba unius ex contrahentibus ad matrimonium apta efficit matrimonium.*
17 *Matrimonium facilius probatur, & certificatur Eccleſia de coniugali conſenſu, ſi verba proferantur, & n. ſeq. & n.31.*
18 *Neceſſarium quandoque exponitur, id eſt, utile, & expediens.*
19 *Sed ex proprietate vocabuli præceptum, & obligationem importat, & n.ſeq.*
20 *Matrimonium an requirat verba ex neceſſitate præcepti.*
21 *Matrimonium non requirit verba, ubi præceſſit tractatus de matrimonio contrahendo.*
22 *Matrimonium ſolo conſenſu legitimè contrahitur, ſed ad ſolemnitatem probationis in fari valentibus neceſſaria ſunt verba, vel alia ſigna æquipollentia.*
23 *Matrimonium poſſe ſignis contrahi ſine verbis, quibus fundamentis probetur, & num. ſeq. uſque ad num.36.*
24 *Eccleſia non iudicat de occultis, ſed ſequitur ea, quæ apparent, licet non ſint.*
25 *Factis non minus loquimur, & conſenſum exprimimus, quàm verbis.*
26 *Imo potentiora ſunt facta, quàm verba.*
27 *Solemnitas probatoria poteſt adimpleri per æquipollens.*
28 *Nutus ſunt maioris potentiæ in fari valentibus, quàm in mutis.*
29 *Conſuetudines pravæ, & corruptelæ debent ab Eccleſia radicitus extirpari.*
30 *Florentini Concilii diffinitio de cauſa efficiente matrimonii expenditur.*
31 *Matrimonium aptius, & decentius contrahitur verbis, quàm ſignis.*
33 *Adultus cum baptizatur, niſi ipſemet reſpondeat præſumitur ficte ad baptiſmum accedere.*
34 *Matrimonium ſpirituale, & carnale in pluribus differunt.*
36 *Legitimus conſenſus in matrimonio qualiter dicatur.*

1 TVa *fraternitati*. Eſt celebre capitulum, & à pluribus repetitum: & cùm dicat matrimonium in veritate contrahi per legitimum viri, & mulieris conſenſum, &c. ſed quantum ad Eccleſiam neceſſaria eſſe verba conſenſum exprimentia de præſenti: hinc emerſerunt variæ lecturæ, & opiniones Doctorum ſuper intellectu prædictorum verborum, *neceſſaria ſunt*, nempe de qua neceſſitate ſint intelligenda.

Prima lectura fuit Tancredi, Joannis, Goffredi, Ber- 2
nardi, & Innocentii hìc, & Barthol. Brixienſ. *in cap. Sit Rector 43. diſtinct.* qui intellexerunt ea verba de neceſſitate præciſa, & abſoluta, exiſtimantes hanc decretalem velle, ut in valentibus loqui verba ſint neceſſaria adeſſe matrimonii, adeò ut nutu, aut ſignis contrahi nullatenus poſſit: idemque tenuerunt plorimi utriuſque juris Interpretes & Theologi, quos noviſſimè cumulat Thomas Sanchez *de matrimon. tom.1. lib.2. diſput.31. num.2. verſ. Hanc ſententiam*; & juxta hanc lecturam Decretalis hoc
intendit. Per ſolùm conſenſum in valentibus loqui non 3
contrahitur matrimonium, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ requiruntur verba, ſecus in loqui non valentibus.
Quorum opinioni ſuffragatur primo littera hujus Decre- 4
talis, ibi, *Neceſſaria ſunt verba*; nam quotieſcumque
lex utitur verbis neceſſitatem importantibus, inducit for- 5
mam ſubſtantialem, & annullativam actus in contrarium geſti, ut ſcripſerunt Signorolus de Homod. *conſ.87. num.4. & 5.* Albert. Brun. *in tract. de form. tit. Quando aliquid conſ. trad. pro for. fol.34. concluſ.4. poſt med. verſ. Et ſecundum*, Pariſ. *conſ.19. num.19. lib.2.* illud enim neceſſariò requiritur, ſine quo actus eſt nullus, ut hìc *in fin.* ſecundùm Abbat. *in primo not. verſ. Sed contra hoc opponitur*: forma
autem dat eſſe rei, *l. Iulianus*, *§. Si quis*, *ff. Ad exhiben-* 6
dum; & impleri debet præcisè, & non per æquipollens, *leg.1. §. Opus novum*, & ibi Scribentes, *ff. de nov. oper. nunciation. & leg.1. §. Si quis ita*, *ff. de verbor. obligat. cap. Cum dilecta*, *de reſcript.* gloſſ. in Clement. 1. *in verb. Tertio*, *de vita & honeſtate Clericor.* & alii relati à Tiraquel. *de tract. lignag. §. 2. gloſſ.2. num.11.* Quo fundamento complores Theologi, ac Juriſperiti nuper opinati ſunt, profeſſionem emiſſam ab Equite Corſino in Religione Hieroſolymitana non ſuſcepto prius cingulo militari fuiſſe irritam, cùm in ſtatuto Ordinis 2. *in tit. de recept. fratr.* dicatur: *Prima, che pigli l'habito, e faccia profeſſione è neceſſario, che ſia ornato del cingolo della militia*, ut ſcripſi latiſſimè *in cap. Qui Præsbyterum, à num... uſque ad num.... præſertim num... infra de pænit. & remiſſ.*
Deinde ſuffragatur huic primæ opinioni, quòd hæc De- 7
cretalis videtur conſtituere differentiam inter mutos, & fari valentes: dum primò declarat generaliter in matrimonio, verba eſſe neceſſaria quantum ad Eccleſiam, & poſteà ſubnectit, mutos & ſurdos poſſe per mutuum conſenſum contrahere ſine ulla verborum prolatione: & tamen etiam in mutis ad matrimonii validitatem exiguntur ſigna conſenſum exprimentia, ut *cap. Cum apud*, ibi, *Cùm quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, *ſupra eod.* Unde gloſſ. 2. hic exponens verba illius textus, ſine verbis, ait: *Sed non ſine ſignis*, & ſequuntur Abbas *num.3.* Ergo in fari valentibus verba ſunt neceſſaria præcisè, alioquin inter eos, & mutos nulla eſſet differentia, cujus contrarium innuitur hìc.
Tertiò favet eidem opinioni textus *in cap. Si inter virum infra eod.* in illis verbis, utroque dicente, quæ ſunt repetita *in cap. Licèt de ſponſ. duor.* inducendo hæc jura, ut dixi *in d. cap. Si inter virum, in 1. notab.*
Quartò, idem ſuadetur exemplo baptiſmi: nam qui fari 8
poteſt non baptizatur, niſi ipſemet reſpondeat, *cap. Cum pro parvulis, de conſecrat. diſtinct.4.* Silveſt. *in verb. Baptiſmus 4. n.12. in fine, verſ. Decimooctavo.*
Quintò, ad idem facit, quia matrimonium ſpirituale non 9
contrahitur ſine verbis, ut *cap. Eccleſia il primo, cap. Cum poſt repetitam, cap. Cumana, & cap. In Geneſi, ſupra de elect. cap. Sicut cum, & c. Cum ab uno, eod. tit. lib.6.* & tenent *in cap. Quia propter eod. tit.* Joan. Andr. *num.28. verſ. Decimum ſextum*, Butr. *num.35. verſ. Decimum ſeptimum*, Imol. *num.8. eod.*
verſ. & Abb. *num.16. verſ. Decimum ſextum*. Ergo nec ma- 10
trimonium carnale, quia licèt arguere de matrimonio ſpirituali ad carnale, *cap.2.3. & 4. ſupra de translat. Epiſcop. & c. Sicut vir, 7. quæſt.1. cap. Quoniam, §. Porrò, ſupra, Ut lite non conteſtat.*
Sextò & ultimò probatur hæc prima opinio ab abſurdo: 11
Eccleſia enim ſtatuit verba eſſe neceſſaria ad matrimonium contrahendum, ne tantùm Sacramentum ſit in incerto; alias multa pericula imminerent: quid enim ſi duo ſimul ambulantes ſibi ad invicem complaceant, & unus in alium conſentiat matrimonialiter, numquid judicabimus inter eos matrimonium? utique abſurdum eſſet hoc ſentire, quo argumento utitur Innocent. hìc paulò poſt principium.

Re-

Recipit tamen hæc prima opinio declarationes ac limitationes infrascriptas, in quibus consentiunt etiam Authores aliarum opinionum.

12 Declaratur enim primò, ut non procedat in matrimonio præsumpto præsumptione juris tantùm, ut in matrimonio à parentibus contracto nomine filiorum, quia sufficit filiorum taciturnitas; ut *cap. Honorantur 30. quæst. 2. cap. Accessit, infra de desponsat. impuber. l. Sed qui patris, ff. de sponsal.* & hìc notat Innocen. *post med. vers. Si autem parentes*, cum quo cæteri transeunt. Rationem reddit Div. Thomas *in 4. sentent. distinctione 27. quæst. 1. artic 2. ad 3.* Quia verba parentum reputantur puellæ; est enim sufficiens signum, quod sunt ejus, ex quo non contradicit: & hìc junge quod dicam infra *in 4. Lectura n. 21.*

13 Declaratur secundò, ut similiter non procedat in matrimonio præsumpto præsumptione juris & de jure, quia approbatur ab Ecclesia, licèt verba omninò deficiant, veluti si post sponsalia de futuro sequatur copula: nam lex ex actu copulæ sine verbis præsumit matrimonium, & ita esse disponit *cap. Is qui fidem*, & ibi casus *infr. eod.* & tradunt Host. *hic in princ. in verb. Matrimonium in veritate*, Jo. Andr. *nu. 6. vers. Unde quamvis verborum forma omnino deficiat.* Anchar. *n. 3. vers. Iterum oppono*, Præpos. *post princ. vers. Tertio præmitto*, & nemo discrepat: licèt secus sit post Conc. Trident. ut dixi in *d. c. Is qui fidem n. 4.*

14 Quinimò hoc casu etiam si non solùm verba, sed etiam consensus deficiat; qui jure naturæ exigitur, & ideò quoad Deum non sit matrimonium: tamen Ecclesia ex quo facta est sibi fides de præsumptione, cui stat, non admittit probationem in contrarium, *ut c. Consultationi, & d. c. Is qui fidem, infra eodem*. Sed in foro pœnitentiali semper stamus veritati, non præsumptioni, ut *c. Tua nos infra eod.* Et in hoc judicio animæ credendum est peccatorem confiteri veritatem, & illius confessioni omninò statur, *c. Omnis utriusque infra de pœnit. & remiss.* ita Host. & Jo. Andr. *loc. prox. cit.* dixi *in d. c. Is qui fidem n. 6. & 7.*

15 Declaratur tertiò, ut locum non habeat, si alter ex conjugibus proferat verba ad matrimonium apta; tunc enim ex parte alterius verba non requiruntur, sed sufficiunt signa æquipollentia, sic Jason *in l. Si stipuler §. Si in locando n. 1.*
16 *ff. de verb. obligat.* Unde si hoc casu sequatur annuli subarratio, absque dubio erit matrimonium, ut hìc tenent glossa *in verb. Verba, & in cap. penult. in verb. Dicente*, & ibi etiam Butr. *num. 9. infra eod.* & idem Butr. *in c. fin. n. 8.* ubi etiam Abbas *num. 7.* & Alex. de Nævo *num. 12. de despons. impuber.* & alibi passim Doctores.

17 Secunda lectura est eorum, qui intelligunt verba textus, *necessaria sunt verba*, de necessitate causativa, seu secundum quid, exponentes ver. *necessaria*, id est, utilia, & ad faciliorem probationem, quia scilicet faciliùs probabitur matrimonium, & certificabitur Ecclesia de consensu conjugali, si verba intercesserint, Cardinal. *hic num. 1. in fine vers. Solu-*
18 *tio*. Non enim est novum in jure, ut verb. *hoc necessarium* exponatur, id est, utile, & expediens gloss. *in l. 3. in verb. Necessarium, ff. solut. matrim. & in l. 1. in verb. Necesse, ff. de offic. Præfect. Prætor. gloss. penult. in cap. Omnis 21. quæst. 4. gloss. fin.* in Clem. 1. *de procur.* Et secundum hanc lecturam hoc dicit. Matrimonium contrahitur legitimo consensu, & verba in loqui valentibus ad certificandam Ecclesiam sunt necessaria ad benè esse, quia ex eis faciliùs certificatur: potest tamen & signis certificari; & ideò mutus potest matrimonium contrahere.

19 Sed huic expositioni tamquam inferenti vim litteræ meritò non acquiescunt Cardin. ubi supra, Molin. *de usu nupt. lib. 1. cap. 3. num. 67. & 70. & seqq.* Basil. Pont. *de matrim. lib. 2. cap. 3. num. 9. 10. & 11.* nam ex proprietate vocabuli, à qua in dubio non est recedendum, *leg. Non aliter, ff. de legat. 3.* hujusmodi verba non consilium, sed præceptum, & obligationem significant, ut notat glossa in Clementin. *Attendentes, in ver. Debeant, de stat. Monach.* & latiùs dicam infrà in sequenti lectura. Hìc tamen intellectus est in se verus, ut patebit infra *n. 22.* Licèt modus exponendi non consonet litteræ.

20 Tertia lectura, quam hìc Doctores non intelligunt, est nonnullorum Theologorum, qui intelligunt verba textus nostri de necessitate præcepti. Cui lecturæ valdè suffragatur littera: nam ex proprietate vocabuli hæc verba *necessarium est*, seu *necesse est*, præceptum & obligationem designant, ut *cap. Quisquis præceptis 14. quæst. 1.* ibi, *Quod imperatur, necesse est fieri:* nec non ibi, Ubi præceptum, ibi, *necessitas est servientis:* & notat glossa *in cap. Domino sancto in verb. Necesse 30. dist.* Item glos. in d. Clem. *Attendentes in ver. Debeant, de stat. Monach.* Abb. *in c. 1 n. 7. infrà de despons. impub.* Felin. *in c. Nam concupiscentiam num. 6. supra de constit.* Item suffragantur jura *in c. Si inter virum infra eod. & in c. Licèt, de spons. duor.* ibi: *Ita quod unus alterum verbis consuetis recipiat;* nec non ibi: *Utrobique dicente*; & secundum hanc lecturam textus sic summari potest. Solo consensu legitimo matrimonium perficitur; sed ex præcepto Ecclesiæ in fari valentibus requiruntur verba mutuum consensum exprimentia. Hujus sententiæ sunt Petr. de Ledesma *de matrimon. q. 45. art. 2. conclus. 2.* Manuel Sà *in Summa tomo 1. in 2. edit. cap. 216. num. 5.* & Henriquez *lib. 10. de matrim. cap. 2. num. 6.* Qui tamen hoc non firmat absolutè, sed temperat dicens, aliquo modo hoc videri de Ecclesiæ præcepto, licèt in Comment. *lit. M.* fatetur esse solùm veniale peccatum signis contrahere; in quo consentit etiam Ledesma *dict. art. 2. conclus. 3.* quia res est levis, nec discrepat Thom. Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 2. disputat. 31. num. 10.* nam etsi affirmet nullum de hoc esse Ecclesiæ præceptum, quia jura *in d. cap. Si inter, & cap. Licet*, simpliciter narrant factum; fatetur tamen culpam esse venialem non exprimere verbis, sed solis signis consensum, nisi justa causa excusaret; quia à recta ratione alienum est in hoc gravissimo contractu non exprimere consensum commodiori modo possibili: verba autem meliùs, & clariùs, quam signa consensum exprimunt.

Quarta est lectura Joan. Andr. *hic nu. 7. vers. Quod posset* 21
esse verum, qui mediam viam eligendo, dissidentes opiniones conciliat sub distinctione, quòd aut præcessit tractatus matrimonii, & tunc verba non sunt necessaria ad matrimonium contrahendum, quia Ecclesia ex tractatibus præcedentibus, & signis sequentibus est certa de matrimonio: & hoc modo salvari potest secunda Lectura: Aut tractatus non præcessit; & tunc quia periculosum est ita ex abrupto judicare, partes solis signis sine verbis voluisse matrimonium inire: ideò Ecclesia debet certificari per verba in loqui valentibus. Eandem distinctionem posuit Jo. Andr. *in c. final. in ult. gloss. infrà de conjug. servor.* quam etiam sequitur Henric. Boich. *num. 5.* Lap. *allegat. 57. num. 17. vers. Venio ad 3.* & Boer. dicens communem *cons. 35. num. 1.* & secundùm hanc lecturam textus hoc intendit. Non præcedentibus tractatibus matrimonii requiruntur verba in loqui valentibus, in mutis autem secus: ita Præposit. *hic col. 2. vers. 3. est lectura*: & hìc junge quæ dixi supra *num. 12. de matrimonio à parentibus contracto*.

Quinta, & ultima lectura est Hostiensis hìc, & sequacium, 22
qui intellexerũt verba text. nostri de necessitate probatoria, ita ut verba minimè requirãtur ad esse matrimonii, quod solo consensu perficitur, sed ad solemnitatem probationis in fari valentibus; quæ tamẽ solemnitas potest suppleri per signa æquipollentia, qui intellectus coincidit in effectu cum secũda Lectura, & differt tantummodo in modo explicandi: nam ibi exponuntur verba *necessaria sunt*, id est, utilia, hìc verò necessaria scilicet quoad probationem, quæ potest impleri per æquipollens: & ita utrobique Doctores fatentur matrimonium tam verbis, quàm signis contrahi posse; & hæc sententia est magis communis, quam tenuerunt gloss. *in c. Si inter virum, in verb. Dicente infra eod.* & apertiùs glossa 2. hic dicens in his, qui loqui possunt, matrimonium non contrahi nisi verbis, vel per aliquod signum, per quod ipso facto videantur consentire: licèt glossa additionalis in eodem ver. malè loquatur, dum ait: Duo sunt necessaria ad istud Sacramentũ; verba, & signa, vel consensus: debuit enim dicere verba, vel signa, & consensus, quia alternativa cadit in verbis, & signis, cùm alterutrum sufficiat, sed cõsensus copulativè semper requiritur, ut hìc, *& in c. Sufficiat 27. qu. 2.* idẽ firmant hic Hostiens. *n. 3. in ver. De præsenti, vers. Sed contrarium est verum*, Butr. *n. 8.* Cardin. *circa finem*, Anchar. *n. 3.* Abbas *n. 2. vers. Sed Doctores*, dicens ita communiter sentire Doctores moderniores, Alex. de Nævo *num. 15.* & idem Hostiens. *in summ. tit. de matrim. §. Qualiter contrahatur num. 10. & 11.* Cardin. *in dict. cap. Si inter virum num. 4.* & ibi etiam Abbas *num. 6.* & idem Abbas *in cap. Ex parte num. 8. & 28. supra de restit. spoliat.* Alex. *in leg. Si finita, §. Meminisse in fin. ff. de nov. oper. nunc.* Ripa *in leg. Ex facto num. 1. ff. de vulg. & pupill.* Boer. *decis. 1. num. 18.* Aretin. dicens communem *cons. 13.* & alii plures tam jurisperiti, quàm Theologi, quos refert, & sequi-

sequitur Sanchez *de matrim.tom.1. lib.2. disput.31.n.5.in fin.* & post eum Basil. Pont. *in eodem tract. de impediment. matrim. cap.24. §.1. in princip.* Itaque solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba, vel alia signa æquipollentia requiruntur ad probationem, & ita communiter tenere Theologos *in 4.sentent.distinct.34.* testatur Sebastianus Medices *in Additionibus ad Abb. Antiq.hic in verb.Solo consensu:* & secundùm hunc intellectum Decretalis hoc dicit. Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur quoad probationem, subaudi vel alia signa æquipollentia, Abb.& Alex.de Nævo .

23 Pro hac opinione inducitur primò hæc Decretalis, licet in ea vim totam constituant Authores contrariæ sententiæ. Primò enim dicit matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri,& mulieris consensum: dicit enim, in veritate, scilicet substantialiter, & quantum ad esse matrimonii, nec intelligit de solo consensu interno (hic namque non est sufficiens ad matrimonium ineundum , & est conclusio certa inter Catholicos, ut probat Ubaldensis *de Sacramentis cap.*132. impugnans errorem Joannis Vviclef contrarium tenentis) sed intellige de consensu explicito verbis vel signis, quod clarè probatur ex vers. *Nam surdi, &c.* ubi reddens rationem cur solus consensus sufficiat ad matrimonium, ait: nam surdi & muti possunt contrahere sine verbis: & tamen nec ab ipsis contrahitur sine signis: igitur ut illa ratio sit adæquata,& sufficiens, prima pars textus intelligi debet de consensu verbis, vel signis explicito.

Sed dices, si matrimonium signis perinde, ac verbis iniri potest. Ergo Pontifex non benè hic loquitur dum ait, quantum ad Ecclesiam necessaria sunt verba consensum exprimentia; nam qualis est ista verborum necessitas, si est in optione contrahentium etiam quantum ad Ecclesiam,& solemnitatem probationis matrimonium contrahere verbis, vel signis? Sola enim signa sufficiunt, cùm in alternativa dispositione unum in effectu contineatur, *leg. Cum illud, ff. Quan.dies legat.ced.leg. Si illud*, ubi Bald. *ff.de legat.2.* dixi *in cap. Inter cæteras in 1.notab.super de rescript.* nec in verbis potest considerari ulla necessitas,cùm in hujusmodi alternativa electio sit contrahentium, *l. Plerumque in fin. ff. de iur. dot.& cap.In alternativis, de regul.iur.lib.6.* At pro responsione observandum est Pontificem hic non fuisse consultum, an matrimonium esset verbis contrahendum, sed an solis verbis possit contrahi. Dubitabatur enim ab aliquibus solis verbis posse contrahi ad exemplum matrimonii spiritualis, ut refertur ab Antonio Augustino *in 3.Collect.Decretal.lib.4. tit.1. cap.5.* & huic consultationi respondet, solo consensu matrimonium contrahi, sed quantum ad Ecclesiam necessaria esse verba consensum exprimentia: quod perinde est,ac si dixisset,solis verbis matrimonium non contrahitur, sed duo sunt necessaria, scilicet consensus quoad substantiam contractus; & ideò dixit in veritate, hoc est,intrinsecè, & essentialiter: & verba consensum exprimentia
24 quoad solemnitatem probationis; & ideò subjunxit, quantum ad Ecclesiam,id est,forum contentiosum, in quo Ecclesia non judicat de occultis,*c.Christiana 32.quæst.5.* sed sequitur ea,quæ apparent,licet non sint: undè ejus judicium sæpè fallit,& fallitur, *c. A nobis il secondo, infr.de sent.excomm.* secundùm Hostiens. *hic num.2. in fin.in verb. Ad Ecclesiam,*
25 Joan.Andr.*num.2.* & Anchar.*in 2.notab.* nihil autem Pontifex dixit de signis,quia de illis non quærebatur;& si de signis consultus fuisset,utique quod de verbis dixit, & de signis dixisset,quæ verbis æquipollent: nam factis non minus loquimur; & consensum exprimimus,quàm verbis, *leg. De quibus, vers.Nam quid interest, ff.de legib.cap. Ex ore de his,quæ fiunt*
26 *a maior.part.cap.*ubi gloss. *in verb.Renunciasse*, dat plurima concord. imò ad exprimendam voluntatem potentiora sunt facta, quàm verba,quia multò amplius est quid facere,quàm verbis renunciare, *leg. Si tamen, §. Ei qui , ff. de ædil. edict.* Dixit ergo, verba quantum ad Ecclesiam esse necessaria, scilicet ad clariorem probationem ut hic per Butr. *num.8.* Cardinal. *propè finem*, Abbas *in fin.* Alexand. de Nævo *num.15.*
27 & Præpos.*num.6.* Unde non excluditur alius probandi modus, quia quod non est de solemnitate substantiali, sed de solemnitate probatoria, potest impleri per æquipollens, & habet locum regula. Non refert quid ex æquipollentibus fiat, *c.Licet ex quodam de testibus, cap.Tua, de consanguinit. & affinit.* & benè per Hostiens. *in c. Si inter virum, in princ. verb. Expressa infra eodem*, & per Cardin.*hic num.2.* dicens id, quod requiritur non ad actus substantiam, sed ad ejus probationem,etsi dicatur ipsum esse necessarium,posse expediri per æquipollens; & ex hoc infert,ut si statutum disponat contractum esse celebrandum solo consensu, sed verba requiri ad probationem, sine verbis sufficiat æquipollens, ut signa, *l.Nutu, ff. de legat.3.* & subdit: ex quo est matrimonium per solùm consensum, esset una simplicitas dicere, quòd Ecclesia angustasset probationem solùm in verbis, cùm facultas probandi sit laxanda, *c. Quoniam , supra ut lite non contest.*

Deinde hæc sententia probatur *in cap.final.* ibi,*Nec facto, nec verbo consenserit , infra de coniug. servor. in cap.Ex literis supra eodem, & in cap. Is qui fidem infra eodem , in cap. Continebatur , & cap. De illis il primo, §. 1. de desponsat. impuber. & capite unico , §.final. eodem tit.lib.6. in l. In sponsalibus la prima , l. Sponsalia, l. Scilicet, & l. Sed quæ patris, ff.de sponsalib.& in l.2.ff.de ritu nupt.* in quibus juribus contrahentes facto ipso sine ullis verbis censentur consentire; & est simile in professione, ut *cap.Vidua, de Regular.*

Tertiò pro hac opinione Host. inducit text. *in l. Nutu, ff. de legat.3.* ubi dicitur nutu posse fideicommissum relinqui, 28
dum is relinquat, qui & loqui potest: atque ita nutus & signa sunt potentiora, & majoris efficaciæ in his, qui loqui possunt, quam in mutis: cùm mutus non possit nutu fideicommissum relinquere, ut ibi probatur, & notat gloss. 1.& communiter Doctores: sed mutus potest signis matrimonium contrahere, *cap.Cum apud supr.ead.* ergo multò magis qui loqui potest. Demum confirmantur prædicta ex communi observantia, & consuetudine, quæ est optima legum interpres, *c. Cùm dilectus , de consuetud.* nam mulieres præ 29
verecundia & pudore plerumque annuunt potiùs, quàm loquantur,maximè præsentibus parentibus, *c. Honorantur 32. quæst.2.* & advertit gloss.1. *in fin. in c.Si inter virum, infr. eod.* cum qua transeunt ibi Hostiens. *in princ.in verb. Expressa* , Butr. *n.9.* Cardinal.*num.4.* Abbas *num.6.*& alii communiter, & ita fieri in Germania testantur addent. ad Abbat. *hic sub n.3. in verb. Consensum , litt. A.* Quam quidem observantiam pia Mater Ecclesia tam diu non tolerasset , si verba essent de essentia hujus Sacramenti, cùm potiùs ad ejus officium spectet pravas consuetudines & corruptelas abolere , & radicitus extirpare, *c. Mala 8.distinct. c. Bona rei 12. qu.2. cap.1.* & ibi dixi *num.58.* post Anchar.*in 1.notab.*Cardinal.& Decius *in 2. notab. supra de consuetud.* Et tamen Concilium 30
Florentinum in decreto fidei Eugenii IV. ubi explicantur essentialia cujusque Sacramenti, videtur potiùs sensisse verba non esse de essentia matrimonii , dum *in §.Septimum est Sacramentum*, definivit per hæc formalia verba: *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*. Videtur enim dixisse regulariter,tum propter mutos, qui verba nequeunt proferre,& tamen validè contrahunt; tum propter filios,quorum taciturnitas efficit matrimonium pro ipsis à parentibus contractum, ut dictum est *sup.n.12.* tum propter sponsalia,quæ per solam copulam subsequentem sine verborum ministerio transeunt in matrimonium, ut constat ex dictis *sup.num.13.* Tum generaliter propter alios, qui malunt nutibus ac signis contrahere quàm verbis. Non meminit autem Concilium 31
de signis, sed de verbis tantùm, quia decens & honestum est, & tanto Sacramento magnoperè consentaneum , ut interior consensus non solis nutibus ac signis, quæ plerumque possunt esse æquivoca & incerta,sed claris verbis exprimatur, nisi aliqua rationabilis causa excuset, ut de virginibus proximè dictum est.

Non obstant argumenta superiùs adducta pro prima lectura; nam ad primum deductum ex verbis hujus Decretalis patet responsio ex dictis *supra num.23. & seqq.* & ad ponderationem, quæ secundo loco fit de muto, respondetur in hoc cap.constitui differentiam inter mutos, & fari valentes. Imò enim exemplum muti ponitur potiùs ad probandum in Sacramento matrimonii verba non esse necessaria, cùm surdi, & muti sine verbis contrahant.

Ad tertium, nempè *ad cap.Si inter virum inf. eodem, & c.* 32
Licet de spons.duor. respondeo verba illa *utroque dicente*, in prædictis juribus fuisse apposita per modum exempli, quod regulam non restringit,ut hic observat Præpos. *n.6. ad fin.*

Ad quartum respondet Host.*hic n.4.* dicens aliud in sacramento Baptismi, ubi verba,& forma verborum sunt de substantia, *c.Detrahe 1.qu.1.& cap.1. supra de Baptism.* aliud in matrimonio, in quo verba, & forma verborum non sunt de substantia, ut constat ex dictis. Sed adde Baptis- 33

mom non respondentis esse iovalidum quoad præsumptionem tantum; quia ex quo adultus est, & discretus; & respondere potest; & non respondet, Ecclesia præsumit, eum fictè, & noo verò animo, & puro ad Baptismum accedere; ut notat *glos. ult.* Archid. Bellam. & Turrecr. *in d. cap. Cum parvulis de consecr. dist. 4.*

34 Ad quintum similiter respondetur, multas esse differentias inter matrimonium carnale, & spirituale, quarum sex prosequuntur, hic Host. *num. 5. & 6.* Joan. And. *n. 4.* Card. *n. 3.* & reliqui post eos, plenè Everard. *in sua Centuria in loco à matrimonio carnali ad spirituale*, quarum una est, quia carnale solo consensu contrahitur, spirituale verò oumquam contrahitur sine verbis, ut per eos.

35 Ad sextum, & ultimum respondet hic Hostien. *num. 3. in fin.* non obstare exemplum ab Innocentio adductum, quia in casu illo oon potest fieri fides Ecclesiæ de consensu etiam tacito; quinimò etsi alter in alterum simul cousentiat, non potest tamen dici verè loquendo uterque simul consentire, cùm alter sensum alterius noo percipiat, sed ignoret.

Nota ex text. matrimonium perfici per solùm legitimum viri, & mulieris consensum, & hanc dicit esse communem lecturam *hic in princ.* & dic legitimum quoad ætatem, *cap. De illis il primo, infra de desponf. impuber.* & quoad liberi arbitrii motum, *cap. Gemma infra eod. & not. in cap. Cum locum supra eod.* Host. & Joan. Andr. *hic num. 2. in ver. legitimum.* Item nota verba esse necessaria de solemnitate probationis, quæ tamen solemnitas potest impleri per alia signa æquipollentia. Item nota surdum, & mutum posse solis signis matrimonium contrahere. Item nota pueros esse inhabiles ad matrimonium, intellige, nisi malitia suppleat ætatem: de quo dic, ut scripsi *in d. cap. De illis, & Puberes, infra de desponf. impuber.*

D E S P O N S A L I B U S.

Honorius III. Episcopo Berguen.

C A P U T XXVIII.

CONsultationi tuæ breviter respondemus, quòd mulieres, quæ veniunt ad valvas Ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes affirmant, se numquam in eorum matrimonium consensisse, audiri (sponsis legitimè probantibus contrarium) non oportet; cùm legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio prævalere. Sanè illis, quæ benedictione accepta, mox à sponsis aufugiunt ante carnis copulam subsecutam, asserentes se numquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse consensus, licèt animo dissentirent, non statim est audientia deneganda; sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur illatus, qui cadere potuit in constantem virum, erunt non immeritò audiendæ.

S V M M A R I V M.

1 *MAtrimonio probato, non auditur negans simpliciter consensum, sed asserens meticulosum, & probare volens auditur.*
2 *Mulieri neganti se in matrimonium consensisse, non creditur, marito probante contrarium.*
3 *Matrimonium non valet, si probetur contractum per metum cadentem in constantem virum, vel mulierem, ibidem, & n. 7. 11. & 14.*
In matrimonio dicitur legitima probatio, quæ fit per idoneos testes.
4 *Maximè ubi agitur de matrimonio dissolvenda.*
5 *Matrimonium difficilius solvitur, quàm contrahatur.*
6 *Testes inducendi contra matrimonium debent esse omni exceptione maiores.*
7 *Et hæc qualitas articulanda, & probanda est ab inducẽte.*
8 *Organum vocis est fallax.*
9 *Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus probandi non solùm ipsum metum, sed etiam illius qualitatem.*
10 *Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, vel corporis cruciatus.*
11 *Timor vanus non excusat.*
12 *Metus quando dicatur cadere in constantem virum, relinquitur arbitrio iudicis.*
13 *Masculinum concipit fæmininum, ut vitetur absurdum.*
14 *Metus minor excusat fæminam, quàm masculum.*

1 C*Onsultationi.* Illegitimè proposita, vel allegata violentia non excusat, secus autem cùm legitimè allegatur: Hoc dicit secundùm Abbat. Aotiquum, vel aliter secundùm Cardinal. Probato matrimonio non auditur negans simpliciter consensum, sed asserens meticulosum, & probare vo-
2 lens auditur. Communiter tamen sic summatur: mulieri, quæ negat se in matrimonium consensisse, non creditur marito probante contrarium, sed si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum, non tenet matrimonium, Joan. Andr. Butr. Anchar. Abb. Joan. de Anan. Præpos. & Alex. de Nævo duos casus determinat, Secunda, ibi, *Sanè Ioan. Andr.*

Nota primò ibi, *legitimis & idoneis testibus*, ubi agitur de 3
probatione matrimonii, eam dici probationem legitimam,
quæ fit per idoneos testes, ut *hic, & in cap. 1. infr. de consangu.*
& affinis. Anchar. *hic in 3. notab.* & Præpos. *num. 1.* Quod for- 4
tius procedit ubi agitur de matrimonio dissolvendo, quia 5
spiritualia difficiliùs destruuntur, quàm construantur, *c. Inter*
corporalia, in princip. de translat. Episcop. unde lex dicit solu-
tionem matrimonii difficiliorem esse, quàm conjunctio-
nem, *l. Consensu, Cod. de repudiis.* Ad idem bonus text. *in l.* 6
Nullum divortium, ff. de divort. unde testes inducti contra
matrimonium debent esse omni exceptione majores, *cap. 1.*
infra de consanguinit. & affinit. ubi glos. *in ver. Maiores,* Butr.
num. 8. Abb. *num. 5. vers. Item nota,* & Præpos. *num. 9.* Felin. *su-*
pra in rubr. num. 17. Covarr. *lib. 4. Decretal. part. 2. cap. 8. §. 12.*
num. 7.

Et quamvis multi oppositum sentiant, tamen hæc est communis opinio, ut testatur Socin. Junior *cons. 29. Circa præsentem consultationem num. 8. & seq. lib. 2.* imò magis communis, ut per Gabr. *concl. 8. de testib. num. 75.* quam sæpiùs etiam Rota sequota est, ut *decis. 209. n. 1. part. 1. divers.* Caputaque *decis. 287. num. 1. part. 3.*

Quod multò clariùs procedit, ubi liquidò constat de matrimonio non solùm contracto, sed etiam coosummato, text. est *in cap. In litteris de testib.* ubi quia vir nobilis uxorem duxerat, & cum ea per septennium cohabitaverat, in causa dissolutionis matrimonii repelluntur testes non omnino integri, ad idem text. *in c. Insuper, qui matrimonium accus. poss.*

Quinimò hæc qualitas, quòd testes sint omni exceptione 7
majores, aut saltem probatæ vitæ, & opinionis, non sufficit
ut insit testibus, sed necesse est ut articuletur, & probetur ab
inducente, Bart. *in l. 1. §. Si quis neget. num. 12. vers. Et requi-*
ritur, ff. Quemadmod. testam. aperian. quem communiter
DD. sequuntur, ut testatur Grat. *cons. 2. num. 35. lib. 2.* Corn.
cons. 78. col. 4. post med. vers. Omitto quod testes, vol. 3. & Cra-
vett. *de antiq. temp. par. 2. Quæritur, à num. 38. usque ad 41.*

Secundò, nota ibi, *Metu illato compulsas, verba protulisse* 8
consensus, organum vocis esse fallax: nam sæpè quis ore pro-
nuntiat, quod mente non gerit, ut 22. *quæst. 2.* quasi per to-
tam, *& c. Humanæ aures, cum multis seqq. qu. 5.* Butr. *hic n. 4.* &
Alex. de Nævo *in 2. notab.* licet verba sint instituta, ut quis
dedu-

deducat cogitationes ſuas in notitiam alterius, *cap. Is autem*
22.q.2. de quo ſcripſi latius *in c. Falſidicus, inf. de nomine falſ.*
9 Tertiò nota ibi, *Si talis metus inveniatur illatus, qui cade-*
re poſſit in conſtantem virum : mulieri dicenti ſe contraxiſſe
matrimonium per metum, incumbere onus probandi non
ſolùm ipſum metum, ſed etiam illius qualitatem, videlicet
metum fuiſſe talem, qui cadere poſſit in conſtantem virum,
10 qualis eſt mortis periculum, aut corporis cruciatus, *l. Inter-*
poſitas, C. de tranſact. cap. Cùm dilecti, & cap. Perlatum, de his
quæ vi met. cauſ. cap. Lotharius, & cap. Si verum 31. qu. 2. gloſ.
11 *ultima hic,* & Card. *num.* 1. alias vanus timor non excuſat, *l.*
Metum autem la ſeconda, ff. Quod met. cauſ. l. Vani timoris,
ff. de reg. iur. & l. Si quis ab alio, ff. de re iudicat. quòd arbitrio
12 judicantis relinquitur, *leg. Metus autem, ff. ex quibus cauſ. ma-*
ior. gloſ. *in d. l. Interpoſitas, in verb. Cruciatus, C. de tranſa-*
ctionibus, gloſ. additionalis *hic in verb. In conſtantem*, Abb.
in cap. Cùm virum num. 8. de regular. & alii apud Menoch. *de*
arbitr. iudic. caſ. 135. *num.* 3. Aduerte tamen, quia etſi textus 13
noſter dicat, *in conſtantem virum*, nihilominus ſub audien-
dum eſt, vel mulierem, ſecundùm Abbatem *in 3. notab.* &
Præpoſ. *num.* 3. vel certè maſculinum hic concipit fœmini-
num, ut abſurdum vitetur ſecundùm Præpoſit. Quamvis
enim ex proprietate vocabuli viri appellatione non veniat
mulier; tamen contrarium hic ſuadet ſubjecta materia,
quæ de muliere loquitur ex notatis in Clement. 1. *in verb.*
Homines de electiòn. in cap. Generali, eod. tit. lib. 6. & per Ar-
chid. *in cap. Si quis ſuadente 17. quæſt. 4.* & per Bart. *in l. 1.*
ff. de verb. ſignific. Quippe minor metus excuſat fœminam, 14
quàm maſculum, ut notat gloſ. 1. *in cap. Cùm locum ſupra*
eodem, quam dicit notabilem Alex. de Nævo *hic in 5. notab.*
& à Doctoribus approbatam, Præpoſ. *num.* 3. per text. *in c.*
Indignantur 32. quæſt. 6. idem notat Hoſt. *in Summa de ma-*
trim. §. Qualiter impediatur, verſ. ſupradict. Butr. *hic num.* 4.
Cardin. *n.* 1. & Abb. *in 3. notab.*

DE SPONSALIBUS.

Gregorius IX. Epiſcopo Cenomaneñ.

CAPUT XXX.

IS qui fidem dedit M. mulieri ſuper matrimonio contrahendo, carnali copula ſubſecuta; & ſi in facie Eccleſiæ ducat aliam & cognoſcat, ad primam redire tenetur: quia licèt præſumptum primum matrimonium videatur, contra præſumptionem tamen hujuſmodi non eſt probatio admittenda: Ex quo ſequitur, quòd nec verum, nec aliquod cenſetur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſecutum.

SUMMARIUM.

1 *SPonſalia de futuro de iure communi tranſeunt in matrimonium per carnalem copulam ſubſequutam, ſed non per niſum carnalis copulæ tantum.*
2 *Et præiudicant matrimonio poſteà contracto.*
3 *Præſumptio iuris, & de iure idem operatur in caſu præſumpto, quod veritas in caſu vero.*
4 *Et probationem in contrarium non admittit.*
5 *Præſumptio iuris, & de iure non habet locum in foro animæ, ſed ipſa veritas.*
6 *Sponſalia non tranſeunt in matrimonium quoad Deum, ſi copula non interceſſerit affectu coniugali, ſed fornicario.*
7 *Papa ſtatuere non poteſt, ut ſine conſenſu expreſſo, vel tacito ſit matrimonium.*
8 *Sponſalia poſt Concilium Tridentinum non tranſeunt in matrimonium per copulam ſubſequutam.*
Et poſſunt mutuo conſenſu partium diſſolvi, n. 10.
9 *Sponſalia de futuro contracta præſente Parocho, nullis tamen adhibitis teſtibus, non ſunt invalida ex Concilio Tridentino, ſed remanent in diſpoſitione iuris communis.*
11 *Sponſalia per verba de præſenti contracta non ſervata forma à Concilio præſcripta per copulam ſubſequutam in matrimonium non tranſeunt, ſi decretum de reform. matrimonii in Parochia fuerit publicatum.*
12 *Sponſus cogi debet ab Ordinario per cenſuras ad implendum iuramentum, & ſuper voto petenda eſt diſpenſatio ab eo, qui poteſt concedere.*
13 *Sponſalia de præſenti inter puberem, & impuberem coram Parocho, & teſtibus contracta poſt Concilium non tranſeunt in matrimonium per cohabitationem, & copulam.*
14 *Matrimonium nulliter contractum ex cauſa metus, ſervata in reliquis forma Concilii Tridentini, ſi impedimentum ſit occultum, convaleſcit ex mutuo conſenſu coniugum.*
15 *Sponſus, qui ſponſam ſtupravit, non poteſt puniri pœna ſtupri, ſed graviter arbitrio Epiſcopi.*

1 IS *qui fidem.* Sponſalia de futuro tranſeunt in matrimo-
nium per carnalem copulam ſubſequutam, ſed non per
niſum carnalis copulæ tantùm, hoc dicit cum *c. fin. infr. eod.*
ſecundùm Jo. Andr. Butr. Abb. Alexand. de Nævo, & reliquos
omnes. Primò ponit thema, ex quo tacitè elicitur quæſtio.

Secundò illam ſolvit, & rationem ſubjicit, ibi, *Ad primam*.
Nota ex hac decretali ſponſalia de futuro hoc jure inſpe- 2
cto per ſequentem copulam in matrimonium tranſire; adeò
ut præjudicent matrimonio poſtea contracto, ut hic eſt ca-
ſus ſecundùm Abb. Antiq. & alios communiter, concordat
cap. Veniens il ſecondo, ſupra eodem. Ratio eſt, quia Eccleſia
ex carnali conjunctione præſumit in ſponſis conſenſum
conjugalem ad excludendum peccatum, quod incurrerent
ex copula fornicaria, *ad l. Meritò, ff. pro ſoc.* ut per Covarr. *in*
epit. de ſponſal. par. 1. c. 4. §. 1. n. 1. & hæc eſt præſumptio juris,
& de jure, id eſt, ſtatuta à Canone, quam Hoſt. & Joan. And. 3
dicunt juſtam, indubitatam, & omninò certam jure ſcripto
ſine probatione approbatam, & neceſſariam appellat Spe-
cul. *in tit. de præſumpt. §. 2.* ſic diſtinguens illam à temeraria,
probabili, & violenta: unde idem operatur hæc præſum-
ptio in caſu præſumpto, quod veritas in caſu verò, ſecun-
dùm Butr. Abb. Alexand. de Nævo, & Præpoſ. *hic in 1. notab.*
& conſequenter non audiretur ſponſus, qui aſſereret ſe non 4
cognoviſſe ſponſam affectu uxorio, vel animo matrimo-
nium contrahendi, quia præſumptio juris, & de jure pro-
bationem in contrarium non admittit, ut hic notant gloſ.
ult. Hoſtienſ. *num. 2. in fin. in ver. Admittenda*, Jo. Andr. *n. 8.*
Butr. *in ſecundo, & tertio notab.* Abb. *n. 2.* Alex. de Nævo *n. 3.*
& 5. & communiter omnes. Hæc tamen præſumptio locum 5
habet in foro contentioſo, & judiciali dumtaxat, non au-
tem in foro animæ, in quo non cadit præſumptio, ſeu fictio;
ſed ipſa veritas: unde ſi verè ſponſus cognoviſſet ſponſam 6
non affectu uxorio, ſed fornicario, non eſſet matrimonium
in foro pœnitentiali, & quoad Deum, *cap. Tuam ſupra eod.*
nam ut inquit Jo. Andr. *hic num. 4.* poſt Hoſt. *ſub n. 3. verſ. Sic*
Papa. Si ſponſus nullo modo conſenſit in primam, ſed in
ſecundam, etſi Papa ſit ſupra jus, tamen conſenſus valere nõ 7
poteſt, nec contra conſcientiam hominem urgere. Et quam-
vis poſteà idem Hoſtienſ. *verſ. Finaliter tamẽ*, videatur con-
cludere obediendum eſſe Papæ in utroque foro; tamen fate-
tur Papam efficere non poſſe, ut ſine conſenſu expreſſo, vel
tacito ſit matrimonium: & hoc verius & communius.
Cæterùm cùm hodie ex decreto Concilii Tridentini *cap.* 8
1. ſeſſ. 24. de reform. matrim. præſcripta fuerit nova forma
matrimoniis contrahendis cum decreto irritante; utique
ſponſalia de futuro non tranſeunt ampliùs in matrimonium
per copulam ſubſequutam, ſed neceſſe eſt iterùm contrahere
per verba de præſenti coram Parocho, & teſtibus juxta for-
mam ibi ſtatutam: & ſic non eſt amplius locus diſpoſitioni
hujus c. quod & Navarrus advertit *in Man. c. 25. n. 144.* quẽ

refert & sequitur Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. n. 99.* & sepiùs censuit S. Congregatio Cardinalium Concil. Trident. Interpretum.

9 Et in specie Episcopus Gienoen. petiit declarari. Primò an sponsalia de futuro contracta præsente Parocho, nullis tamen adhibitis testibus, sint invalida vigore decreti Conc. Trid. de quo *sess. 24. cap. 1. de reform. matrim.*

10 Secundò, an sponsalia legitimè contracta carnali etiam copula subsequuta, possint mutuo consensu partium dissolvi?

Ad primum S. Congregatio respondit, Concil. *c. 1. sess. 24. de reform. matrim. vers. Qui aliter*, loqui de contrahentibus matrimonium, non autem sponsalia de futuro: & ideò quod attinet ad hujusmodi sponsaliorum de futuro validitatem, servandum esse jus commune.

Ad secundum respondit, quomodocumque accipiatur illa dictio *legitime*, sive prout à jure communi disponitur, seu coram Parocho, & testibus, non posse dici subesse validum, & indissolubile matrimonium. Etsi enim ante Concilium hujusmodi sponsalia transivissent in matrimonium, *c. Is qui fidem de sponsal.* tamen quia Concilium voluit nullum esse matrimonium non contractum coram Parocho, & intelligitur de matrimonio per verba de præsenti; si hic actus matrimonii coram Parocho per verba de præsenti non intervenit, non potest dici subesse validum matrimonium.

11 Rursus proposita fuit in Sac. Congregatione hæc facti species. D. Nicolaus pluries coram testibus Luciæ promisit, imò per verba de præsenti asseruit se eam in uxorem accipere velle, ipsa itidem respondente se eum in virum accipere, posteàque subsequuta est inter eos carnalis copula, post quam Nicolaus infirmitate correptus, Deo cum juramento vovit illam se ducturum in uxorem. Quæsitum fuit an matrimonium esset validum, & an posset compelli ad contrahendum, & ad implendum votum ac juramentum? S. Congregatio censuit, si casus, de quo agitur, contigit post triginta dies à die primæ publicationis decreti Conc. Trid. *sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.* factæ in Parochia dictor. Nicolai & Luciæ, & verbis illis de præsenti prolatis non interfuit proprius Parochus eorumdem: certum esse hujusmodi contractum nullum esse ex eodem decreto Concilii *de reform. matrim. cap. 1. vers. Qui aliter*, nec posse dici sponsalia sequuta copula transivisse in matrimonium *per c. Is qui fidem de sponsal.* Quia Congregatio jam dudum declaravit *d. cap. Is qui fidem*; hodie non habere locum si non sit servata 12 forma præscripta *in d. cap. 1. de reform. matrim.* Quoad juramentum, & votum non esse Congregationis, quia adeundus est Ordinarius pro juramento, qui posteà per censuras cogat ad observandum, casu quo Lucia non consentiat. Item pro voto petenda dispensatio ab eo, qui dare potest: aliàs non potest stare Nicolaus cum tuta conscientia.

13 Ad hæc Episcopus Squillacen. postulavit declarari, an contractis sponsalibus per verba de præsenti inter mulierem ætatis annorum decem, & virum majorem servata forma Trident. Concil. & longi temporis cohabitatione, atque carnali copula subsequuta, hujusmodi contractus habeat vim legitimi matrimonii, non servata iterùm post pubertatem forma sacri Concilii; Sac. Congregatio censuit non habere, nisi iterùm coram Parocho proprio contrahatur per verba de præsenti: juxta formam Concilii, si modò tempore advenientis pubertatis mulieris ante copulam publicatum fuerat in parochia contrahentium decretum Concilii *sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1.* & lapsi erant triginta dies à prima publicatione. Idem responsum in causa Meliten. ubi dictum fuit, matrimonium inter impuberes contractum per verba de præsenti, forma Concilii non servata per copulam, & cohabitationem subsequutam, non transire in matrimonium tamquam valuerit velut sponsalia de futuro.

14 Secus tamen esset si matrimonium in facie Ecclesiæ contractum esset nullum ex causa metus, & impedimentum esset occultum, quia tunc mutuo consensu conjugum convalesceret ex declaratione Pii V. Dubitavit namque Episcopus Hieracen. si matrimonium contractum, & consummatum fuerit per metum servata in cæteris forma Tridentini Concilii, & posteà conjugum mutuo consensu, & spontanea cohabitatione convaluerit, an hodie illud censeatur validum non aliter servata forma Tridentini Concilii. Bon. mem. Cardinal. Caraffa hæc adnotavit; si impedimentum ex metu præsupposito occultum sit, non esse opus iterùm contrahere repetitis solemnitatibus aliàs ritè adhibitis in primo contractu. Si autem impedimentum esset manifestum, matrimonium de novo contrahendum esset servata forma Concil. Trid. juxta responsum Congregationis aliàs datum ad dubium Cardin. Portugall. ac secundùm declarationem Pii V. de qua testatur Navar. *in Summa cap. 22. n. 70. vers. Advertendum quarto.*

15 Sed hic incidit dubitatio, an sponsus, qui sponsam seduxit, ac stupravit, possit puniri ab Episcopo pœna contra stuprantem à sacris Canonibus inflicta, prætextu quod hodie ex decreto Concilii sponsalia post copulam subsequutam non transeunt in matrimonium, ut transibant ante Concilium. Breviter ad propositum dubium S. Congregatio respondit, non posse puniri pœna stupri, sed graviter arbitrio Episcopi duntaxat ex decreto *cap. 1. sess. 24. de refor. matrim.* monendos tamen esse ut quamprimum factis sponsalibus contrahant matrimonium propter periculum.

DE SPONSALIBUS.

Idem Gregorius IX.

CAPUT XXXI.

SI inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quòd unus alterum mutuo consensu, verbis consuetis expresso, recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio: &, Ego te accipio in meum: vel alia verba, consensum exprimentia de præsenti: sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire: quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verùm si inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam: &, Ego te in meum: sive verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti desponsaverit, etiam si inter ipsam & primum juramentum intervenerit (sicut diximus) de futuro, hujusmodi desponsationis intuitu, secundum matrimonium non poterit separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.

SUMMARIUM.

1 *Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium etiam consummatum, & n. 7.*
2 *Sponsalia de futuro etiam iurata solvuntur per subsequentia de præsenti.*
3 *Matrimonium an possit contrahi sine verbis consensum exprimentibus.*
4 *Subarrhatio subsequuta post verba alterius ex contrahentibus ad matrimonium apta, arguit consensum matrimonialem.*
5 *Matrimonium contrahi potest non solùm per verba consueta hic expressa, sed etiam per alia consimilia.*
6 *Nec requiritur ut ambo sint concordes in forma verborũ.*
7 *Matrimonium ratum prævalet secundo, etiam carnali copula consummato.*

8 *Spon-*

8 *Sponſalia de futuro contrahi poſſunt per quæcumque verba conſenſum exprimentia, non de præſenti, ſed de futuro.*

9 *Sponſalia de futuro propriè dicuntur ſponſalia; de præſenti autem impropriè, & reſpectu futuræ executionis matrimonii.*

10 *Vxor ante carnalem copulam, & traductionem ad domum viri, multis in locis appellatur ſponſa.*

1 SI *inter virum*. Sponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſubſequens matrimonium etiam carnali copula conſummatum.

2 Sed ſponſalia de futuro etiam jurata ſolvuntur per ſubſequentia de præſenti. Hoc dicit. Secundùm dictum ibi, *Verum ſi*.

3 Nota 1. ibi, *Verbis conſuetis expreſſo*, argumentum quod ad matrimonium in eo, qui poteſt loqui, neceſſaria ſunt verba conſenſum exprimentia, ut hìc innuitur, *& in cap. Licèt infrà de ſponſ. duor.* & videtur expreſſum *in c. Tua, ſupra eodem:* ubi dicitur matrimonium in veritate contrahi per legitimum viri & mulieris conſenſum; ſed neceſſaria eſſe quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti: & ſecundum hoc altero tantùm eo loquente non erit matrimonium quoad Eccleſiam, quia non loquens ſui conſenſum ſufficienter non exprimit, argum. hujus litteræ, ibi, *Vtroque dicente*. Idque ad exemplum ſtipulationis, quæ non contrahitur, niſi utroque loquente, etiamſi annuat ſine verbis, *l. 1. in princ. §. Et ſi quis ita, ff. de verb. obligat.* & ita firmat gloſ. *in cap. Tua nos, in verb. Nec forma ſupra eodem*, dicens ad eſſe matrimonii duo eſſe neceſſaria, ſubſtantiam ſcilicet, & formam, ſicut ad eſſe hominis; pro ſubſtantia eſſe ibi conſenſum, pro forma verò verba conſenſum exprimentia: & ſi alterum deſit, non eſſe matrimonium. Idem tenet gloſ. juris civilis in leg. *Cùm notiſſimi, in verb. Solam, Cod. de præſumpt. trigint. vel quadrag. annor.* & ibi Bald. *num. 7.* Bart. *in l. Nuptias num. 1. ff. de regul. iur.* Goffred. *in ſum. tit. de ſponſ. num. 22.* Innoc. *in cap. Tua poſt princ. in ver. Conſenſum ſupra eod.* dicens in valentibus loqui non ſufficere conſenſum ſine verbis.

Cæterùm hìc intellectus ſecundùm Hoſtien. *hic in princ. in ver. expreſſo*, apertè reprobatur *in cap. Ex litteris, & cap. Is qui fid. ſupra eodem in cap. Continebatur, & cap. de illis il primo, §. 1. infr. de deſponſ. impuber. & in l. Sed quæ patris, ff. de ſponſal.* in quibus contrahentes facto ipſo ſine ullis verbis cenſentur conſentire.

Nec obſtat, quòd hìc dicitur: nam poſt litteram ibi, *Vel alia verba*, ſubaudiendum, vel præſumptiones violentas, ut in juribus allegatis, *& in cap. Illud de præſumpt.* vel ſigna, nutus, ſeu argumenta ſufficientia, ut plenè notatur *in d. cap. Tua ſupra eodem*, nam hujuſmodi ſigna æquipollent huic formæ; unde non refert quid ex æquipollentibus fiat, *cap. Licèt ex quadam de teſtib. cap. Tua de conſangu. & affinit.* dummodo conſenſus exprimatur etiam non loquendo: nam multæ mulieres præ verecundia plerumque annuunt potiùs, quàm loquantur, maximè præſentibus parentibus *cap. Honorantur 32. quæſt. 2.* & in hoc tandem reſidet hìc gloſ. 1. cum qua concordant Hoſtienſ. *loco citato*, Butr. *num. 9.* Card. *num. 4.* & Abb. *num. 6.* gloſ. *in cap. Sufficiat in ver. Initio 22. quæſt. 2.* Lapus *allegat. 56. per tot.* & tenent *in d. cap. Tua ſupra eod.* Hoſtien. *in ver. de præſenti*, Butr. *num. 8.* Cardin. *ad fin.* Anchar. *num. 3.* Abb. *eodem num.* & Alex. de Nævo *num. 15.* & alii tam Juriſperiti, quàm Theologi, quos noviſſimè cumulat Thom. Sanch. *in tract. de matr. tom. 1. lib. 2. diſput. 31. num. 5.* Quorum opinio videtur non obſcurè approbata à Concilio Florentino in Decreto fidei Eugenii IV. §. *Septimum Sacramentum:* ibi, *Conſenſus per verba regulariter expreſſus facit matrimonium:* dum enim dixit regulariter, ſatis clarè innuit, verba non ſemper adhiberi; ac proinde ad validitatem matrimonii non pertinere.

Quo fit ut ſi alter ex contrahentibus proferat verba apta 4
ad matrimonium, & deinde ſubſequatur ſubarrhatio per immiſſionem annuli, ex hujuſmodi actu ſatis arguitur conſenſus matrimonialis, ut hìc firmat gloſ. 1. *in fin.* Butr. *n. 9.* & plerique alii, Hoſtienſ. *in cap. Ex litteris il 1. num. 1.* dicens eſſe ibi de hoc textum apertum, *ſupra eodem*, & tradunt communiter omnes *in cap. Illud de præſumpt. & in cap. fin. de deſponſ. impuber.*

Secundò nota ibi, *Vel alia verba*. Sponſalia de præſenti 5
contrahi poſſe non tantùm per verba conſueta, quæ habentur in littera, *& in cap. Licèt infra de ſponſ. duor.* videlicet, Ego te in meam accipio, & Ego te accipio in meum, ſed etiam per alia verba conſimilia, veluti ſi vir dicat, promitto te pro conjuge tenere, vel in uxorem habiturum, ut ſunt jura clara *in cap. Ex parte ſupra eod. & in cap. Si quis 30. quæſt. 5.* & hìc notat gloſ. *in ver. Alia*, Innoc. *in princ.* & Abb. *num. 4. in ver. Vel alia verba*. Idem ſi dicat, Nolo niſi te in meam uxorem. Hæc enim verba ſic debent intelligi, id eſt, Volo te, & non aliam in uxorem: & hoc innuit verbum, *Volo*, quod eſt præſentis temporis: ita Specul. *in tit. de ſponſal. §. 1. num. 5.* ubi *num. 6.* ponit plura exempla his ſimilia, de quibus plenè notatur per Joan. Andr. & Do-
ctores *in cap. Ex litteris il primo, ſupra eodem*. Nec requi- 6
ritur, ut ambo ſint concordes in forma verborum, ſed ſatis eſt, ut quoquomodo exprimant ſubſtantiam conſenſus de præſenti: ideòque ſi vir dicat, Accipio tè in meam uxorem, & mulier reſpondeat, Placet, vel conſentio, erit matrimonium, quia non refert quid ex æquipollentibus fiat, ſecundùm Hoſt. *hic in princ. in ver. Conſenſum*, Joan. Andr. *num. 3. in ver. Verba*, Butr. *num. 5.* Abb. Sicul. *num. 7.* & alios communiter. Unde ſimiliter ſi mulier dicat: Do tibi corpus meum in legitimam conjugem, contrahitur matrimonium, licèt vir non repetat: Do tibi corpus meum in legitimum virum, ſecundum Abb. Antiq. *hic in fin.* dicentem ſic ſe vidiſſe bis judicari.

Tertiò nota ibi, *Etiamſi ſit carnalis copula ſubſequuta:* 7
Primum matrimonium ratum prævalere ſecundo etiam carnali copula conſummato, ut hìc eſt caſus, *& in d. cap. Licet infra de ſponſ. duor.* & utrobique notant in ſummario textus Jo. Andr. Butr. Card. Abb. & omnes: rationem reddit Barboſ. *in rubr. ff. ſolut. matrim. part. 2. num. 85.* quia cùm ex primo matrimonio dominium corporis ad potentiam copulæ ſit tranſlatum in uxorem, non poteſt conjux, qui jam non eſt dominus ſui corporis, illud in aliam uxorem transferre ad eamdem potentiam copulæ, argum. *cap. Quod autem ſupra de iure patr.* & ſic non obſtat regula *l. Quoties, C. de rei vendicat.* ubi ille eſt potior in dominio, cui res prius traditur, licèt alius in titulo prævenerit, ut ibi per Baldum.

Ultimò nota ibi, *Sive verba Similia*. Sponſalia de futu- 8
ro non tantùm trahi poſſe per conſueta verba, quæ habentur in textu, videlicet: *Ego te recipiam in meam, & Ego te in meum;* ſed etiam per alia his ſimilia, ſeu æquipollentia, ut hìc per Hoſt. *num. 1. in verb. ſimilia*; id eſt, per verba exprimentia conſenſum non de præſenti, ſed de futuro; &
hæc ſecundùm Abb. *n. 2.* rectè & propriè dici poſſunt ſpon- 9
ſalia, quia quis ſpondet, ſeu promittit ſe futurum maritum, vel uxorem; ſponſalia verò de præſenti impropriè ſponſalia dicuntur reſpectu vinculi matrimonialis, ſed poſſunt appellari ſponſalia reſpectu executionis matrimonii, quia uter-
que ſpondet futuram matrimonii executionem: & ita uxor 10
ante carnalem copulam, & traductionem ad domum viri, multis in locis appellatur ſponſa, ut per eum ex hoc inferentem ad ſtatuta odioſa loquentia de uxore, ut hujuſmodi ſponſam non comprehendant, ſequitur Alex. de Nævo *n. 8.* ſed tu vide text. *in c. Qui deſponſatam 27. quæſt. 2.*

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

Hormisda Eusebio Episcopo.

C A P U T I.

TUa fraternitas requisivit de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quòd dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem filium nondum adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater, cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

S V M M A R I V M.

1 *Sponsalia contrahit pater pro filio impubere, sed non pro pubere, nisi consentiat.*
2 *Sufficit tamen ut filius consentiat expressè, vel tacitè, verbo, vel facto.*
3 *Matrimonium à patre contractum pro filio ante pubertatem consentiente valet ut sponsalia de futuro: secus si filius nullo modo consentiat.*
4 *Matrimonium quandoque accipitur pro sponsalibus de futuro.*
5 *Sponsalia potest pater contrahere pro filio infante.*
6 *Quod intelligitur de facto, & ex quadam honestate; nam verè ex illis quoad ipsum filium nulla oritur obligatio, nec publicæ honestatis iustitia.*
7 *Sponsalia pro infante à parentibus contracta post ætatem legitimam tenetur filius adimplere ex debito honestatis, non necessitatis.*
Declaratur, n.14. & 15.
8 *Pater cogere non potest filium invitum nubere, sed filiam potest, secundum leges, nisi dederit ei turpem sponsum, vel moribus indignum.*
9 *Secus secundum Canones.*
10 *Dispensatio an filiæ invito patre sit concedenda super impedimento publicæ honestatis in primo gradu ex matrimonio rato non consummato, & n.seqq.usq. in fin.*
11 *Matrimonia invitis parentibus contracta, quamvis sint valida, tamen improbantur ab Ecclesia, & n.seqq. usque ad n.23.*
12 *Virginalis pudoris non est maritum eligere, sed iudicium parentum expectare.*
13 *Filia nubens invitis parentibus mortaliter peccat.*
15 *Saltem si ex iusta causa contradicant, & filia non habeat legitimam causam non obediendi.*
16 *Matrimonium à filiofamilias contractum sine consensu parentum, de iure civili non valet.*
17 *Secus de iure Canonico.*
18 *Filia nubens ante annum vigesimum quintum invitis parentibus, secundum leges potest ab eis exhæredari.*
19 *Et quid secundum Canones.*
20 *Matrimonia à filiis familias invitis parentibus contracta, an iure Ecclesiastico irrita fuerint prímis Ecclesiæ temporibus, & n.seq.*
21 *Intellectus*, cap. Aliter, 30. quæst. 5.
22 *Decretum Gratiani à Gregorio XIII. approbatur, ut pars corporis iuris Canonici.*
23 *Matrimonium ratum, non consummatum, non parit impedimentum affinitatis, sed publicæ honestatis iustitia; fortius tamen, quàm ex sponsalibus de futuro.*
24 *Impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio etiam irrito ex aliis causis, quàm ex defectu consensus, & non consummato, non fuit à Concilio Tridentino sublatum, sed durat in omnibus casibus, & gradibus, in quibus ante oriebatur.*

1 TVa. Pater pro filio impubere sponsalia contrahit: pro pubere verò non, nisi consentiat, Hostiens. dicit secundum Joan. Andr. cum quo concordant Butr. Card. Anchar. Abb. Alex. de Nævo, & Præpos. Habet tria dicta, secundum ibi, *Potest.* tertium ibi, *Et postquam.*

Nota primò ibi, *Si aliquo modo non consentiat filius.* Pa-
trem pro filio adulto nec matrimonium, nec sponsalia 2
contrahere posse, nisi filius consentiat Innoc. *hic num. 1.* &
pondera illa verba *Aliquo modo*, quæ innuunt satis esse, ut
filius consentiat expressè, vel tacitè, verbo, vel facto, secun-
dum Hostiens. *num. 3.* & Joan. Andr. *num. 1. in verb. Aliquo*
modo, & est expressum *in cap. unic. infra eod. lib. 6.* Et pro 3
adulto intelligas eum, qui est habilis ad consentiendum sive
sit pubes, sive impubes, hac tamen differentia, quòd si filius
expressè, vel tacitè consentiat ante pubertatem, matrimo-
nium sic contractum valebit juris interpretatione, uti spon-
salia de futuro, *cap. final. infra*; sin autem sit pubes, valebit
ut matrimonium, ut hic per Butr. *num. 4. circa medium,*
vers. Tu conclude: sed si filius nullo modo consentiat, nec
valebit ut matrimonium, nec ut sponsalia, ut cùm hæc nul-
litas sit ex defectu consensus, nec inde orietur publicæ ho-
nestatis justitia, ut est textus *in cap. Accessit infra eod.*

Secundò nota ibi, *Matrimonio tradere.* Matrimonii ver- 4
bum quandoque accipi pro sponsalibus de futuro, per quæ
ad matrimonium pervenitur, ut hic per Jo. Andr. *num. 3. in*
verb. matrimonio.

Tertiò nota ibi, *Filium nondum adultum.* Pro filio in- 5
fante posse patrem sponsalia contrahere: nam verba illa,
nondum adultum, de minore septennio sunt intelligenda,
secundùm Ant. de Butr. *in 2. notab.* & Abb. *num. 3.* & proba-
tur clarè ex verbis immediatè sequentibus, *Voluntas cuius*
discerni non potest, quæ non conveniunt, nisi infanti, ut §. *Pu-*
pillus instit. de inutil. stipulat. & l. Infanti, C. de iure deliberan-
di. Cæterùm quod hìc dicitur, referri debet ad factum, & 6
honestatem quamdam, secundùm quam pro filio infante, ex
quo ejus voluntas discerni non potest, pater sponsalia con-
trahit ponendo spem in ratificatione filii, secundùm Abba-
tem *hic d. num. 3.* & Præpos. *n. 1. vers. Vnde Panormitanus:*
sed rei veritate inspecta, & quoad juris effectum sponsalia
hujusmodi sunt ipso jure nulla ex defectu consensus. Ideò-
que quoad ipsum filium nullam inducunt obligationem, ut
sunt jura clara *in c. Vbi non est 30. quæst. 2. in cap. Litteras, &*
cap. seq. infra eodem, & in cap. unic. eodem tit. lib. 6. ubi expres-
sum est, sponsalia amborum infantium, vel alterius tantùm
ad invicem contracta, vel quæ parentes pro eis contraxe-
runt, uti nulla ex defectu consensus, publicæ honestatis justi-
tiam non inducere, nec validari ex supervenientia majoris
ætatis, nisi per cohabitationem mutuam, vel aliàs verbo, vel
facto fuerint ratificata; quo textu apertè reprobatur opinio
Raymundi *in Summa de sponsal. §. Pone quod,* Petr. de Sampf.
& Abb. Antiq. *hic n. 2. vers. Dicebat Magister meus*, qui per
hanc Decretalem tenuerunt ex sponsalibus contractis à pa-
tre, etiam filio non consentiente, oriri justitiam, & niteban-
tur hoc etiam probare ex *cap. Accessit ad fin. infra eod.* quod
tamen nihil facit, pro ut hæc notantur in gloss. *ult. in d. c. unic.*
cum qua transeunt ibi Scribentes.

Ultimò nota ibi, *Omnino debet hoc adimpleri.* Sponsalia 7
pro infante à parentibus contracta, post ætatem legitimam
debere filium omninò adimplere, ut in littera: sed hoc in-
telligas ex debito non necessitatis, sed honestatis, prout in-
telligit glos. *ult. hic*, quæ allegat simile *in c. 1. supra de testibus:*
exponitur enim verbum, *debet*, id est, decet, *l. Cum oportet, &*
ibi glos. 1. *in fin. Cod. de bon. quæ liber.* & cum gloss. concordant
hìc Abb. Antiq. *in fin.* Hostiens. *num. 11. in verb. Omnino de-*
bet, Joan. Andr. *ad fin. in glos. ultim.* Henric. Boich. Butr. An-
charan. & Præpos. *omnes n. 4.* Cardin. *num. 1.* Abb. Sicul. *n. 7.*
& Alex. de Nævo *num. 13.* Ex quibus patet hanc esse unani-
mem Canonistarum sententiam, quæ tamen videtur decla-
randa, ut dicam *infra num. 15. & 16.*

In

3 In gloſſa prima : nota benè diſtinctionem gloſſæ inter filium, & filiam ; nam filium invitum pater cogere non poteſt, ut aliquam in uxorem ducat. *l. Filiofamilias. ff. de ſponſalib. l. Non cogitur, ff. de rit. nupt.* quia nuptiæ coactæ difficiles exitus conſueverunt habere, *c. Requiſivit, ſupra de ſponſalib. & §. 1. 31. quæſt. 2.* At de filia ſecus dicendum videtur ſecundùm leges : quia contradicere non poteſt, niſi indignum moribus, vel turpem ſponſum pater ei eligat, ut leg. *Sed quæ*
9 *patris, ff. de ſponſal.* ubi gloſſa 1. ponit eamdem diſtinctionem : verùm ſecundùm Canones nec filiam pater compellit invitam, ut *c. Cùm locum, ſupra de ſponſ. & c. Sufficiat 27. qu. 2.* Nec à ſanctione Canonum recedendum, quidquid leges civiles jubeant, ut notatur in gloſſa margin. Verumtamen etſi filia cogi non poſſit, tenetur tamen ſequi voluntatem parentum etiam ſecundùm Canones, ut plenè dicam in quæſtione ſequenti.

10 Ex facto quæſitum eſt, an filiæ ſit concedenda diſpenſatio invito patre ſuper impedimento juſtitiæ publicæ honeſtatis in primo gradu ex matrimonio rato non conſummato.

11 Videtur reſpondendum hanc diſpenſationem non eſſe concedendam ; nam Eccleſia ſemper improbavit matrimonia, quæ invitis parentibus contrahuntur : unde in Concilio Tridentino *c. 1. ſeſſ. 24. de reformat. matrim.* tametſi dicatur dubitandum non eſſe, clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata, & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit ; & proinde jure damnandi ſint illi, & eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, & rata eſſe negant; quippè falsò affirmant matrimonia à filiisfamilias ſine conſenſu parentum contracta irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe : nihilominus ſancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis ſemper illa deteſtata eſt, atque prohibuit. Hoc enim decretum æquè improbat matrimonia clandeſtina, atque contracta invitis parentibus, ſi intelligamus verbum, *illa*, referri ad matrimonia utroque modo contracta, ad text. *in l. Pluribus, in princ. ff. de verbor. obligat.* Rot. *deciſ. 187. n. 7. ver. Et hoc denotat relativum illud part. 2. recent.*

Id quod apertius colligitur ex pluribus Summorum Pontificum, & SS. Patrum decretis : nam Euariſtus Papa *in cap. Aliter 30. quæſt. 5.* aliter legitimum non ſit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, uxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus ſponſetur. Hormiſda in hac Decretali quod eſt tranſumptum *ex cap. Tua quæſt. 2. 31.* ſtatuit, ut ſponſalia à patre contracta filius poſtquam pervenerit ad perfectam ætatem, teneatur omnino adimple-
12 re, Ambroſ. *in cap. Honorantur 32. quæſt. 2. Non eſt virginalis pudoris maritum eligere, ſed judicium parentum expectare :* & infra. *Si qua amiſſo cito marito adoleſcentula laqueum infirmitatis ſuæ timeat incidere, ſi vult, nubat tantum in Domino, ut electionem mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris exiſtimetur author, ſi ipſa de nuptiis ſuis electionem ſibi vendicet, & in cap. ſequent.* de muliere in domo patris, & in ætate puellari exiſtente, quæ ad ſponſalia juramento ſe obſtrinxerat, ſic reſpondit : *ſin autem ubi audierit, contradixerit pater, & vota, & juramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quod contradixerit pater.* Auguſtinus *in cap. Merito, ead. cauſ. & quæſt.* Videtur etiam Apoſtolus de patre loqui, cùm dicit, *Servet virginem ſuam, &c.* & plura ſacræ Scripturæ teſtimonia ad hoc affert Card. Bellarm. *lib. 1. de Sacram. Matrim. cap. 1. propoſ. 3.*

13 Ideòque filiam invitis parentibus nubentem mortaliter peccare, cùm in re gravi illis injuriam inferat, & contraveniat præcepto divino de parentum veneratione, tradit Sot. *in 4. diſtinct. 28. quæſt. 1. art. 1. in fin.* Cardin. *in Summ. quæſt. 171. punct. 1. not. 3.* Navarr. *in Manual cap. 14. num. 15.*
14 ubi dat novum, & ſingularem intellectum ad hanc Decretalem, quatenus habet filium non teneri ducere uxorem illam de qua aſſumenda paciſcitur pater, videlicet, ut non solùm debeat de honeſtate, ſed etiam de neceſſitate quoad effectum non peccandi, licèt non quoad effectum, ut ad id cogi poſſit, Medina *in ſumm. lib. 3. cap. 14. §. 14. fol. 109. col. 1.* Henriq. *lib. 11. de matrimon. cap. 6. num. 6.* Cardin. Bellarm. *lib. 1. de Sacram. Matrim. cap. 19. propoſ. 3. & in fin.* & Petr. de Ledeſm. *de matrim. quæſt. 47. art. 6. dub. 2.* ubi ait hanc eſſe ſententiam Theologorum, & Juriſperitorum.

15 Quòd abſque dubio procedit ſaltem cùm pater movetur familiæ inæqualitate, ut hoc caſu, vel alia juſta de cauſa, nec filius habeat legitimam cauſam non obediendi, ut poſt Gaſpar. de Cald. & Cardin. hìc notant Alex. de Nævo *num. 6.* & Præpoſ. *num. 5.* S. Bonavent. *in 4. ſentent. diſtinct. 29. quæſt. 3.* Navarr. *in Manual. d. cap. 14. num. 15.* Et multò magis ſi pater moveatur ad ſedandas periculoſas inimicitias aut ad vitanda ſcandala, vel odia, quæ inde probabiliter exorirentur, Navar. ibidem, & alii apud Sanch. *de matrim. lib. 4. diſp. 23. n. 11.*

Nec eſt omittendum, de jure civili irrita eſſe hujuſmodi 16
matrimonia, ut *l. Nuptiæ, la ſecunda, ff. de ritu nupt.* Nuptiæ conſiſtere non poſſunt, niſi conſentiant contrahentes, id eſt, qui coeunt, & quorum in poteſtate ſunt. Et
quamvis jus civile hac in parte correctum ſit à jure Cano- 17
nico, ut in Concilio Tolet. III. *cap. 10. relato in cap. Hoc ſanctum*, ubi gloſ. *in verb. Parentum 32. quæſt. 2. cap. ſufficit 27. quæſt. 2.* quod eſt Nicolai I. *cap. Tua ſupra de ſponſ. & c. Cùm cauſa infra de raptor.* Inde tamen patet quàm ſint adverſa communi bono, & Reipublicæ tranquillitati connubia inita renuentibus parentibus. Unde has nuptias juſtas non haberi dicit Julianus *in leg. Nuptiæ, C. de nupt. & inſtit. eodem tit. in princip.* Statuitur, ut ſi filiifamilias ſint, conſenſum habeant parentum ; nam hoc fieri debere & civilis, & naturalis ratio ſuadet, in tantùm ut juſſus parentis præcedere debeat.

Et præterea leges civiles quæ ſanxerunt filiam nuben- 18
tem ante annum ætatis vigeſimum quintum invitis parentibus poſſe ab eis exhæredari, ut in Authent. *Ut cum de appellat. cognoſc. §. Si alicui col. 8.* non ſunt correctæ à ſacris Canonibus ſecundùm opin. Calder. *in cap. 1. de Clandeſt. deſponſ.* & poſt Abbatem antiquum, & Joannem de S. Georg. 19
tradit Felin. *in cap. Eccleſia ſancta Mariæ num. 59. de Conſt.* Bald. *in cap. Tenor in fin. de ſentent. & re judic. & in l. Omnem ad fin. Cod. ad Senatus Conſult. Tert.* & ex Theologis Sot. *in 4. diſt. 29. quæſt. 1. art. 4. ad 4.* & Molin. *lib. 1. de juſt. & jur. tract. 2. diſput. 176. fol. 1043.* Et quamvis hæc ſententia non tranſeat abſque difficultate, nec deſint contradictores ; tamen quoad rem noſtram pertinet, ſatis eſt ut inde etiam colligatur quàm deceat filios abſtinere à nuptiis, quibus parentes reluctantur, cùm hæc referatur inter ingratitudinis cauſas, ut hìc notat Goffredus relatus à Joan. Andr. *n. 8.* dicens filiam non poſſe patri contradicere ſine vitio ingratitudinis, licet matrimonium teneat.

Quinimò non deſunt qui exiſtimaverint matrimonia 20
filiorumfamilias ſine parentum conſenſu etiam jure Eccleſiaſtico fuiſſe irrita primis Eccleſiæ temporibus. Quòd ex recentioribus mordicus tuetur Baſil. Pontius *de matr. lib. 2. cap. 1. §. 1.* & videtur conſtare ex decreto Concilii Aurelianenſis IV. *cap. 24.* his verbis : [Decernimus, ut parentibus, aut propriis dominis, prout ratio poſcit, perſonarum accepta fide excuſari ſub ſeparationis promiſſione tradantur, poſtmodum tamen à parentibus atque dominis libertate conceſſa, ſi voluerint, ex propria voluntate conjungantur.]

Idque apud Græcos apertiùs colligitur ex Epiſtola S. Baſilii ad Amphilochium *cap. 3.* ubi habetur : *Quæ ſine his, qui poteſtatem habent, fiunt matrimonia, ſunt fornicationes.* Neque ergo vivente patre, nec domino ii, qui conveniunt, ſunt ab excuſatione liberi, donec conjugio domini annuerint ; tunc enim accipiſe firmitatem conjugium. Et Theodor. Balſamon. *in Commentario eius Epiſtolæ ad cap. 38.* [Puellas, inquit hìc ſanctus pater, eas, quæ ſunt in poteſtate parentum, appellat.] Dicit ergo. [Si alicujus puellæ tradant ſeipſas ſuis amatoribus præter ſuorum parentum ſententiam, & ab iis vitium illis allatum ſit, etiamſi matrimonio ſibi conjunctæ videantur, matrimonium ejus, quæ eſt in parentis poteſtate, non poſſe conſiſtere ſine paterna voluntate. Sin autem parentes ipſarum eis reconciliati fuerint, & eas cum amatoribus cohabitare voluerint, ei rei illa ratione videtur remedium afferri ; quod enim ab initio malè factum eſt, parentum poſteà conſenſus reparare videtur, ut fornicatio in matrimonium deducatur.] Hæc ille.

Porrò hæc ſententia quatenus habet matrimonia invitis 21
parentibus inita aliquando fuiſſe irrita in Eccleſia, jure defendi non poteſt ; habet enim pro fundamento ſolùm decretum Euariſti *in d. cap. Aliter 30. quæſt. 5.* Quòd tamen mutilatè refertur à Baſilio Pontio ubi ſupra : nam in eo decreto ad hoc ut legitimum ſit conjugium, non ſolum exigitur ut fœmina deſponſetur à parentibus, ſed etiam à propin-

quioribus: Item exigitur ut legibus dotetur: Item ut sacerdotaliter benedicatur: Item ut à Paranymphis associata legibus detur, & solemniter accipiatur: ac demum ut biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant. Et mox immediatè subnectitur: *Ita peracta scitote legitima esse connubia, aliter vero præsumpta non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia esse non dubitate, etiamsi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.* Hæc ibi. At manifestum est cætera omnia, quæ in dicto decreto exprimuntur, non pertinere ad essentiam matrimonii (nemo enim dixerit matrimonium esse nullum, propterea quod conjux non fuerit dotata, aut benedicta à Sacerdote, aut à paranymphis associata, vel triduo orationibus non vacaverit.) Ergo necessariò sequitur, ut idem sit dicendum si à parentibus non fuerit desponsata; cùm clausula subsequens, *Ita peracta scitote legitima esse connubia*, ad omnia præcedentia æqualiter referatur. Sensus igitur illius decreti non est, ut conjugia absque solemnitatibus ibi præscriptis inita sint nulla, sed tantum ut tamquam clandestina reputentur illegitima, ac veluti fornicationes, & adulteria in foro externo, quamdiu contrarium probatum non fuerit, habeantur. Et in hunc sensum decretum Euaristi accipitur à Gratiano *in §. Sed obiicitur*, qui habetur post *cap. Nec illud*, & *in §. His ita respondetur*, *post cap. Si quis divinis* 30. *quæst.* 5. Et ita etiam decretum illud interpretatur Card. Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. cap.* 20. & communiter Scholastici. In quem sensum accipi etiam debet locus Basilii superiùs citatus.

Accedit, quòd in Codice Gratiani, quo nunc utimur, loco illius dictionis, *etiamsi*, relatæ à Basil. Pont. legitur, *nisi*. Nec dici potest ea dictio per errorem irrepsisse, quia *in d. §. Sed obiicitur*, ex professo explicatur his verbis. Euaristus cùm dixisset, *Aliter præsumpta non sunt conjugia, sed adulteria*, addit, *nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima*. Et secundum hanc lecturam omnia sunt plana, quia textus probat contrarium ejus, ad quod allega-
22 tur à Basil. Pont. Nec hodie aliter legendum videtur, quia Gregorius XIII. decretum Gratiani Sanctitatis Suæ jussu emendatum, quod unà cum Decretalibus Gregorii IX. Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, Corpus juris Canonici appellat, imprimi ac divulgari præcipit, statuitque sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ut non liceat hujusmodi libris dicti juris Canonici de mandato suo recognitis, correctis, & expurgatis, quidquam addere, detrahere, vel immutare, aut invertere, nullaque interpretamenta adjungere, sed prout opus hujusmodi Romæ impressum fuit, semper, & perpetuò integrum & incorruptum conservetur: ut in Bulla incip. *Cum pro munere*, *edita* 1. *die Julii* 1580. quæ habetur in princ. ipsius Decreti.

Decretum verò Concilii Aurelianensis intelligi debet quoad thorum & cohabitationem, non autem quoad fœdus, & validitatem conjugii, ut indicant illa verba, *Sub separationis promissione*: nec non illa, *A parentibus libertate concessa conjungantur*.

Quamobrem tenendum est omninò, matrimonia contracta invitis parentibus nullo unquam tempore fuisse irrita in Ecclesia: id quod non obscurè innuit decretum Concilii Tridentini *cap.* 1. *sess.* 24. *de reform. Matrim.* quod absque ulla distinctione temporum anathemate damnat eos, qui falsò affirmant matrimonia à filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse; & parentes ea rata, vel irrita facere posse.

Verùm etsi hæc ita se habeant, quoad nullitatem matrimonii, tamen quod spectat ad rem præsentem, constat ea conjugia adeò esse sacris Canonibus invisa & exosa, ut appellentur adulteria, fornicationes, & stupra. Unde cùm tam Ecclesia, quàm civilis politia tantoperè ab illis abhorreant, non videtur annuendum, ut filia inire possit matrimonium, cui pater expressè, & ex legitima causa contradicit.
Præsertim quia nulla sufficiens causa adducitur, quæ justi- 23
ficet dispensationem: oportet enim reminisci ex matrimonio rato non consummato, licèt non oriatur impedimentum affinitatis, sed publicæ honestatis justitiæ: ut olim consultis gravioribus Theologis, & Canonistis censuit S. Congregatio Concilii; hoc tamen impedimentum esse fortiùs, quàm illud, quod oritur ex sponsalibus de futuro, S. Thom. *in 4. dist. 41. qu. unic. art.* 3. & ibi Soto *art.* 2. & Abb. *in c. Spon-*
sam, in princ. de spons. Ideòque graviorem causam requiri 24
pro concedenda dispensatione. Unde quamvis decretum Concilii *cap.* 3. *sess.* 24. *de reform. matrim.* impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex sponsalibus nullis omninò sustulerit, & ex validis restrinxerit ad primum gradum; tamen impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio contracto per verba de præsenti, & non consummato, non fuit à Concilio sublatum, & durat in omnibus casibus, & gradibus, in quibus antea oriebatur, ut ex sententia S. Congregationis declaravit Pius V. in Extravag. *ad Romanum*, idque procedit etiam si matrimonium sit irritum ex quacumque causa, præterquam ex defectu consensus, ut S. Congregatio declaravit.

Nec refert, quòd hoc casu adducatur pro causa diffamatio conversationis mulieris apud virum, cui vult nubere: quia hæc causa si vera esset, adduceretur potissimùm à patre, & fratribus ipsius mulieris, ex nobilissima familia oriundis, quorum existimatio præcipuè læderetur ex sinistra hujusmodi suspicione. Unde cùm eam nec pater, nec fratres adducant, sed alii, ad quos non pertinet: satis hinc liquet hanc causam commentitiè proponi ad extorquendam dispensationem.

Nisi fortè dixerimus, hoc casu Sanctissimum non dispensare: ut filia nubere possit contra voluntatem patris; sed tantùm dispensare super impedimento publicæ honestatis ex matrimonio rato: post impetratam verò dispensationem, ut matrimonium qua debet honestate & reverentia parentibus debita contrahatur, nullumque obstet Canonicum impedimentum, ad curam, & solicitudinem Episcopi pertinere: licèt fatear hinc aperiri viam filiæ nubendi patre contradicente.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

Nicolaus Papa.

C A P U T II.

UBi non est consensus: & infrà. Districtiùs inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur. Nisi fortè aliqua urgentissima necessitate interveniente: utpotè pro bono pacis talis conjunctio toleretur.

S V M M A R I V M.

1 *IMpuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis, conjungi non debent.*
2 *Intellectus huius cap. & nn. seqq. usque ad n.* 12.
Sponsalia an licite contrahi possint ante septennium, ibid.
3 *Lex Ecclesiastica prohibens obligat transgressores ad culpam mortalem, & n.* 8.
4 *Sponsalia amborum infantium, vel alterius publicæ honestatis iustitiam non inducunt.*
5 *Sponsalia contrahi possunt ante septennium, si usus rationis præveniat ætatem.*
6 *Sponsalia post septennium ante pubertatem contrahentes peccant mortaliter, & n.* 8.
Contrarium, n. 9.
7 *Sponsalia contracta ab impuberibus post septennium indu-*

inducunt publica honeſtatis iuſtitiam.

8 *Sponſalia non ſunt coniunctio, ſed promiſſio coniunctionis futura.*

10 *Matrimonium contrahentes ante pubertatem, non poſſunt abſque peccato carnaliter commiſceri.*

11 *Matrimonium contrahi non poteſt abſque culpa lethali ante expletum annum duodecimum in fœmina, & decimumquartum in maſculo, niſi ex urgenti cauſa, & de licentia Epiſcopi.*

12 *Pacis bonum eſt urgens neceſſitas diſpenſandi.*

1 V*Bi non eſt*. Impuberes ambo, vel alter, niſi pro bono pacis, conjungi non debent. Hoc dicit ſecundùm omnes; & ſunt duæ partes. Prima ponit inhibitionem. Secunda neceſſitatis caſom excipit ibi, *Niſi forte*.

2 Decretalis habet multiplices intellectus; quidam enim putant hic tantùm prohiberi, ne fiant ſponſalia ante ſeptenniom. Hæc enim eſt ætas legitima, de qua textus loquitur, ad ſponſalia contrahenda, tam ſecundùm leges, ut *l. In ſponſalibus, ff. de ſponſal.* quam ſecundùm Canones, ut *c. Litteras, c. Acceſſit, & c. Duo infrà eod.* & cùm textus dicat *diſtri-*
3 *ctius inhibemus*, & hoc patet verum non eſſe quod ait Jo. Andr. *in princ.* videlicet quod hic dicitur procedere de honeſtare: imò enim eſt culpa lethalis huic inhibitioni contravenire, ad text. *in c. Quiſquis præceptis*, 14. *quæſt.* 1. & not. per Hoſt. & alios *in c. 1. ſup. de treug. & pac.* & innuunt Hoſt. *hic in princ.* & Alexan. de Nævo *n.* 2. dicentes non eſſe leve contravenire huic præcepto; & ita per hunc textum mortaliter peccare pueros, qui ſponſalia contrahunt ante ſeptenniom abſque legitima cauſa, & Epiſcopi licentia, tradunt Heoriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 13. *num.* 13. & Petr. de Ledeſma *de matrim. q.* 43. *art.* 2. *dub.* 3.

4 Sed certè hic primus intellectus ſuſtineri non poteſt: tum quia textus prohibet ne conjungantur: at nulla conjunctio, ſeu vinculum obligationis eſſe poteſt, ſi infantes ambo, vel alter ſponſalia contrahant; ideòque ſponſalia hujuſmodi utpotè nulla ex defectu conſenſus, nec publicæ honeſtatis juſtitiam inducunt, ut eſt textus *in c. unic. infrà eod. lib.* 6. Tum quia aut pueri ante illam ætatem carent uſu rationis, & ſont omnis culpæ expertes, ut notatur *in c.* 1. *in gloſſ. penult. infrà, de delict. puer.* unde nec venialiter peccant: quod noviſſimè tenet Sanchez *de matrim. tom.* 1. *lib.* 1. *diſput.* 17. *nu.* 4.
5 Aut uſus rationis prævenit ſepteonium: & tunc illa erit legitima ætas à ſacris Canonibus requiſita ad contrahendum, ut probat ratio textus *in d. l. In ſponſalibus*, & tenet gloſſ. *in c. Iuvenis, in verb. Dubia, ſupra de ſponſal.* & ibi Innoc. *in princ.* Joan. Andr. *n.* 9. Butr. *n.* 5. Cardin. *n.* 1. Anchar. *n.* 4. Alexan. de Nævo *n.* 19. & Præpoſ. *n.* 7. & docet S. Thomas *in* 4. *ſent. diſt.* 27. *qu.* 2. *art.* 2. *ad* 7. de communi Navarr. *in Man. c.* 22. *n.* 19.

6 Qnidam autem cenſent hanc prohibitionem eſſe intelligendam in ſponſalibus de futuro, quę contrahuntur quidem poſt ſeptenoium, ſed ante pubertatem; & hunc intellectum amplectitur hic gloſſ. 3. cùm illum recitet ultimo loco, & expreſſiùs Hoſt. *num.* 1. *in verb. Coniungantur*, Joan. Andr. *n.* 5. Butr. *n.* 7. Cardin. *circa fin.* Anchar. *n.* 3. & communiter Doctores, ot teſtatur Alexan. de Nævo *n.* 8. *verſ. Secundo modo*.

7 Et ratio prohibitionis ſecundùm gloſſ. & Hoſt. fuit bonum publicum; nam quando oterqoe, vel alter impubes ſponſalia contrahit, inde oritur publicæ honeſtatis juſtitia, ut *in d. c. unic. infrà eod. lib.* 6. Cùm autem ſponſi puberes facti ſæpè mutent voluntatem, & ſponſalia ſolvant, impeditur ſponſus matrimoniom contrahere cum conſanguineis ſpōſæ, & ſponſa cum conſanguineis ſponſi, ut *in c. Sponſam, ſup. de ſponſal.* & ſic tota conſanguinitas remanet impedita. Non eſt ergo tutum ut conjungantur; imò damnoſum Reipublicæ tot uxores auferre ſponſo, & tot maritos ſponſæ: & plerumqoe ex tali diſſolutione diſcordiæ, & rixæ oriuntur, & divertentes conſanguineis de facto copulantur; unde hujuſmodi licentia contrahendi fuit meritò reſtringenda:
8 & ita ſecundùm hanc lecturam Hoſt. & communem majores ſeptenoio, impuberes tamen admitti non debent ad ſponſalia contrahenda; alioquin peccant mortaliter, ut dicunt Summa Roſell. *in verb. Matrimonium*, 2. *num.* 6. & apertiùs *in verb. Ieiunium num.* 3. & Silveſt. *in verb. Matrimonium*, 5. *qu.* 6. *& in ver. Sponſalia*, *qu.* 3. *dicto* 1. Sed hunc quoque intellectum meritò refellit Abb. *hic circa fin. verſ. Nec placet mihi communis intellectus*. Primò, quia textus dicit, *non coniungantur*: at per ſponſalia oon fit conjunctio, ſed promiſſio conjunctionis futuræ; ad quod facit *cap. Noſtrates*, 25. *qu.* 10. Deindè quia textus prohibet hujuſmodi 9
conjunctionem antequam perveniatur ad ætatem legibus, vel Canonibus determinatam: at ſeptennio expleto jam pervenerunt ad hujuſmodi ætatem, ut *in d. l. In ſponſal. ff. de ſponſal. & in cap. Litteras, & in cap. ſeqq. infrà eodem*, ergo ſpooſalia licitè contrahunt, licèt puberes non ſint; & ex his puto ſublatam eſſe reſponſionem Alexan. de Nævo *hic num.* 10. quòd etiam ſponſalia de futuro poſſint dici conjunctio, cùm ex ipſis oriatur ultrò citròque obligatio ad contrahendum matrimonium, & obligatio eſt juris vinculum, quo natura adſtringimur ſecundùm noſtræ civitatis jura, ut dicit text. *inſtit. de obligat. in princip.* quoniam hæc cooſideratio non applicatur ſponſalibus contractis ante ætatem legitimam, de qua loquitur hoc capitulum, quia cùm illa ſit infra ſeptennium, ot proximè dictum eſt, ſponſalia ſunt nulla ex defectu conſenſus, ac proindè ex illis nulla oritur obligatio, ut *in dict. cap. unic. de deſponſ. impub. lib.* 6. & conſequenter nullo reſpectu poſſunt dici conjunctio. Conſideratio quoque Hoſt. quod tota conſanguinitas impediatur, hodie parum orget; quia impedimentum publicæ honeſtatis primum gradum oon excedit, ex Concilio Tridentino *cap.* 3. *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim.*

Alii verò intelligunt hunc textum ſtrictè, quando ſci- 10
licet impuberes ambo, vel alter contrahunt matrimonium, & volunt intendere copulæ carnali: hæc namque conjunctio ab Eccleſia non eſt permittenda, ne poſteà de validitate matrimonii dubitari contingat, prout accidit in terminis *cap. Continebatur, infrà eodem*, & hanc lecturam poſuit Abb. *hic ad finem, verſ. Vnde intellige iſtum textūm*; & eſt ex mente Innocentii *in fin.* exponentis verbum, *coniungantur*, ſcilicet carnaliter, & eam ſequitur Sanchez *dict. diſput.* 17. *num.* 6.

Verùm neque hic textus intellectus Abbatis judiciò meo ſuſtineri poteſt, quia textus permittit conjunctionem ante legitimam ætatem ex urgentiſſima cauſa, veluti pro bono pacis, ut patet *in verſ. Niſi forte*: ergo non poteſt intelligi de commixtione carnali, quando ſunt impuberes ambo, vel alter, ut Abbas putat, quia Eccleſia ex oulla cauſa quantumvis neceſſaria, & urgenti poteſt licentiam concedere, ut pubes cum impubere, vel ambo impuberes carnaliter commiſceantur; quia cùm inter eos matrimonium conſiſtere non poſſit, *cap. Puberes, & cap. Atteſtationes, infrà eodem cum multis concord.* copula non poteſt eſſe niſi fornicaria, & jure Divino naturali prohibita: ad quod vide quod ſcripſi *in cap. De illis, il ſecondo num.* 46. *infrà eodem*.

Nec ſatisfacit reſponſio Sanchez, quod commixtio pro bono pacis ſit permittenda, quando probabile eſt judicio Epiſcopi malitiam ſupplere ætatem: quoniam hæc reſponſio eſt extra terminos intellectus Abbatis, qui loquitur quando ambo, vel alter ſunt impuberes. At quando Epiſcopi judicio probabile eſt malitiam ſupplere ætatem, jam impuberes non cenſentur, ut *dict. cap. Puberes, infrà eodem*, ac proiodè & carnalis commixtio nullo jure prohibetur, quin potiùs permittitur, ut ibi *& in cap. De illis, il ſecondo, infrà eod.* & ibi dixi præſertim *d. num.* 46.

Supereſt ergo ut hoc capitulum, cùm oec de ſponſalibus, 11
nec de copula intelligatur, prohibeat tantummodò conjunctionem matrimonialem, juxta primum intellectum gloſſæ, & Innocentii, id eſt ne matrimoniom contrahatur ſi ambo, vel alter nondum pervenerunt ad ætatem legibus, vel Canonibus præfinitam, hoc eſt ante duodecimum annum exactum in fœmina, & decimumquartum ſimiliter exactum in maſculo, ut *l. Minorem, ff. de ritu nupt. cap. Continebatur, & cap. Atteſtationis, infrà eod.* gloſſ. a hic Innoc. *in princip.* Joan. Andr. *num.* 4. & alii communiter, Navarr. *in Man. cap.* 22. *num.* 29. Et ratio prohibitionis eſſe potuit, quia cùm minores apti ad matrimonium ex contractu matrimoniali obligentur, ut *d. cap. De illis, infrà eodem*, & plerumque incertum ſit, an ad matrimonium ſint apti, nec ne, id eſt, an malitia ſuppleat ætatem, neqoe id ex habitu corporis, vel ex aliis ſignis facilè deprehendi poſſit: ſæpè contingit, ot alter conjugum pœnitentia ductus prætextu nullitatis à matrimonio reſiliat, & cùm alia contrahat; unde puella innupta, & diffamata remanet, & inter parentes rixæ, & diſcordiæ oriuntur: meritò Papa hic diſtrictè hoc prohibet, adeòut propterea ſit culpa lethalis matrimonium contrahere ante ætatem legitimam ſine urgenti cauſa,

ſa, & diſpenſatione Epiſcopi, ut docuerunt Petr. de Palude *in 4. ſent. diſt. 28. qu. 2 art. 1. num. 8.* & Tabien. *in verb. Matrimonium, 5. qu. 6.* qua de re ſcripſi latiſſimè in prædicta Decretali, *De illis à num. 14. uſque ad num. 51.* ubi etiam videas de intellectu hujuſmodi textus.

12 Nota ibi, *utpote pro bono pacis*, bonum pacis eſſe urgentem neceſſitatem diſpenſandi, ſeu juris rigorem relaxandi, ut *hic, & in cap. fin. ſuprà de fer. cap. Omnes quod 22. qu. 1. cap. Hæc quippe, 3. qu. 6. cap. Niſi eſſent, de præben. & cap. Cum inter R. Juniorem, de elect.* unde verſus, *Pax ut ſervetur moderamen iuris*, habetur gloſſ. *ult. hic*, Hoſt. *num. 6. in verb. Pro bono pacis*, Joan. Andr. *in fin.* & alii communiter.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

Alexander III. Genueñ. Archiepiſcopo.

C A P U T IX.

11 DE illis, qui in minori ætate deſponſantur: & infrà. Reſpondemus, quòd ſi ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent, ſi unus in alium viſus fuerit conſenſiſſe: cùm in eis ætatem ſuppleviſſe malitia videatur, ſed cujuſcumque ſint ætatis, ſe poſſunt per illatam violentiam excuſare: niſi poſt violentiam conſenſus accedat.

S V M M A R I V M.

1 *MInores apti ad matrimonium ex contractu matrimoniali obligantur, niſi violentia intercedat.*
2 *Matrimonium contractum ante ætatem legitimam valet, ſi malicia ſuppleat ætatem, & num. 19. & 42.*
3 *Malitia nomine quid intelligatur, & num. 47.*
4 *Matrimonium non conſiſtit cum puella minore ſeptennio quantumcumque fuerit cognita, niſi multum ſit doli capax, & diſcreta.*
5 *Copula actualis non requiritur ad hoc, ut malitia ſuppleat ætatem, ſed ſufficit aptitudo ad copulam, quæ ex aliis ſignis probari poteſt.*
6 *Argumentum à contrario ſenſu non ſumitur, ubi alia iura contradicunt.*
7 *Ætas pubertati proxima, & potentia coeundi an copulative requirantur ad validitatem matrimonii ante ætatem legitimam.*
8 *Pubertatem non metimur ex annorum numero, ſed ex vigore naturæ, & rationis, & num. 18.*
9 *Metus & violentia in quacumque ætate incutiantur, irritant matrimonium.*
10 *Dummodo potuerit cadere in conſtantem virum.*
11 *Metus, & violentia purgantur per liberum conſenſum ſupervenientem, & matrimonium convaleſcit.*
12 *Sive conſenſus ſuperveniens ſit expreſſus, ſive tacitus, vel præſumptus.*
13 *Et quid poſt Concilium Tridentinum.*
14 *Puella duodecim annis minor, cuius malitia ſupplet ætatem, an poſſit matrimonium contrahere de licentia Epiſcopi, an vero ſit opus diſpenſatione Apoſtolica, & num. ſeqq. uſque in fin. præſertim num. 38.*
15 *Matrimonium iure naturæ in quacumque ætate contrahi poteſt, dummodò adſit ſufficiens rationis uſus, & num. ſeqq.*
16 *Impotentia coeundi non dirimit matrimonium iure naturæ, niſi ſit perpetua.*
17 *Matrimonium inter impuberes ex urgentiſſima cauſa contrahi poteſt ex diſpenſatione Eccleſiæ, & num. 33.*
18 *Pubertas ſola iure poſitivo ſufficit ad validitatem matrimonii.*
19 *Pubertas ut plurimum contingit in fœmina anno duodecimo, & in maſculo anno decimoquarto completo.*
20 *Pubertatis, ſeu impubertatis præſumptio ante, & poſt legitimam ætatem non eſt iuris, & de iure, ſed iuris tantum.*
21 *Ætas legitima relevat ab onere probandi pubertatem, quæ antea non præſumitur niſi probetur.*
22 *Malitia an ſuppleat ætatem, nec ne, ſpectat ad Ordinarii iudicium, & num. ſeqq. uſque ad num. 26. & num. 47.*
23 *Epiſcopus eſt cognitor impedimentorum matrimonialium, & n. ſeq.*
24 *Parochus non cognoſcit de impedimento matrimonii inter publicationes ſibi delato, ſed Ordinario denunciat.*
25 *Epiſcopus cognoſcit an ſubſit legitima cauſa diſpenſandi cum impubere ſuper matrimonio contrahendo.*
26 *Matrimonium quibus caſibus contrahi poſſit ante ætatem legitimam authoritate Eccleſiæ, & num. ſeqq. uſque ad num. 35. & n. 38. uſque in finem.*
27 *Rationis uſus in matrimonio eſt ex neceſſitate Sacramenti.*
28 *Eccleſia non diſpenſat in ſubſtantialibus Sacramentorum.*
29 *Infantes ſunt matrimonij incapaces iure naturæ ob defectum conſenſus.*
30 *Papa ſolus diſpenſat ſuper matrimonio puellæ, quæ ſufficientem habet diſcretionem, ſed non aptitudinem ad copulam, & n. 46.*
31 *Potentia actualis coeundi non eſt de ſubſtantia matrimonij iure naturæ, vel Divino, ſed poſitivo tantum.*
32 *Epiſcopus non diſpenſat ſuper impedimentis dirimentibus.*
33 *Epiſcopus an ex urgentiſſima cauſa diſpenſare poſſit ut puella pubertati proxima matrimonio copuletur.*
34 *Intellectus cap. 2.* ſupra eod.
35 *Matrimonium contrahens ante ætatem legitimam ſine iuſta cauſa, & licentia Epiſcopi peccat mortaliter.*
36 *Menſtrua purgationes in puella ſunt ſignum infallibile pubertatis.*
37 *Epiſcopus compilato proceſſu ſuper malitia quid agere debeat.*
38 *Ætatis impedimentum non eſt ſimplex, & abſolutum, ſed conditionale, niſi malitia ætatem præveniat.*
39 *Matrimonium inſtitutum eſt à Deo primò in officium naturæ, & poſt lapſum in infirmitatis remedium.*
40 *Ætatem prævenienti ſuccurrendum eſt nuptiarum remedio propter periculum fornicationis.*
41 *Matrimonium puellæ, cuius malitia ætatem ſupplet, impediri non poteſt abſque peccato.*
42 *Impoſſibile dicitur quod fieri non poteſt de iure communi, ſed tantùm ex diſpenſatione Papæ.*
43 *Licentia contrahendi matrimonium ante annos nubiles ubi malitia ſupplet ætatem, non cenſetur adempta Ordinariis ex eo quod Sedes Apoſtolica ſuper hoc diſpenſare conſueverit.*
44 *Papa eſt Ordinarius ſingulorum, & univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus.*
45 *Ac ſi aliquid faciat de plenitudine poteſtatis, inferioribus non præiudicat.*
46 *Gregorii XIII. reſponſum petenti diſpenſationem ad matrimonium impuberis.*
47 *Matrimonium inter puberem, & impuberem contractum ſervata forma Concilii eſt nullum, niſi malitia ſuppleat ætatem, nec per cohabitationem, & copulam ratificari poteſt.*
48 *Sponſaliorum validitati non obſtat clandeſtinitas, & num. ſeq.*

49 *Ma-*

49 *Matrimonium per verba de præſenti inter puberem, & impuberem contractum non ſervata forma Concilii Tridentini valet in vim ſponſaliorum.*

Secus in matrimonio contracto inter puberes, n. 52.

50 *Sponſi impuberes facti puberes cogi non poſſunt per cenſuras ad contrahendum per verba de præſenti.*

51 *Niſi ſponſalia fuerint jurata.*

1 DE *illis, il ſecondo*. Majores apti ad matrimonium ex contractu matrimoniali obligantur, niſi violentia intercedat. Hoc dicit ſecundùm Abb. Antiq. quem ceteri ſequuti ſunt. Duas habet partes. In prima ponitur deciſa conſultatio. In ſecunda reſponſio ibi, *Reſpondemus*.

2 Nota primò valere matrimonium contractum ante ætatem à jure præfinitam ſi malitia ſupplet ætatem, ut hic eſt textus, qui ad hoc quotidie à Doctoribus allegatur: ad idem text. *in cap. Puberes, ſuprà eod.* & infrà *in cap. fin.* &
3 latiùs dicam infrà *num.* 18. *& ſeqq.* Nomine autem malitiæ communiter intelligunt Doctores non tantum aptitudinem ad copulam conjugalem, ſeu generandi potentiam, ut hic, *& in d. c. Puberes*; ſed etiam prudentiam, ut *in c. fin. infra eod.* id eſt diſcretionem, & judicium rationis ad cognoſcendam magnitudinem Sacramenti Matrimonii, & vinculum conjugale perpetuum, & indiſſolubile: idem probat text. *in cap. Continebatur, ſuprà eod.* ubi ponderatur non tantùm copula, ſed etiam ætas pubertati proxima. Quæ ponderatio ætatis inepta eſſet ſi ſola copula eſſet ſufficiens: unde egregiè S. Thomas *in 4. diſt. 36. qu. un. art. 5.* hanc malitiam appellat vigorem naturæ, & rationis, & Cardin. *hic num. 2.* diſcretionem, & viri potentiam, & gloſſa *hic in princip.* ſapientiam, diſcretionem, & doli capacitatem. Atque ita hæc duo eſſe copulativè neceſſaria ad validitatem matrimonii ante ætatem legitimam cenſent Abb. *hic num. 4.* Alexan. de Nævo *num. 7.* Angel. *in verb. Matrimonium, 3. imped. 15. num. 8.* Silveſt. *in verb. Matrimonium, 5. qu. 2.* Covarr. *de ſponſal. par. 2. cap. 3. num. 3.* & paſſim alii, quorum ſententiam probavit S. Congregatio Concilii, ut dicam infrà *num. 47.*

Et quamvis Thomas Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. de imped. diſput. 104. num. 20.* alleget multos pro contraria ſententia; veritas tamen eſt gloſſas, & Doctores, quos citat non diſcrepare à communi opinione: nam gloſſa *hic in verb. Copulæ*, dicit ad hoc ut minores ſociari poſſint vinculo conjugali, hoc tantùm conſiderari, an potuerint copula carnali conjungi, non numerum annorum; atque ita includit ſolam aptitudinem ad copulam ad excluſionem ætatis, non autem ad excluſionem diſcretionis ad intelligendam vim obligationis conjugalis. Quod inde apparet manifeſtè, quia eadem gloſſa Bernardi in figuratione caſus interpretatur malitiam, id eſt ſapientiam, & diſcretionem, ut ſuperiùs dictum eſt. Similiter textus *in d. c. Puberes, ſuprà eod.* cum gloſſ. *in verb. Oſtendit*, dum dicunt pubertatem, & matrimonium conſiderari tantùm ex vigore naturæ, & generandi potentiam, non ex annorum numero, utique non excludunt judicium rationis. Et eodem modo gloſſa *in cap. fin. in verb. Prudentia*, quamvis interpretetur illud verbum, *prudentiam*, id eſt carnalem concupiſcentiam, tamen paulo poſt includit judicium rationis, dum ſubjicit, ſic etiam in delictis doli capacitas ſupplet ætatem. Quam quidem capacitatem, & diſcretionem præter aptitudinem ad copulam requirunt etiam *in dict. cap. Puberes*, Hoſtienſ.
4 Henric. Boich. Butr. Cardin. & alii per eum allegati: licèt verum ſit minorem ſeptennio aptum ad copulam non eſſe habilem ad matrimonium, niſi diſcretio illa, & doli capacitas ſit magna, & ſufficiens ad intelligendam vim conſenſus conjugalis, ut benè advertit Abb. *in d. c. Continebatur num. 6.* ubi concludit, cum puella minore ſeptennio, quantumcumque fuerit cognita non dici matrimonium conſiſtere, quia non videtur habere conſenſum aptum ad diſcernendum quid ſit matrimonium, niſi multùm eſſet doli capax, & diſcreta; & ſequitur ibidem Præpoſ. *num. 3.* Angel. Silveſt. & Covarr. ſupracitati.

5 Secundò nota ad hoc ut malitia ſuppleat ætatem non requiri, ut carnalis conjunctio actualiter præceſſerit, ſed ſufficere aptitudinem ad copulam: quod efficaciter probat hæc Decretalis in illis verbis. *Si ita fuerint ætati proximi ut potuerint copula carnali conjungi, ſeparari non debent, cum in eis ætatem ſuppleviſſe malitia videatur*; & tenent hic Bernard. Goffred. Innoc. & Abb. Antiq. quos ſequuntur Joan. Andr. *num. 3.* Abb. Sicul. *num. 4.* Præpoſ. *num. 1.* Alexan. de Nævo *num. 8.* & gloſſ. *in cap. unico, in verb. Supplebat, infrà eodem lib. 6.* & ex recentioribus Menoch. *de arbitrar. judic. caſu 38. num. 8.* & pro hac parte conſuluit Cardin. Zabar. *conſ. 4. Lagia ætatis*; ubi reprobata contraria opinione, latè deducit ad hoc non requiri copulam actualem, ſed ſufficere ut puella ſit proxima pubertati, & magnitudine vitæ pubertatem præſeferat.

Verùm Hoſtien. *hic num. 8.* exponit verba illa, *potuerint copula carnali conjungi*, id eſt de facto ſe conjunxerint: exiſtimans propterea ad hoc, ut teneat matrimonium inter minores, & malitia ſuppleat ætatem, oportere ut carnaliter ſe cognoverint, eò quòd coeundi potentia ante ætatem legitimam aliter probari non poſſit, quàm per actualem copulam. Idemque ante ipſum ſenſit Tancred. quibus videntur adhærere Henric. Boich. *num. 2.* & Petr. de Anchar. *num. 5.* & D. Antonin. *part. 3. tit. 1. cap. 19. in princip. col. 3. ante verſ. Et quia ſecundum.*

Sed certè Hoſtien. expoſitio infert vim litteræ, quæ hic non conſiderat actualem conjunctionem, ſed an minores ſint ita ætati proximi, ut potuerint carnaliter commiſceri; & ſic ſupponit aptitudinem ad copulam poſſe aliter probari, quàm per actualem conjunctionem: alias enim non proximitatem, ſed copulam illam ponderaſſet. Item hæc expoſitio eſt contra textum *in cap. Puberes, ſuprà eodem*, ubi puberes ad matrimonium apti diffiniuntur eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendunt, & generare jam poſſunt. Et ita textus conſiderat non actualem commixtionem, ſed habitudinem corporis, & generandi potentiam. Idem probatur *in cap. Proximo, infrà eod.* ubi niſus ad copulam cum conſenſu adhibito propè ætatem legitimam ſufficit ad matrimonium. Item pro hac parte ſunt textus infrà *in cap. fin.* Et apertiùs *in cap. unico, §. 1. infrà eod. lib. 6.* & hæc eſt veritas, ut inquit Anton. de Butr. *hic num. 5. verſ. Innocentius*, & Abbas tenent primam, quam efficaci ratione probat gloſſ. Joan. Andr. *in d. c. unico, §. 1. in verb. Supplebat, infra eod. lib. 6. Pone*, inquit, *quod puella proxima pubertati cognita ſit à pluribus; ſimiliter proximus pubertati plures cognoverit, & deinde illa ab iſto deſponſetur, & traducatur: quis hebes dixerit iſtos poſſe reſilire?* certè nullus ſecundùm eum.

Petr. de Anchar. *hic num. 5.* conciliando opiniones ſic diſtinguit: Aut puella à viro traducta apparet virgo: & quantumcumque piloſitas, & alia ſigna pubertatis appareant, nihilominus puella reſilire poteſt ſi nondum compleverit annum duodecimum, per *cap. Continebatur, §. Si autem, ſuprà eod.* Et hoc caſu opinionem Tancredi, & Hoſtien. putat eſſe veriorem. Aut puella apparet ab alio cognita, & deindè à viro traducta, & præſumitur ab ipſo cognita, ſicut ſi quamlibet aliam duxiſſet majorem ætate. Et hoc caſu procedat opinio Goffred. Innoc. Abb. Antiq. & Joan. Andr.

Verùm rejecta hac diſtinctione Anchar. tenet indiſtinctè ſive puella fuerit ab aliis cognita, ſive non, matrimonium conſiſtere ſi ex habitu corporis, & aliis ſignis intrinſecis apparet de potentia coeundi, ut probant jura ſuperiùs allegata, & concludit Abb. *hic num. 4. verſ. Sed diſceptatio non modica*, Præpoſ. *num. 1.* & Alexan. de Nævo *num. 8.* Facit tex. *in l. 1. §. Si intelligatur*, ibi, *ut plerumque ſignis quibuſdam demonſtrari ſolent vitia, ff. de ædil. edict.*

Non obſtat text. quem Anchar. allegat pro ſua ſententia *in dict. cap. Continebatur, §. Si autem*, quia quamvis decidat puellam pubertati proximam ſeparari non debere, cùm ſuo aſſenſu deſponſata, & cognita fuerit; non tamen inde licet arguere, ut ſi non fuerit cognita, etiamſi aliundè 6 appareat vir potens, ſeparari debeat; quia argumentum à contrario ſenſu non ſumitur, ubi alia jura contradicunt *l. 2. Cod. de condit. inſert.* ſecundùm unum intellectum, *cap. A nobis, il ſecondo*, ubi Abbas, & Felin. notant infra, *de ſentent. excommun.* gloſſa *ult. in cap. Significaſti, ſuprà de foro compet.*

Tertiò nota ſecundùm Anton. de Butr. *num. 2.* duo copu- 7 lativè videri neceſſaria ad hoc, ut minores ſint habiles ad matrimonium contrahendum, videlicet propinquitatem ætatis, & potentiam coeundi. Idem videtur probari *in c. Continebatur, ſuprà eodem*, ibi, *Si autem fuerit ætati proxima, & cognita ab eodem viro*. Sed oppoſitum ex diametro ex hoc textu colligit Petr. de Anchar. *in 1. notab.* videlicet pro-

proximos pubertati pro puberibus reputari, sicut proximè
accingendus habetur pro accincto, ut *l. penult. ff. de testam.*
milit. & sic videtur sentire solam propinquitatem sufficere
etiam non probata coeundi potentia. Sed neutra opinio
8 est vera. Unde dic secundùm Abb. *num.* 4. Aut incipis à
primo, id est à propinquitate ætatis: & requiritur etiam
secundùm, id est aptitudo ad copulam, quia sola proximi-
tas non sufficit, ut hic patet *& in d. c. Continebatur, & in c.*
fin. infrà eodem. Aut incipis à secundo, & primum non
exigitur, quia sola potentia coeundi sufficit sine proximi-
tate, dummodò adsit vigor rationis ad discernendum vires
matrimonii, quia pubertatem non metimur ex annorum
numero, *cap. Puberes*, & ibi gloss. *in verb. Ostendit, suprà eod.*
& gloss. *hic in verb. Copula*. Unde si prædicta concurrant,
in quacumque ætate matrimonium validè contrahi potest,
ut per Hostien. *in dict. cap. Puberes num.* 8. ubi adducit testi-
monium B. Gregorii *in dialog.* de puero novem annorum,
qui nutricem reddidit prægnantem. Cujus etiam memi-
nit gloss. *in Summa*, 20. *qu.* 1. *& in d. cap. Puberes*, Abb. *n.* 3. &
alii communiter, & ipsemet Butr. *hic num.* 5. Posteà recedit
à prima opinione concludens solam copulam, seu coeundi
potentiam absque proximitate ætatis inducere matrimo-
nium, dummodò sit ultra septennium. Nec obstat hæc
Decretalis, quia non exigit proximitatem ætatis, nisi ad
præsumendam potentiam coeundi, sed proximitas non
exigitur, si potentia aliundè non deprehendatur, ut di-
ctum est.
9 Quartò nota *in ver. Sed cuiuscumque sint ætatis*: metum,
& violentiam in quacumque ætate incutiantur reddere
matrimonium ipso jure nullum, cùm tollant libertatem
consensus: concordat textus secundùm unum intellectum
10 *in cap. Veniens, il primo, suprà de sponsal.* Quod intellige si
talis sit metus, & violentia, ut potuerint cadere in constan-
tem virum, *cap. Veniens, il secondo, & cap. Consultationi*, &
ibi dixi *eod. tit.* & est communis opinio, ut testatur Boer.
cons. 21. *num.* 42. *& seqq.*
11 Ultimò nota ex fine litteræ consensum matrimonialem
metu, aut violentia extortum purgari per liberum consen-
sum supervenientem, & validari matrimonium meticulo-
12 sè, aut violenter contractum. Quod procedit sive con-
sensus superveniens sit expressus, sive tacitus, vel præsum-
ptus: nam si talis violentiam passus patienter alteri coha-
bitet, talis violentia transit in consensum, ut *c. Ad id quod*,
suprà tit. proximo, cap. Insinuante, qui Cleric. vel voven. l. 2. C.
quod met. caus. Vel si carnalis copula subsequatur, ut *cap. Si-*
gnificavit, infrà, de eo qui dux. in matrim. & cap. Insuper, qui
matrim. accus. poss. gloss. *final. hic*, Hostien. *n.* 2. & Butr. *nu.* 6.
13 Sed hodie hoc corrigitur jure novissimo Concilii Tridenti-
ni, quia matrimonium nulliter contractum per superve-
nientem consensum non convalescit, sed necesse est iterùm
contrahere coram Parocho, & testibus juxta formam præ-
scriptam *in cap.* 1. *sess.* 24. *de reform. matrim.* ut sæpiùs decla-
ravit S. Congregatio ejusdem Concilii Interpres. Ad hoc
quod dicam infrà *num.* 47.
14 QUÆRO, An puella duodecim annis minor, cujus
malitia supplet ætatem, possit matrimonium contrahere
de licentia Episcopi, an verò sit opus dispensatione Apo-
stolica.
15 Constat apud omnes jure naturæ, modò adsit sufficiens
rationis usus, nullam ætatem matrimoniis contrahendis
16 constitutam esse. Nam impotentia coeundi ita demum di-
rimit matrimonium jure naturæ si sit perpetua, secus si
17 temporalis, *cap. Fraternitatis, infrà de frigid. & malefic.* I-
deòque matrimonium inter impuberes, cùm eorum im-
potentia temporalis sit, ex aliqua urgentissima causa, puta
pro bono pacis, potest contrahi ex dispensatione Ecclesiæ,
ut est casus *in c.* 2. *sup. eod.* quòd potius de matrimonio, quàm
de sponsalibus loquitur, ut ibi notat gloss. Innoc. Abbas,
& alii. Ergo defectus pubertatis matrimonium non diri-
mit jure naturæ, super quo nulla cadit dispensatio, ut 13.
distinct. in Summa, & ibi per gloss. & Archid. Atque hu-
jus sententiæ est D. Thomas *in* 4. *dist.* 36. *qu. unic. art.* 5. & Vi-
ctorin. *in summ. de matrim. num.* 284. Eamque pluribus com-
probat, & ab objectus tuetur, Navarrus *cons.* 4. *incipien. tra-*
18 *ctatum est, hoc tit. de despon. impuber.* jure autem positivo etsi
ad valorem conjugii sola pubertas sufficiat; pubertas au-
tem non ex annorum numero, sed ex habitu corporis, &
vigore naturæ æstimanda sit, ut constat ex *cap. Puberes, sup.*
eod. ubi refellitur opinio antiquorum, qui pubertatem ex
annis metiebantur, & ibi notat gloss. *final.* & Host. *in princ.*
& Cardin. *hic num.* 1. *in* 1. *opposit.* Dicens quantum ad matri- 19
monium ætatem non esse taxatam, & præveniri posse:
tamen quia pubertas in fœmina, ut plurimum contingit
in duodecimo anno absoluto, & in masculo in decimo-
quarto; propterea jura aptando dispositionem ad ea, quæ
frequentiùs accidunt, providè præfixerunt fœminæ an-
num duodecimum completum ad matrimonium ineun-
dum, *cap. Continebatur, supr. eod. & l. Minorem, ff. de ritu*
nupt. & masculo decimum quartum annum, *ut in cap. Pro-*
ximo infra eodem, & institut. de nupt. in princip. glossa *in c.* 2.
in verb. Canonibus supra eod. quia scilicet ante illam ætatem
eos impuberes præsumpserunt, ut *in d. c. Puberes*, ubi hoc no-
tat gloss. ultima, quæ communiter approbatur.
Hæc autem impubertatis præsumptio ante ætatem legiti- 20
mam non est juris, & de jure, ita ut non admittat probatio-
nem in contrarium secundùm ea quæ leguntur, & notan-
tur *in cap. Ad id quod, & in cap. Is qui fidem, supra tit. proxim.*
sed est juris tantùm, ut advertit Hostiens. *in prædicta Decre-*
tal. Pubere num. 7. *in verb. Ostendit.* Ideòque si constet mali-
tiam supplere ætatem utique poterunt minores conjugio
copulari, quia hoc casu præsumptio cedit veritati, ut est
textus apertus hìc, *& in d. cap. Puberes, & in c. fin. infra eod.*
& in cap. unic. §. 1. *eod. tit. lib.* 6. & tenent Feder. de Sen. *consil.*
237. *Factum tale est*; Quidam nomine, *in princ.* Cardin.
Zabar. *cons.* 4. *Legia ætatis*, Angel. *cons.* 251. *Domina Massina*
in princ. & in fine, & Canonistæ omnes hìc & in juribus præ-
allegatis, & consentit S. Thomas *in* 4. *distinct.* 36. *quæst. unic.*
art. 5. dicens, *Matrimonium, cum fiat per modum contra-*
ctus, subiacere dispositioni legis positivæ, unde secundum iura
determinatum esse, ut ante illud tempus discretionis, quo uter-
que possit de matrimonio sufficienter deliberare, & debitum
sibi invicem reddere, matrimonia non contrahantur, & ali-
ter facta dirimantur, hoc autem tempus, ut in pluribus esse in
masculis in quartodecimo anno, & in fœmina in duodecimo.
Sed quia præcepta iuris positivi sequuntur id quod est in pluri-
bus, idcirco matrimonium valide contrahi, si aliquis ad per-
fectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, ita ut
vigor naturæ, & rationis defectum ætatis suppleat. Hæc
S. Thomas.
Itaque præfixio ætatis in effectu hoc tantùm operatur, 21
ut masculus, qui decimumquartum, & fœmina, quæ duo-
decimum annum explevit, releventur ab onere probandi
pubertatem, quia juvantur juris præsumptione, & censen-
tur puberes, quamdiu contrarium non probetur. E contra
verò quia pubertas ante prædictum tempus non præsumi-
tur, qui dicit minorem esse puberem, probare debet; cùm
habeat præsumptionem contra se. Ita declarat Gemin. *cons.*
24. *Quia diffuse num.* 7. & ante eum Innoc. *in cap. Contineba-*
tur num. 3. *supra eod.* Host. *in d. c. Puberes num.* 7. & ibi etiam
Henric. Boich. *num.* 2. & Butr. *num.* 3. Navarrus *in Manuali*
cap. 22. *num.* 29. & Covarr. *in* 4. *Decretal. in* 2. *part. cap.* 5.
num. 3.
His ita constitutis pro solutione quæstionis propositæ
duo sunt inspicienda. Primum est an spectet ad Ordina-
rium loci cognoscere, & judicare an malitia puellæ suppleat
ætatem. Secundum est posteàquam de malitia hujusmodi
legitimè constiterit, an matrimonium de Episcopi licentia
celebrari, valeat absque Sedis Apostolicæ dispensatione.
Quoad primam inspectionem credimus manifestum esse 22
cognitionem, & judicium an malitia suppleat ætatem ad
Ordinarium loci pertinere ex infrascriptis.
Et primò hìc casus cognoscendi, & judicandi an malitia
ætatem suppleat, & puella sit apta conjugio, nullibi reperi-
tur Sedi Apostolicæ reservatus. Ergo Ordinario censetur
permissus per regulam, *cap. Nuper vers. Quia tamen Condi-*
tor Canonis, de sent. excomm.
Secundò, causæ matrimoniales, qualis est cognitio an
puella ante annos nubiles sit apta ad matrimonium contra-
hendum, ad Episcopi tantùm examen, & jurisdictionem
pertinent, tam ex dispositione juris communis, *cap. Acce-*
dentibus, & ibi gloss. *in verb. Episcopalis dignitatis de exces.*
Prælat. quàm ex Decreto Concilii Tridentini *in cap.* 20. §.
Ad hæc sess. 24.
Tertiò, hoc judicium an matrimonio obstet aliquod im- 23
pedimentum necne ad Episcopum pertinere, in specie san-
xit Alexander. II. *in c. Multorum* 35. *quæst.* 6. nam etsi textus
dicat, *Episcoporum Concilium causam istam examinave-*
rit: tamen gloss. *in verb. Concilium*, exponit verbum illud,
distri-

distributivè, id est singuli Episcopi in sua quisque Diœcesi: & idem statutum est in Concil. Carthaginensi, cui Augustinus interfuit, ut refertur *in cap. Sæculares*, 33. *qu.* 2. ubi glos. *in verb. Comprovinciales*, similiter notat hujusmodi cognitionem hodie spectare distributivè ad unumquemque Episcopum in Diœcesi sua; & sequitur ibi Turrecrem. *num.* 4. *in verb. Ad Episcopos*.

24 Quartò, priusquam matrimonium in facie Ecclesiæ contrahatur, debet Parochus præmittere tres denunciationes ad præceptum Concilii Lateranensis *in cap. Cum inhibitio, de clandest. desponſ.* & Concilii Tridentini *in cap.* 1. *seſſ.* 24. *de reform. matrim.* finge igitur inter publicationes revelatum fuisse aliquem ex contrahentibus nondum pervenisse ad ętatem legitimam: è contra verò pro contrahentibus replicari impedimentum illud non obesse, quia malitia supplet ætatem. Quid aget Parochus? utique de impedimento cognoscere non poterit, sed debebit rem ad Ordinarium deferre, ut inquirat an impedimentum sit verum, vel malitiosè oppositum, anve prudentia ætatem suppleat, ut probatur *in cap. final. in fine principii, de clandestin. desponſat.* & tenet ibi Joan. Andr. *num.* 9. *in verb. Interdicatur*. Quod cum ita sit, eodem prorsus modo ad instantiam contrahentium Ordinarius debebit hanc sibi cognitionem assumere, cùm ipse sit cognitor, & judex impedimentorum matrimonii, *cap.* 1. *in fin.* & ibi notat gloss. *final. de consanguin. & affinit.*

Ultimò aliis omissis, favorabilior est cognitio, an malitia suppleat ætatem, quàm cognitio an subsit causa dispensandi cum impubere. Patet, quia prior cognitio tendit ad matrimonium contrahendum via ordinaria, & de jure communi, cùm Canones admittant, ut conjugia nova valeant ante legitimam ætatem, quoties vigor naturæ, & rationis ætatem supplet, ut prædiximus. Posterior autem cognitio tendit ad matrimonium ineundum jure extraordinario dispensationis, quæ odiosa est, & restringenda, *c. Quod dilectio, de consang. & affinit. cap.* 1. *&* 2. *de fil. Presbyter. lib.* 6.

25 Sed cognitio causæ dispensandi cum impubere spectat ad Episcopum, secundùm opinionem Hostien. & communem *in c.* 2. *ſupra eod.* ut dicemus infrà *n.* 34. ergo multò magis ad Episcopum spectare debet cognitio, an malitia suppleat ætatem. Ex quibus credimus hanc primam inspectionem parum, vel nihil habere difficultatis.

26 Quo verò ad secundam inspectionem pro clariori solutione observandum est in quatuor casibus quæri posse, an puella ante annos nubiles possit matrimonio copulari authoritate Ecclesiæ.

27 Primus est, cùm puella non est doli capax; & hoc primo casu explorati juris est Episcopum dispensare non posse, imò nec Summum Pontificem, quia in Sacramentis omnibus, in quibus requiritur actus suscipientis, sicut est matrimonium, usus rationis est ex necessitate Sacramenti, ut docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *qu.* 2. *art.* 2. quem referunt, & sequuntur Cardin. Turrecrem. & Præpos. *in cap. Subdiaconus*
28 *n.* 2. 77. *dist.* In substantialibus autem Sacramentorum non dispensat Ecclesia, ut diffinitum est in Concilio Tridentino *seſſ.* 21. *de Commun. sub utraque specie cap.* 2. ibi, *Salva illorum*
29 *substantia*. Idem probatur *in c. Ubi non est*, 30. *qu.* 2. ubi Nicolaus Papa determinat infames esse matrimonii incapaces, quia ubi non est consensus ibi non est conjugium. Ex defectu autem consensus matrimonium est irritum jure naturæ, super quo nulla cadit dispensatio, 13. *dist. in Summ.* S. Thom. *quodl.* 4. *art.* 13. *& in* 4. *dist.* 27. *q.* 3. *art.* 3. *ad* 2. sed hic non est casus noster.

30 Secundus casus est, cùm puella habet quidem usum rationis, & prudentiam ad matrimonium jure naturali necessariam, sed tamen non est habilis ad copulam conjugalem: & super hoc impedimento solus Romanus Pontifex dispensat, cùm sit supra omne jus humanum positivum,
31 *cap. Proposuit, de conceſſ. prabend.* & potentia actualis coeundi non sit de substantia matrimonii jure naturali, vel Divino, sed ex Constitutione Ecclesiæ tantùm, ut efficaciter probat Navarrus *d. conſ.* 4. *nu.* 14. *hoc tit. de desponſ. impuber.*
32 At verò Episcopus super hoc impedimento nullatenus dispensare valet, quia cùm lege Ecclesiastica districtè interdicantur matrimonia impuberum, ut *in cap.* 2. *ſupra eodem*, non est Episcopi hanc prohibitionem Canonis relaxare, secundùm communem, & veram Canonistarum sententiā, quam latè tuetur Archid. *in c. Licet Canon num.* 3. *verſ. Et ibi aſſertive dixit, de elect. lib.* 6. post Innoc. *in c. Dilectus, de tempor. ordinat.* sed neque hic dicitur esse casus noster.

[Advertitur etiam in hoc casu expedire, ut petatur dispensatio à Sede Apostolica, quemadmodum hucusque fieri consuevit. Sic enim res agitur cum plena securitate conscientiæ, & vitatur periculum nullitatis matrimonii, si fortè aliquis ex contrahentibus revera non sit habilis ad copulam conjugalem, super quo defectu solus Papa dispensat, ut concluditur suprà in 2. *casu*.]

Tertius casus est, cùm incertum est, an malitia suppleat 33
ætatem, & partes ipsæ hoc fatentur, sed tamen adeunt Episcopum pro dispensatione; & tunc si puella sit pubertati proxima, admitti forsitan potest illorum opinio, qui tenent Episcopum ex urgenti causa posse dispensare: pro qua 34
videtur textus *in cap.* 2. *ſup. eod.* ibi, *Districtius inhibemus, ne aliqui ante atatem Canonibus praſcriptam conjungantur, niſi forte aliqua urgentiſſima neceſſitate inter veniente, utpotè pro bono pacis talis conjunctio toleretur*. Verbum enim, *toleretur*, non intelligitur de perseverantia permissionis, sed approbationis, ut inquit Navarrus *conſ.* 5. *num. ult. de desponſat. impuber.* & cum illa Decretalis indulgeat dispensationem, nec aperiat cui, intelligi debet de Episcopo secundùm theoricam Joannis de Lignano, & Joan. de Calderin. *in cap. Ac ſi Clerici*, §. *de Adulteriis, de judic.* quam ibi sequuntur Butr. *num.* 17. *verſ. Tamen eo quod ius permittit diſpenſationem*, & Abbas *num.* 5. *verſ. Si vero expreſſe*: nam respectu Papæ non potest intelligi, quia ejus authoritas semper intelligitur excepta, ut ibi advertit idem Abbas *num.* 5. *verſ. Sed iſta difficultas*: unde hujus sententiæ videntur esse *in d. c.* 2. Host. *num.* 4. *in verb. Niſi forte*, Joan. Andr. *num.* 1. Butr. *num.* 4. Anchar. *num.* 2. Præpos. *in fin.* & Alexan. de Nævo *num.* 6. qui omnes affirmant Episcopum debere cognoscere, an hujusmodi causa sit justa: ac deindè matrimonium ante legitimam ætatem esse contrahendum de illius licentia. Eidem 35
sententiæ adscribendi sunt Authores, qui scripserunt mortaliter peccare contrahentes matrimonium ante legitimam ætatem sine justa causa, & licentia Episcopi: hi enim absque dubio supponunt Episcopum posse ex justa causa hujusmodi licentiam impertiri: quod docuerunt Petrus de Palude *in* 4 *ſentent. dist.* 28. *qu.* 2. *art.* 1. *num.* 8. Tabien. *in verb. Matrimonium*, 5. *qu.* 6. Porrò hæc opinio multas, & graves patitur difficultates: sed quidquid sit de illius veritate, neque hic est casus noster.

Quartus denique, & ultimus casus est, cùm non versamur in dubio, sed ex habitu corporis, & ex aliis signis sufficienter constat malitiam supplere ætatem, eò quòd puella non modo sit ętati proxima, id est, post undecimum annum cum dimidio secundùm opinionem glossæ, Innocentii, & Canonistarum *in c. Continebatur*, *ſupra eodem*, sed etiam ex aliis signis pubertatem præseferat: quod plerumque evenire solet his, qui nati in murice, & auro, & nutriti inter superbas opes, & delicias, vires majores, majusque robur corporeum sibi quærunt, ut inquit Navarr. *in praallegat. conſ.* 4. *num.* 13. *de desponſ. impuber.* Evidens autem, & infallibile si- 36
gnum pubertatis ostenditur ex menstruis purgationibus; nam certum est puberem esse qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest, ut diffinitur *in d. cap. Puberes*, *ſup. eod.* potentiam autem generandi sufficienter probari ex menstruis, Author est Aristot. *lib.* 7. *de histor. animal. cap.* 2. *in princip.* dicens, conceptum mulierum à profluvio menstrui suaptè natura incipere: idem docuit Nicolaus de Lyra *Exodi* 21. ubi ait secundùm Rabbi Salo, ortum pilorum, & menstruorum esse signa pubertatis. Imò, ut inquit Silvest. *in ver. Matrimonium* 5. *num.* 3. *q.* 3. Secundum Medicos menstrua sola arguunt pubertatem in muliere, quæ si incipit habere, est apta ad generationem, & consequenter malitia supplet ætatem: & sequuntur ex recentioribus Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 13. *num.* 11. Thom. Sanch. alios referens *de matrim. tomo* 2. *lib.* 7. *de impedim. diſp.* 104. *num.* 34. & Basil. Pont. *in eod. tract. lib.* 7. *de impedim. dirim. cap.* 65 *num.* 4.

Hoc igitur ultimo casu Ordinarius receptis probationi- 37
bus, & compilato processu diligenter considerare debebit quid ex eo resultet. Et quidem si cognoverit probationes malitiæ esse infirmas, aut dubias, illius partes erunt inhibere contrahentibus, & illorum Parocho ne ad matrimonii celebrationem audeant procedere, juxta textum *in cap. final. infra de clandest. desponſ.* sed è converso si compererit easdem probationes esse concludentes, oportebit eum pronunciare puellam habere aptitudinem ad copulam conjugalem, & sufficientem prudentiam ad intelligentiam vinculi matrimonialis: & sic malitiam supplere ætatem,

ac

ac promdè inter contrahentes nullum extare Canonicum
38 impedimentum: quo peracto liberum erit partibus matri-
monium contrahere de Episcopi licentia sine ulla Sedis A-
postolicæ dispensatione. Ratio est, quia impedimentum
ætatis à Canonibus præfinitę non est simplex, & absolutum,
sed est conditionale, nisi malitia suppleat ætatem, ut hic pa-
tet, *& in cap. Puberes, suprà eodem*, & infrà *in cap. fin. & in
cap. unico, eodem tit. lib.6.* Ergo statim atque Ordinarius de-
claravit, malitiam supplere ætatem, puella in contrahendo
utitur jure suo, & Episcopus concedendo licentiam nihil at-
tentat contra jus, quin potius cùm sit Canonum custos, ju-
ra conservat, ut post Joan. de Lign. & Calder. dicunt Anton.
de Butr. *in cap. At si Clerici, §. de adulteriis num. 17. vers. Eo
quod ius simpliciter permittat*, & Abb. *num. 5. vers. Si vero ex-
presse, suprà de iudic.*
39 Præterea matrimonium institutum est à Deo primò in
officium naturæ, & post lapsum in infirmitatis remedium,
§. *His ita, & cap. Quidquid*, 32. *qu.* 2. ait enim Apost. 1. ad Co-
rinth. 7. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem, &
unaquæque virum suum habeat, cap. Quomodo*, 31. *qu.* 1. Ergo si
40 puella, quæ jam pubes est, & apta concipere, non potest
continere, jure naturali, & divino consentaneum est, ut ei
succurratur nuptiarum remedio: quod optimè agnovit Jo.
Andr. *in d. cap. Puberes num. 8. in fin.* dicens: *Prævenienti æta-
tem necesse fuit provideri, ne haberet necesse fornicari; unde si
prævenitur pubertas, licebit contrahere, & ita servari vide-
41 mus.* Hæc ille. Quo fit ut Episcopus qui puellæ ætatem
prævenienti impediret libertatem matrimonii ad remedium
concupiscentiæ instituti, & in subsidium fragilitatis huma-
næ, ut inquit gloss. in extravag. *Antiquæ*, Joan. XXII. *in verb.
Efficax*, non esset à lethali culpa immunis, quia adduceret
eam in periculum incontinentiæ, ut *in d. c. Quidquid*, 32. *q.* 2.
42 Ad hæc Doctores affirmant passim, posse matrimonium
contrahi ante ætatem nubilem, ubi malitia supplet ætatem,
gloss. *in d. c. unic. §. 1. in verb. Supplebat*, Innoc. *in d. c. Puberes,
in princip. in verb. Certum*, quem ibi sequuntur Host. Joan.
Audr. & omnes, S. Thom. & alii supracitati *num.* 5. Quibus
verbis apertè supponunt probata malitia non esse opus dis-
pensatione Apostolica. Aliàs enim non assererent matri-
monium posse contrahi; quia quod fieri non potest de jure
communi, sed fit tantùm ex dispensatione Papæ, censetur
impossibile, ut notat gloss. *in l. Continuus, §. Cùm quis, in verb.
Relicta, ff. de verbor. obligat.* Bart. *in l. Apud Iulianum, §. fin. ff.
de legat.* 1. Innocent. *in cap. Pastoralis, de causa possess. & pro-
priet.* DD. *in cap. Super eo, de condit. apposit.*
Ac demùm non esse opus dispensatione Apostolica, ut
puella præveniens ætatem nubere possit, clarè supponunt
Palud. Tabien. Angel. & Silvester supracitati *num.* 35. sen-
tientes non peccare contrahentem matrimonium ante
ætatem legitimam ex justa causa, & de licentia Episcopi.
43 Nec prædictis obstat, quod dispensatio contrahendi ma-
trimonium ante annos nubiles ubi malitia supplet ætatem,
peti soleat à Sede Apostolica, quoniam hic non sequitur,
ut adempta sit facultas Ordinariis super hoc competens de
jure communi, ut notabiliter dicit glossa *unica in cap. fin.*
& ibi Butr. *num. 50. vers. Non obstat quod solus Papa dispen-
44 sat, de fil. Presbyter.* Ratio est, quia quod potest Episcopus
in sua diœcesi, multò magis potest Pontifex maximus in
tota Ecclesia, cùm sit Ordinarius singulorum, *c. Cuncta per
mundum*, 9. *qu.* 3. gloss. *in c. Cùm nullus, in verb. In eadem, de
tempor. ordinat. lib. 6.* & solus universalis Ecclesiæ Episcopus,
ut est diffinitum à Pelagio II. in Constitutione, quæ incipit,
Manifesto, in Bullar. *tom. 1. pag.* 7. & multoties ad eum par-
45 tes confugiunt, non quod casus sit reservatus, sed ut sibi
abundantius consulant supremæ Sedis authoritate: unde
si Papa aliquid faciat de plenitudine potestatis, cùm sit ab-
solutè Dominus, non pręjudicat inferioribus, nec adversus
eos præscribit, ut declarat Innoc. *in c. Bona, il secondo num.* 2.
in fin. de postul. Prælat. Specul. *in tit. de præscript. vers. Illud*, &
Abb. *cons.* 101. *in quæst. num. 6. vers. Nec Papa exercendo hoc
ius lib.* 1.
46 Ad extremum expressè hoc declaravit sanct. mem. Gre-
gorius XIII. quia ut refert Navarr. *cons. 5. in fin. de desponsat.
impub.* cuidam petenti dispensationem ad matrimonium
impuberis dicitur respondisse, Sedem Apostolicam ob hoc
non esse interpellandam, cùm desit discretio, vel poten-
tia consummandi matrimonium, Sedes Apostolica nihil
possit, quod si neutrum deesse cognoverit Ordinarius, po-
terit si causæ, quæ narrantur, sunt veræ, suo jure dictam
licentiam concedere.
Et idipsum sæpiùs probavit Sacra Congregatio Concilii: 47
aliquando enim censuit matrimonium inter puberem, &
impuberem contractum servata forma Concilii Tridentini
esse quidem nullum, nec per cohabitationem, & copulam
ratificari posse, nisi iterùm contrahatur servata forma ab
eodem Concilio præscripta. Sed tamen hoc esse intelligen-
dum de eo impubere, in quo malitia non supplet ætatem;
nam quoad hoc Concilium non correxit Canones. An
verò malitia suppleat ætatem, necne Ordinarium dispice-
re debere. Item in causa Januens. censuit matrimonium
inter adolescentem duodecim annorum, & puellam trede-
cim esse nullum, nisi malitia suppleat ætatem. Malitiam
verò in duobus consistere, & in discretione ad conjugalem
consensum, & in potentia ad copulam: an autem sit in im-
pubere hujusmodi malitia, spectare ad judicem Ecclesiasti-
cum. Et aliàs dedit litteras ad Episcopum Clutinum, ut si
sibi legitimè constiterit in muliere pubertati proxima mali-
tiam supplere defectum ætatis, concedat licentiam, ut ma-
trimonium in facie Ecclesiæ contrahatur.
Secundò QUÆRO, Præhabito, quod decretum pri- 48
mum *sess.* 24. Concilii Tridentini prohibens matrimonia
clandestina, non prohibet sponsalia, an matrimonium per
verba de pręsenti per puberem, & impuberem contractum
clandestinè non servata forma à Concilio tradita migret, &
resolvatur in sponsalia. Quod aliquibus placuit DD. hac 49
de re consultis ex responso Bonifacii VIII. *in cap. unic. §. 1. de
despons. impuber. lib. 6.* Propositam dubitationem excitavit E-
piscopus Valentin. & Congregatio publica, dissentientibus
tantùm Cardinalibus Perusino, & Carafa, censuit opinio-
nem hanc esse veram, ut clandestinitas non obstet; quia
matrimonium per verba de præsenti contractum inter pu-
berem, & impuberem valet in vim sponsalium secundùm
cap. 1. §. 1. de desponsat. impub. in 6. quia jus jam est interpre-
tatum tale matrimonium per verba de præsenti contractum
esse tantùm sponsalia per verba de futuro, *dicto* §. 1. Ergo si-
cut clandestinitas non obesset validitati sponsaliorum, quæ
per puberes fuissent contracta, ut jam Congregatio declara-
vit, & nullum est dubium in hoc: ita nec obstabit validita-
ti horum sponsaliorum inter puberem, & impuberem con-
tractorum, quia licet sint contracta per verba de præsenti
in schemate matrimonii; attamen lex voluit esse pura spon-
salia per verba de futuro: ergo idem jus in istis sponsalibus,
quod in aliis, lex enim voluit esse hæc sponsalia sicut alia.
Illud tamen Congregatio omnium consensu non probavit, 50
quod dicitur in memoriali, impuberem factum puberem
posse cogi per censuras; quia hoc est contra *cap. De illis, de
desponsat. impub.*
Hoc ultimum ego intelligo, nisi sponsalia sint jurata, 51
quia tunc etiam impuberes facti puberes coguntur per cen-
suram Ecclesiasticam ad observantiam juramenti, ut est ca-
sus *in cap. Ex litteris, il secondo, suprà de sponsal.* dummo-
dò tamen tempore sponsaliorum essent doli capaces, ut
ibi dixi *in gloss. 2. num.* 4.
Rursus quod superiùs dictum est matrimonium contra- 52
ctum non servata forma Concilii Tridentini valere in vim
sponsaliorum, procedit tantummodò in matrimonio con-
tracto inter puberem, & impuberem, vel inter duos impu-
beres non proximos pubertati, & quorum malitia non sup-
plet ætatem: cùm enim talis contractus propter ætatis de-
fectum valere non possit, ut matrimonium de præsenti, lex
interpretatur valere eo modo, quo potest, & sicut spon-
salia de futuro, ut *in d. c. unic. §. 1.* juncta gloss. *in verb. Ma-
trimonium, de desponsat. impub. lib.* 6. At secus est in matri-
monio non servata forma Concilii per verba de præsenti
inter puberes contracto, quia illud non resolvitur in spon-
salia de futuro, ut aliàs Sacra Congregatio declaravit;
nam consulta, an matrimonium clam sine Parocho,
& testibus contractum resolvatur saltem in vim spon-
saliorum; respondit non resolvi, quia est defectus in
forma.

DE

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Ex Concilio Arelaten.

C A P U T I.

SI quis clam desponsaverit aliquam, & mulier vel vir negat hujusmodi desponsationem: Viro incumbit probatio.

S V M M A R I V M.

1 *MAtrimonium clandestinum non præsumitur, sed illud alleganti incumbit onus probandi, & num. 5. Et quid post Concilium Tridentinum, num. 6.*
2 *Matrimonium clandestinum de iure communi validum est quoad Deum indistinctè, & quoad Ecclesiam, dummodo sufficienter probetur.*
3 *Collatio clandestina quamvis non careat suspicione, tamen valet ubi de ea fuerit facta fides.*
4 *Electio non valet si sit clandestina.*

1 SI quis clam. Ei, qui asserit matrimonium, incumbit
probatio. Hoc dicit secundùm communem intelle-
ctum, vel aliter secundùm Abbat. pro matrimonio clande-
stino non præsumitur, sed illud allegranti incumbit onus
probandi. Primò ponit thema, Secundò determinatio-
nem, ibi, *Viro*.
2 Nota primò ibi, *Incumbit probatio*, Matrimonium clan-
destinum jure communi inspecto esse validum quoad Deum
indistinctè, & quoad Ecclesiam dummodò sufficienter pro-
betur; quod satis probatur hic: nam frustra Pontifex gra-
varet virum onere probandi matrimonium clandestinum,
si non valeret: & ita ex hac littera deducunt Abb. Præpos. &
Alexan. de Nævo omnes *in* 1. *notab.* Solus enim contrahen-
tium consensus sufficit ad validitatem matrimonii, licèt
clam sit præstitutus, ut §. *Sed obiicitur*, & §. *His ita respon-
detur*, 30. *quæst.* 5. & *cap. fin. infrà eod.* & diffinitum est à Tri-
dentina Synodo *in cap.* 1. *sess.* 24. *de reform. matrim.* ubi ana-
thematre damnantur qui clandestina matrimonia libero
contrahentium consensu facta, negant vera, & rata esse
3 quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit. Et est simile in colla-
tione facta clandestinè, quę tametsi non careat suspicione,
tamen valet ubi de ea fuerit facta fides, ut est textus *in cap.* 4
unic. suprà, ut Eccles. Benef. Secus est in electione, quæ non
valet si sit clandestina, ut *in cap. Quia propter*, & ibi dixi *nu.*
64. *de elect.* & *cap. final. eod. tit. lib.* 6. secundùm Abbatem,
& Alexandrum de Nævo *ubi suprà*, & ita olim erat diffe-
rentia inter matrimonium spirituale, quod contrahitur in-
ter electum, & Ecclesiam, ut *cap. Inter Canonicos, de elect.*
& matrimonium carnale; quia illud vitiabat clandestinitas,
hoc autem non vitiabat.
Sed hodie æquiparantur, quia nec matrimonium car-
nale inficitur propter clandestinitatem, ut statim dicam.
Secundò nota ex textu, quod ubi vertitur in dubium, 5
an matrimonium sit contractum, necne, si vir asserat illud
contractum fuisse, probare debet; & è converso si mulier
dicat contractum, similiter debet probare; nam etsi hæc
Decretalis quoad hoc varios habeat intellectus, tamen
hæc est communis lectura, quam aliis confutatis sequitur
gloss. *unic. hic*, Innoc. *in verb. Viro*: & communiter Docto-
res, ut attestantur Cardin. Abb. Alexan. de Nævo, & Præpo-
situs omnes *in principio*.
Sed hodie inutilis est hæc controversia, quia cùm ma- 6
trimonia clandestina irrita sint ex decreto Concilii Triden-
tini *in d. c.* 1. & dicam pleniùs *in cap. seqq.* dicens matrimo-
nium clandestinum, gravari non debet onere probationis,
quia frustra admitteretur ad probandum id, quod proba-
tum non relevat, *l. Ad probationem, Cod. de probationib. cap.
Cùm contingat, suprà de offic. delegat.* Propterea enim hic ad-
mittitur probatio, quia clandestinitas non vitiabat matri-
monium. Ergo secus si vitiaret, quia probatio esset ina-
nis, & frustratoria, ut considerat hic Præpos. *in* 1.
notab.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Alexander III. Belvacen. Episcopo.

C A P U T II.

QUòd nobis: & infrà. Si matrimonia ita occultè contrahuntur, quòd exindè legitima probatio non appareat: ii, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. Verùm si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt & comprobanda, tamquam à principio in Ecclesiæ conspectu contracta.

S V M M A R I V M.

1 *DE matrimonio occulto non iudicat Ecclesia, sed illud publicatum approbat.*
2 *Matrimonium clandestinum quot modis dici possit, & num. seqq.*
3 *Occultum dicitur quod factum est coram paucis.*
4 *Matrimonium clam contrahentes non sunt cogendi simul cohabitare, si alter, vel uterque matrimonium inficietur, & alia probatio non appareat.*
5 *Confessioni coniugum standum est super matrimonio iam contracto.*
6 *Et proles ante publicationem suscepta pro legitima est habenda.*
7 *Nisi agatur de praeiudicio alterius matrimonii publicè contracti.*
Et quid post Concilium Tridentinum, num. 19.
8 *Filius natus ex secundo matrimonio publico censetur legitimus, non autem natus ex primo clandestino.*
9 *Matrimonium publicum an praeiudicet clandestino, si ambo fateantur se clam contraxisse, & habeant pro se unum testem cum fama, & num. seqq. usque ad num.* 20.
10 *Testis unicus cum fama plene probat.*
11 *Probatio per unum testem cum fama conquassatur per pleniorem probationem etiam de tempore citeriori.*
12 *Contrarium.*
13 *Probationes se invicem non collidunt, nisi sint opposita, & incompatibiles, & num.* 17.
14 *Contraria mutuo se expellunt, & vincit quod est potentius.*
15 *Probationes si sint contraria, fortior prævalere debet, & minor pro non facta habetur.*
16 *Probatio per duos testes de visu præfertur contrariæ probationi per unicum testem de visu cum fama.*

18 *Pro-*

18 *Probationi primæ præsumptivæ standum non est in præiudicium secundæ probationis veræ.*
20 *Declaratio retrotrahitur ad principium actus declarati.*
21 *Matrimonia clandestina de iure communi valida erant.*
22 *Secus post Concilium Tridentinum.*
Matrimonium ex Concilio Tridentino qua forma sit contrahendum, ibidem.
23 *Matrimonium non consummatum sortitur naturam ex Constitutione Ecclesiæ.*
24 *Impedimenta matrimonium dirimentia posse constitui ab Ecclesia, est de fide.*
25 *Ecclesia potest quosdam inhabilitare ad matrimonium contrahendum.*
26 *Matrimonia clandestina quas ob causas Ecclesia irrita fecerit.*
27 *Licentia Parochi an debeat esse specialis ad matrimonium contrahendum, an vero sufficiat generalis, & num. seqq.*
28 *Vicarius temporaneus Parochi est Ordinarius.*
29 *Vices suas qui committit, censetur in totum committere.*
30 *Expressum dicitur etiam quod verbis generalibus exprimitur.*
31 *Licentia tacita ad matrimonium contrahendum non sufficit, & num. seqq.*
32 *Coadiutor Vicarii Parochi potest matrimonio interesse, & aliis dare licentiam ut intersint, vers.* Præpositus.
Licentia Parochi data contrahentibus adhibendi quem maluerint Sacerdotem, sufficit ad validitatem matrimonii, ibidem vers. An licentia.
33 *Matrimonium contractum in Parochia mulieris coram Parocho viri, & è converso an sit validum, & num. 36.*
34 *Et quid si contractum fuerit in Parochia mulieris coram Sacerdote non Parocho, sed habente licentiam à Parocho viri, præsertim si Parochiæ sint in diversis diœcesibus, & num. seqq. usque ad num. 39.*
35 *Parochus potest audire confessiones Parochianorum etiam extra Parochiam.*
36 *Parochus alterius ex contrahentibus potest intervenire celebrationi matrimonii in aliena Parochia.*
Iurisdictio etiam voluntaria non potest exerceri extra territorium quando est concessa ab inferiore à Principe, ibid. & num. 46.
37 *Sacerdos licentiam obtinens à Parocho, interveniendi matrimonio dicitur habere authoritatem à Concilio, & non à Parocho, & num. 42. & seqq.*
38 *Vicarius Episcopi habens facultatem conferendi beneficia, potest ea conferre etiam extra diœcesim.*
39 *Matrimonium contractum coram Sacerdote de licentia Parochi contrahentium extra illius Parochiam, an sit validum, necne, & num. seqq. usque ad numer. 48.*
Parochus in matrimoniis nullam iurisdictionem exercet, sed præsentiam exhibet, ibidem.
40 *Matrimonium contractum coram Parocho utcumque contradicente, valet.*
41 *Testium præsentia non circumscribitur territorio sicut iurisdictio.*
42 *Electio non adscribitur eligenti, sed potius tribuenti facultatem eligendi.*
43 *Licentia supponit potestatem habitualem in eo, cui conceditur.*
Episcopus de Diœcesani licentia ordinat suum subditum extra diœcesim iure proprio, non iure concedentis licentiam, ibidem.
45 *Vicario Episcopi iurisdictionem ordinariam dat lex, non Episcopus.*
47 *Vicarius Parochi potest audire confessiones Parochianorum etiam extra Parochiam.*
48 *Matrimonium cum sola præsentia Parochi sine consensu, aut alio eius ministerio, & coram duobus, vel tribus testibus an valeat, & num. seqq. usque ad numer. 55.*
Requiritur ut Parochus sit adhibitus, num. 54. vers. Cave tamen.
49 *Parochus an sit minister Sacramenti Matrimonii.*
50 *Matrimonium in lege Evangelica est Sacramentum, ad cuius essentiam requiritur materia, forma, & minister.*
51 *Matrimonium clandestinum ante Concilium fuit ratum, & verum matrimonium, & Sacramentum: & contrarium asserere est periculosum in fide.*
52 *Matrimonii Sacramentum quem habeat ministrum.*
53 *Sacramentorum immutatio spectat ad solum institutorem Christum.*
54 *Parochus adhibetur in matrimonio ut testis authorizabilis.*
55 *Matrimonium cui interfuit Sacerdos iussu Episcopi, si Episcopus deceptus est, ratus Sacerdotem illum esse Parochum contrahentium, cum tamen non esset, an sit validum.*

QVod Nobis. De matrimonio occolto non judicat Ecclesia, sed illud publicatum approbat. Hoc dicit secundùm Anton. de Butr. Alexan. de Nævo, & Præpos. Vel aliter secundùm Abb. inhærendo litteræ. Qui matrimonium clandestinè contraxerunt, altero, vel utroque negante non apparente exindè legitima probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non compelluntur: sed si illud publicaverint, tamquam in conspectu Ecclesiæ factum, comprobabitur nisi rationabilis causa subsit, quæ impediat: ponit duo dicta: secundùm ibi, *Verum*. 1

Nota primò ibi, *occultè contrahuntur*, secundùm Alex. de Nævo *num.* 2. duobus modis dici posse matrimonium clandestinum. Primò scilicet, quando ita est occultum, ut nullatenus probari possit. Secundò, quando est quidem occultum, sed non ita, quin possit probari per testes: & hoc modo dicitur clandestinum, id est non publicum, licèt probari possit: & hoc voluit Innocen. *in cap. Præcedenti, in princ.* ubi exponit ver. *Clam*, id est non publicè, sed tamen tot fuerunt præsentes, quot sufficiunt ad probationem. Sic ergo quod factum est coram paucis, dicitur occultum, seu clandestinum, ut notat gloss. *in c. Vestra, in ver. Occultum, de cohabit. cler. vel mulier.* Facit *cap. Inquisitionis*, §. *fin.* & quod ibi notat gloss. *in ver. Dicta paucorum, de accusat. & in cap. Ut nostrum, in verb. Occulta, ut Ecclesiast. benef.* Sed hodie sublata hac distinctione, tu dicas, matrimonium dici clandestinum, quod non apparet contractum servata forma à Concilio Tridentino præscripta *in c.* 1. *sess.* 24. *de reformat. matrim.* ut pleniùs dicam infrà *in ult. notab.* 2 3

Secundò nota ibi, *Non sunt aliquatenus compellendi*: clam contrahentes matrimonium non esse cogendos, ut simul cohabitent, secundùm gloss. primam, vel se pro conjugibus habeant, secundùm Innoc. *in princ.* si alter, vel uterque matrimonium inficietur, & alia probatio exindè non appareat: & ita hic est casus secundùm Abb. Alexan. de Nævo, & Præpos. Ratio, quia Ecclesia non judicat de occoltis, *cap. Erubescant*, 32. *dist. cap. Christianus*, 32. *qu.* 5. & paria sunt non esse, vel non apparere, ut *in l. In lege, & l. Rutilia Polla, ff. de contrahen. empt.* unde hoc casu dici potest; deficit probatio, sed non jus, *l. Duo sunt Titii, ff. de testamen. tutor.* secundùm Anchar. *hic in* 1. *notab.* & vide bonam glossam *in summ.* 30. *qu.* 5. Quinimò sic contrahentes potius sunt ab invicem separandi, quia talia præsumuntur contubernia, & stupra; & in hunc sensum intellige textum *in cap. Aliter, ead. caus. & quæst.* ut hic in gloss. 1. & per Hostien. *in princip. in verb. Legitima probatio, & in verb. Compellendi*, & Butr. *num.* 8. 4

Tertiò nota ibi, *si personæ contrahentium hoc voluerint publicare*: standum esse confessioni, & simplici verbo utriusque conjugis super matrimonio clam contracto; & perindè illud habendum esse, ac si in facie Ecclesiæ contractum fuisset, ut in textu: & notant Abb. *in* 2. *notab.* Alexan. de Nævo *n.* 4. & communiter Doctores: adeò ut proles ante publicationem suscepta pro legitima sit reputanda, secundùm ea, quæ notantur *in cap. Cum nobis, infr. qui fil. sint legit.* & hic firmant post [illegible] Abbas, & Alexan. de Nævo *locis citatis*, & [illegible] *num.* 3. 5 6

Hæc tamen [illegible] limitari debet, nisi agatur de præjudicio alter[illegible] matrimonii publicè contracti, quia tunc credendum non esset simplici assertioni contrahentium, nisi matrimonium clandestinum aliundè probaretur, *cap. Super eo, de eo qui cognovit consang. uxor. suæ*, & hic sentit gl. 2. 7

in

in fin. ibi, Vel aliud: & apertiùs declarant Innoc. in verb.
Rationabilis, Hostien. num. 1. in eodem ver. Joan. Andr. in
fin. Abb. num. 1. & communiter Doctores, ut attestatur Præ-
8 pos. num. 2. Quod adeò verum est, ut si filius natus sit ex
matrimonio clandestino, deindè natus sit filius ex alio ma-
trimonio publicè contracto, secundus censeatur legitimus,
& primus illegitimus quoad Ecclesiam, quæ de occultis non
judicat, secundùm Gaspar. Calder. quem hic sequitur Ale-
9 xan. de Nævo in 3. qu. Quinimò secundùm Vincent. hic
matrimonium manifestum semper præjudicat clandestino,
etiamsi ambo confiteantur matrimonium clandestinum
fuisse prius contractum, & habeant pro se unum testem
cum fama: quod Gaspar Calder. dicit esse benè notandum:
& hoc tenent Butr. num. 9. & communiter Doctores, ut te-
10 stantur Alexan. de Nævo n. 12. & Præpos. nu. 4. Sed Cardin.
in 1. quæst. tenet oppositum, quia unus testis cum fama facit
plenam probationem, ut est text. cum gloss. in verb. Famam,
in cap. 1. de appellat. & notat gloss. & Innoc. in cap. Veniens, il
primo, de testib. Bart. plenè in l. De minore, §. Tormenta num.
30. ff. de quæst. Speculat. in tit. de not. crimin. §. Fama, vers.
Quid agente. Unde ut inquit Cardin. Si per unum testem,
& famam constet de matrimonio clandestino prius contra-
cto, retrò dicitur non fuisse contractum clandestinum,
vel saltem ex quo constat nunc de ipso, præfertur matri-
11 monio posteà publicè contracto. Verùm Abbas hic num. 6.
vers. Sed salvando, tenet primum dictum Vincentii,
quia ubi alia probatio apertior concurrit cum fama, & uno
teste, tunc est standum probationi clariori, & meliori, li-
cèt testis, & fama deponant de tempore anteriori: & sub-
dit hoc esse dictum satis notabile, quia si quis probat per
unum testem, & famam de suo titulo anteriori, alius verò
probat per testes apertos de suo titulo citeriori, judicandum
est secundùm probationem clariorem. Idque Alexan. de
Nævo num. 13. dicit esse perpetuò notandum, quia mul-
tùm limitat notata per Doctores in cap. Licèt causam, de
probat. & per Bart. in l. Si duo, ff. Uti possid. & subdit Præpos.
hic num. 4. vers. Et ideò infert. [Quod si hoc habet locum
in matrimonio, in quo agitur de majori periculo, quantò
magis in temporalibus?] Et hanc partem videtur sequi Ho-
stien. in Summa hoc tit. §. Verum Clandestina.
12 Sed certè opinio Abbatis non transit sine difficultate,
quia tunc probatio plena confunditur, & quassatur à plenio-
13 re, quando probationes sunt invicem oppositæ, & incompa-
tibiles, adeout conciliari non possint, putà quia sunt super
articulis directè contrariis, de iisdem personis, & actibus, &
de eodem instanti temporis, juxta text. in Clem. 2. juncta
14 gloss. in verb. Directè contrariis, de testibus. Hæc enim est na-
tura contrariorum, ut mutuò se expellant, cap. Maiores, §. I-
tem quæritur, suprà de Baptism. Clem. Gratiæ, de rescript. leg.
Pomponius, §. Sed & is, ff. de procurat. l. Sed si pupillo, §. Si
Institoria, & ibi gloss. in eodem verb. ff. de Institor. actione,
& vincat quod est potentiùs, l. Generaliter, ff. de fideiussor. l.
Si duo, ff. de solut. cap. Si vir, 27. distinct. & cap. Ieiunium, 86.
15 distinct. cum simil. Unde ex probationibus contrariis for-
tior prævalere debet, quia minor pro non facta habetur,
Natta cons. 373. Quoniam contra, in fin. Grat. cons. 6. num. 23.
16 lib. 2. Et sic probatio per duos testes de visu præfertur con-
trariæ probationi per unum testem de visu cum fama, ut per
17 Soccin. cons. 270. Consideratis, num. 3. lib. 2. At secus est, si
probationes non sint ita contrariæ, quin possint distinctio-
ne conciliari; quia tunc non refert utra sit potentior, nec
attenditur major, vel minor numerus testium, quia se in-
vicem non collidunt, ut declarat Baldus cons. 380. Tres sunt
casus num. 2. & 3. lib. 5. Hoc autem casu probatio matrimo-
nii clandestini per unum testem cum fama, & probatio ma-
trimonii postea publicè contracti non sunt oppositæ, cùm
percutiant diversa tempora, secundùm gloss. præalleg. in d.
18 Clem. 2. Ergo se invicem non enervant, sed utraque retinet
suam vim, nisi probatio primi matrimonii esset solùm præ-
sumptiva, & probatio secundi esset vera, quia tunc non
staretur primæ in præjudicium secundæ, ut notat glossa 2.
in §. His ita respondetur, 30. qu. 5. & Gemin. cons. 27. Super
dubiis num. 3. Soccin. loc. cit. ad text. in dict. cap. Super eo, infrà
de eo, qui cognovit consang. uxor. suæ; & propterea hic non
statur confessioni conjugum super matrimonio clandestino
in præjudicium matrimonii publicè contracti, ut dixi suprà
19 num. 7. Circa hoc tamen latiùs non insisto, quia cùm ho-
die matrimonium clandestinum sit irritum, ut dicam infrà
in ult. notab. etiamsi plenissimè probaretur, nunquam

præjudicaret matrimonio in facie Ecclesiæ contracto.
Quartò nota ibi, tanquam à principio, declarationem 20
retrotrahi ad principium actus declarati, ut hic patet; &
est simile in c. Fraternitatis, infrà de frigid. & malefic. cum
aliis hic allegatis in gloss. ult. Ea enim est natura declaratio-
nis, ut aliquid novi non inducat, sed quod prius latebat,
manifestet, ut l. Heredes palam, §. Sed etsi notam, ff. de testa-
ment. & tradit Gemin. cons. 72. Quia articulus num. 1. & Phi-
lippus Probus plura cumulans in addit. ad Monach. in cap. 1.
num. 1. de privileg. lib. 6. & scripsi latissimè in cap. Quoniam à
num. 15. suprà de Constitut. ideòque impossibile est declara-
tionem non trahi ad præterita, ut in Authen. de fil. ante
dotat. instrum. nat. §. 1. l. Asse toto, ff. de hered. institut. &
tradit Decius in dict. cap. Quoniam num. 44. & ibi dixi num.
45. & 53.
Ultimò nota ibi, recipienda, & comprobanda, matri- 21
monia clandestina hoc jure inspecto esse valida non tantùm
quoad Deum, qui nec fallit, nec fallitur, cap. A nobis, il se-
condo, infrà de sentent. excomm. sed etiam quoad Ecclesiam,
si de illis constet, vel per confessionem utriusque conjugis,
vel per aliàs legitimas probationes, ut patet in text. & in §.
Sed obiicitur, & §. His ita respondetur, 30. qu. 5. & hic tenet
gloss. ult. Innocentius, & Abbas Antiq. in princ. Hostiensis
in fine, Butr. in 1. notab. & num. 5. Cardin. in princip. & num. 1.
& communiter omnes.
Hoc tamen ut prædixi vendicat sibi locum hoc jure 22
inspecto, sed hodie qui aliter, quàm præsente Parocho, vel
alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, &
duobus, vel tribus testibus matrimonium attentabunt, eos
Sancta Tridentina Synodus ad sic contrahendum omninò
inhabiles reddit, & hujusmodi contractus nullos, & irritos
esse decernit, ut disertis verbis statuitur in decreto de refor-
matione matrimonii sess. 24. c. 1. Porrò matrimonium non 23
consummatum sortitur naturam ex Constitutione Ecclesiæ,
ut declarant Doctores in cap. Ex publico, de convers. con-
iug. in cap. Gaudemus, & in cap. Quanto, de divortiis, quod
constat ex quamplurimis impedimentis dirimentibus, quæ
per Constitutiones Summorum Pontificum inducta sunt,
ut patet suprà in tit. de sponsal. & infrà in tit. de consanguinit.
& affinitat. de eo qui dant in matrim. quam poll. per adult. qui
Cleric. vel voven. de cognat. spirit. & alibi sparsim, Joan.
Andr. post Hostien. in cap. Is qui fidem num. 4. vers. Unde di-
cebat, de sponsalib. ubi tenet Papam per suam Constitutio-
nem posse inhabilitare ad matrimonium contrahendum, ei-
que obediendum esse in utroque foro, quia circa matrimo-
nium nô consummatum sine Dei offensione statuere potest
quod placet. Nam etsi lex positiva Ecclesiæ non possit indu- 24
cere matrimonium sine consensu; potest tamen circa matri-
monium inducere novum impedimentum, & antiquum ca-
nonicum tollere, cap. Non debet, de consang. & affinit. & cap.
prox. infrà eod. & præsupposito impedimento, consensus
contrahentium erit impeditus: Doctores in cap. ult. infrà de
spons. duor. quinimò hæc conclusio hodie declaratur esse de
fide Catholica ab eodem Concilio Tridentino sess. 24. de sa-
cram. matrim. can. 4. Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse
constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in
iis constituendis errasse, anathema sit. Nec desunt rationes
irrefragabiles per sacros DD. Theologos in 4. sent. de sacram. 25
matrim. nam matrimonium ratione qua est Sacramentum,
pertinet ad Ecclesiam, sicut habetur in ead. sess. 24. de Do-
ctrina Sacr. Matrim. & docet D. Th. lib. 4. contra Gentiles, c.
78. & ideò Ecclesia disponit, sicut in cæteris Sacramentis de
temporibus, & ritibus eorum, & sicut potest à Sacramento
Ordinis arcere bigamos, homicidas, & similes; sic etiã à Sa-
cramento Matrimonii, quos non judicat esse conjungendos.
Deindè in hoc Sacramẽto Ecclesia potest facere, & declara-
re actum nullum, licèt in quibusdam aliis Sacramentis id ef-
fici non possit, in quibus imprimitur character, cùm à vo-
luntate humana non dependeant, sed secum afferant effectũ,
& legitima intentione consecrentur, & suscipiantur, ut no-
tatur in c. ult. infrà de schismat. quia Sacramentum matri-
monii ex voluntate humana efficitur. Et quemadmodum
per excommunicationem potest effici, ut Sacramentum Pœ-
nitentiæ sit nullum, & votum solemne similiter sit nullum, si
legitimis suis legibus non fuerit peractum, sic potest effici
per Ecclesiæ legem, vel Summi Pontificis Constitutionem,
ut consensus ille, quo Sacramentum Matrimonii perficitur,
reddatur nullus, & non aptus ad contrahendum, & sic ta-
lis contractus consequens sit etiam nullus, sicut cæteri,

cap. Cum lex, cum ibi notat. *suprà de fideiussorib.* qui cùm per merum jus naturæ firmi essent, humana lege infrin-
26 guntur. Et quamvis matrimonia clandestina olim valida essent; nihilominus Sancta Dei Ecclesia semper illa detestata est, atque prohibuit ex justissimis causis, ut notatur *in §. His ita respondetur*, 30. *quæst.* 5. & ibi per glossam *in Summa*. Verùm cùm prohibitiones illæ propter hominum inobedientiam jam non prodessent, & gravia peccata committerentur, quæ ex iisdem clandestinis conjugiis ortum habent; præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuò adulterio vivunt: jure optimo S. Synodus certam formam matrimoniis contrahendis præscripsit cum decreto irritante, ut *in d. cap. 1. sess. 24. de reform. matrim.* Circa hoc decretum contingit dubitare de pluribus.

27 Et primò QUÆRITUR, An idem decretum, qua parte disponit, ut matrimonia celebrari possint coram Sacerdote de Ordinarii, vel Parochi licentia; exigat licentiam specialem: an verò sufficiat generalis omnia Sacramenta administrandi.

28 Videtur posse distingui, an Sacerdos celebrationi matrimonii interveniat tamquam Vicarius temporaneus Parochi, an aliter de ejus licentia, ut primo casu validè præstet matrimoniis celebrandis suam præsentiam: quod in terminis Clem. 1. *de privil.* tenet ibi gloss. communiter approbata *in ver. Presbyteri*: est enim Ordinarium ex notatis per Bart. *in l. Nec quidquam, §. Vbi decretum, il primo num. 5. vers. Vnde obstat, ff. de offic. Proconf. & legat.* & per Alexand. *in l. More, in fin. ff. de iurisd. omn. iudic.* Et quamvis sit constitutus in locum ipsius constituentis, dicitur tamen de jure Canonico habere ordinariam jurisdictionem, ut idem Alexander tradit *in rubr. de offic. eiusd. n.* 17. qui etsi loquatur de Vicario Episcopi, per *c. Romana, de appellat. lib. 6. & cap. 2. de offic. Vicar. eod. lib.* tamen idem intelligi potest respectivè de Vicario Parochi eo casu, in quo potest Vicarium constituere, ut per Rebuff. *in prax. benef. tit. Dispensat. de non residen. nu.* 14. Quare tunc interest celebrationi matrimonii ex officio, nec quæ-
29 rendum est de licentia speciali: nam qui committit vices suas, totum censetur commisisse, secundùm Host. *in Summ. de offic. deleg. in § Quæ delegari possint n.* 7. si verò interveniat tamquam alienus Sacerdos ex licentia tamen proprii Parochi juxta decretum Concil. *d. c. 1. sess. 24. de reform. matr.* dubitatur an sufficiat generalis licentia: & videtur non sufficere, per ea, quæ ex Decio *cons.* 36. Tiraquell. *de legib. connubial. gloss. 7. nu. 8. & aliis*. Postremò congerit Menoch. *consil.* 188. *vol.* 2. addendo text. in Clem. 1. *de privileg.* & arg. *cap. fin. de procurat. lib. 6.* & doctrinam Cardin. in d. Clem. 1.

Contrarium defendi potest, quia aliàs captatoria esset talis licentia; nam si Sacerdos tamquam minister potest alia Sacramenta, & quidem digniora ministrare vigore generalis licentiæ exercendi ea, quæ ad Curati officium pertinent, cur non & matrimonium, cui solam exhibet præsentiam? Ita arguit, & concludit Navar. *cons. 13. An Sacerdos, de clandest. desponf.* Quod si secundùm Cardin. necessaria esset specificatio, ut posset se quis immiscere in materia Matrimonii, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis, nimis restringeretur licentia: unde potius dicendum est generalem licentiam idem operari quoad comprehensa sub genere, quod specialis, quoad species, *l. Si Chorus, de legat.* 3. Tiraqu. *ubi suprà num.* 89.

30 Non obstant adducta à Menochio, quod verb. *Licentia*, de qua Concilium loquitur *in d. cap. 1.* denotet consensum expressum: quia verb. *Expressum*, multipliciter sumitur, ut per Tiraquell. *ubi suprà*: sæpissimè verò expressum dicitur, quod verbis generalibus exprimitur Bart. & Doctores *in l. 1. ff. de vulgar. & pupillar.* Tiraqu. *loc. cit. num.* 87. nec ostenditur verb. *Licentia*, exigere expressum, & specialem consen-
31 sum. Et advertendum est in casu Menoch. super quo consulta S. Congregatio respondit expressam licentiam requiri, expressum sumi ad differentiam, & exclusionem tacitę licentiæ, quæ prætendebatur ex eo, quod Canonicus, qui matrimonium celebraverat, dicebatur scienter, & patienter Patriarcha solitus Sacramenta administrare. Similiter non obstat Clement. 1. *de privil.* quia præterquamquod casus est diversus, potest retorqueri: ibi enim, quia Summus Pontifex expressam, & specialem licentiam ad solemnizanda matrimonia requisivit, id expressit, quod in Concilio non legitur factum casus, *cap. final. de Procurator. lib. 6.* non afficit, quia Sacerdos non contrahit.

Demùm ita Sac. Congregationem censuisse referunt Do- 32
mini de Rota *decis. 750. n. 1. par. 1. diversorum*.

Resolutiones S. Congregationis sunt infrascriptæ.

Cùm Parochus levi infirmitate detentus concessisset Præposito licentiam exercendi concernentia curę officium, dubitatum fuit, an in ea Parochia validè contractum fuerit matrimonium, cui Præpositus prædictus loco Parochi interfuit: Sac. Congregatio die 22. Junii 1581. censuit esse validè contractum præsupposita licentia, seu commissione generali administrandi omnia Sacramenta; & licèt aliàs declaraverit requiri licentiam specialem, & expressam: tamen id intellexit in quodam Canonico, cui tacitè permissa erat administratio Sacramentorum in Ecclesia Cathedrali, sciente, & patiente Ordinario.

An ut sacerdos, qui non sit proprius contrahentium Parochus eos matrimonio conjungere possit, sufficiat tacita licentia, quæ resultat ex tolerantia: S. Congregatio censuit non sufficere, sed requiri vel commissionem generalem administrandi omnia Sacramenta, vel si hæc non adsit specialem, & expressam licentiam.

Præpositus Ecclesiæ Armacanæ inter cætera dubitavit, an cùm ipse constituisset Vicarium in dicta Ecclesia, posteàque illi dedisset coadjutorem, de cujus licentia quidam Sacerdos matrimonio contrahentes conjunxit, an matrimonium hoc modo celebratum sit validum. S. Congregatio aliàs dixerat non sufficere ad validitatem matrimonii licentiam tacitam, quæ resultat ex tolerantia, sed requiri vel licentiam generalem administrandi omnia Sacramenta, vel si hæc non adsit expressam, & specialem. Item Rota dixerat in una Barchinonen. Vicarios temporales ad nutum amovibiles Parochialis Ecclesiæ posse matrimoniis tamquam Parochos interesse. Ideòque in casu præsenti Sac. Congregatio sensit posse & matrimonio interesse, & alii dare licentiam, ut interserit, hujusmodique matrimonia esse valida.

An licentia contrahentibus nominatim designatis à Parocho concessa in scriptis, ut matrimonio inter se celebrando quemvis Sacerdotem eorum arbitrio adhibere possint, censeatur sufficiens ad validitatem matrimonii, cui alius Sacerdos vigore ejusdem licentiæ interfuit. Die 15. Junii 1586. S. Congregatio censuit sufficere, mota præcipuè doctrina Cardin. Zabarell. post Zenzel. Paul. & Stephan. in Clem. 1. *de privil. num.* 12.

QUÆRO secundò, Quid juris de infrascripta facti spe- 33
cie, Antonius incola Villæ Pontis Casalis Paduanæ diœcesis, contraxit matrimonium per verba de præsenti cum Catherina, quæ tempore contracti matrimonii erat in Villa d. Antonii, licèt domus suę habitationis esset in alia Parochia. Et cùm in hujusmodi matrimonio adhibitus fuisset Parochus viri, non mulieris, dubitatum fuit an esset satisfactum Tridentino Concilio, quod *cap. 1. sess. 24. de reform. matrim.* disponit matrimonio proprium contrahentium Parochum adesse debere. Proposito hoc dubio in Congregatione generali, cui interfuerunt S.R.E. Cardinales Moronus, Perusinus, S. Praxedis, Gesualdus, SS. Quat. Alciatus, Senoneñ. Montaltus, Albanus, Ritarius, Carafa, quinque, nempè, Perus. Gesua. Alc. Montalt. Caraf. arbitrati sunt nullum esse matrimonium non contractum coram proprio Parocho mulieris: alii sex tenuere pro validitate matrimonii: nempè sufficere Parochum viri etiam in Parochia mulieris, quia matrimonia voluntariæ jurisdictionis sunt, & quia Concilium nihil de loco expressit, & quia videtur Concilium voluisse præsentiam Parochi, & testium ad tollendam solam clandestinitatem; ad quod sufficit unus Parochus sive viri, sive mulieris.

Sanctissimus audita relatione opinionum Congregationis approbavit sententiam sex Cardinalium pro validitate matrimonii, & quod in futurum ita respondeatur, nulla habita ratione alterius decisionis editæ die 15. Decembris 1574. quia dictum fuit sufficere præsentiam solius Parochi mulieris, si in ejus Parochia matrimonium contrahatur. Item sufficere præsentiam Parochi viri, si contrahatur in Parochia viri, ideòque si vir unius Parochiæ accesserit ad mulierem alterius Parochiæ, & secum duxerit suum proprium Parochum, & coram eo solo matrimonium contraxerit sine licentia, seu præsentia Parochi mulieris, vel Ordinarii, matrimonium esse nullum.

QUÆRITUR tertiò, Posita decisione Sacræ Congre- 34
gationis Concilii qua declaratum fuit validum esse matri-

trimonium contractum in Parochia mulieris coram Parocho viri, & è converſo: an etiam validum cenſeri debeat matrimonium celebratum in Parochia mulieris coram Sacerdote non Parocho, ſed habente licentiam à Parocho viri, præſertim cùm Parochia viri non ſit in eadem diœceſi conſtituta, in qua Parochia mulieris exiſtit.

Videtur reſpondendum eſſe validum: nam Concilium Tridentinum *in c. 1. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* ea tantùm matrimonia annullat, quæ celebrata ſunt aliter, quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius licentia, ac duobus teſtibus: ſed hoc matrimonium habuit præſentiam Sacerdotis de licentia Parochi, quamvis in alia Parochia fuerit celebratum. Ergo ſatisfactum eſt formæ Concilii nihil aliud, quàm alternativè talem præſentiam requirentis, ut in hac ſpecie arguit Rota *deciſ. 750. num. 1. par. 1. di verſ.*

35 Præterea Concilium nihil de loco expreſſit: ergo ubicumque celebretur matrimonium præſente Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia validum exiſtit: quo argumento uſus eſt Hoſt. *In ſumma tit. de pœnit. & remiſſ. §. Cui confitendum, verſ. Et numquid extra territorium*, ubi dixit valere confeſſiones, & abſolutiones Parochi ſuorum Parochianorum confeſſionem extra Parochiam audientis eoſque abſolventis: quia Concilium Lateranenſe *in cap. Omnis utriuſque, de pœnitentia, & remiſſ.* nihil de loco expreſſit; quæ opinio eſt communiter recepta, ut per Ripam *in tractat. de peſte, cap. 8. num. 50.*

36 Accedit, quod S. Congregatio declaravit jam, Parochum alterius ex contrahentibus poſſe intervenire celebrationi matrimonii in aliena Parochia: ergo idem potuit Sacerdos, qui ab eo licentiam ad id obtinuerit, cùm per Concilium quoad præſentiam in matrimoniis præſtandam æquiparentur Parochus, & alius Sacerdos habens licentiam à Parocho.

Item cùm juriſdictio voluntaria poſſit exerceri extra territorium *l. 2. ff. de offic. procur.* DD. *in cap. Novit, de offic. Legat.* à fortiori hoc miniſterium pœnitentiæ præſtari poterit extra Parochiam, nedum à Parocho, ſed etiam ab alio Sacerdote de Parochi licenta.

Neque obſtat ſi dicas hanc rationem poſſe retorqueri, quia verum eſt voluntariam juriſdictionem, quæ competit jure proprio, vel quæ delegata fuit à Principe exerceri poſſe extra territorium: ſed ſecus eſſe quoad juriſdictionem conceſſam ab inferiore à Principe, quæ non poteſt exerceri extra territorium concedentis, ut ex Bart. & aliis dicam infrà *n. 46.* unde cùm in dubio propoſito Sacerdos interveniat ex licentia Parochi, & ſic authoritate inferioris à Principe, non videtur poſſe hoc miniſterio fungi extra Parochiam concedentis licentiam. Hoc inquam non obſtat: nam præterquamquod verè in dubio propoſito non agitur de juriſdictione exercenda, ſed de exhibenda nuda præſentia, ut dicam

37 *in ſeqq. quæſt. num. 39.* Pro ſolutione eſt etiam conſiderandum eſſe inter ſe valdè diverſa delegati à Parocho ad præſentiam matrimonio præſtandam, vel eidem intereſſe de Parochi licentia: nam in primo caſu actus geſtus à Delegato fit nomine delegantis, & ejus authoritate, *cap. Sane, de offic. delegat. cum ſimil.* In ſecundo verò actus ad quem licentia requiritur, non fit vice, & nomine concedentis licentiam, ſed jure proprio, ut patet in Epiſcopo, qui licet extra diœceſim ſuum ſubditum ordinare non poſſit, *cap. Tuarum, de uſu pallii*: tamen cùm obtenta licentia ordinat in aliena diœceſi, ordinat jure proprio, & non jure alieno, ſeu concedentis licentiam, nempè jure poteſtatis ſibi ut Epiſcopo competentis, ut *in c. Cum nullus, de tempor. ordinat. lib. 6.* & aliàs in hac materia animadvertit S. Congregatio. At S. Synodus non juſſit, ut alius Sacerdos adhibendus ad matrimonii celebrationem delegaretur à Parocho; ſed tantùm ut ab ipſo Parocho licentiam haberet, quaſi voluerit, ut quilibet Sacerdos conjuges in matrimonio conjungere poſſit jure proprio, dum tamen licentiam habeat à Parocho, in cujus ſubditos hoc miniſterium Concilii authoritate præſtitutus eſt: & ita videtur à Concilio tributa Sacerdotibus facultas hujus miniſterii præſtandi, eiſdem competere authoritate legis, licèt propter præjudicium Parochi, ſine ejus licentia in ejus ſubditos noluerint exerceri. Unde Parochus dans licentiam videtur potius præbere materiam, quàm facultatem exhibendæ præſentiæ in celebratione matrimonii, ut in alio propoſito conſiderat Ripa *in d. c. 8. nu. 52.* & per conſequens ceſſat objectum de juriſdictione habita ab inferiore à Principe extra territorium non exercenda, cùm hæc facultas exhibendæ præſentiæ ſit conceſſa à lege, licèt exerceri abſque licentia Parochi minimè queat.

Quod confirmatur, quia cùm lex S. Concilii nominatim 38
Sacerdotes ad id muneris deputet, & ſi requirat licentiam Parochi, deputatio Sacerdotis, quam Parochus facit, videtur potius tribuenda legi concedenti facultatem deputandi, quàm Parocho, qui deputat legis authoritate, argum. notab. per Bart. & DD. *in l. Unum ex familia, §. Si de Falcidia, de leg. 2.* Quod vendicat ſibi locum etiam in Vicario Epiſcopi, qui licet ab Epiſcopo deputetur, authoritatem à lege dicetur habere, non ab Epiſcopo, Corn. *conſ. 48. num. 2. & 3. vol. 1.* Ideòque tamquam legis authoritate deputatus, & à lege poteſtatem habens, licèt Epiſcopus illum deputans ſit inferior à Principe, tamen extra diœceſim poteſt beneficia conferre, Rota *in antiquis deciſ. ult. de offic. Vicar.*

QUÆRITUR quartò, An matrimonium contractum 39
coram Sacerdote de licentia Parochi contrahentium extra illius Parochiam, ſit validum; necne.

Primò pro ſolutione dubii ſupponendum eſt, Parochum, vel alium Sacerdotem, qui de ejus licentia celebrationi matrimonii intereſt, nullam juriſdictionem exercere, ſed tantùm exhibere præſentiam, ut per Navarr. *in tit. de ſponſal. conſ. 52. propè finem*, ſecundùm antiquam impreſſionem, & ſecundùm novam, *conſ. 4. in tit. de clandeſt. deſponſat.* Nam etſi Concilium Tridentinum *in dicto cap. 1. ſeſſ. 24. de reformat. matrim.* ad tollendam clandeſtinitatem voluerit præter duos teſtes adhiberi in celebratione matrimonii Parochum, vel alium Sacerdotem de ejus licentia tamquam perſonas authorizabiles: nihil tamen plus juris in illo actu habet, quàm cæteri duo teſtes, qui unà cum eis ex Concilio debent 40
intervenire, quod paret ex illa deciſione S. Congregationis, qua declaratum fuit valere matrimonium contractum coram Parocho utcumque contradicente. Itaque tam Paro- 41
chus, quàm Sacerdos ſunt nudi teſtes huic actui ex forma Concilii adhibendi. Nuſquam verò cautum reperitur, ut facultas exhibendi præſentiam teſtimonii cauſa, territorio, diœceſi, vel aliquo loco circumſcribatur, licèt ſecus ſit in juriſdictione, quæ territorio cohæret, *l. fin. ff. de juriſd. omn. iudic. cum ſimilib.*

Secundò, ſupponendum eſt Sacerdotem à Parocho depu- 42
tatum habere facultatem ſponſos conjungendi; tum quia Concilium tribuit auctoritatem deputandi; electio autem non adſcribitur eligenti, ſed potius tribuenti facultatem, Bart. & alii *in l. Unum ex familia, §. Sed ſi Falcidia, de leg. 2.* Tum quia ipſummet Concilium Sacerdotes ad id muneris deputat, ibi, *Vel alio Sacerdote*: de eis enim Concilium ſpecialiter confidit, & eorum præſentiam authorizabilem putavit, cùm ſint publicæ perſonæ, *l. 1. §. Publicum, ff. de juſt. & iur.* Baldus *conſ. 285. vol. 3. verſ. Opinio vero.* Et quamvis poſteà idem Concilium ſubjecerit, de Parochi, vel Ordinarii licentia: non propterea ſequitur quin Sacerdos ſit deputatus à Concilio, & proprio jure matrimonii celebrationi intereſſe valeat. Nam licentia ſupponit poteſtatem in eo, cui con- 43
ceditur, licèt abſque illa ad actum legitimè procedere non poſſit, ut conſtat exemplo Epiſcopi, qui etſi extra diœceſim ſuum ſubditum ordinare non poſſit abſque Diœceſani licentia: ſi tamen eam obtinuerit, ordinat jure proprio, & non jure concedentis licentiam, ut dixi ſupra *n. 37.* Et ideò Concilium non dixit coram alio Sacerdote per Parochum delegando, quo caſu vice delegati fungeretur, *c. Sane, de offic. deleg.* Decius *in rubr. eodem tit. n. 14.* Sed dixit coram alio Sacerdote de Parochi licentia, ut oſtenderet à Concilio quidem Sacerdotem deputari, eique hanc facultatem legis vigore competere, ſed licentiam à Parocho eſſe obtinendam. Et quamvis hæc licentia ſit meræ facultatis, & à 44
voluntate Parochi dependeat; tamen Sacerdos licentiam obtinens dicitur habere authoritatem à Concilio, & non à Parocho, ſicut dicimus de Vicario Epiſcopi, qui etſi ab Epi- 45
ſcopo deputetur, dicitur tamen Ordinarius, quia à lege authoritatem habet, non ab Epiſcopo, Corneus *in præallegat. conſ. 48. nu. 2. & 3. vol. 1.* Ideò utcumque electus ab inferiore à Principe, nempè ab Epiſcopo, tamen extra diœceſim poteſt conferre beneficia, Rot. *in antiq. d. dec. ult. de offic. Vicar.* Ex prædictis ſequitur reſponſio ad dubium: nam cùm Sacerdos licentiam habens à Parocho tamquam teſtis authorizabilis matrimonio interveniat, in quacumque Parochia intervenire poteſt, cùm facultas exhibendi præſentiam non terminetur territorio.

Nec obſtat, quod juriſdictio non poteſt exerceri extra 46

territorium, quamvis sit voluntaria, quando est concessa ab inferiore à Principe, Bart. & Bald. in *l. fin.* ubi etiam Dec. *num.6. ff. de iurisdict. omn. iudic.* Primò, quia non versamur in jurisdictione, sed in exhibitione nudæ præsentiæ. Secundò, quia hanc facultatem is Sacerdos habet à lege Concilii, & non à Parocho, ut dictum est: Ideòque à Parocho potius videtur præberi materia, scilicet Parochiani, quo-
47 rum matrimonio interesse possit, quam interessèdi facultas. Et propterea idem Sacerdos uti faciens actum jure proprio, ubique poterit matrimonio interesse habita Parochi licentia, ut in simili de Vicario Parochi, ut possit audire confessiones Parochianorum extra Parochiam, per prædictam rationem dixit Ripa *in tract. de peste cap.8. num.53.*

48 QUÆRITUR quintò, An matrimonium cum sola præsentia Parochi absque consensu, aut alio ejus ministerio coram duobus, aut tribus testibus celebratum ex decreto Concil. *sess.24. cap.1. de reform. matrim.* irritum sit, necne.

49 Pro solutione quæstionis videtur examinandum qua ratione Parochi præsentia in contractu matrimonii requiratur, An tamquam Sacramenti ministri, vel authoritatem præstantis, vel potius ut testis.

50 Et cùm matrimonium *in l. Evangelica* sit Sacramentum, ad cujus essentiam requiritur materia, forma & minister cum intentione faciendi quod intendit Ecclesia, ut in Concilio Florentino in Decreto Eugenii IV. pro instructione Armenorum, quod habetur in fine dicti Concilii *tomo 4. Conciliorum par.1. pag.612. col.2.* Et matrimonii minister nullus alius videatur legitimè assignari posse, nisi Sacerdos: videtur sequi, ut ejusdem præsentia tamquam ministri requiratur, adeòut sine ejus consensu factum, non sit Sacramentum. Quod Canus *de locis Theolog. lib.8. cap.5.* latè defendere contendit. Et huic opinioni favent verba Concilii *in dict. cap.1.* ibi, *Et ego vos in matrimonium coniungo:* per quæ videtur significari, Sacerdotem ipsum hoc Sacramentum mi-
51 nistrare. Sed contrarium est verius: nam certum est ante Concilium Tridentinum matrimonium clandestinum fuisse ratum, ac verum matrimonium, & consequenter fuisse Sacramentum, Doctores *in c. Ex publico, de convers. coniugat. c. Gaudemus, & c. Quanto, de divort.* adeòut contrarium asserere sit periculosum in fide, *c. Ad abolendam, de heret.* & habetur *in dict. c.1. in princ. sess.24. de reform. matrim.* Nam cùm Ecclesia Catholica semper docuerit matrimonium esse Sacramentum, sitque diffinitum matrimonium clandestinum fuisse verum matrimonium: sequitur ut definitum itidem sit, matrimonium clandestinum esse Sacramentum. Unde contrarium asserens non videtur audiendus, ut latè deducit, & probat Sotus *in 4. dist.26. qu.11. art.3.* opinionem Cani reprobans.

52 Et quamvis aliqui dicant matrimonium non habere certum ministrum, ut Petrus de Soto *de instit. Sacerd. de indissolubil. matrim. lect.12. in princ.* Attamen verius videtur contrahentes esse ministros hujus Sacramenti, ut probat Scotus *in 4. distinct.* 28. Imò & Petrus de Soto *ubi suprà*, tacitè supponit ipsosmet contrahentes esse ministros, dum inquit, necessarium non esse hoc Sacramentum per aliquem alium eis ministrari: & sic supponit eos sibi ipsis illud ministrare: hoc etiam probat *cap. Si inter, de sponsal.* & clarius Concilium Florentinum in præalleg. decreto Eugenii IV. §. *Septimum Sacramentum.* Dum inquit causam efficientem matrimonii esse consensum ipsum, scilicet demonstratum mutuò, & receptum. Si ergo efficit Sacramentum, necessariò adest etiam minister, sine quo non est Sacramentum, qui alius esse non potest nisi ipsimet contrahentes, qui ad invicem mutuos expressosque exhibent consensus ad matrimonium de præsenti contrahendum. Cui opinioni adhæret etiam Auctor *Flor. Theolog. quæst. in quæst. de essentialibus Sacramenti Matrim. artic.4. in 3. difficult. conclus. unic. pag.520.* Asserens conjuges non autem Sacerdotes dici esse Ministros, dum sibi invicem materiam, & formam ministrant, eamque latè tuetur Card. Bellarm. *lib.1. de matrim. cap.9. & duob. seqq.* dicens oppositam opinionem esse temerariam: & Thom. Sanch. alios adducens *in tract. de matrim. tom.1. lib.2. disput.6. num.2.* Et ad verba Concilii *in dict. cap.1.* quæ superiùs adducta sunt pro contraria opinione, respondetur cum Soto *ubi suprà art.3.* dicta verba proferri à Sacerdote non tamquam ministro Sacramentum ministrante, sed declarante, seu firmante id, quod inter ipsas partes fit, seu factum est.

53 Cùm igitur certum sit ante Concilium Parochum non fuisse necessarium ministrum hujus Sacramenti, sequitur ut nec sit post Concilium, quod dici non potest voluisse immutare substantialia Sacramenti, ut est minister, quorum immutatio, & præscriptio ad Sacramentorum solùm Institutorem Christum spectat, *cap. Sunt quidam, 25. qu.1.* S.Th. *in 4. distin.3. qu.1. art.2. qu.2.* Soto *in 4. dist.1. qu.1. not.7.* & patet ex *cap.2. sess.21. de commun. sub utraque specie*, ubi declarat S.Synodus hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione salva illorum substantia ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi magis expedire judi-
caret. Atque ita ejusdem Parochi præsentia non requiri- 54
tur ad hunc effectum, ut ipse minister legitimus Sacramentum ministret: non item videtur Parochus adhiberi uti auctoritatem præstans, vel habilitans personas, ut probat contextus Concilii, dum contrahentes sine Parochi præsentia ad sic contrahendum inhabiles reddit; cùm enim privatio supponat habitum, *cap. Ad dissolvendum, de desponsat. impub.* sequitur, ut prius essent habiles, nec egerent, ut à Parocho ad hoc habiles fierent, per ejusdem Parochi præsentiã.

Ex his videtur sequi, ut Parochus adhibeatur tertio modo, nempè ut testis, & quidem authorizabilis, ut in simili habetur *in c. Cum esses*, ubi Abb. & cæteri Doctores, *de testam.* Ratio autem quamobrem Concilium hujusmodi testem authorizabilem voluerit omninò adhiberi, satis est patens, videlicet, ut matrimonio intersit idem, qui denunciationes matrimoniales præmittit, & per quem uti certum, & notum ministrum, & omnibus expositum, maximè innotescere potest contractus matrimonii, & in Summa ex ejus præsentia tollatur clandestinitas, cui Concilium voluit obviare: & hinc elicitur solutio propositæ quæstionis: nam cùm Concilium solùm requirat in matrimonio contrahendo Parochi præsentiam, idque præstetur eo ipso, quod celebratur eodem præsente, & intelligente, quamvis nec consentiat, nec aliud faciat, *l. Coram*, ubi Alciat. *de verborum significat.* Cardin. in Clemen. 1. *in princip. de appellat.* Non est cur matrimonium ob dissensum Parochi sit dicendum irritum, cùm verbis, & menti Concilii sit satisfactum: verbis quidem, quia coram eo præsente, & intelligente fuit contractum; menti autem, quia Parochi sola præsentia excludit clandestinitatem. Nec credendum est Concilium, quod maximè studuit libertati matrimoniorum, *sess.24. de reform. matrim. c.9.* adeòut nec voluerit contradictionem, seu dissensum patris obesse validitati matrimonii, *d. c.1.* voluisse illud subjicere consensui Parochi. Præterea Concilium ea tantùm matrimonia irritat, quæ celebrantur aliter, quàm præsente Parocho, & testibus, non autem ea, quibus Parochus non consentit, nec aliud adhibet ministerium. Atque ita proposito suprascripto dubio, videlicet an matrimonium cum sola præsentia Parochi absque alio ejus consensu, aut ministerio coram duobus, aut tribus testibus celebratum, irritum sit ex decreto Concilii *c.1. sess.24. de reform. matrim.* S.Congregatio die 2. Martii 1580. respondit, illa verba *c.1. vers. Ubi Parochus viro, & muliere interrogatis*: non pertinere ad substantiã matrimonii, ideòque matrimonium valere, etiamsi verba prolata sint tantùm à contrahentibus, & non à Parocho, dummodò adsit præsentia Parochi, quam absque verbis sufficere putavit.

Cave tamen, quia requiritur ut Parochus sit adhibitus: ideòque cùm dubitatum fuerit, an sit matrimonium si duo contrahant per verba de præsenti proprio Parocho præsente, & aliis requisitis non omissis, cui contractui Parochus formaliter adhibitus non fuit, dum forsan conjugii, vel confabulandi causa, vel aliud tractandi adesset, audivit hujusmodi contractum fieri, & posteà alter contrahentium velit ab hujusmodi contractu ratione hujus defectus resilire: S.Congregatio censuit posse, nisi alia intervenerint, quæ Parochum à contrahentibus adhibitum fuisse arguant.

QUÆRITUR sextò, An sit nullum matrimonium cui 55
intervenit Sacerdos jussu Episcopi, si Episcopus deceptus est, ratus Sacerdotem illum esse Parochum contrahentium, cùm tamen non esset.

Cùm Episcopus Amerinen. hoc dubium declarari petjisset, S.Congregatio censuit matrimonium esse validum. Etsi enim decisio Hostien. relata à Jason. *in l. Si quis in fundi vocabulo n.7. de legat.3.* urgeat contra validitatem matrimonii, præsertim cùm habeat sectatores Silvest. *Summ. Angel. Rosell.* & nullus Canonista allegetur, qui Hostiensem reprehenderit: tamen quia S. Thomas, Tabiena, Armilla contra

te-

tenent, dubitatum fuit de veritate opinionis Hostiensis. Sed etsi opinio Hostiensis vera esset, nihilominus illud considetatum fuit, quidquid sit in Baptismo, certè in terminis matrimonii illud clarum esse, quod Concilium ad validitatem matrimonii voluit sufficere, ut fieret coram Sacerdote de licentia Episcopi, etiamsi talis Sacerdos aliàs non esset proprius Parochus; nec requisivit Concilium qua intentione, quove modo Episcopus daret talem licentiam, sed satis habuit, ut licentiam daret Sacerdoti non Parocho. In hoc casu Episcopus dedit licentiam tali Sacerdoti non Parocho: Ergo matrimonium est validum, pro quo etiam in dubio pronunciandum est.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Innocentius III. in Concilio Generali.

CAPUT III.

CUm inhibitio copulæ conjugalis sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districtè servari. Unde prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitùs inhibemus; prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorumdam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando: Statuimus, ut cùm matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per presbyteros publicè proponantur, competenti termino præfinito; ut infra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat: & ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrùm aliquod impedimentum obsistat. Cùm autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Si quis verò hujusmodi clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserit, in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cùm illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserunt.

Sanè si Parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed his, qui taliter præsumpserint, etiam in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam, malitiosè impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

SUMMARIUM.

1 *MAtrimonia cùm sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino ad apponenda impedimenta.*

2 *Nec de iure possunt Episcopi super hoc dispensare.*

3 *Denunciationes matrimoniales qualiter ex Concilio Tridentino sint permittendæ, aut remittendæ, ibid.*

4 *Scholasticus universitatis Salmantinæ an possit remittere denunciationes matrimoniorum, quæ à personis suæ iurisdictioni subiectis contrahuntur, & num. seqq. usque in fin.*

5 *Scholasticus, seu Rector universitatis habet iurisdictionem ordinariam ex privilegio in corpore iuris clauso.*

6 *Ordinarius de quo loquitur Concilium Tridentinum in denunciationibus remittendis intelligitur Episcopus Diœcesanus, & non alii, qui sunt Ordinarii de iure speciali, & num. 9.*

7 *Rector Scholarium satis est, ut sit annorum viginti.*

8 *Rector universitatis habet iurisdictionem in scholares cumulativè cum Episcopo.*

9 *Farfensis Abbatiæ Commendatarius quamvis habeat iurisdictionem quasi Episcopalem, tamen non potest denunciationes remittere.*

1 CUm inhibitio. Cùm matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino, infra quem qui voluerit impedire, impedimentum opponat, & si probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur matrimonium, donec de hoc

2 cognoscatur. Hoc dicit usque *ad §. Si quis*. Et cùm hoc statutum sit Concilii generalis, nequeunt Episcopi super hoc dispensare, ut tenent Petr. de Palude *in 4. sent. dist. 28. quæst. 2. art. 3. num. 21.* & S. Antonin. *3. part. tit. 1. cap. 16. in fin. vers. Sexto etiam ex magna causa*, secundùm ea, quæ scripsi *in cap. Nimis, suprà de fil. Presbyter. in quæst.* An Episcopi ex magna causa dispensare possint contra statutum

3 generalis Concilii *à n. 11. usque ad num. 44.* Quicquid contra *Prosp. Fagnan. in IV. Lib. Decretal.*

scripserit Thom. Sanchez *de matrim. lib. 3. disp. 7. nu. 1.* Sed hodie aliter dicendum est, quia Concilium Tridentinum in decreto *cap. 1. sess. 24. de reform. matrim.* inhærendo huic Constitutioni statuit primò, ut in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. Deindè hanc Constitutionem temperandam adjicit, quod si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel una tantùm denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur, & postea ante ejus consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & judicio Sancta Synodus relinquit. Hactenus verba Decreti, & de his denunciationibus, & illarum remissione, vide quod dixi in *c. Accedentibus, n. 26. infra de excess. Prælat. & in cap. Qui Presbyterum, n. 94. de pœnit. & remiss.*

Hic QUÆRO: Posita sine veri præjudicio jurisdictione ordinaria scholastici Cathedralis Salamantinæ in Universitatem generalem studii Salamanticæ, ac omnes personas laicas, & Ecclesiasticas in illa descriptas, necnon familiares, & continuos commensales descriptorum hujusmodi in omnibus causis civilibus, & criminalibus, ac etiam matrimonialibus: an idem Scholasticus ex decreto Concilii Tridentini *c. 1. sess. 24. de refor. matr.* possit remittere denunciationes matrimoniorum, quæ ab aliquo ex sibi subjectis contrahi contingat. 4

Videtur respondendum scholasticum non posse remittere has denunciationes. 5

Primò, quia tametsi habeat jurisdictionem ordinariam tum ex privilegio in corpore juris inserto, Auth. *Habita, C. Ne fil. pro patre, l. fin. C. de iurisd. omn. iudic.* quàm ex Pontificio privilegio, quod à partibus præsupponitur, cùm tamen 6

Concil. *in cap. 1. sess. 24. de reform. matrim.* loquatur de Ordinario, intelligi debet de Episcopo Diœcesano, non autem de aliis, qui sunt Ordinarii de jure speciali, etiamsi à Papa fuerint constituti, Dec. *in cap. Post cessionem num. 9. de probat.* post Federic. de Sen. *cons. 291. Domine mi, per totum*, ubi ostendens appellatione Ordinarii in materia visitationis non venire Capitulum Sede vacante, quamvis tunc sit Ordinarius de jure speciali, sive ex privilegio in corpore juris inserto; plures adducit rationes, quæ casui nostro optimè congruunt; & ibi post Guil. de Monte Laudan. *ver. Ordinarii*, positum in Clem. *Attendentes, de stat. Monach.* ita exponit, Ordinarii, id est, Diœcesani Episcopi.

Quod eò magis hoc casu dicendum est, in quo Concil. utitur ea dictione, *ipse*, quæ est personalissima, & demonstrativa ad oculum, ut inquit Bald. *in cons. 304. Nobilis vir. num. 1. in fin. vol. 5.* Soccin. jun. *cons. 144. num. 4. vol. 3.* & confidit prudentiæ, & judicio ipsorum Ordinariorum, volens remitti ab eis matrimoniales denunciationes quoties judicaverint expedire. Quamobrem dicendum est intellexisse de Episcopis, pro quibus magis præsumitur tum ob majorem dignitatem, tum quia major in eis maturitas judicii præsupponitur, cùm non deligantur minores annis triginta, *c. Cùm*
7 *in cunctis, de elect.* cùm tamen in Rectore scholarium sufficiat ætas annorum 20. ut per Bald. in d. Auth. *n. 146.*

Hanc opinionem clariorem reddunt rectè perpensa verba Concilii, quæ habentur eodem decreto *cap. 1.* dum semper eodem themate retento prius egit de remissione denunciationum ab Ordinario facienda, statuitque, ut si quis alienæ Parochiæ sponsos conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Et in fine mandat omnibus Ordinariis, ut id decretum populo publicari, & explicari curent in singulis suarum Diœcesum Parochialibus Ecclesiis; adeòut apertissimè liqueat Concilium loquutum esse de Episcopis Diœcesanis, non de Rectoribus Universitatum, quibus ea verba non conveniunt, cùm nec Diœcesim habeant, nec Parochos, nec Parochiales Ecclesias sibi jure ordinario subjectas, sed solus Episcopus, ut *cap. Cum Episcopus, de offic. Ordinar. lib. 6. cap. Cùm olim*, & ibi Abb. *num. 1. in 4. notab. sup. de præscript.* Et licet etiam Diœcesani appellatione comprehendatur quilibet inferior habens in loco ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem, tibi subjecta materia est apta comprehendere tam Episcopum, quàm alium Ordinarium, ut declarat Abb. *loc. cit.* tamen hoc vendicat sibi locum, dummodò inferior eam jurisdictionem habeat privativè ad Episcopum, aliàs secus, ut notabiliter dicit gloss. in Clem. 1. §. *Volumus, in ver. Diœcesanus, de foro compet.* quam ibi approbant Cardin. *n. 2. in 4. quæst.* Imol. *num. 34.* Abb. *nu. 15.* & Vitalin. *n. 4.* & scripsi pleniùs *in d. cap. Cùm olim in 4. notab. de præscript.* At Rector 8
Universitatis non habet jurisdictionem in scholares privativè ad Episcopum, sed cumulativè cum ipso, ut est casus in d. Authen. *habita*, ibi, *coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius Civitatis Episcopo*, & ibi Bart. *num. 5.* & communiter scribentes, *C. Ne fil. pro patr.* de quo vide Jul. Clar. *in pract.* §. *fin. qu. 35. num. 23. vers. Quæro nunc quis sit index competens scholarium.*

Postremò hæc opinio jam videtur carere difficultate ob 9
aliam decisionem S. Congregatio Concilii tempore Gregorii XIII. edita, & ab ipso approbata, qua declaratum fuit Alexandrum Cardinalem Farnesium Commendatarium Abbatiæ Farfensis jurisdictionem quasi Episcopalem habentis carere facultate has denunciationes remittendi, quam ei ex gratia speciali Gregorius vita Cardinalis durante concessit, & in libris Sac. Congregationis manu bon. mem. Cardinalis Carafa adnotatum est Gregorium dixisse in decreto *d. cap. 1.* appellatione Ordinarii non venire nisi solùm Episcopum.

DE SPONSA DUORUM.

Alexander III. Salernitano Archiepiscopo.

CAPUT III.

Licèt præter solitum: & infrà. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quidem, quòd unus alterum in suo mutuo consensu, verbis consuetis expresè recipiat, utroque dicente: Ego accipio te in meam: &, Ego accipio te in meum; sive sit juramentum interpositum, sive non: non licet mulieri alii nubere. Et si nupserit, etiam si carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, Ecclesiastica districtione compelli. Quamvis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

SUMMARIUM.

1 *Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium etiam carnali copula consummatum.*
2 *Matrimonium ut sit validum an contrahentes debeant sibi mutuo respondere antequam ad extranea divertant, & num. seqq.*
Et quid post Concilium Tridentinum, num. 5.
3 *Responsio facta ex intervallo non nocet in his, quæ consensu contrahuntur, & num. 9.*
4 *Electio tenet, licet electi, & eligentium consensus eodem tempore non concurrant.*
6 *Matrimonium non valet, si unus ex contrahentibus revocavit consensum ante responsionem alterius.*
Et an sit credendum dicenti post responsionem se prius consensum revocasse, num. 11.
7 *Matrimonium an valeat si inter consensum unius, & alterius magnum intervallum intercedat.*
8 *Intervallum medii temporis modicum non vitiat obligationem.*
9 *Declaratur.*
10 *Stipulatio requirit consensum, sicut quilibet actus formalis.*
12 *In matrimonio contrahendo vir debet prius interrogari, & loqui, quàm mulier.*
13 *Alicubi tamen contrarium servatur, & cur.*

Licèt. Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium etiam carnali copula consummatum: 1
Hoc dicit secundùm Jo. Andr. & omnes; & est pars capituli, *Si inter virum, suprà de sponsal.* Dividitur ut hic per DD.

Nota primò ibi, *Utroque dicente*, argumentum pro opi- 2
nione Bonaguidæ *in cap. Tuas, infrà eod.* quod ad matrimonium validè contrahendum non sufficit responsio ex intervallo, sed requiritur ut contrahentes sibi mutuò respondeant antequam ad extranea divertant; nam verba illa, *utroque dicente*, videntur innuere, ut loquutio debeat esse simultanea; idque ad exemplum stipulationis, ut *l. Continuus, ff. de verb. obligat.* & cum opinione Bonaguidę videtur transire Joan. Andr. *in c. Si inter virum n. 2. de spons.* & ibi etiā Collect. *n. 1.* cùm eam recitent ultimo loco Speculat. *tit. de spons. §. 1. n. 5. vers. Secus*, Abbas *in c. Dilectus in fin.* & Anchar. *in c. Ex litteris n. 2. eod. tit.* Sed oppositum tenet Guido, ut refert Joan. Andr. *loc. cit.* quia in his, quæ consensu contrahuntur, responsio facta ex intervallo non nocet, *l. Si stipuler, §. ult. ff. de verbor. obligat.* & hanc partem tenent gloss. *in d. cap. Dilectus in fin. de spons.* & ibi Host. *num. 4. & 5.* Joan. Andr. *n. 7.* Henr. Boich. *n. 3.* Alex. de Nævo *n. 19.* & Præpos. *n. 2.* Archid. *in cap.* Suf-

Sufficiat, *in* 1. *glos*. 27. *qu*. 2. Cald. *in c. Si inter virum*, & ibi etiam Butr. *n*. 4. Card. *eod. n. qu*. 1. Alex. de Nævo *n*. 12. & Præpos. *n*. 3. *de spons*. Paris. alios citans *cons*. 55. *Attingam num*. 17. *vol*. 4. & est communis opinio, ut attestatur Præpositus *d. cap. Dilectus n*. 2. quã ex Theologis sequitur D. Tho. *in* 4. *sentent. dist*. 29. *q. un. art*. 3. *q*. 2. *ad secundum*, & alii apud Sanch. *de ma-*
4 *trim. tom*. 1. *lib*. 2. *disput*. 32. *n*. 3. *vers. Secundo quia*. Et est simile in matrimonio spirituali, quod contrahitur inter eligentem, & electum, quod valet, licet electi, & eligentium consensus eodem tempore non concurrant, ut est textus in *cap. Cum inter Canonicos*, quem ad propositum nostrum ponderat ibi Abb. *n*. 6. *supra de elect*.

5 Neque verò quoad hoc aliquid juris novi induxit Concilium Trid. *in cap*. 1. *sess*. 24. *de reform. matrim*. Ideòque si vir coram Parocho, & testibus dicat mulieri. Ego te accipio in meam, & post aliquot dies similiter coram parocho, & testibus mulier dicat viro. Ego te accipio in meum, proculdubio erit matrimonium, ut idem Sanch. observat *d. disput*. 32. *num*. 17.

6 Tenendo communem opinionem, eam limita primò, ut non procedat, si ante responsionem consensus fuerit revocatus: tunc enim responsio subsequens matrimonium non facit, cùm illius consensus deficiat, sine quo firmitatem habere non potest, ut *c. final*. §. *ult. de procur. lib*. 6. Butr. *in d. cap. Si inter virum n*. 4. *vers. Credo quod si primus consentiens*; & ibi etiam Alex. de Nævo *nu*. 10. *de spons*. Navarr. *in manual. cap*. 22. *num*. 80. dicens non esse necessarium, licèt sit conveniens, ut amborum consensus simul & eodem loco, & tempore concurrat, sed sufficere ut altera pars prius, & in alio loco consentiat, & posteà quovis temporis intervallo interjecto altera alibi assentiat, modo prior in suo consensu perduret; allegat Host. & Jo. Andr. *in cap. Ex litteris de sponsal*. licèt aliqui sentiant non esse matrimonium, si inter assensum unius, & alterius magnum intervallum intercedat, inter quos Sanch. *d. disp*. 32. *n*. 7. *arg. l*. 1. §. 1. ibi: *Intervallum medii temporis modicum non vitiat obligationem*, *ff. de verb. obligat*. Sed ille textus nihil facit, quia quatenus probat à contrario sensu obligationem vitiari, si intervallum medii temporis sit magnum, procedit in stipulatione, nec locum habet in aliis contractibus, qui consensu contrahuntur, ut *in d. l. Si stipuler*, §. *ult. ff. de verb. obligat*. & ibi notat glos. *in ver. Consentiant*, & Bald. *in princ*. qui sic summat illum textum. Quod vitiat stipulationem, puta temporis intervallum, non vitiat contractum, qui consensu contrahitur: & reddit rationem diversitatis, quia in stipulatione requiritur consensus, sicut in quolibet actu formali: quam differentiam etiam ponit Alex. de Nævo *in d. cap. Si inter virum n*. 10. Sed quid si non appareat de expressa revocatione consensus, numquid credendum sit dicenti, se consensum revocasse ante consensum alterius? Respondeo in dubio esse illi credendum, quia præsumitur consensisse sub conditione, si alter statim assensum præbeat, ita Butr. *in d. cap. Si inter virum n*. 4. *vers. Credo de spons*.

Secundò nota ibi, *Ego accipio te in meam*, *arg*. quod in contrahendo matrimonio vir debet prius interrogari & loqui, quàm mulier; *concordat d. c. Si inter virum supra de spons*. ubi hoc notat Jo. Andr. *n*. 3. qui tamen fatetur alicubi contrarium servari, ut Patavii: sed non est jus, quia hoc non est de substantia matrimonii: & fortè secundùm Abb. ibi *nu*. 4. & Alex. de Nævo *in* 3. *not*. ob bonam causam in aliquibus locis introductum est, ut mulier prius interrogetur, quia cùm sit volubilis, cautiùs est prius illius consensum antea perscrutari, ne vir prius consentiens remaneat cum dedecore, si illa postmodum renuat consentire.

Reliqua ad interpretationem hujus text. habuisti in prædicta Decretali, *Si inter virum*.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS in desponsatione, vel in aliis contractibus.

Ex Concilio Africano.

C A P U T I.

QUicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit: dicimus, quòd frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

S V M M A R I V M.

1 *COnditionis turpis defectus in contractu matrimonii apposita non vitiat matrimonium, sed vitiatur.*
2 *Conditio resolutiva an vitiet matrimonium, vel potiùs vitietur.*
3 *Conditio an, & quando matrimonium suspendat, aut vitiet, remissive.*

1 QVicumque. Legitur tribus modis. Primò intelligendo litteram de conditione turpi, quæ non sit contra substantiam matrimonii, prout intellexit glos. & hæc lectura communis est, ut attestantur Anchar. Præpos. & Alex. de Nævo *in princ*. & juxta hanc lecturam per alia verba textus sic potest summari secundùm Cardin. Alexand. de Nævo, & Præpos. matrimonium sub turpi conditione contractum rejecta conditione servandum est: vel sic secundùm Anton. de Butr. & Abb. defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appositæ non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

Secundò legitur intelligendo textum in eo casu, in quo præcessit copula ante conditionis eventum: tunc enim intelligitur à conditione recessum, ideòque matrimonium tenet rejecta conditione, ut *c. Per Tuas*, *infra eod*. & huic intellectui suffragantur verba textus, ibi, *relinquere*, & ibi *teneatur*, quæ videntur supponere matrimonium fuisse priùs consummatum, ut hic observat Anchar. *in princ*. & Covarr. *in* 4. *Decretal. part*. 2. *cap*. 3. §. 1. *num*. 13.

2 Tertia lectura fuit Vincentii, qui intellexit decretalem in conditione resolutiva, puta: Contraho tecum matrimonium, & si non dederis mihi decem, volo te relinquere: nam ex quo à principio matrimonium fuit validum, non potest dissolvi ex futuro eventu, ut *in cap. Cum sit*, *de convers. conjug*. & ideò servandum est conditione rejecta. Et cum hoc intellectu Vincentii transeunt hic Joan. Andr. Butr. & Abbas omnes *num*. 2. & communem dicit Navarr. *in Manual. cap*. 22. *num*. 62. *vers. Tertium*, sed certè Joan. Andr. Butr. & Abb. non loquuntur ex propria sententia; sed simpliciter recitant opinionem Vincentii tamquam alienam: ideòque Abbas ex professo probavit oppositum *in c. fin. infra eod*. ut inferiùs patebit.

Ad conciliandas opiniones Alex. de Nævo hic *num*. 1. *ad fin*. utitur hac distinctione, videlicet; Aut matrimonium contrahitur sub conditione resolutiva, quæ sit contra substantiam matrimonii, puta: Contraho tecum si aliam non invenero digniorem, ut in 2. exemplo *d. cap. fin*. & tunc vitiatur matrimonium, ut ibi deciditur. Aut matrimonium contrahitur sub conditione resolutiva, quæ ex se sit honesta, licèt in consequentiam ejus defectus tendat ad dissolutionem matrimonii, ut in exemplo Vincentii superiùs proposito; & tunc matrimonium valet, & conditio resolutiva habetur pro non adjecta.

Sed hæc distinctio non videtur vera, quia quælibet conditio resolvens, est contra substantiam matrimonii, de cujus natura est ut sit individuum, & indissolubile, ex quo semel fuit contractum, & ideò illud vitiat, & non vitiatur, ut scripsi pleniùs *in d. c. fin. in* 2. *notab*. & hanc partem indistinctè sequitur Cardin. *hic num*. 2. & Præpos. *num*. 1. Abb. *in eod.*

Prosp. Fagnan. in IV. Lib. Decretal.

cap. fin. in 6. notab. & ibi etiam Præpos. *in 2. notab.* Covarr. *in 4. Decretal. par. 2. cap. 3. §. 2. num.* 10. & novissimè Thomas Sanch. *de matrim. tom.* 1. *disp.* 9. *num.* 8. *vers. Cæterum*.

3 Generaliter autem, an & quando conditio suspendat, aut vitiet matrimonium, vel potius vitietur, & habeatur pro non adjecta, consule duas glossas magistrales, quarum altera habetur *in cap. Solet, in verb. Noluit*, 32. *qu.* 2. altera *in d. cap. fin. in verb. Contra substantiam*, *infra eod.* & ibi Henric. Boich. *à n.* 1. ubi altiùs hanc materiam exorditur, & uberi distinctione more suo casus ferè omnes complectitur.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS.

Urbanus III.

CAPUT V.

SUper eo verò quod postulasti, utrùm ille, qui in quamdam mulierem consensit, si pater ejus suum præstaret assensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus: Respondemus, quòd cùm consensus liber dici non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac conditionem ipsam Canonica non improbent instituta: nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum. Nam licèt Alexander Papa responderit, quòd sponsalia interposita conditione contracta; ipsa non impleta, si consensus de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: nequaquam est nostræ diffinitioni adversum, cùm hujusmodi consensus non sit de præsenti habendus, licèt per verba de præsenti evidentiùs exprimatur; qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

SUMMARIUM.

1 *MAtrimonium contrahens sub conditione non improbata non compellitur illud consummare ante conditionis eventum.*

2 *Matrimonium sub conditione contractum purificata conditione illicò est perfectum absque novo consensu secundum opinionem Canonistarum contra Theologos.*

3 *Dispositio conditionalis per adventum conditionis perficitur perindè, ac si ab initio purè facta esset.*

4 *Matrimonium sub conditione contractum servata forma Concilii Tridentini per adventum conditionis statim perficitur, nec est opus iterùm contrahere coram Parocho, & testibus.*

5 *Canonistarum opinio circa matrimonii contractum prævalet opinioni Theologorum.*

6 *Matrimonium conditionale ex Concilio Tridentino non requirit solemnitates Parochi, & testium, quando receditur à conditione, sed quando mutuo consensu vir, & mulier contrahunt.*

1 SUper eo. Qui per verba de præsenti cum muliere contrahit sub conditione si pater consentiret, nisi pater consentiat, ad matrimonium non est cogendus. Hoc dicit inhærendo litteræ secundùm Joan. Andr. Butr. & Anchar. vel generalius secundùm Abb. Contrahens matrimonium sub conditione non improbata, non compellitur illud consummare ante conditionis eventum. Communis divisio, consultatio, & responsio secunda ibi, *Respondemus*.

2 Nota ex textu ibi, *Nisi voluntas patris postmodum intercedat*: contrahentes matrimonium per verba de præsenti sub conditione à jure non improbata, statim purificata conditione cogi posse ad matrimonium consummandum, & sic adveniente conditione statim est matrimonium perfectum, & purum, etiamsi novus consensus non intercedat, licèt secus sit in sponsalibus de futuro, ut *c. De illis, sup. eod.* & ita hic probatur à contrario sensu: nam Papa consultus, an qui per verba de præsenti contraxit sub conditione si pater consenserit, purificata conditione sit cogendus matrimonium consummare: respondit non teneri contrahere, nisi voluntas patris postmodum intercedat. Ergo à contrario si voluntas hujusmodi intercesserit, cogendus est contrahere, id est consummare, ut sic responsio congruat interrogationi, ad textum *in l. Aurelius*, *§. Sticho, ff. de liber. leg. & in l.* 1. *Cod. de diversis rescript.* & in consummatione summant hunc textum Abb. & Alexan. de Nævo.

3 Et est ratio, quia dispositio conditionalis adveniente conditione purificatur, & ex eo tempore perficitur, perindè ac si ab initio purè fuisset facta, ut *l. Potior, in princip.* ibi, *Cùm enim conditio semel extitit, perindè habetur, ac si illo tempore, quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset, ff. Qui potior. in pign. habean. cum concordan.* de quibus ibi per gloss. *in verb. Melius est*, & matrimonium quamvis post legem Euangelicam sit elevatum in Sacramentum, habet tamen rationem contractus; unde per adventum conditionis perficitur sicut cæteri contractus conditionales, *l. Hæc venditio*, ibi, *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio, ff. de contrah. empt.* Et quod hic dicitur in littera, *cùm hujusmodi consensus non sit de præsenti habendus*, hoc intelligi debet de consensu cum effectu, ut hic declarat Abb. Antiq. *num.* 2.

Quare matrimonium conditionale purificata conditione statim esse perfectum absque novo consensu, receptissima est Canonistarum sententia, quam hic tenuerunt Innocen. *in fine*, Butr. *num.* 9. Cardin. *in fin.* Anchar. *num.* 8. Abb. *nu.* 7. *in fin.* & Alexan. de Nævo *n.* 25. *& in c.* 1. *sup. eod.* Innoc. *num.* 4. Host. *post princip.* Joan. Andr. *nu.* 1. Anchar. *eod. num.* Alexan. de Nævo *n.* 4. Præpos. *n.* 1. *& in c. De illis, sup. eod.* Joan. Andr. *n.* 1. Abb. *n.* 5. & alii communiter, Boich. *in c. fin. n.* 4. *infrà eodem*, Navarr. *in Manual. c.* 22. *n.* 63. *&* 64. *& cons.* 1. *hoc tit.* & ex Theologis eam sequuntur Palud. *in* 4. *sent. dist.* 29. *qu.* 2. *artic.* 5. *ad fin.* Petr. de Soto *lect.* 3. *de matrim.* §. *Quarto denique infertur*, & novissimè Thom. Sanch. post alios quos citat, *de matrim. tom.* 1. *disp.* 8. *qu.* 1.

Et quamvis plerique ex Theologis oppositum sentiant, existimantes non esse matrimonium adveniente conditione, nisi novus consensus accedat: inter quos præcipuè est S. Thom. *in d. dist.* 29. *qu. unica, art.* 3. *qu.* 3. S. Bonav. *in* 4. *dist.* 27. *qu.* 4. *col.* 2. Adrian. *in* 4. *qu.* 3. *de matrim. c. Ad discernendum*, Victor. *relect.* 2. *de matrim. par.* 1. *punct.* 2. *n.* 9. Sot. *in* 4. *dist.* 29. *qu.* 2. *art.* 1. *concl.* 3. & complures alii, quibus ex Canonistis subscribunt Covarr. *in epitom. de sponsal. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 5. & Navarr. sibi contrarius *cons.* 14. *n.* 7. *in tit. de sponsal. in* 2. *edit.* Tamen primam opinionem Canonistarum servat Curia etiam post Concilium Tridentinum, ut mox patebit, & ideò ab illa in consulendo, & judicando non est ullatenus recedendum: nam in S. Congregatione Concilii aliàs fuit propositum infrascriptum dubium.

Cùm quidam contraxissent coram Parocho, & testibus 4
per verba de præsenti sub conditione licita: quæ posteà fuit purificata; si reputantes se pro legitimis conjugibus sine alia solemnitate matrimonium consummaverint: an validum sit ipsum matrimonium, vel conjuges cogendi sint, ut denuò quia purificata est conditio, coram Parocho legitimè contrahant.

In Congregatione generali, cui interfuerunt S.R.E. Cardinales Moronus, Perusinus, Alciatus, Senonen. Montaltus, S. Sixti, & Carafa, solus Alciatus tenuit cũ communi Canonistarũ, quod conditione purificata nõ sit opus alia iteratione

ne contractus matrimonii coram Parocho: quàm communem Canonistarum opinionem sequutus est Antonio. *in* 3.
5 *part.* itemque Paludanus. Reliqui omnes tenuerint opus esse iterum contrahere coram parocho: & ita respondendum, non quia contra dictam communem Canonistarum prævaleat opinio Theologorum, de qua per Covarr. *in epit.* 4. *Decretal. part.* 2. *cap.* 3. quam etiam sequuti sunt Innoc. Joan. Andr. Specul. citati ab Abbate, & Soto *cap.* 22. ubi asserit communem Theologorum, sentit gloss. *in c. Actus legitimi*, facit *cap. Super eo, de cond. appos.* Sed quia Concilium videtur intellexisse de matrimonio perfecto purè per verba de præsenti ibi, *Vos coniungo*: sed quando contrahitur per verba conditionata, non videtur matrimonium, sed sponsalia de futuro. Item tutius videtur ut fiat coram parocho pro securitate conscientiæ: tamen dictum fuit agendum cum Sanctissimo: cùm imò ex opinione Canonistarum non sint sponsalia de futuro, sed matrimonium, ut per Covarr. d. loco, ubi dicit eveniente conditione absque alio actu matrimonium esse perfectum. Sanctissimus nempe Pius V. probavit sententiam Canonistarum quod purificata conditione per consicosum patris matrimonium sit perfectum, nec opus esse alia iteratione contractus coram parocho, sicque prævalere, & in decidendo attendendam esse opinionem Canonistarum. Conc. autem Trident. nihil ad hanc rem facere.

Hæc eadem quæstio proposita fuit in alia Congregat. cui interfuerunt Cardinales Paleottus, Lancellottus, Castructus, Montelpius, Cusanus, de Monte, Paravicinus, Matthæus, Aquaviva, Plattus; & omnes præter unum Plattum renuerunt matrimonium valere, nec requiri ut de novo coram parocho, & testibus contrahatur. Qua deci- 6
sione Sanctissimo relata, scilicet Clem. VIII. Sanctissimus visus est dubitare, quia licèt de jure veteri matrimonium valeret, per textum *in cap. Super eo, de condit. apposit.* tamen hodie post Concil. quo solemnitas parochi, & testium introducta est, secus esse videtur, quia cùm contrahitur sub conditione solemnitatem adhibendo, non satisfit Concilio; quando autem à conditione receditur, solemnitates non adhibentur. Ideòque mandavit hoc dubium, seu difficultatem in Congregatione considerari. Qua difficultate proposita Congregatio et respondit Concilium non requirere solemnitates parochi & testium, quando receditur à conditione; sed quando mutuo consensu habito vir, & mulier contrahunt: hoc autem casu quando contractum fuit, adhibitæ sunt solemnitates. Iterum hac difficultatis solutione Sanctissimo relata, Sanctitas Sua probavit decisionem Congregationis, & ita in hac causa responderi mandavit. Verùm noluit hanc decisionem omnibus casibus inservire, sed omnes qui acciderint in futurum, cum suis circumstantiis esse specialiter considerandos.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS.

Gregorius IX.

C A P U T VII.

SI conditiones contra substantiam conjugii inserantur; puta, si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites: vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem; aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quamtumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licèt aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

S V M M A R I V M.

1 *Conditiones, quæ matrimonii substantiæ, seu illius bonis adversantur, vitiant matrimonium, & num. seqq.*
2 *Matrimonii tria sunt bona, videlicet fides, proles, & sacramentum, & conditiones huiusmodi bona extinguentes, vitiant, & non vitiantur.*
9 *Conditio contra matrimonii substantiam illud non vitiat, si alter coniux appositioni conditionis contradicat.*
4 *Et idem si taceat, quia censetur contradicere, & cur.*
5 *Cautela pro mulieribus contra viros, qui in matrimonio apponunt conditiones contra illius substantiam.*
6 *Conditio contra naturam matrimonii vitiat illud, etiamsi sit resolutiva, & n. seq.*
7 *Conditio ut liceat viro aliam ducere si uxor adulterium commiserit, an vitiet matrimonium, & num. seq.*
8 *Matrimonia non possunt pœna constringi.*
9 *Conditio turpis, vel impossibilis, quæ matrimonii substantiæ, seu illius bonis non adversatur, habetur pro non adiecta, nec matrimonium vitiat, sed vitiatur.*
Idem in ultimis voluntatibus, n. 11.
10 *Secus in contractibus, qui vitiantur omnes ex conditione turpi, vel impossibili.*
12 *Conditiones impossibiles de iure, vel de facto, aut natura æquiparantur.*
13 *Conditio, contraho tecum si es legitima, an vitiet matrimonium, si postea apparuerit mulierem illegitimam esse, & n. seq. usque in fin.*
14 *Error qualitatis non excludit consensum à matrimonio.*
15 *Fallit si qualitas opponatur in conditione.*
16 *Conditio de præsenti, vel de præterito non suspendit actum, & num.* 23.
17 *Matrimonium sub conditione, si es virgo, est nullum si mulier sit corrupta.*
18 *Idem de conditionibus, si non es cæca, leprosa, & aliis huiusmodi.*
19 *Conditio si es legitima, possibilis, & honesta est.*
20 *Conditiones ex sui natura impossibiles reiiciuntur à matrimonio, non autem impossibiles ex accidenti.*
21 *Matrimonium contrahens sub conditione, & ante eius implementum desponsatam cognoscens, à conditione recedit, & n. seqq.*
22 *Procedit si conditio sit de futuro.*
23 *Conditio de futuro non reddit actum nullum ab initio, sed suspendit: secus si conditio sit de præsenti, vel de præterito.*
24 *Matrimonium contrahens sub conditione non censetur à conditione recedere, si desponsatam cognoscat post defectum conditionis.*
25 *Matrimonium contractum sub conditione coram Parocho, & testibus, purificata conditione per copulam remanet firmum, nec est opus formam repetere si conditio sit de futuro.*
26 *Matrimonium contractum coram Parocho, & testibus, sed nullster ob ætatis defectum, non convalescie per copulam subsequutam post legitimam ætatem.*
27 *Professio an vitietur ex pacto reservationis proprii.*

SI conditiones. SI in contractu matrimonii apponitur 1
conditio turpis, vel impossibilis, habetur non pro adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat matrimonium. Hoc dicit: & sunt duæ partes. In prima agitur de conditione turpi, quæ est contra substantiam matrimonii. In secunda de conditione turpi, vel impossibili ibi, *Licèt*.

Nota primò ex priori parte textus, quòd tria sunt sub- 2
stantialia matrimonii, videlicet fides, proles, & sacramentum,

tum, quæ alibi dicuntur matrimonii bona, ut *in cap. Omne itaque 27. quæst. 2.* Et quòd conditiones, quæ aliquod ex prædictis bonis extinguunt, vitiant matrimonium, & non vitiantur. Tria exempla habes in textu, id est contraho tecum si prolem vitaveris, vel donec aliam invenero digniorem, vel si te pro quæstu adulterandam tradideris: nam prima conditio perimit bonum prolis; secunda bonum sacramenti, de cujus natura est, ut sit individuum; tertia bonum fidei, quam conjux conjugi servare tenetur: concordat *cap. Solet, & c. Aliquando 32. quæst. 2.* & declarat hìc glos. 1. *vers. Et hæc est ratio,* & communiter scribentes, glos. magna *in d. cap. Solet.* Silvester *in ver. Matrimonium 3. n. 1.* Navarr. *in Manuali cap. 23. num. 61. & 62.* & Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 1. num. 1.* Quamvis autem textus expresserit tres tantùm conditiones; tamen id fecit exempli gratia. Unde idem dicendum in omnibus aliis conditionibus, quæ substantiæ matrimonii adversantur, cùm hæc ratio in text. expressa sit generalis, ut post Vinc. & Jo. Andr. hìc notant Henric. Boich. *num. 5. in fin.* Abb. *in 1. notab.* dicens hanc esse notabilem regulam, & Alex. de Nævo *num. 3.*

3 Adverte tamen, quia ita demum conditio contra substantiam matrimonii apposita illud vitiat, si uterque conjux appositioni conditionis consentiat: tunc enim nullus est consensus, nec matrimonium tenet. Secus verò si alter contradicat, quia tunc matrimonium est validum perinde ac si conditio non fuisset apposita, ut *in d. cap. Si aliquando*
4 *32. quæst. 2.* Et idem si taceat, quia censetur contradicere favore matrimonii, ut *cap. Per tuas supra eod.* secundùm Innoc. Hostien. Joan. And. & Asten. quos hìc refert, & sequitur Henric. Boich. *num. 4. in fin.* Cardin. *num. 1. in 1. oppositione,* Præpos. *in 1. notab. vers. Quod tamen intelligit Covarr. in d. §. 1. num. 11.* Ratio est, quia protestatio hujusmodi, vel conditio, idcircò vitiat actum, quia partes, quæ intendunt detrahere substantiæ actus, non videntur consentire in actum, qui sine substantia esse non potest, *cap. Tua nos, supra de sponsal. cap. Detrahe 1. quæst. 1.* At hæc consideratio cessat, quando unus tantùm intendit detrahere, & alius non exprimit, quia tunc descendendo posteà ad actum, qui mutuo consensu perficitur, & matrimonium consummando, ex quo utraque pars non consentit turpitudini contra substantiam actus, censetur recessum à conditione, seu protestatione, ut hìc subtiliter per Ant. de Butr. *in 1. not.* & Præ-
5 pos. *n. 1. vers. Et est ratio;* & propterea Vincen. & Hostien. hìc, & communiter scribentes consulunt, ut cautæ sint mulieres, & crebrò etiam moneantur, ut quando viri ad eas alliciendas ostendunt se velle cum eis matrimonium contrahere, & apponunt hujusmodi conditiones contra substantiam matrimonii, taceant, & nihil respondeant, nam sequuta copula, erit matrimonium.

6 Secundò nota ibi, *Donec inveniam aliam,* quod sicut non tenet matrimonium contractum sub conditione suspensiva, quæ sit contra illius substantiam, ita nec tenet si contractum fuerit sub conditione resolutiva, puta: Contraho tecum si aliam non invenero honore, & facultatibus ditiorem, ut
7 in littera. Ex quo infert hìc notabiliter Abb. *in 1. notab.* ut si aliquis habens suspicionem de incontinentia uxoris, contraxerit cum ea matrimonium sub conditione, ut si adulterium commiserit, liceret sibi à matrimonio resilire, & aliam ducere; matrimonium non valeat, quia etsi conditio illa sit resolutiva; tamen idem operatur, quod suspensiva: licèt inspecto effectu non possit propriè dici resolvens, quia nihil reperit quod resolvat, cùm matrimonium fuerit nul-
8 lum ab initio. Sed Cardinalis tenet oppositum, prout eum sic refert, & sequitur Alex. de Nævo *num. 4.* Quia in exemplo Abbatis illud, quod apponitur in conditione, est honestum, scilicet ut uxor non committat adulterium, & conditio resolutiva videtur potius adjecta in pœnam committentis adulterium; & ideò debet rejici, quia matrimonia non possunt pœna constringi, *cap. Gemma, supra de sponsalib.* nec adversatur hoc capitulum, quia loquitur in eo casu, in quo matrimonium fuit contractum ad tempus incertum, & verisimiliter poterat contingere, ut vir inveniret aliam honore, & facultatibus digniorem, secundùm eum. Mihi tamen magis placet opinio Abbatis, quam etiam sequitur Præpositus *hic 3. notab.* quia etsi conditio illa, *Si adulterium commiseris, liceat mihi aliam ducere,* primo intuitu videatur honesta, ut sic vitetur adulterium: tamen revera est turpis, quia in effectu perinde est ac si dictum esset, Contraho tecum ad tempus incertum, donec non commiseris adulterium; atque ita adversatur bono sacramenti, quod ex sui natura est perpetuum, & indissolubile. Unde & conditio expressa hìc in textu, videlicet si aliam non invenero digniorem, in se considerata non est turpis; sed tamen quia adversatur vinculo individuo matrimonii, turpis reputatur, & matrimonium vitiat, & non vitiatur. Idem ergo dicendum in exemplo Abbatis. Et sicut conditio simpliciter concepta, si adulterium non commiseris, vitiat matrimonium, & non vitiatur: ita & conditio, si commiseris adulterium, liceat mihi aliam uxorem ducere, quia hæc adjectio ducendi aliam uxorem implicitè continetur etiam in primo casu, videlicet si adulterium non commiseris; nam resoluto matrimonio per adventum conditionis, utique liceret cum alia contrahere. Unde patet conditionem illam ducendi secundam uxorem non fuisse appositam in pœnam adulterii, sed potiùs ut esset resolutiva matrimonii, & ideò illud vitiat, & non vitiatur; quod etiam tenet Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 10.*

Ultimò nota ex secunda parte textus aliam regulam simi- 9
liter notabilem in materia matrimonii, secundùm Abb. hìc *in 1. notab.* videlicet conditiones turpes, vel impossibiles, quæ matrimonii substantiæ, seu illius bonis non adversantur, haberi pro non adjectis, nec matrimonium vitiare, sed vitiari. Exemplum de conditione turpi, Contraho tecum si furtum feceris, vel si homicidium commiseris. De conditione impossibili, si imperium dederis, aut si cœlum digito tetigeris; & ita hìc est expressum: & tenent glos. 1. Joan. Andr. & omnes in summario text. Idemque habetur *in cap. 1. supra eodem,* secundùm communem intellectum. Et pondera illa verba hujus cap. *Propter eius favorem;* quæ innuunt hoc favore matrimonii specialiter introductum esse. Secus enim est in aliis contractibus, in quibus condi- 10
tio turpis, vel impossibilis vitiat contractum, & non vitiatur, ut *§. Si impossibilis, instit. de inutil. stipul. & l. Non solum, ff. de act. & obligat.* Unde in ultimis voluntatibus, quia 11
similiter favorabiles sunt, *l. 1. C. de sacros. Eccles.* idem est quod in matrimonio; nam conditio turpis, vel impossibilis rejicitur, & habetur pro non adjecta, *§. Impossibilis, instit. de hered. instit.* & hìc notat glos. 2. quam sequuntur communiter scribentes, licèt in ultimis voluntatibus quidam distinguant, an conditio turpis, vel impossibilis adjiciatur personæ gravati, vel honorati, ut hìc plenè per Alex. de Nævo *à num. 24. usque in finem.* Item pondera condi- 12
tiones impossibiles de jure, & impossibiles de facto, vel secundum naturam æquiparari, quia id possumus quod de jure possumus, *l. Nepos Proculo, ff. de verbor. significat.* Unde impossibile dicitur quod de jure fieri non potest: & ita has conditiones æquiparat glos. 1. hìc, & communiter Doctores. Quid autem juris sit in conditione impossibili ex accidenti, attingam in proxima *quæst. n. 20.*

QUÆRO An matrimonium coram Parocho, & testi- 13
bus contractum à viro sub conditione, si mulier est legitima, ac deinde consummatum, sit validum, nec ne, si posteà constiterit mulierem illegitimam esse.

Hic casus contingit in quodam Cosmo, qui coram Parocho, & testibus contraxit matrimonium cum Anna his verbis: Anna, si es legitima, accipio te in meam uxorem: deinde matrimonium cum ea consummavit, ac prolem inde suscepit. Posteà compertum est, Annam non esse legitimam, sed naturalem natam ex concubina: quæsitum est, an valeat matrimonium.

Hæc quæstio duas habet inspectiones. Prima est an matrimonium, ut proponitur, contractum ex defectu conditionis fuerit nullum ab initio. Secunda est quatenus nul- 14
lum fuerit, an postea convaluerit ex copula subsequuta. Quoad primam inspectionem videtur respondendum matrimonium ab initio fuisse nullum. Nam etsi error qualitatis, vel fortunæ non excludat consensum à matrimonio, *§. 1. vers. Ad hæc non omnis error consensum evacuat:* & ibi glos. 1. Archid. Turrecrem. & Bellam. *29. quæst. 1.* glos. *in cap. Cum dilectus, in verb. Ad fatuitatem:* & ibi Imol. *num. 8.* &
Abb. *num. 13.* & alii communiter, *supra quod met. caus.* Hoc 15
tamen fallit, si qualitas, in qua erratur, adjiciatur contractui per modum conditionis honestæ, ut si quis ducat uxorem sub conditione, si est dives, aut nobilis; tunc enim si conditio sit falsa, matrimonium non habet consensum, ac propterea est irritum ipso jure, ut declarant B. Bonaventura *in 4. sent. dist. 30. in exposit. litteræ, num. 4.* Palud. *ibidem qu. 1. art. 2.*

art.2.num.9. conclus.2. & S. Anton. *in 3.part.tit.1.cap.2.in fin.*

16 Conditio enim honesta, & possibilis de præsenti, vel de præterito adjecta in actu ipsius matrimonii, illud non suspendit; sed si conditio tunc vera sit, matrimonium illicò est validum; si falsa, illicò est irritum, ut hic tenent Vincent. Petr. de Sampf. & Abb. Antiq. quos sequitur Jo. Andr. *n.83.* & Anton. de Butr. *num.7. vers. Secundo casu;* qui ad hoc allegat textus *in l. Cum ad præsens, ff. Si cert. pet. & in l. Cum in secundo, ff. de Inust. rupt. testam.* & in conditione de præsenti, qualis est hæc, de qua agitur, docet S. Thomas *in 4. dist. 29. qu. 1. art. 3. qu. 3.*

17 Ideòque videmus hanc conditionem, contraho tecum, si es virgo, non rejici, & matrimonium sic contractum esse nullum, si mulier sit corrupta, ut censent Palud. *in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 5. num. 33.* Adrian. *in 4. quæst. 3. dub. 6.* Sot. *in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 3.* Silvest. *in verb. Matrimonium 3. quæst. 8.* & alii, quos refert, & sequitur Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap.*
18 *3. §. 2. n. 3.* Et idem est de conditione, Si non es cæca, muta, leprosa, & similibus, ut per Sot. *loc. cit.* Et est regulare in omnibus aliis testibus, ut *l. Circa eos, ff. de hered. inst. l. Institutio talis, ff. de condit. instit. l. Eas causas, ff. de condit. & demonstrat.* cum aliis supra alleg. per Butr.

19 Non videtur autem posse dubitari, quo minus præsens conditio, si mulier est legitima, ex sui natura possibilis, & honesta sit, ut patet ex his, quæ tradit Bald. *in l. Filium eum diffinimus num. 17. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur.* Azor. *in summa, C. de his qui not. infam.* & Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 54. num. 29.*

20 Nec obstat, quòd hæc conditio impossibilis videatur, eò quòd cùm mulier jam esset illegitima, impossibile erat, ut esset legitimè nata: & in præteritum non est potentia, secundùm Host. *hic propè fin. & in summ. eod. tit. n. 12. versic. Imò si contraho.*

Nam respondetur opinionem Host. esse communiter reprobatam, quia à matrimonio rejiciuntur conditiones, quæ absolutè, & ex sui natura sunt impossibiles, ut si cœlum digito tangis; non autem quæ ex sui natura possibiles sunt, licèt ex accidenti sint impossibiles, qualis est conditio, de qua agitur, quia ex se possibile est, ut sit legitimè nata: alioquin omnis conditio de præsenti, vel de præterito esset impossibilis, & rejiceretur à matrimonio, quod est contra communem omnium sententiam: ideòque has conditiones solùm ex accidenti impossibiles à matrimonio non rejici, concludunt Aretin. *cons. 82. col. penult.* Palud. *in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 5.* Silvest. *in ver. Matrimon. 3. quæst. 8.* & alii apud Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 3.* unde sequitur ut matrimonium, ut proponitur, contractum ab initio nullum fuerit, cùm numquam extiterit conditio honesta, & possibilis illi adjecta.

21 Superest nunc examinandum, an convaluerit per copulam subsequutam, quæ est secunda inspectio initio proposita. Et difficultas in hoc versatur, quia is, qui sub honesta conditione matrimonium contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, à conditione recedit, *cap. Per tuas, supra eodem,* ibi, *Cum liquido constet, quòd est contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsequuta, pro matrimonio est præsumendum, quia videtur à conditione apposita recessisse:* ad idem text. *supra in cap. De illis, & cap. Super eo:* & hæc est præsumptio juris, & de jure, quæ non admittit probationem in contrarium, ut colligitur ex glos. *in d. cap. Per tuas, in ver. Præsumendum, circa medium, vers. Dicas ergo;* dum allegat text. *in cap. Is qui fidem de sponsalib.* qui loquitur de præsumptione juris, & de jure, ut ibi omnes notant, & expressius tenet glos. *final. in d. cap. De illis.*

22 Cæterùm his non obstantibus videtur adhuc respondendum matrimonium esse nullum, quia ita demum per copulam censetur quis recedere à conditione, si conditio sit de futuro, & ita procedit text. *in d. cap. Per tuas, cum aliis allegatis:* secus verò si conditio sit de præterito, vel de præsenti, ut est conditio, de qua nunc agitur, si legitima es.

23 Ratio diversitatis est, quia ubi conditio est de futuro, actus non est nullus ab initio, sed stat in suspenso usque ad conditionis eventum *d. cap. De illis, & cap. Super eo, & l. Eas causas, ff. de condit. & demonstrat.* unde per copulam ideò videtur quis recedere à conditione, quia Ecclesia ut excludat delictum fornicationis, præsumit accessum affectu conjugali, & consensum purum, ut declarat gloss. magna circa medium *in d. cap. Per tuas,* dicens hoc casu præcessisse consensum de futuro, & inducere matrimonium præsumptum, & in favorem matrimonii inductam esse hanc præsumptionem, quia per carnalem copulam conjux ipso facto videtur consensum exprimere de præsenti, & à conditione recedere, sicut per puram emptionem receditur à conditionali, *l. Sed Celsus, §. ult. ff. de contrahenda empt.* idipsum explicat Sot. *d. dist. 29. quæst. 2. art. 3.* post tertiam conclusionem, *vers. Sed rursus sciendum:* at verò ubi conditio est de præsenti, vel de præterito, quæ propriè non est conditio, actus non est in suspenso; imò si conditio non est vera, nullus est ab initio ex defectu consensus, *d. l. Cum in servo, & l. Cum ad præsens, ff. Si cert. pet. l. Cum in secundo, ff. de iniusto rupt. testam.* & copula non potest esse nisi fornicaria: unde quotiescumque matrimonium à principio est invalidum, conjuges per copulam non videntur à conditione recessisse, quod optimè declarat Anton. de Butr. *hic num. 7. vers. Secundo casu,* his verbis: [Si conditiones sunt de præsenti, aut de præterito, non suspendunt, imò vel statim inficiunt matrimonium si sunt falsæ, vel statim perficiunt si veræ sunt: si autem sunt de futuro, suspendunt in eventum conditionis; & in defectum inficiunt, & in existentiam conditionis perficiunt: virtus autem suspensiva tollitur per copulam subsequutam; & hæc est communis opinio,] Hæc Butr.

Deinde respondetur, eum, qui contrahit sub conditione, 24
ita demum videri à conditione recedere, si desponsatam cognoscat ante conditionis eventum. Ita expresè probat textus *in d. cap. Per tuas,* ubi sponsalia contracta fuerant sub conditione, si pater consentiret, & deinde intercesserat copula; & textus decidit, sponsos videri à conditione recessisse, quia probatum non fuit patrem contradixisse ante copulam, innuens si hoc probatum fuisset, copulam postquam conditio defecerat, nihil profuturam fuisse: quod apertè tradit ibi glossa *in verb. Sponsalibus.* Ergo, inquit, si contradixisset ante carnalem copulam, coitus nihil posteà operaretur, quia nihil est ibi purum, vel conditionale, quod confirmet, vel ducat ad esse talis coitus: ideòque illum textum sic summant Joan. Andr. Butr. Abb. & alii omnes, videlicet, Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, à conditione recedit.

Quamobrem cùm hoc casu mulier ante copulam illegitima esset, atque ita jam defecisset conditio illa, Si mulier est legitima, copula subsequens nihil profuit ad matrimonii validitatem: & hæc est communis omnium sententia, quam sequuntur *in d. cap. Per tuas,* Innoc. *in verb. Quod ante,* Host. *in fin.* Butr. *loco citato,* Anchar. *num. 3.* Abb. *num. 4.* Angel. *in verb. Matrimonium 3. Impedimento 3. num. 2.* Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 1. num. 13* ubi carnalis coitus, inquit, hunc effectum operatur, quando ante defectum conditionis contingit, quia si post defectum conditionis sequatur copula, nihil conducit ad conjugii præsumptionem, cùm jam præmissum matrimonium omninò defecerit.

Quibus accedit, quòd etsi per copulam conjuges viderentur recessisse à conditione, tamen cùm matrimonium esset nullum ab initio, necessarium fuisset iterùm contrahere coram Parocho, & testibus ad præscriptum Concilii Tridentini *in cap. 1. sess. 24. de reformat. matrim.* nam nec sponsalia post Concilium per copulam, & consensum supervenientem transeunt in matrimonium, & sublata est dispositio *cap. Is qui fidem, de sponsalib.* ut ibi dixi ex Sac. Congregationis sententia.

Neque obstat, quòd ubi contrahitur sub conditione co- 25
ram parocho, & testibus, posteà purificata conditione matrimonium per copulam remaneat firmum, nec sit opus eamdem formam repetere, ut plenè scripsi *in cap. super eo, supra eodem.*

Respondetur enim id similiter procedere in conditione de futuro, quia eo casu cùm actus non fuerit à principio nullus, satis est ut semel fuerit celebratus secundùm præscriptam formam. At secus dicendum in conditione de præsenti, vel de præterito, quia cùm ob illius defectum matrimonium fuerit nullum ab initio, ut dictum est; non sufficit, ut semel fuerit celebratum coram parocho, & testibus, sed hæc forma necessariò est iteranda, cùm validè celebratur.

Quam sententiam jam pridem approbavit Sac. Congre- 26
gatio Concilii: dum censuit matrimonium nullum ob defectum ætatis, quamvis celebratum fuerit coram parocho, & testibus, tamen non convalescere per consensum, & copulam supervenientem post legitimam ætatem, sed debere iterùm contrahi servata forma à Concilio præscripta.

Quæ-

127 Quærunt hîc DD. an professio regularis vitietur ex pacto reservationis proprii. Communis opinio est, licèt multos habeat contradictores, professionem valere, & pactum, seu conditionem vitiari, ut hic per Henric. Boich. *n.* 14. & scripsi plenius *in cap. Cùm in Ecclesiis num.9. supra de maior. & obed.* & rationem diversitatis inter professionem, & matrimonium vide hîc per Jo. Andr. *n.9. vers. Dic quod in matrimonio*, & Henric. Boich. *n.15. vers. Hoc idem tenet.*

QUI CLERICI VEL VOVENTES MATRIMONIUM contrahere possunt.

Alexander III. Luceñ. Episcopo.

CAPUT IV.

Consuluit nos tua fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu presbyteri velamen assumpsit; sed non renuntiavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis, vel Abbatissæ, aut super altare professa est, vel obedientiam promisit; postmodum verò elapso anno, abjecto religionis habitu, cuidam nobili nupsit: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum; ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

SUMMARIUM.

1 *Habitus professorum susceptus extra Monasterium, & de manu non habentis potestatem incorporandi Religioni impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, & n.2.*

3 *Idem si fuerit susceptus extra Monasterium de manu habentis potestatem, & n.4. & 5.*

5 *Habitus professorum in legitima ætate inducit tacitam professionem, dummodo suscipiatur intra claustra, aliàs secus.*

6 *Habitus professorum extra Monasterium susceptus inducit votum simplex, quod impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum.*

7 *Et quid post Concilium Tridentinum, remissivè.*

8 *Matrimonium contractum à professo contra formam Decreti Clementis VIII. in loco non designato ad recipiendos novitios post lapsum quinquennium à die professionis an sit validum in utroque foro, & num. seqq. usque in finem.*

9 *Lex positiva, quando eius observantia repugnat legi Divinæ, non obligat in foro conscientiæ, & numer.33.*

10 *Professio irrita non dirimit matrimonium post contractum.*

11 *Professio in Conventibus non designatis ad recipiendos novitios, nec potest expressè fieri, nec tacitè unquam induci, & n.2.*

12 *Professionis nullitas licèt proveniat ex perpetuo impedimento, tamen elapso quinquennio allegari non potest, & n.21. & 32.*

13 *Professus nulliter, qui elapso quinquennio sponte ad seculum rediit, & uxorem duxit, est tutus in foro conscientiæ, licèt possit puniri ab Ecclesia.*
Declaratur, n.27. & 29.

14 *Professio emissa à viro uxore contradicente, an ea mortua obliget ad Religionem in genere, & dirimat matrimonium posteà contractum, & n. seq.*

15 *Professio emissa ante annum decimum sextum completum, vel infra tempus probationis post Concilium Tridentinum non obligat ad Religionem in genere.*

16 *Professio solemnis etiam tacita, & præsumpta impedit matrimonium contrahendum, & dirimit post contractum.*

17 *Professio, quæ ab Ecclesia habetur pro valida, licèt sit irrita quoad Deum, tamen in foro iudiciali dirimit matrimonium post contractum.*

18 *Professio per simulationem emissa, licèt sit nulla quoad Deum ex defectu consensus, tamen obligat Religioni in foro externo.*
Intellectus cap. Quod interrogasti, 27. dist. *ibid. & n.* 25. & 38.

19 *Intellectus* cap. Vidua, il primo 27. quæst.1. *& num. seq.*

20 *Voluntarium est de ratione intrinseca voti.*

21 *Professio emissa contra formam Decretorum Clem. VIII. in foro conscientiæ est nulla, licèt post lapsum quinquennium ab Ecclesia habeatur pro valida.*

22 *Matrimonium metu contractum per spontaneam cohabitationem validatur, & contraria probatio non admittitur.*

23 *Professus nulliter, qui sponte è Monasterio exivit, & uxorem duxit, an ea contradicente possit in foro conscientiæ ad Religionem redire.*

24 *Professus nulliter, qui ante declarationem nullitatis contraxit matrimonium, tenetur etiam invita uxore in utroque foro obedire iudici præcipienti, ut redeat ad Monasterium ad agendam pœnitentiam.*

25 *Professus per simulationem in Monasterio monialium ex inhonesta causa, licèt non sit monachus, tamen cogitur in alio Monasterio manere in pœnam commissi delicti.*

26 *Coniuges in multis casibus continere coguntur sine culpa, sed non sine causa.*

27 *Professus nulliter, qui elapso quinquennio spontè exivit è Monasterio, & uxorem duxit, ea consentiente, tenetur ad religionem redire, etiam in foro conscientiæ, & n.29.*

28 *Maritus Religionem professus uxore sciente, & dissimulante ad sæculum redire non potest.*
Declaratur. n.29.

29 *Uxor iuvenis, vel suspecta de incontinentia an possit ratificare professionem mariti.*

30 *Professus contra formam decretorum Clem. VIII. in Conventu non designato ad recipiendos Novitios, qui post quinquennium dimisit habitum, & uxorem duxit, cogendus est in foro externo ad Monasterium redire.*

31 *Professio qualibet elapso quinquennio in foro fori præsumitur valida, & contrarium probari non potest.*

33 *Professio etiam nulla annexum habet votum continentiæ, quod impedit matrimonium contrahendum.*

34 *Restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii an sit concedenda nulliter professo, qui sponte ad sæculum rediit, & uxorem duxit.*

35 *Restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii non potest concedi ab inferiore à Papa.*

36 *Et paria sunt eam non obtinuisse, vel obtinuisse à potestatem non habente.*

37 *Papa quamvis inter fideles non possit dispensare super matrimonio consummato, potest tamen recipere probationes contra matrimonium præsumptum.*

Con-

1 *Consuluit*. Susceptio habitus professorum extra religionem à non habente potestatem incorporandi religioni impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. Hoc dicit, secundùm intellectum
2 Abbatis Siculi, *qui num.* 3. dicit secus esse si recipiatur habitus professorum ab habente talem potestatem etiam extra Monasterium, quia tunc votum esset solemnizatum, & dirimeret matrimonium posteà contractum: allegat *cap. Porrectum, & cap. Sicut de Regular.* & bonam glos. *in c. De viduis il primo in verb. Proprius 27. quæst.* 1. Et idem voluit Car-
3 dinalis *hic in* 5. *opposit.* Sed certè illa glossa potiùs facit contra intellectum Abbatis, quia dicit sic: Potest aliqua in domo propria accipere vestem religiosam, nec tamen Monialis
4 erit, cùm nulli Monasterio se tradat; & sic secundùm glos. per susceptionem habitus extra Monasterium non solemnizatur votum: & in hunc sensum glossa intelligit hanc Decretalem: & intellectus, quem ponit Abbas, communiter non tenetur, & est contra istum textum, qui nullam vim facit, an tradens habitum habeat, vel non habeat potestatem incorporandi religioni; sed ponderat an ista mulier suscepetit solùm habitum, an verò etiam promiserit aliquid de substantialibus religionis, ut per Alex. de Nævo *num.* 10. Nec obstat *cap. Porrectum de Regular.* quia loquitur quando intervenit expressa professio: item noo obstat *cap. Sicut, eod. tit.* quia ultra habitum requirit professionem: & sic illa jura non faciunt contra communem intellectum, de quo infra proximè. Unde Decretalis communiter sic summatur. Susceptio habitus sine professione non dirimit matrimonium contractum, sed contrahendum impedit. Hoc dicit Anton. de Butr. Præpos. & Alex. de Nævo, & post vers. *Susceptio habitus*, subaudi, professorum extra Monasterium: prout communiter Doctores intelligunt: & mox patebit.

5 Nota juxta communem lecturam, quòd etsi per susceptionem habitus professorum in legitima ætate inducatur tacita professio, ut *cap. Statuimus, de Regular. & cap. 1. in primo resp. eod. tit. lib. 6.* Hoc tamen debet intelligi, dummodo habitus hujusmodi suscipiatur intra claustra, seu Congregationem: aliàs enim si suscipiatur extra Monasterium etiam de manu habentis potestatem incorporandi religioni, tacitam professionem non inducit, nec solemnizat votum, & consequenter nec matrimonium dirimit, ut hic probatur efficaciter: nam propterea validum fuit matrimonium ab ista muliere contractum, qoia non erat tacitè professa, nec ejus votum erat solemnizatum, ex quo velamen quidem, & sic habitum professarum assumpsit, sed propriis non renuntiavit, nec intravit claustrum, ut dicitur in littera. Et quod habitus professionis extra Monasterium susceptus non faciat Monachum, probat text. *in cap. Ut Clerici, de Regularib.* quòd non corrigitur, quin potiùs roboratur per hoc cap. & firmant Hostiens. *in cap. Statuimus num. 2. vers. Quod igitur dicimus eodem tit.* Archid. *in cap. Beneficium n. 1. de Regular. lib. 6.* Butr. *hic num.* 4. & Alexand. de Nævo *in 3. not. & num.* 10. ubi attestatur hunc esse communem intellectum: & ad hunc textum respondet, istum Presbyterum dedisse velamen professionis, quod interdum traditur à Presbytero, ut *in cap. Vidua de Regular.*

6 Secundò, nota juxta intellectum communem, quòd habitus professorum extra Monasterium susceptus, etsi non inducat votum solemne, nec dirimat matrimonium contractum, tamen inducit votum simplex, quod impedit matrimonium contrahendum, ut hic dicitur; quia ex quo habitum professorum suscepit, quantum in se fuit, videtur voluisse vitam mutare, & observare continentiam, & ideò ex hoc signo impeditur matrimonium contrahendum; & ita hic notant Butr. *num.* 4. ibi, Et nota, quòd susceptio habitus extra Congregationem æqoiparatur voto simplici, vel in se habet votum simplex, Anchar. *n. 4. vers. Vel dic secundū Host.* Alex. de Nævo *in 3. notab. & n.* 10. dicens communem contra Abbatem: & Præpositus *in 3. notab. & n.* 2. ubi ait ita tenere Hostiensem, & qui scripserunt post eum.

7 An autem hæc vendicent sibi locum post Concilium Tridentinum, vide quod scripsi *in c. Si quis nu. 46. & in c. Porrectum in 7. notab. supra de Regular.*

8 QUÆRO: Professus contra formam decretorum Clementis VIII. in Monasterio non designato ad recipiendos Novitios, elapso quinquennio sponte habitum regularem dimisit, & in sæculo matrimonium in facie Ecclesiæ contraxit, & consummavit; An matrimonium sic contractum in utroque foro sit validum, necne?

In hac facti specie ex una parte stat veritas matrimonii 9
consummati, quòd si validum est, indissolubile est, *cap. Sunt quidam 27. quæst. 2. & cap. unico, de voto lib. 6.* & obligat conjuges sub mortali ad reddendum debitum conjugale non obstante voto simplici continentiæ, *cap. Charissimus, de convers. conjugat.* Si nullum est, copula non potest esse nisi fornicaria, & intrinsecè mala, *cap. Litteras, de restitut. spoliat.* Ex alia verò parte stat præsumptio validitatis professionis, contra quam regularis elapsu quinquennio audiri non potest, ut in Concilio Tridentinu *cap. 19. sess. 25. de Regular.* Unde cùm ex observantia legis positivæ Concilii Tridentini possit resultare peccatum, & transgressio legis, subjecta materia cogit nos distinguere inter forum conscientiæ, & forum judiciale, juxta text. *in d. cap. Litteras, & in cap. Inquisitioni, de sent. excomm.* & declarat Innoc. *in c. Quia plerique num. 1. de immunit. Eccles.* Feder. de Senis *cons. 21. nu. 4.* & Silvester *in ver. Lex n. 9. vers. & probatur regula.*

Quòd igitur spectat ad forum conscientiæ, videtur absolutè respondendum, matrimonium ut proponitur contractum, nisi aliud obstiterit, esse validum.

Probatur, nam professio irrita non dirimit matrimonium 10
posteà contractum: casus est in hoc cap. nam habitus professorum, qui de jure tacitam professionem inducit, hic fuit susceptus de manu noo habentis potestatem incorporandi religioni, secundùm intellectum Abbatis, vel extra Monasterium, juxta communem lecturam, ut *dictum est supra in 1. & 2. notab.* & sic fuit susceptus nulliter; & propterea votum non solemnizavit, nec matrimonium posteà contractum dissolvit, ut in fin. litteræ ad idem text. in Extravag. *Antiqua de voto*, ubi ad matrimonium dirimendum exigitur professio tacita, vel expressa, quæ ad castitatem, paupertatem, & obedientiam suos professores adstringat; & sic debet esse valida: nam paria sunt non profiteri, vel invalidè profiteri, argum. *c. 1. de translat. Episcop.* & notat idem Abb. *in c. Placet in 3. notab. de convers. conjugat.* Sed professio emissa in Conventu non designato ad recipiendos Novitios est irrita. Ergo in foro conscientiæ matrimonium posteà contractum non dirimit.

Minor patet, quia decreta Clementis decernunt nullas 11
professiones quaslibet emissas contra formam in eis præscriptam; idque impedimentum semper durat, adeò ut ex sententia Sac. Congregationis Regular. nec tacita professio ullo
unquam tempore induci possit. Et quamvis Regularis ela- 12
pso quinquennio hanc nullitatem allegare non possit, eò quòd Sac. Congregatio Concilii declaraverit illi obstare decretum *d. cap. 19. sess. 25. de Regularib.* Quod procedit in impedimento etiam perpetuò; tamen cùm Concilium ibi ex sententia ipsius Congregationis tacitam professionem non inducat, sed tantùm denegat audientiam: verè professio illa semper remanet nulla quoad Deum, qui omnia novit, *c. Humanæ 22. quæst. 5. c. A nobis il secondo, de sentent. excom-*
munic. Et hanc sententiam in terminis Concilii Tridentini 13
tenet Navarr. *cons. 89. Cum de iure num. 6. de Regular.* ubi consuluit invalidè professum, qui post quinquennium absque licentia è Monasterio exivit, & uxorem duxit, esse tutum in conscientia, & quoad Deum, *& cons.* 23. Petrutius, *eod. tit.* idem respondit de invalidè professo, qui absque licentia elapso quinquennio rediit ad sæculum, & matrimonium contraxit, licèt subdat, quoad forum exterius necessariam esse authoritatem Superioris ad declarationem petendam, quæ sine causæ cognitione concedi non potest.

Neque obstat, quòd Ant. de Butr. *in cap. Quidam de con-* 14
vers. conjug. num. 8. teneat professionem nulliter emissam per virum uxore contradicente dirimere matrimonium ea mortua contractum cum alia muliere, quia, inquit, quantum ad continentiam servandam satis solemnizavit ipsam per suam professionem: Et quamvis istud noo sit votum religionis, & religioni in specie obligans; est tamen votum emissum castitatis respectu certæ, & approbatæ religionis: & licèt quoad alia non obliget substātialia, ut paupertatis, & obedientiæ; obligat tamen quoad partem, scilicet castitatis quantùm est in se; & pro tantò votum est solemne.

Nam respondetur Butrium posteà recedere ab hac opinione in vers. *Nisi restringens*, ubi contrarium putat veriorem, quam etiam tenent *in dict. cap. Quidam*, Innoc. Vinc. Goff. Tancred. & alii à Butrio relati, qui censent professionem, ut supra nulliter emissam à viro non dirimere matrimonium posteà contractum: & idem tenet ibi Abb. *num.* 4. Ac præterea Butrius videtur sentire ex d. professione ortam
esse

esse obligationem ad religionem in genere, quæ non solùm
15 impediat contrahendum, sed dirimat contractum. At hæc
doctrina, quatenus etiam sit vera, non tamen applicatur
casui, de quo agitur, quia cùm posterius decretum Clemen-
tis VIII. decernat professiones quaslibet emissas in Con-
ventibus non designatis esse nullas ad quemcumque effe-
ctum, per illa verba censentur sustulisse etiam obligatio-
nem ad religionem in genere, ut alias probavimus, idque ad
exemplum Concilii Trid. *quod in cap. 15. sess. 25. de Regul.* per
similia verba sustulit hujusmodi obligationem, ut censuit
S. Congregatio.
16 Quod verò pertinet ad forum judiciale, videtur respon-
dendum, matrimonium ut præfertur, contractum esse
nullum; nam professio solemnis impedit, & dirimit matri-
monium post contractum, ut hic, *& in cap. Meminimus,*
supra eodem, ubi Alex. III. rescribit, si quisquam, qui reli-
gioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, post-
modum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea rece-
dere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione
transire. Ad idem textus *in cap. Insinuante in fine*, ubi de
quadam muliere, quæ post professionem matrimonium
contraxerat, Innoc. III. rescribit, ut ad malè dimissum religio-
nis habitum resumendum, & servandum quod novit etiam
per censuram Ecclesiasticam compellatur. Et concordant
text. *in §. ult. dist. 27. in cap. Cùm virum, de regular. & cap. Ex*
parte, de convers. conjug. Item Conc. Carthag. IV. *cap. ult.* To-
let. IV. *cap. 8.* Triburien. *cap. 6.* Aurelianen. *cap. 3.* ut referunt
27. quæst. 1. per totam, & diffinivit Tridentina Synodus *sess.*
24. de Sacram. Matrim. can. 9.
Quòd habet locum etiam in professione præsumpta, ut
patet *in cap. Neque viduas 27. quæst. 1.* ubi Gelasius: *Neque*
viduas, inquit, *ad nuptias transire patimur, quæ in religioso*
proposito diuturna observatione permanserunt; similiter vir-
gines nubere prohibemus, quas annis plurimis in Monasteriis
ætatem peregisse contigerit; atque ibi notat glos. *in ver. Diu-*
turna, quæ intelligit illum textum de professione tacita.
17 Imò hæc conclusio procedit etiamsi solemnis professio, quæ
ab Ecclesia, & in foro fori habetur pro valida, sit irrita
quoad Deum, & in foro animæ; adhuc enim præsumpta
hæc professio in foro externo dirimit matrimonium posteà
contractum: textus est clarus *in c. Quod interrogasti 27. di-*
18 *stinct.* ubi Nicolaus Papa decernit, ut fœmina, quæ post
obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum impo-
suit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse,
posteà verò ad nuptias rediit, quia per hypocrisin Ecclesia-
sticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto
suo permansit; pœnitentiam agat de illusione nefanda, &
revertatur ad id, quod spopondit, & in sacro ministerio per-
maneat, quod inchoavit, & concordat textus *in cap. Vi-*
19 *duas il primo 27. qu. 1.* intelligendo textum de voto solemni,
prout illum intelligit glossa ibi, *in verb. Hæ vero:* mulieres
enim illæ, quæ simulaverunt se professionem emittere, &
animum non habuerunt se alligandi religioni, verè in foro
poli non erant professæ, ut in specie ibi post Lap. & Archid.
not. Præpos. *num. 9. vers. Dic aut sumus in foro pœnitentiali*:
nulla enim professio coram Deo validè induci potest absque
profitentis consensu, *cap. 1. & cap. Sicut, de Regular.* & tradit
Præpos. *ibidem*, & Navar. *cons. 15. num. 2. de Regul.* nam, ut
ait Gregorius *lib. 26. Moral. cap. 7. Humanæ aures verba na-*
turalia indicant, qualia foris sonant: divina vero indicia ta-
lia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur: quod refertur
in cap. Humana 22. quæst. 5. & in cap. 1. 15. quæst. 6. Alex.
Papa ait: *Amplius respicit Deus ad cogitationes, & spon-*
taneas voluntates, quàm ad actus, qui per simplicitatem,
aut necessitatem fiunt: per quem textum glos. *in cap. Ad no-*
stram in verb. Triduum de regul. asserit, eum, qui absque de-
liberatione, & illectus intrat religionem, non obligari quo-
ad Deum, qui considerat cor, & non opus: allegat etiam
20 textum *in cap. Si quid invenisti, 14. quæst. 1.* Professio igitur
dictarum mulierum quoad Deum non erat valida, cùm vo-
luntarium sit de ratione intrinseca voti secundùm D. Tho-
mam *2. 2. quæst. 88. art. 1. & in 4. dist. 38. quæst. 1. art. 1. quæst. 1.*
Silvest. *in ver. Votum 1. in princ.* Sed nihilominus, quia exce-
ptio simulationis, & dissensus non admittitur ab Ecclesia,
quæ non judicat de occultis, *cap. Litteras de restit. spoliat.*
professio illa habetur pro valida in foro Ecclesiæ, & dirimit
matrimonium post contractum, ut illic statuitur; atque ita
ibi censent Hugo, Lapus, & Archid.
21 Professio autem emissa contra formam decretorum Cle-
mentis in Conventu non designato, est quidem irrita in
foro conscientiæ, & quoad Deum etiam post elapsum
quinquennium, quia eadem decreta decernunt irritas re-
ceptiones, & professiones quaslibet contra formam in eis
præscriptam: quibus verbis sublata est professio tam ex-
pressa, quàm tacita, Prob. ad Joan. Monach. *in cap. 1. nu. 4.*
de regul. lib. 6. & aliàs censuit Sacra Congreg. regul. & decre-
tum *d. cap. 19. sess. 25. de regul.* ex sententia Sacræ Congrega-
tionis Concilii tacitam professionem non inducit; sed ta-
men quia in foro externo, ut etiam tradit Navarr. *cons. 13. n.*
10. de regul. ead. professio post quinquennium ab Ecclesia
habetur pro valida, cùm eo termino elapso regularis sit pro-
hibitus deducere quascumque causas nullitatis professionis:
meritò hujusmodi professio præsumpta, licèt irrita sit quo-
ad Deum; tamen in foro Ecclesiæ dirimit matrimonium
posteà contractum.
Deinde pro hac sententia adducitur text. *in c. Ad id, quod* 22
de sponsal. ubi mulier, quæ diverterat à viro, eò quòd ma-
trimonium per vim contraxerat, tamen quia posteà per
annum, & dimidium cum viro cohabitavit, ad ipsum co-
gitur redire; nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos
memorata mulier ad probandum, quòd non consenserit in
eundem, nominaverit producendus. Ubi ponderandum est
matrimonium illud, si verè mulier nunquam consenserat,
fuisse irritum quoad Deum, cùm nuptias non concubitus,
sed consensus faciat, *l. Nuptias, ff. de regul. iur. §. 1. & cap.*
Cùm initiatur 27. quæst. 2. Sed tamen Ecclesia propter coha-
bitationem subsequentem elicit consensum præsumptum,
contra quem probationem non admittit: & ideò licèt fortè
numquam consenserit in foro interno: tamen cogitur ab
Ecclesia ad virum redire. Ad idem sunt text. *in cap. Is qui*
fidem, eodem tit. de sponsal. in cap. De illis, & cap. Per tuas, de
condit. appos. & est bona glos. *in cap. Quod interrogasti, in*
ver. Finxit, vers. Similiter duo 27. dist. Eodem igitur modo
quamvis regularis professus contra formam decretorum
Clementis verè non sit alligatus Religioni: tamen quia in
foro fori hanc nullitatem probare non potest, obstante de-
creto *d. cap. 19.* cogendus est ad religionem redire, quemad-
modum enim post diuturnam cohabitationem *d. c. Ad id*
quod, non admittit probationem nullitatis matrimonii per
dissensum, ita nec Concilium post quinquennium admittit
probationem nullitatis professionis quacumque de causa:
unde hìc cogendus est adhærere religioni, sicut illa mulier
cogitur adhærere viro, arguendo à matrimonio carnali ad
spirituale, ad text. *in c. Inter corporalia de translat. Episcop.*
Porrò in hac perplexitate si quæratur, quomodo hic pro- 23
fessus se gerere debeat, videtur sic distinguendum. Aut
uxor expressè contradicit viro volenti ad religionem redire;
& tunc vir tuta conscientia videtur ad religionem redire
non posse, sed teneri uxori suæ adhærere; patet hoc *in cap.*
1. & cap. 2. ac ferè per totum, *de convers. conjug.* Nam, ut in-
quit Gregorius *in cap. Sunt quidam 27. quæst. 2. Sunt quidam*
qui dicunt religionis causa conjugia debere dissolvi: verum
sciendum est, quod si hoc lex humana concessit, lex tamen di-
vina prohibuit; per se enim veritas dicit: Quos Deus conjun-
xit, homo non separet; qui etiam ait: *Non licet dimittere*
uxorem excepta causa fornicationis. Ad idem sunt textus *in c.*
Multorum, in cap. Agathosa, & quatuor seq. eadem caus. &
quæst. & cum hæc mulier obedierit præcepto Apostoli 1. Co-
rinth. 7. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem, &*
unaquaque virum suum habeat, & nolite fraudare invicem,
nisi fortè ex consensu, & ad tempus, cap. Sicut, §. His ita re-
spondetur 32. quæst. 2. & melius ei fuerit nubere, quàm uri,
secundum Apostolum ibidem, *cap. Si Paulus 1. quæst. 1.* Ini-
quum esset, ut absque facto, & culpa sua privaretur jure
exigendi debitum, quod ad remedium concupiscentiæ justo
titulo acquisivit; unde Abbas *in cap. Quidam de convers.*
conjug. in 1. notab. num. 2. ait, uxorem posse vendicare mari-
tum adjecta etiam conditione de jure divino, cùm habeat
eum in sua potestate quoad quid; sicut dicimus in patre, qui
potest vendicare filium, *leg. 1. §. Per hanc, ff. de rei vendic.*
Quare cùm lex humana præcipiens *in d. cap. 19.* ut professus
redeat ad religionem, hoc casu repugnet legi divinæ præci-
pienti, ut uxorem non dimittat; atque ita servari non
possit absque eo, quòd inde resultet iniquitas, vel pecca-
tum: meritò in hoc speciali casu in foro conscientiæ serva-
ri non debet secundùm Innocentium, & alios, quos supra
retulimus *num. 9. facit cap. unicum de voto lib. 6.* ubi dicitur
voti solemnitas ex sola Constitutione Ecclesiæ est inventa;
ma-

matrimonii verò vinculum ab ipso Ecclesiæ capite unionem, & indissolubilitatem accepit.

24 Quæ tamen conclusio non procederet, si judex compelleret sic professum redire ad Monasterium, non tamen ut professum, & alligatum religioni, sed ad agendam pœnitentiam in pœnam commissi delicti; tunc enim teneretur obedire præcepto judicis in utroque foro, etiamsi uxor contradiceret, & virum repeteret, probatur hoc *ex dict.cap. Quod*
25 *interrogasti 27.distinct.* intelligendo quòd mulier illa coacta fuit redire ad Monasterium, non solùm quia non fuit admissa ad simulationem probandam, aut simulationem probare non potuit; sed etiam in pœnam patrati criminis: quod satis indicant verba illa textus; *Bonum mihi videtur, quia per hypocrisim Ecclesiasticam regulam conturbare voluit, ut pœnitentiam agat de illusione nefanda:* qui fuit intellectus Lapi ad illum textum, ubi ait: [Licèt mulier illa verè non fuerit monialis; tamen præsumitur contra eam, & cogitur remanere, quia voluit conturbare Ecclesiasticam regulam.] Et propterea Aug. ibidem dicit eum, qui simulat ex inhonesta causa se profiteri, cogendum esse in Monasterio manere, non quia sit Monachus, sed ad cautelam propter conservandam Ecclesiæ disciplinam, & ne detur aliis licentia peccandi, & propter fraudem, & dolum, qui nemini debet esse lucrosus, & propter delictum, & propter illusionem, qua Monasterio illusit, debet retrudi in idem, vel potiùs in aliud Monasterium, *allegat cap. Si qua Monachorum 27.qu.1. cap. Si quis, & cap. Romanus 81.distinct.* & Hugonem refert,
26 & sequitur Archid. *in d.cap. Quod interrogasti num.6.* His enim casibus, in quibus vir cogitur redire ad Monasterium ad agendam pœnitentiam, non habetur ratio uxoris in sæculo remanentis, nec periculi incontinentiæ, ut patet in *cap. Quoniam frequenter, §. Porro, vers. Si autem supra ut lite non contest.* ibi: *Eo nequaquam obstante, quod de lapsu carnis posset opponi; quoniam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur. Et in specie de viro in heresim lapso, qui in Monasterium detruditur ad agendam perpetuam pœnitentiam, & cujus uxor invita cogitur continere,* est casus *in cap. Quanto, infra de divort.* ibi: *Nec obstat, quod à quibusdam forsan obiicitur, quod fidelis relictus non debeat iure suo sine culpa privari: cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur,* & plures alios casus consimiles enumerat glos. *in d. §. Porro, in ver. Multi casus.*

27 Aut uxor consentit, ut vir revertatur ad Monasterium; & cùm volenti non fiat injuria, *l. 1. §. Usque adeo, ff. de iniur. & cap. Scienti, de reg. iur. lib.6.* & liceat conjugibus mutuo consensu religionem profiteri, *cap. Veniens de regul. cap. Ex parte, & cap. Dudum, de convers. coniug. cum concord.* utique sic professus tenetur redire ad religionem, & votum implere etiam in foro conscientiæ. Nam cùm decretum Concilii hoc casu non repugnet legi divinæ, & servari possit sine interitu salutis æternæ, meritò obligat, & servari debet in utroque foro, ut in præcedenti membro latissimè proba-
28 tum est. Et idem est si uxor dissimulet, & virum expressè non revocet, textus est *in c. Consuluit de convers. coniug.* ubi, secundùm veriorem intellectum, professus religionem uxore sciente, & dissimulante, ad sæculum redire non potest: quem intellectum sequitur Petr. de Sampsone, & Abbas Antiquus ibi, & Jo. Andr. & Calder. *in cap. Ex parte eodem tit.* Ad idem text. *in cap. Placet, eodem tit.* ubi conjugatus intrans Monasterium ignorante conjuge non habet liberam facultatem exeundi è Monasterio, ut clarè innuit textus ibi, *redi-*
29 *re ad sæculum*, secundùm Abb. Siculum. Quæ tamen fortè videntur intelligenda, dummodo uxor sit senex, & non suspecta de incontinentia, & castitatem voveat, aut Monasterium ingrediatur; aliàs enim non licèt viro, nisi ut suprà cogatur à judice in pœnam commissi delicti, etiam uxore consentiente ad religionem transire, *cap. 1. cap. Cum sis, cap. Uxoratus, & cap. Significavit, de convers. coniug.*

Ratio est, quia mulier cùm non possit ad secunda vota transire vivente eo, cui est matrimonialiter copulata, *cap. Si quis necessitati 34. quæst. ult. & cap. ult. 27. quæst. ult.* non videtur posse absque peccato relinqui in sæculo exposita periculo incontinentiæ; nam abstinentia ad peccatum imputatur, si propter hoc alter ad peccatum labitur, *cap. Si tu 27. quæst. 2.*

Hostiens. tamen *in cap. Placet, de convers. coniug.* dicit prædicta jura procedere ante factum, sed posteàquam alter ex conjugibus professus est religionem, ut in hoc casu, in quo professio præcessit matrimonium, dicit satis esse ratificare post factum ingressum conjugis, sive qui remanet in sæculo sit juvenis, sive senex: & hæc opinio placet Abbati ibi *n.7.* adjicienti esse notandam hanc limitationem ad jura prædicta.

At verò in foro externo etiamsi uxor contradicat, aut sit 30
suspecta de incontinentia, tamen indistinctè sic professus, qui post quinquennium habitum sponte dimisit, videtur omninò cogendus habitum resumere, & ad religionem redire ad præscriptum *d.cap. 19. sess. 25. de regul.* Ratio est, quia etsi professio emissa contra formam decretorum Clementis in Monasterio ad recipiendos novitios in Conventu non designato in foro Poli, in quo simplex, & nuda veritas attenditur, sit nulla, eò quòd decreta ipsa perpetuò inficiant professionem & decretum *d.cap. 19.* tacitam professionem non inducat, ut superiùs diximus: aliud tamen dicendum est in foro fori; nam cùm elapso quinquennio regularis audiri non possit ad allegandas quascumque causas nullitatis professionis, parum refert, ut professio sit nulla quoad Deum, cùm in foro Ecclesiæ hæc nullitas probari non possit: Ecclesia enim non judicat de occultis, *cap. Humana 22. quæst. 1.* sed secundum acta & probata, *cap. Iudicet 3. quæst. 8. & cap. Erubescant 32. distinct.* & conferunt quæ habentur *in cap. Quomodo, & septem seqq. 11. quæst. 3. & in cap. A nobis il secondo, de sent. excomm.* quod clarè probatur in casu contrario ex *d.cap. Litteras de restit. spol. & cap. Inquisitioni, de sent. excomm.* ubi judex justè præcipit mulieri sub pœna excommunicationis in foro judiciali, ut adhæreat viro suo; & tamen illa ob impedimentum dirimens occultum debet potiùs excommunicationem humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. Quam- 31
vis enim Concilium *in dict. cap. 19.* tacitam professionem denuò non inducat, tamen elapso quinquennio habet quoscumque regulares pro legitimè professis. Ratio est, quia de jure communi quælibet professio præsumitur valida, & qui eam dicit nullam, probare debet, ut per Specul. *in tit. de statu Monach. quæst. 63.* & Navarr. *cons. 13. incip. Titio à Sede Apostolica num. 10. de Regular.* Imò ex perseverantia omnis anni cùm delatione habitus indistinctè præsumitur quis professus præsumptione juris, & de jure, glos. communiter recepta *in cap. Ex parte, in ver. per annum de regul.* & est text. *in cap. 1. eod. tit. lib. 6.* & in Clem. 2. *eodem.*

Nec refragatur, quòd dicta jura loquantur in impedi- 32
mento ætatis, quod cùm non sit perpetuum, nihil prohibet quo minus tolli possit per novum consensum post legitimam ætatem; ideóque non sint extendenda ad casum professionis emissæ in Conventu non designato, in quo impedimentum decreti irritantis semper durat; nec tolli potest per consensum profitentis, ut aliás diximus. Respondetur enim hoc impedimentum utcumque perpetuum, fuisse tamen deducendum à professo infrà tempus quinquennii, ut jam censuit S. Congregatio: unde eo elapso parum refert an impedimentum sit perpetuum, vel temporale; cùm neutrum in foro judiciali probari possit; unde Ecclesia præsumit eum professum fuisse in Conventu designato, ac servata forma Apostolicarum Constitutionum, cùm nolit contrarias probationes recipere: atque ita dici potest huic professo: Adest jus, sed deficit probatio, ut *in leg. Duo sunt Titii, ff. de testament. tutel. & l. In lege, ff. de contrah. empt.* & notatur per glossam, & DD. *in d. cap. Quod interrogasti 27. distinct.* ubi in specie Præpos. *in 4. not. & n.9.*

Verùm professus, de quo agitur, deliquit; tum quia elapso 33
quinquennio habitum regularem sponte dimisit, & apostatavit contra prohibitionem, *d.cap. 19.* tum quia matrimonium contraxit ante declaratoriam nullitatis professionis, tum denique quia illud consummavit frangendo votum continentiæ, quod inest professioni etiam nullæ, & impedit matrimonium contrahendum, ut sunt textus expressi *in d.cap. Quidam*, ubi Abb. *num. 4. & cap. Placet de convers. coniug.* Unde puniendus esset non solùm tamquam apostata ad præscriptum *d.cap. 19.* sed etiam severius pro tanti excessus gravitate, ut constat *ex cap. 1.* & per totam *27. quæst. 1.*
adeò ut propterea nec videatur illi concedenda restitutio ad- 34
versus lapsum quinquennii, quæ cùm sit mera gratia, dari non debet absque legitima & rationabili causa, ad tradita per Silvestr. *in ver. Præscriptio, prima n. 14.* esset enim pessimi exempli, ut qui pro patratis criminibus meretur pœnam, præmium consequeretur, *leg. Mortuo, §. Labeo, ff. de Legat. 2.* Signorol. *consil. 110. Testator num. 8.*

Et

Et quamvis professus videatur inter duo contraria, & versetur in angustiis, tamen imputet sibi, qui ultrò se in necessitatem conjecit, *cap.1.* & ibi glossa *final. de ætat. & qualit. leg. Bona fides, vers. Nam malè meritus, ff. depositi*, glossa in Extravag. *Iniunctæ, in verb. Suspensi, de elect.* Gemin. *cons. 42. num. 12. vers. Nec obstat*, Signorol. *cons. 19. in assumptione num. 2.* damnum enim, quod quis sua culpa sentit, sentire non videtur, ut in regula *Damnum lib. 6.*

Navarrus tamen *in d. cons. 23. num. 3. de regul.* sentit eum posse justè ac sanctè restitui in integrum, si probaverit se fuisse legitimè impeditum, quominus potuerit declarationem nullitatis suæ professionis infrà quinquennium petere. Et certè posteàquam carcere, & pœnitentiis esset diu maceratus, posset cum eo misericorditer dispensari habilitando cum ad deducendas causas nullitatis professionis, saltem instante uxore, quam durum est invitam carere conjugio, quod sibi paravit ad remedium incontinentiæ, *cap. Sicut, §. seq. & c. Quidquid 32. quæst. 2.*

Hæc autem omnia vendicant sibi locum etiamsi hic regularis, ut prætendit, probaret se obtinuisse ab Ordinario declaratoriam nullitatis professionis, & licentiam exeundi à Monasterio in vim litterarum in forma Brevis Sanctissimi D. N. sub die 2. Aprilis 1631. Quamvis enim in dictis litteris Sanctissimus mandet Ordinariis locorum, & Superioribus regularibus, ut professos non peracto anno probationis in loco designato ad recipiendos novitios ad professionem denuò emittendam admittant absque novo probationis anno: nullibi tamen tribuit illis facultatem concedendi declaratoriam nullitatis professionis elapso quinquennio: & tamen hoc agebat speciali mentione *cap. Ex parte de Ca-*
35 *pell. Monach. cap. Ecclesia vestra, il secondo de elect.* Et cùm Ordinarius non possit dispensare contra decretum generalis Concilii Tridentini *in dict. cap. 19.* ut in Extravag. *unica de relig. domib.* & notat glos. *in cap. Cum dilectus in ver. In ætate de elect.* & hæc facultas restituendi in integrum aliis non competat, quàm Summo Pontifici, Abb. *cons. 87. lib. 1.* ut
36 etiam de stylo observatur, paria sunt, ut idem regularis dictam declaratoriam non obtinuerit, vel obtinuerit a potestatem non habente, arg. *cap. 1. de translat. Episcopi*, cum similibus, ut per Abbatem *in consil. 90. duo ad decisionem num. 1. lib. 2.* Unde haberi debet pro legitimè professo, & matrimonium pro nulliter contracto in foro judiciali, perinde ac si dictam declaratoriam non obtinuisset. Sicut in simili S. Congregat. consulta, an impediens Monasteria monialium de licentia Episcopi ex causa non necessaria excommunicationi subjaceat? Respondit licentiam esse nullam; & tam ingredientes hujusmodi licentiæ prætextu in casibus non necessariis, sed prohibitis, & necessitatibus non urgentibus, quàm eos, qui illos admittunt, incidere in pœnas Concilii, & Bullæ Pii V.

Mitius tamen cum eo esset agendum, qui peccavit Superioris authoritate: nam licentia judicis etiam nulla aliquando excusat a pœna, & dolo secundum Bart. *cons. 91. num. 6. lib. 1. cum concord.* de quibus ibi per Apostill. Unde etiam hoc casu faciliùs ei concedenda esset restitutio adversus lapsum quinquennii.

37 Sed objicies. Si Summus Pontifex posset concedere hoc casu restitutionem in integrum, sequeretur ut esset in illius potestate irritum, aut validum efficere matrimonium consummatum: nam si denegaret restitutionem, matrimonium esset nullum in foro Ecclesiæ, utpotè contractum ab eo, qui ab Ecclesia habetur pro solemniter professo: si verò restitutionem concederet, matrimonium esset validum etiam in foro Ecclesiæ, ut contractum ab invalidè professo in Conventu non designato ad recipiendos novitios, ut probatum est supra *num. 9.* quod tamen videtur absurdum, cùm Ecclesia inter fideles non possit irritum facere matrimonium consummatum, aut super eo dispensare, *cap. Sunt quidam 25. quæst. 1.* juncto *cap. Unico de voto lib. 6. & cap. 2.* cum ibi notatis, *de Translat. Episcop.* Henrich. Boich. *in c. final. num. 4. de sponsa duorum*, Abbas *in cap. Ex publico n. 15. vers. Tertio quia, de convers. conjugat.* Franc. *in dict. cap. Unico in 3. notab.* Covarr. *post alios in 4. decret. 2. part. cap. 7. §. 4. num. 15.* & Cardin. Bellarm. *lib. 1. de matrim. cap. 15. & duobus seqq.*

At respondetur, matrimonium hoc casu ab Ecclesia haberi pro nullo, non quòd verè ita sit, sed quod ita præsumatur: atque ita versamur in matrimonio non vero, sed præsumpto: stant enim simul ut matrimonium ab Ecclesia habeatur pro valido, & tamen verè sit nullum coram Deo, textus sunt clari *in dict. cap. Litteras, de restit. spoliat. & cap. Inquisitioni, de sentent. excommunic.* Hæc autem præsumptio cùm inducta fuerit de jure positivo, & ex constitutione Ecclesiæ, nihil obstat quominus tolli possit per Summum Pontificem per viam dispensationis, juxta *cap. Innotuit, de elect.* seu beneficio restitutionis in integrum, juxta ea, quæ tradunt Alexand. *in leg. Si inter stipulantem, §. 1. num. 3. ff. de verb. obligat.* Ruin. *cons. 68. nu. 20. vol. 1.* Alciat. *de præsumpt. in prælud. 2. part. num. 18.* Socin. jun. *consil. 104. num. 18. vol. 3.* & Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 70. num. 1. & 2.* Exemplum desumi potest *ex cap. Is qui fidem de spons.* ubi sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per copulam subsequutam præsumptione juris, & de jure, contra quam probatio non admittitur, ut illic statuitur. Ponamus ergo Sedem Apostolicam ex justa causa indulgere sponso, ut non obstante illa præsumptione possit probare se non consensisse in sponsam affectu uxorio, idque cum legitimè probasse: certè matrimonium, quod ab Ecclesia habebatur pro valido, jam apparebit nullum, nec tamen propterea Ecclesia dicetur dispensasse super matrimonio consummato. Similiter si admitterentur testes producti ab illa muliere, quæ *in cap. Ad id quod eod. tit.* post matrimonium metu contractum per annum cum dimidio viro cohabitavit, utique metu probato, matrimonium, quod prius validum præsumebatur, esset nullum, juxta textum *in cap. Cum locum de sponsal. & cap. de illis il secondo, de desponsat. impuber.* nec tamen Ecclesia dicenda esset propterea irritum facere matrimonium, sed tantùm habilitare ad illas probationes, ex quibus posteà ipsius matrimonii nullitas resultat, ut optimè declarat Abb. *in cap. Ex parte num. 12. & 16. de restit. spoliat.* Alexand. *cons. 80. per tot. lib. 7.* & Odd. *de restit. in integrum 2. part. quæst. 60. artic. 3. num. 20.* Et quoad 38
professionem quamvis matrimonium contractum ab illa muliere, quæ finxit se profiteri, in foro Ecclesiæ sit nullum, eò quòd professio habeatur pro valida, juxta text. *in dict. cap. Quod interrogasti 27. dist.* ubi post Lap. & Archid. id not. Præpos. *num. 19.* Tamen si Sedes Apostolica admitteret illam mulierem ad probandam simulationem, & dissensum, professio post probationem hujusmodi appareret nulla, ut ibi notatur per glos. & DD. & tradit glos. *in cap. Vidua, in ver. Licet Sacramento de regul.* & consequenter matrimonium appareret validum, non quia Sedes Apostolica statueret super substantia matrimonii, sed tantùm quia tolleret obstaculum præsumptionis inductum ex constitutione Ecclesiæ, quod impediebat quominus veritas matrimonii probari posset.

QUI CLERICI VEL VOVENTES.

Innocentius III. Ulisambon. & Colimbrien. Episcopis.

CAPUT VII.

INsinuante J. nobili muliere, nostro est Apostolatui reseratum, quòd à quibusdam curialibus fuit regi Legionen. pro ipsius copula supplicatum; quod cùm ad consanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub obtestatione regia suggesserunt: ipsa verò quòd tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quòd votum emitteret castitatis: quod in manibus cujusdam de fratribus sancti Augustini fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sanè in ejusdem ordinis habitu, biennio post permansit, licèt id se invitam fecisse asserat & coactam, non tam metu regio, quàm parentum: & infrà. Tandem attendens, quòd invita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaeli publicè fuit matrimonialiter copulata: de quo quatuor sustulit filios tempore procedente: & infrà. Nos igitur attendentes, quòd in emissione voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia & perseverantia sequentis temporis penitùs profugavit, & quòd sequens conjunctio potiùs iniqua fuit, & violenter extorta: Mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, præfatam mulierem ad malè dimissum religionis habitum resumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis; & (si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam coercere.

SUMMARIUM.

1 *Votum solemne impedit, & dirimit matrimonium post contractum.*
2 *Uxor non est petenda à Principe.*
3 *Matrimonia debent esse libera.*
4 *Matrimonii libertatem impedientes excommunicantur à Concilio Tridentino, si sint domini temporales, vel Magistratus, secus si privatæ personæ.*
5 *Metus proveniens ex imperio Principis non irritat votum, vel matrimonium, & n.seqq.*
Nisi Princeps consueverit tyrannicè tractare non obtemperantes præceptis suis, n.8.
6 *Metus levis non impedit libertatem consensus.*
7 *Metus non probatur sufficienter ex dignitate adversarii, nisi aliter probetur oppressio.*
9 *Metus iustus non inducitur ex reverentia mariti, nisi processum fuerit ad minas, aut verbera.*
10 *Vovens castitatem respectu certæ regulæ approbatæ an obligetur ad omnia substantialia regulæ, & nu.seqq. usque ad num.18.*
11 *Quid si habitum suscipiat animo omnia substantialia profitendi.*
12 *Et quid si intendat se obligare ad solam continentiam.*
Et quid si de illius intentione dubitetur, n.14.
13 *Votum solemnizari respectu solius castitatis, & dirimere matrimonium post contractum, est error.*
15 *Votum castitatis solemnizatur per susceptionem, & delationem habitus etiam extra Monasterium, & n.17.*
16 *Professio irregularis quæ dicatur.*
18 *Professio fieri potest etiam in manibus privati Religiosi habentis speciale mandatum à Superiore.*
19 *Professio tacita dirimit matrimonium post contractum, etiamsi ex eo plures filii fuerint procreati.*
20 *Metus illatus tempore emissionis voti purgatur ex patientia, & perseverantia in delatione habitus regularis.*
21 *Religiosus an possit habere bona sua ad usumfructum, vel usum, aut administrationem de licentia Prælati, & dependenter ab illius voluntate.*
22 *Professionem non vitiat pactum reservationis bonorum quoad usum, vel administrationem, sed vitiatur.*
23 *Pecunia annua, quam sibi monialis reservavit in actu professionis, in quos usus per Abbatissam erogari debeat.*
24 *Ingressus in Monasterium an sit de substantia professionis, & n.seqq.usque ad n.42.*
Quid in professione tacita, n.30.
Et quid in professione expressa, n.31.
25 *Professio eius, qui sesqui mensem anni novitiatus stetit in Monasterio, & residuum anni extra illud sub obedientia Prælati, valida est, & n.38. & seqq.*
26 *Professio expressa de iure communi fieri poterat in ipsomet ingressu etiam non data perseverantia tridui.*
27 *Professio fieri debet in solitudine, & silentio.*
28 *Novitii ex Regula S. Benedicti qualiter sint probandi.*
29 *Veteranus non dicitur, sed novitius qui per annum gestavit habitum extra ordinem.*
30 *Professio tacita non inducitur ex susceptione, vel gestatione habitus regularis, nisi intra Monasterium, & Congregationem Monachorum.*
31 *Novitius qui stetit sex menses in Monasterio, & postea exivit sine licentia Abbatis, & infra triduum ad Monasterium redit, non potest validè profiteri post alios sex menses, & num.seqq. usque ad num.39.*
32 *Novitius, qui peracto probationis anno rediit ad seculum, num ad Monasterium reversus profiteri possit sine novo anno probationis.*
33 *Annus probationis debet esse continuus.*
34 *Quinquaginta, & quinquaginta non sunt centum.*
35 *Novitius, qui ternos menses in Monasterio moratus bis exivit, & reversus post alios novem menses professionem emisit, habitumque professorum octodecim menses gestavit, non obligatur ex professione expressa, sed ex tacita.*
36 *Annus probationis interrumpitur, si novitius animo transeundi ad aliam religionem duas horas in alio Conventu moratus fuerat.*
37 *Secus si animo fugiendi aliquantisper latitaverit intra claustrum.*
39 *Monachus ubivis locorum degat de licentia Abbatis fingitur degere intra claustra.*
40 *Novitius non tenetur probare omnes asperitates religionis in specie, sed satis est ut illas probet in genere.*
41 *Novitius, qui numquam ingressus est Monasterium, sed extra illud habitum regularem suscepit, post Concilium Tridentinum non potest ad professionem admitti.*
42 *Ad professionis validitatem an ex decretis Clementis VIII. requiratur, ut tam receptio ad habitum cum perseverantia annali, quam professio ipsa fiat in Conventu designato, & num. seqq. usque in finem.*
43 *Clementis VIII. decreta de Novitiis non recipiendis nisi in Conventibus designatis referuntur.*
44 *Acceptatio ad religionem facta extra Conventum designatum sine habitus traditione an sit contra decreta Clementis VIII. & n.seq.*
45 *Novitius propriè non dicitur per solam acceptationem, ante actualem habitus susceptionem.*
46 *Novitii receptio extra locum designatum ad recipiendos novitios, nomine tamen Conventus designati, an sit nulla.*

47 *Ratificans dicitur auctor facti.*
48 *Novitius receptus extra locum designatum, nomine tamen Conventus designati ad recipiendos novitios, à quo tempore incipiat annum probationis.*
49 *Professio est nulla si novitius annum probationis fecerit extra locum designatum, licet receptus fuerit, & professionem emiserit in loco designato.*
50 *Professio eius, qui fecit annum probationis in Conventu ad recipiendos novitios designato, an sit nulla si extra Conventum designatum emissa fuerit.*
51 *Quid si novitius fuerit receptus ad professionem in Conventu non designato sine admissione, & litteris testimonialibus Conventus designati.*
52 *Et quid si pravia admissione, & litteris huiusmodi.*
53 *In alternativa prohibitione sufficit alterutrum verificari ut sit locus pœnæ.*
54 *Copula requirit concursum utriusque copulati.*
55 *Novitius quid agere debeat ut recipi possit in filium Conventus ad recipiendos novitios non designati.*
56 *Verba clara non admittunt interpretationem, aut voluntatis conjecturam.*

1 *INsinuante*. Votum solemne impedit, & dirimit matri-
monium post contractum. Hoc dicit secundùm omnes;
& duas habet partes. In prima ponit facti ordinem. In se-
cunda diffiniendo committit, ibi, *Nos igitur*.
2 Nota primò ex illis verbis, *Fuit Regi Legionensi pro ipsius*
copula supplicatum. Non videri improbatum à jure pro
uxore accipienda porrigere supplicationem Principi. Sed
non est ita: & hic simpliciter narratur factum, non autem
approbatur, quia à Principe non est petenda uxor, & contra-
faciens anathematis gladio est feriendus, ut *c. Nullus* 36. qu. 2.
& de jure civili, qui super hoc rescriptum impetrat confin-
gens se habere consensum puellæ, plectitur pœna amissionis
bonorum, & deportationis, ut *l. 1. C. Si nuptia ex rescripto pe-*
3 *tantur*. Ratio est, quia libera debent esse matrimonia, *c. Cum*
locum, c. Requisivit, & cap. Gemma, supra de sponsalibus, & ita
hic firmant glos. 1. Innoc. *in princip.* Hostiens. *itidem in prin-*
cip. dicens id nimis frequenter fieri à Curialibus fortè vo-
lentibus ex divitiis mulieris aliquem pauperem militem di-
4 tare, Jo. Andr. *n. 2.* Butr. *nu. 1.* Anchar. & Præposit. ambo *in 1.*
not. glos. 1. & Doctores *in d. cap. Nullus*. Hodie hoc videtur
expressum à Concilio Tridentino *in cap. 9 sess. 25. de reform.*
matrim. ubi dicitur, Maximè nefarium esse matrimonii li-
bertatem violare, & ab eis injurias nasci, à quibus jura expe-
ctantur. Ideóque anathemate feriuntur Domini tempora-
les, & Magistratus, qui subditos suos, vel quoscumque alios
directè, vel indirectè cogunt, quominus liberè matrimonio
copulentur. Quòd quidem Decretum à S. Synodo fuit spe-
cialiter editum adversus Principes, & Magistratus sæcula-
res. Unde Sacra Congregatio ejusdem Concilii Interpres
consulta, An prohibitio *d. cap. 9.* circa matrimonii liberta-
tem comprehendat privatas personas: respondit non com-
prehendere, sed tantùm Dominos temporales, & Magistra-
tus cujusque gradus, & conditionis.
5 Secundò nota ibi, *sub obtestatione Regia*: metum prove-
nientem ex imperio Principis non tollere libertatem con-
sensus in voto, vel matrimonio, puta quia consanguinei ma-
trimonium suggerentes contestabantur mulieri dicentes:
Rex imperat nuptias nisi parueris tu, & nos exhæredatio-
nem, & indignationem Regiam perpetuò incurremus:
prout illa verba, *sub obtestatione Regia*, exponunt Hostien. *in*
princip. & Jo. Andr. *n. 2.* Vel dic, sub obtestatione, id est, adju-
ratione; nam dicebatur ei: Contrahas, alioquin Rex dabit
te alicui pauperi domicello, ut disertis verbis inquit Abbas
Antiq. *n. 1.* Et ratio est, quia coactio hujusmodi dicitur mo-
dica, seu levis, ut innuit littera ibi, *Attendentes quòd in emis-*
6 *sione voti nulla, vel modica coactio adfuisset*. Levis autem
metus libertatem consensus non impedit, *cap. Cum dilectus*,
supra quod met. caus. & notat glos. *hic in verb. Modica*. Con-
clude igitur, Regis, seu Principis imperium, si ad alia proces-
sum non fuerit, non inducere justum metum ad annullan-
dum matrimonium, vel votum: quemadmodum nec im-
perium parentum, ut hic, & in leg. *Si patre, ff. de rit. nuptiar. &*
in c. Omnes causationes 32. *quæst.* 7. c. 1. cum ibi notat. in glos.
in verb Consentit, supra de despons. impuber. & ita hic singu-
lariter tenet glos. *in verb. Metu Regio*, Hostien. *n. 2. in eod. verb.*
Joan. Andr. *n. 10.* Butr. *n. 6.* Abb. *n. 8.* Alexand. de Nævo *n. 4.* &
7 Præpos. *in 2. & 8. not.* Nec refragatur text. in leg. *penult. C.*
Quod met. caus. & in cap. Convenior 23. *quæst.* 8. Quoniam, ut
respondet Jo. Andr. *d. n. 10.* Dignitas adversarii non sufficit
ad metum probandum, ut est text. *in l. Ad invidiam, C. Quod*
met. caus. nisi aliter probetur oppressio: & sic loquuntur ju-
ra præallegata. Verumtamen si Rex consuevisset tyrannicè 8
tractare non obtemperantes suis præceptis, aut precibus,
tunc satis probaretur justus metus, ut fatetur Jo. And. Quod
dictum sequitur Petr. de Anchar. *in 3. notab.* & dicit esse sin-
gulariter notandum Abbas *d. n. 8.* & allegat Bart. idem sen-
tentem *in tractatu de Tyrannia*: Et facit quod notat idem 9
Bart. *in d. l. Ad invidiam*, ubi ait, solam reverentiam mariti
non inducere justum metum in uxore, nisi præcessenint mi-
næ, vel verbera; dicit tamen Anchar. *n. 1. in fin.* Nimiam re-
verentiam inducere justum metum, ut *l. 1. §. Quæ onerandæ*,
ff. Quarum rerum actio datur: & idem docuit Innoc. *in c.*
Causam matrimonii, de offic. Deleg. Sed tu circa hoc vide
omnino, quod scripsi *in cap. Perlatum n. 14. & 16. supr. de iis*
qui vi, metusve causa.
Tertiò nota ibi, *Votum emitteret castitatis*. Votum solius 10
continentiæ, seu castitatis, & sic alterius tantùm ex substan-
tialibus, si emittatur respectu certæ regulæ per Sedem Apo-
stolicam approbatæ, & in manibus habentis potestatem in-
corporandi religioni, solemnizari, & veram professionem
inducere, adeò ut obliget ad omnia substantialia regulæ, pro-
ut hic notant glossa secunda, Butr. & Abbas ambo *in 2. notab.*
Alex. de Nævo *in 1. notab.* Præpos. *in 3.* & alii communiter.
Sed tu in hoc articulo assumendo, & in aliquibus supplendo 11
dicta Anton. de Butr. *n. 9. post medium vers. Dic ad hoc*; sic di-
stingue. Quandoque vovens castitatem assumit habitum
certæ regulæ animo omnia substantialia profitendi: & valet
ingressus, & solemnizatum est votum quoad omnia: & hoc
planum, dummodo vovens post susceptum habitum religio-
nis per annum in probatione steterit: ad præscriptum Con-
cilii Tridentini *in c. 15. sess. 25. de regul.* Quandoque vovens
castitatem intendit se obligare ad solam continentiam, non
autem ad alia substantialia regulæ: & de hoc constat, ut quia
protestatur: & tunc si intendit esse de congregatione, seu
collegio Monachorum, non valet protestatio, & tenet in-
gressus, ut idem Butr. *notat in cap. fin. supra de condit. appos.*
Sin autem non intendat esse de Congregatione, sed seorsim 12
habitare, tunc constringitur voto castitatis, & bona retinet
quoad proprietatem, secundùm eum: quod multò clariùs
procedit post Concilium Tridentinum, ex cujus dispositio-
ne nedum votum castitatis, sed nec professio quoad tria
substantialia obligat profitentem sine susceptione habitus
intra claustra, ut dicam infra *in 1. quæst.* Quod autem subdit 13
Butr. hoc casu votum solemnizari respectu castitatis tantùm,
non autem aliorum substantialium, ita ut dirimat matrimo-
nium post contractum, est error; quia ad hoc requiritur pro-
fessio expressa, vel tacita, quæ necessariò includit tria vota
substantialia, ut est diffinitum *in c. unico, de voto lib. 6.* Quan- 14
doque verò dubitatur de mente voventis castitatem, an sci-
licet voluerit se adstringere ad reliqua substantialia: & tunc
si votum castitatis emittat in claustro, & assumpto habitu
religionis, videtur omnia emisisse, & quoad omnia solem-
nizatum est votum. Intellige si annus probationis præcesse-
rit, aliàs secus, ut in decreto Conc. Trid. *d. c. 15.* Quòd si vo-
tum emittat extra religionem, & sine habitus susceptione, li-
cèt respectu certæ regulæ habentis tria substantialia, obliga-
tur tantummodo ad continentiæ votum, quod non est sole-
mne, sed simplex, nec dirimit matrimonium post contractū,
ut *c. Consuluit, sup. eod.* neque hoc casu est locus præalleg. de-
creto Concilii Tridentini, quod nihil disposuit de voto, ut
S. Congregatio declaravit. Sed si habitum religionis assu- 15
mat, licèt extra claustrum, tunc censetur vovisse omnia sub-
stantialia; quia ut post Hostiens. formaliter inquit Petrus de
Anchar. *n. 3.* Assumptio, & delatio habitus approbatæ reli-
gionis post votum castitatis inducit professionem. Nec di-
catur: Sola susceptio habitus, qui dari profitentibus con-
suevit, professionem inducit, ut *notatur in cap. Consulti, sup.*
de regular. Ergo frustra hic ponderatur emissio voti castita- 16
tis: nam respondetur secundum Anchar. *in hoc cap.* induci
quandam professionem irregularem, videlicet ex pluri-
bus imperfectis speciebus, id est, ex voto castitatis, quod
per se non sufficit, & ex delatione habitus extra claustrum,
quod similiter non sufficit; nam secundùm Hostiens. mul-
tum operatur claustrum, congregatio, & loci stabilitas;
unde susceptio, & delatio habitus professorum extra Mona-
sterium non inducit professionem, ut dixi *in cap. Statuimus*
n. 9.

num.9.supra de regul. Quisquis ergo secundùm hæc tempora in domo propria votum castitatis emittit respectu certæ regulæ approbatæ, & habitum professionis assumit à potestatem habente, censetur professionem emittere, & obligatur
17 ad omnia substantialia, & ita procedit hæc decretalis. Dixi secundùm hæc tempora; quia hodie post Concilium Tridentinum nedum votum castitatis, sed nec expressa professio extra Monasterium emissa obligat profitentem, ut plenè dicam *infra in 1.quæst.n.26.& 41.*

18 Quartò nota ibi, *In manibus cuiusdam de Fratribus S. Augustini.* Professionem fieri posse etiam in manibus privati religiosi alicujus Monasterii, ut hìc notat Butr.n.4. Sed tu hoc intellige, dummodo talis religiosus habuerit ad hoc speciale mandatum à Superiore, & Conventu, prout intelligunt Hostiens. *in princip. in verb. Fratribus*, Jo.Andr.n.3. *in eod. verb.* Collectar.n.1. Cardinal. & Abb.ambo *in 1.notab.* & Alexand. de Nævo *in 3. not.* vel dummodo Superior, vel Conventus posteà ratum habuerit, secundùm Cardin. *in 1. opposit.* & Alexander de Nævo *ubi supra*. Aliàs enim simplex religiosus non posset obligare Monasterium, & per consequens nec profitentem Monasterio, cùm sit quasi matrimonium spirituale, arg. *l.1. §. Nauta, ff. de naut. caup. & stabul. & l.2. ff. Communia prædior. ad hoc cap. Porrectum*, & ibi dixi *in ult.notab.& c. Ad Apostolicam supra de regular.*

19 Quintò nota ibi, *De quo quatuor sustulit filios*. Tacitam professionem dirimere matrimonium post contractum etiamsi ex eo plures filii sint procreati; nam proles, & numerus liberorum non roborat matrimonium aliàs nullum, secundum Petr.de Anchar. *num.4.* Præpos. *in 9. notab.* licèt quandoque præbeat justam causam dispensandi, ut idem Anchar. *notat in cap. Cùm haberet infr.de eo, qui duxit in matrimonium.*

20 Sextò nota ibi, *Penitus profugavit*. Metum illatum tempore emissionis posteà purgari ex patientia & perseverantia in delatione habitus regularis: nam ratione temporis evanescit exceptio, quia præsumitur novus consensus, *c.Constat 1.quæst.1.c.Ad id quod supr. de sponsalib.* cum aliis hìc allegatis in gloss. *ultim.* & notat Butr. *in 8. notab.* Alex. de Nævo *num.5.* & Præpositus *in 10.notab.* & adde quod notat Innoc. *in c.Vidua, vers. Item nota*, & Hostiens. *post eum num.8. vers. Hoc autem notandum supra de regular.* ubi notabiliter decidunt, ut si novitius cum solemnitate sumpserit habitum, etiamsi per vim, vel metum, tamen, nisi cùm potuerit, illum dimiserit, ratum habuisse videatur, ut *c.Cùm virum, de regular.& cap.1. de his, quæ vi, metus caus.*& argum. *d.cap. Ad id quod de sponsal.* si autem sine solemnitate, secus allegant *c. Ut clerici de regular.* licèt subdant illam decretalem loqui quando in aliqua Ecclesia sunt tam professi, quàm non professi eundem habitum regularem portantes.

21 Ultimò nota ex illis verbis, *In domo propria cum omni substantia sua.* Religiosum posse licitè retinere bona sua ad usumfructum, vel usum, aut administrationem de licentia superioris, & dependenter ab illius voluntate: & hunc intellectum ad hanc decretalem, quem Abbas *num.5.* mirabilem dicit, tamdem approbat glos. *in verb. Ut in domo propria*, eumque recenset primo loco Innoc. *n.1.* dicens, In domo propria posse quem profiteri in manibus Episcopi, vel Abbatis, & Episcopum, vel Abbatem posse illi statuere certum locum, ubi moretur, eique dare bona sua in administrationem, neque hoc esse contra substantiam Monachatus, cùm possit esse sine proprio, & sub obedientia Superioris: licèt nullus citra Papam possit ei hoc indulgere in perpetuum, & irrevocabiliter: & hunc intellectum dicit esse communem Abbas *n.6.* quem etiam sequutus est *in cons. suo* 44. incipien. *Ad decisionem n.3.& 4.lib.2.* ubi ait hunc text. esse ad hoc singularem, quem amplius dicit irrefragabilem, Navarrus *in c.Non dicatis n.46.12. quæst.1.* Tu verò dic hodie hunc intellectum esse improbatum evidenter ex jure novissimo Concilii Tridentini *in c.2.sess.25.de regularib.* ubi disertis verbis statuitur, *Ne deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam*, & quamvis Navarrus *in Comment. d.cap. Non dicatis num.47.* cui Recentiores ferè omnes subscripserunt, opinatus fuerit Concilium ibi non prohibuisse administrationem peculii, quæ conceditur regularibus cum facultate disponendi in usus licitos ad nutum Superiorum, tamen illius opinionem esse falsam latissimè ostendi *in c. Monach. supra de statu Monachor.* ubi *à num.2.* usque ad num.13. retuli opiniones Navarri, & Recentiorum Theologorum in materia administrationis peculii; easque confutavi in terminis juris communis à *dict. num.13. usque ad num.44.* & in terminis Concilii Tridentini *ab eodem num.44.usque ad num.67.* & in terminis decretorum Clementis VIII. *à d. num.67. usque in fin.* & ad hunc text. respondi in 3. fundamento *num.28.* ibi plenè videas.

An autem pactum reservationis bonorum in actu pro- 22
fessionis valeat, necne, insignis est contentio tam inter Legistas, quàm inter Canonistas; & complures opiniones colliguntur ex dictis Innocent. *hic num.1.& 2.* & multas recensset glos. & DD. & in specie Abbas *num.7. in cap.fin. supr.de condit.apposit.* & Bart.in Auth. *Ingressi num.29.Cod.de Sacrosanct.Eccles.* Tu, quod attinet ad intellectum hujus decretalis, conclude, pactum reservationis bonorum quoad usumfructum, vel usum, aut administrationem non vitiare professionem, sed vitiari. Primam partem, videlicet hujusmodi pactum non vitiare professionem, amplectitur glos. nostra *in verb. Ut in domo propria*, quam in hoc communiter sequuntur Doctores hìc, & Bart. in d. Auth. *Ingressis num.29.* ubi firmat professionem valere, si ingrediens Monasterium bona sibi reservaverit eo pacto, ut habeat illa in administrationem, vel usum; & in dubio faciendam esse interpretationem, ut voluerit illa sibi retinere in administrationem, non autem in proprietatem, ut sic res potiùs valeat, quàm pereat: & consentit Butr.*hic num.9.* redarguens Bartolum, quòd sibi appropriaverit verba hujus glossæ ad litteram, & illius mentionem non fecerit; cùm tamen non sit verisimile ut illam non viderit. Sed revera Bart. immeritò reprehenditur: quia apertè meminit hujus glossæ, ut patet ibi, de hoc & quærit glossa, licet hoc nō firmet, *extra.qui cler.vel voven.c.final.* & ab hac opinione non reperi quemquam dissentire. Secundam verò partem, videlicet pactum reservationis bonorum in administrationem vel usum non valere, sed vitiari, pluribus tuetur hìc Butr. *num.9.* & fusiùs *in cap. final.de condition. appos.* & pro hac parte allegari possunt Jo. Andr. & Doctores omnes, *qui in d.cap.final.*& hìc tenent reservationem bonorum etiam respectu proprietatis non vitiare professionem, sive sit apposita per viam causæ, sive modi, vel conditionis resolutivæ, vel suspensivæ. Hi enim à fortiori idem sentiunt in reservatione bonorum facta non respectu proprietatis, sed respectu administrationis, vel usus: & quamvis contra Ant.de Butr.teneat Abbas *hic n.6.* sentiens reservationem administrationis etiam in pactum deductam non vitiari, sed valere: tamen Abbatis opinio hodie est reprobata à Concilio Tridentino *in d. capite secundo, sessione 25.de regularibus*, ut tetigi supra *num.22.*

Demum conclusionem nostram, videlicet hoc pactum 23
non vitiare ingressum, sed vitiari, sæpiùs probavit Sac. Congregatio ejusdem Concilii Interpres, ut scripsi *in c.Monachi, supra de statu Monachorum*, & præsertim in causa Panormitana: nam cùm quædam Monialis præter dotem Monasterio tributam sibi reservasset scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus atque indigentiis; petiit sibi fieri facultatem illa erogandi in usus prædictos. S.Congreg.censuit hanc pecuniam annuam non obstante reservatione jam quæsitam esse Monasterio; ideòque deferendam esse rectà ad manus Abbatissæ, quæ primò prospiciat necessitatibus Monialis oratricis; & quod reliquum fuerit, in usus totius Monasterii convertat.

QUÆRO. An ingressus in Monasterium sit de substan- 24
tia professionis.

Pro parte negativa videtur text. apertus hìc ubi hæc mulier votum castitatis emisit, & habitum regularem suscepit adjecto pacto, ut sibi liceret in domo propria remanere cum omni substantia sua, nec unquam ingressa est Monasterium, imò in sæculo publicè matrimonium contraxit, & prolē sustulit: & tamen Pontifex mandat eam compelli ad malè dimissum Religionis habitum resumendum, & servandum quod vovit. Ergo sine ingressu Monasterii votum fuit solemnizatum, & diremit matrimonium post contractum, ut ex hoc text.deducunt Innoc.& omnes cōcordat text.*in c.de Viduis,27.q.1.* ubi viduæ, vel puellæ, quæ similiter in domibus propriis habitū Religionis assumunt solemniter vovendo, si posteà nubant, debent suspendi à cōmunione Sacramentorū cum stupratoribus suis donec pœniteant. At idem sunt jura expressa *in c.Ex part.il 1.supr.de convers.coniug.* ubi secundū lecturam Abb. Sic. conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licèt nunquā intraverit Monasterium, si mor-

tua conjuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, & Monasterium intrare compellitur, & *in cap. Sicut nobis de regular.* ubi, *Qui professionem fecit, licet in claustro nunquam permanserit, sed in sæculo suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur*: & ita ibi est casus secundum Jo. Andr. Butr. Cardinal. Anchar. Abbas & omnes, & tenet hic Cardinalis *num.* 2. dicens locum non esse de substantia religionis, & Abbas *num.* 4. quinimò idem Abbas *in c. Porrectum, in ult. notab. num. 7. de regul.* per illum textum dicit: *Nec habitum, nec ingressum Monasterii esse de substantialibus Monachatus, sed de accidentalibus; ideoque professum compelli posse ut Monastice vivat, licet numquam intraverit Monasterium, nec habitum sumpserit.*

25 Et hanc seotentiam respectu ingressus per textum hìc videtur aliàs probasse S. Congregat. Concilii: nam proposito dubio, an valeat professio ejus, qui sesquimense anni novitiatus tantùm mansit in Monasterio, & residuo illius anni tempore de licentia & mandato Prælati, sub ejusque obedientia stetit in quadam Curia agendo gravia sui Monasterii negotia, & in fine per Procuratorem professionem emisit: Responsum est valere, præsertim *per c. Insinuante, qui Clerici vel voven.* Nec est omittendum hanc decisionem fuisse à S. Congr. editam, consulto prius D. Navarr. *qui in cons.* 31. incipien. *N. fuit electus in tit. de regular.* eamdem validis rationibus confirmat, ut patebit *infra num.* 38. *& seqq.*

In oppositum videtur textus *in c. 1. de Regular. lib. 6.* ibi: *Quod si per totum sequentem annum in Monasterio permanserit*; quæ verba non obscurè iodicant novitium debere per totum annum in Monasterio manere. Idemque insinuat Clement. *Eos, eod. tit.* io illis verbis: *Novitiorum habitum in aliqua religione portaverint*; quasi dicat, secus si extra illam, ut ibi declarat glossa *in verb. In aliqua*, idem probat textus *in c. Monasteriis 19. quæst. 3.* ubi Gregorius prohibet quoslibet recipi in Monasteriis ad conversionem, nisi biennium in conversatione compleant, id est, in commitione & consortio fratrum, & sic intra claustra: quia dignum est; ut qui communem cum aliis vitam suscipiunt, communem sentiant in legibus disciplinam, *cap. Recolentes, supra de*
26 *statu Monachorum*. Præterea jura io contrarium adducta procedunt in terminis juris communis, quando annus probationis non erat de substantia Monachatus, sed poterat illi à partibus renuntiari, & censebatur tacitè renuntiatum per professionem infra annum emissam pariter & acceptam, ut est casus *in c. Ad Apostolicam*, & ibi dixi *in ult. not. & in cap. Statuimus de regular.* Quare oil mirum si tunc temporis claustrum non erat ex substantialibus Monachatus: poterat enim quis validè profiteri sine ulla probatione in ipsomet ingressu, & erat perpetuò religioni alligatus, ut *c. Firma 20. qu. 1. & 27. qu. 1. per totam, & c. eos qui semel, 20. q. 3.* & ootat glos. *fin. in c. Ad nostram de regul.* etiam non data perseverantia tridui: quæ non requirebatur nisi ad effectum, ut quis obligaretur religioni irrevocabiliter ex susceptione habitus professorum infra probationis tempus, ut declarat glos. *ultim.* communiter recepta *in cap. Constitutionem eodem tit. lib. 6.*

At verò secus dicendum videtur post Conc. Trident. quia ad validitatem professionis in quacumque religione necessariò exigitur, ut quis post susceptum habitum steterit per annum in probatiooe, ut *in cap. 15. sess. 25. de regular.* Neque huic probationi potest amodò renuntiari etiam de communi consensu novitii; & religionis, ut probavi in prædicta decretali *Ad Apostolicam num.* 23. cùm autem probationis tempus à SS. Patribus institutum fuerit, ut novitius probet asperitates religionis, & religio mores illius, ut legitur in *d. cap. Ad Apostolicam*, consequens est, ut hæc probatio neque ex parte novitii, neque ex parte religionis fieri possit extra claustra: quandoquidem in solitudine, & silentio fieri de-
27 bet probatio, *cap. 1. & 2. 16. qu. 1. c. Cùm ad Monasterium, supra de statu Monach.* & notat glos. Magna *in cap. Beneficium, post medium vers. in contrarium lib. 6.* nec regulæ rigor in universum, aut novitii mores extra Conventum satis probari
28 possunt, *cap. Monasteriis 19. quæst. 3.* quod non obscurè colligitur ex regula S. Benedicti *cap. 58. de disciplina suscipiendorum fratrum*, ubi sic legitur: *Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus: sed sicut ait Apostolus: Probate spiritus si ex Deo sunt, Ergo si veniens perseveraverit pulsans, & illatas sibi iniurias, & difficultatem ingressus visus fuerit patienter portare, annuatur ei ingressus; & sit in cella hospitum paucis diebus: posteà autem sit in cella novitiorum, ubi meditetur, & manducet & dormiat, & senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat, & solicitus sit, si verò Deum credit, & si solicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, & ad opprobria: prædicentur ei dura, & aspera, per quæ itur ad Deum, & probetur in omni patientia.* Hæc ibi. Et ex institutis cujusque religionis, & præcipuè ex Decretis generalibus Clementis VIII. pro institutione, & educatione novitiorum plurima præscribuntur, quæ manifestum est nullatenus impleri posse, nisi intra Monasterii claustra. Unde qui moratur extra, nec religionem probat, nec probatur à religione, & consequenter non satisfacit Concilio, quod reciprocam hanc probationem requirit ad valorem professionis. Et confirmatur 29
ex eo, quod notat Bartolus *in leg. final. §. Quoties num. 3. ff. de publican.* ubi format hanc quæstionem. [Quidam portavit habitum per aonum, sed non stetit in ordine; an dicatur veteranus; & certè non; quia debet stare in Ordine;] ita concludit ibi Bart. inducens ad hoc litteram illius text. ibi: *Anno continuo in urbe.*

His in utramque partem adductis, pro solutione distin- 30
guendum arbitror, An agatur de professione tacita, an verò de expressa.

Et quidem si agatur de professione tacita, quæ scilicet inducitur ex susceptione habitus professorum, vel ex gestatione annali habitus indistincti, id est à novitiis, & professis gestari soliti ad præscriptum *c. 1. de regul. lib. 6.* cum suis concordantibus. Concludendum videtur professiooem non induci nisi habitus suscipiatur, & deferatur in Monasterio; nam habitus professionis extra Monasterium sumptus oon facit Monachum, ut *c. Statuimus de regular.* ubi hoc notat Host. *num. 2. in verb. Consuevit*, Archid. *in c. Beneficium num. 1. eod. tit. lib. 6.* & Collect. *hic in princ.* Dicens hujusmodi habitum extra religionem assumptum non solemnizare votum, oisi cùm expressè emittitur: & similiter si quis portet multo tempore habitum religionis extra Monasterium, non censetur professus, *c. Ut clerici de regul.* & notat gloss. in Clem. *Eos, in verb. In aliqua eodem tit.* & Abbas *in d. cap. Porrectum num.* 8. Et est ratio secundum eum, quia tunc cessat præsumptio tacitæ professionis; nam si vellet profiteri, intraret Monasterium: & eum sequitur totidem verbis Silvester *in verb. Religio 3. qu. 5. vers. quinto*. Neque obstat hæc Decretalis, quia hìc præter susceptionem, & gestationem habitus religionis præcessit votum castitatis, unde ex duobus imperfectis votum remaosit solemnizatum, ut tetigi supra *n.* 16. Et hanc sententiam videtur olim probasse S. Congregatio Concilii: nam Jo. Maria dum in minore ætate esset, & incumberet servitiis Urbani de Guidariis dum vixit, Abbatis, & perpetui Commendatarii Abbatiæ S. Nicolai, Ordinis S. Basilii Messanensis Diœcesis, quæ annis sexaginta in Commendam Clericis sæcularibus concedi consuevit, & in qua regularis observantia non vigebat, nec Conveotus erat, quatuor minores ordines, & successivè alios, etiam Presbyteratus ad titulum dict. Abbatiæ de licentia Commendatarii suscepit, habitumque à Monachis S. Benedicti gestari solitum, ipse per se, non autem per aliquem facultatem habentem suscepit, & hucusque gestavit. Dubitatum fuit an censeretur emisisse tacitam professionem. Fuit in Congregatione consideratum eos, qui extra Monasterium, & congregationem Monachorum deferunt habitum regularem, non ideò obligari religioni, glos. in Clem. *Eos, in verb. In aliqua de Regular.* Abbas *in cap. Ut Clerici, eodem titul.* Sed posse compelli dimittere, vel intrare; hìc autem fuit extra congregationem Monachorum, cùm in ea Abbatia, in qua mansit, nullus existat Monachus: item non potest videri professus, cùm per seipsum habitum susceperit: oportet autem professionem recipi ab eo, qui habet potestatem recipiendi, *cap. Porrectum*, ubi Abbas *num. 5. 9. & 15. de regular.*

Noluit tamen Congregatio decidere; sed rejecit ad signaturam, & voluit ore dici supradictas decisiones.

Si verò agatur de professione expressa, tunc existimo tres 31
casus esse distinguendos.

Primus casus est in novitio, qui sex menses stetit in Monasterio, ac deinde exivit sine licentia Superioris, & in sæculo tres, vel quatuor dies moratus est: demum ad Monasterium reversus post alios sex menses professionem emisit:
& in hoc casu Abb. *in cap. Ad Apostolicam num. 9. supra de* 32
regularib. dicit Barth. Brix. disputasse supradictam quæstioné, & tenuisse professionem valere: idemque tenuisse glossam *in c. Eum qui certus est, de regul. iur. lib. 6.* & Speculat. *in tit. de stat.*

stat. Monachor. in §. 1. in vers. 37. sed miror de Abbate : nam Barth. Brixien. *in sua quæst. Venereali 68.* incipien. *Aliquis intravit Monasterium*, quem refert, & sequitur glos. præalleg. format quæstionem longè diversam, videlicet, An novitius, qui è Monasterio exivit finito anno probationis, si post longum tempus ad eamdem religionem revertatur, debeat ex integro stare per alium annum in probatione : & resolvit non teneri per dictam regulam : *Eum, qui certus est, ulterius certiorari non oportet, nisi conditio persona, vel religionis sit immutata.* Quæ sententia verissima est, eamque sæpius probavit S. Congregatio Concilii, ut dixi *in cap. Ad Apostolicam num. 43. de regul.* Et locus Speculatoris videtur corruptus; quia utitur iisdem verbis, quibus utitur Brixiensis, licèt illius non faciat mentionem : unde locu verborum, Ante tempus finitum, videtur restituendum. Post tempus finitum : prout loquitur Brixiensis; Sed quidquid sit de his, quod spectat ad casum superiùs propositum; concludendum est professioné non valere, prout ipse Abbas concludit *loc. cit.* in Ordinibus Mendicantium, in quibus professio infra annum emissa non obligat religioni in specie, ut *cap. Non solum, & c. Constitutionem de Regularib. lib. 6.* Idemque ante eum tenuerunt Paulus de Eleazaris, & Jo. de Lignan. in Clem. *Eos de regularibus*, & apertè Bart. *in l. Interdum, §. Quoties num. 2. ff. de publican.* & est communis opinio, ut testatur Navarrus *d. cons. 32. vers. Tertio de regulari-*
33 *bus*. Ratio est, quia annus probationis, sine quo post Concilium Tridentinum in quacumque religione irrita est professio, debet esse continuus, ut *cap. 1. ibi, Per totum sequentem annum in Monasterio permanserit, de Regularibus lib. 6.* & tenent omnes *in d. cap. Ad Apostolicam*, generaliter enim ubi jura certi temporis mentionem faciunt, intelligi debent de tempore continuo; quia regulariter omne tempus debet esse continuum, ut notat glossa *in rubric. de divers. & temporal. præscript. circa finem, vers. Sed hic notandum*, Cardinal. in Clement. *Causam num. 12. vers. Quia regula est, ut omne tempus de elect.* & in proposito est bonus textus *in d. leg. Interdum, §. Quoties, ff. de publican.* ubi servus dicitur novitius, qui non stetit in urbe per annum continuum. Facit *l. unic.* ibi, *Ad viginti annos observatione jugi, Cod. de professor. qui in urbe Constantinopol. lib. 12.* Novitius autem, qui infra annum per aliquot dies absque licentia Prælati in sæculo moratus est, non dicitur stetisse in probatione per annum continuum, quia tempora non conjunguntur : ad quod facit optimus texus *in leg. Ubi fidejussor, ff. de solut.* per quem textum juncta glossa *in verb. Sine dena*, Bartol. ibi, *in prin-*
34 *cipio*. Format talem quæstionem : statuto civitatis Lucanensis cavetur, ut exbannitus in centum libris supra possit impunè offendi : modò quidam habebat plura banna, unum scilicet in libris quinquaginta, aliud in quadraginta, & aliud in quinquaginta, quæ simul conflata excedont centum, non autem disjuncta : quærit Bart. an possit offendi impunè : & determinat non posse, quia quinquaginta, & quinquaginta non sunt centum : aliud est enim quinquaginta, & quinquaginta, & aliud centum : sicut aliud sunt dena, & aliud viginti; ut est casus *in d. l. Ubi, fidejussor.* Ita ergo in proposito tempora probationis non conjunguntur; quia propter intermissionem diversificantur mores, & opera hominum, ut *l. Si non sortem, §. Libertus, ff. de condict. indebiti*; & certum est gravius esse religionis duritiem, & rigorem experiri per annum integrum, quàm per annum interpolatum, ut Abbas considerat in prædicta Decretali, *Ad Apostolicam*, sicut docuit experientia reos in quæstionibus posita atrocius cruciari ex tortura unius horæ continuæ, quàm dimidiæ repetitæ cum aliquo temporis intervallo, secundum ea, quæ notantur per Bart. & Doctores *in l. Unius, §. 1. ff. de quæstionibus*, & per Hippolytum de Marsil. *in l. Reperi n. 4. & seq. & n. 10. ante fin. ff. eod.* Ergo talis non perfectè re-
35 gulam expertus est. Et in hanc sententiam sæpiùs respondit S. Congreg. Concilii, & in specie cùm Michael Angelus dubitaret, An validè professus esset, cùm tres menses in Monasterio moratus inde exierit, & posteà reversus, & alios tres menses ibidem moratus; superveniente infirmitate rursus exierit, eaque liberatus, & ad Monasterium reversus post novem menses in manibus ministri professionem emiserit, habitumque professorum susceperit; quem decem, & octo menses gestavit : Sac. Congregatio censuit professionem expressam non valuisse; quia intra annum facta, nec tempora posse conjungi, sed requiri annum continuatum : inductam tamen fuisse tacitam ex lapsu anni, & gestatione habitus

Professorum per tantùm tempus. Quinimò Procuratori Ge- 36
nerali Ordinis Minimorum quærenti, An novitius, qui à Monasterio, ut aliam religionem ingrederetur, abierat, ac duas tantùm horas in alio Conventu moram traxerat, mox que facti pœnitens reversus fuerat, teneretur incipere novum annum probationis : responsum est teneri ab eo die quo rediit. Porrò ex statutis quarundam religionum hoc ipsum expressè cautum reperitur, ut in Ordine Carmelitarum; in quorum Constitutionibus *part. 1. cap. 13. de recept. & probat. novit. n. 3.* sic legitur : *Si quando evenerit quempiam ex novitiis temerè à Conventu fugam capere, ac extra Conventum in domos sæcularium se conferre, Ordinamus non posse hunc amplius ad habitum religionis, atque adeo intra Conventum recipi absque expressa licentia Prioris Generalis : cùm verò admittetur, incipiat annum probationis à die, quo iterum fuerit in religione acceptatus.* Hæc ibi. Si tamen novi- 37
tius non exivisset è Monasterio, sed animo fugiendi intra claustrum aliquantisper latitasset, non propterea annus probationis censeretur interruptus, ut ex facto respondit Navarrus *consil. 33. Puer quidam de regular.*

Secundus casus est in novitio, qui post moram alicujus 38
temporis in Monasterio, puta sesquimensis, aut duorum, vel trium mensium, de licentia, & mandato Superioris exivit, ac sub illius obedientia, & ex rationabili causa residuum anni temporis extra Monasterium mansit, & expleto anno professionem emisit. Et manifestum est hujus professionem valere, ut in declaratione S. Congregationis superiùs relata *n. 25.* Prima ratio est, quia nullo jure cavetur, ut novitius per annum integrum debeat semper, & continuè manere intra claustra, quin potiùs oppositum est cautum *in hoc cap.* & in aliis supra allegatis pro parte negativa *n. 24.* Secunda ratio, 39
quia Monachus ubivis locorum degat de licentia Abbatis, fingitur degere intra claustra, ut inquit Abbas Siculus *in cap. ex rescripto n. 5. de jurejurand.* ubi refert ita dixisse Abbatem Antiquum *in cap. Cum illorum, de sent. excomm.* & sequitur Silvestr. *in verb. Religio 3. quæst. 19. vers. Quinto*, & Navarr. *in Comm. 4. de regul. super cap. Statuimus 19. qu. 3. n. 74.* licet Abb. Antiq. explicitè hoc non dicat, sed tantummodo Monachum posse absolvi per Abbatem, etiamsi aliquem percussetit extra claustra. Tertia ratio, quia negari non potest quin Superior possit impertiri licentiam subdito suo morandi extra claustra ad tempus, & ex rationabili causa, ut concludit Abbas *in d. c. Ex rescripto num. 5. vers. Potest dici.* At absurdum esset ut novitii à Monasterio exeuntes de Abbatis licentia ad visitanda loca sacra, vel ad visendos parentes, vel cognatos suos ægrotantes, vel ad testimonium ferendum, aut ob aliam justam causam, ex hoc annum probationis interrumperent. Item enarrent Reges, & Principes, qui sunt Magni Magistri Religionum Militarium, dum milites novitios post duos, vel tres menses novitiatus frequenter mittunt ad defendenda aliqua oppida, aut ad bella contra infideles, ut ibi tempus probationis absolvant.

Quarta ratio, quia jure cautum non reperitur, ut novi- 40
tius probare debeat omnes asperitates religionis in specie; unde satis est, ut illas probet in genere degendo per annum sub obedientia Prælati : alioquin si novitius statim post susceptum habitum morbo correptus in lecto decumberet sex, vel octo, aut decem menses, elapso anno non posset validè profiteri, quod esset absurdum, *ad hoc c. Sicut nobis supra de regular. & c. Ex parte il primo supra de convers. conjugat.* Et sæpè contingit, ut novitii extra Monasterium degentes de mandato Prælati vitam ducant asperiorem, & duriorem; euntes, ac redeuntes, laborantes, & malè comedentes, quàm qui in claustro sub umbra, & benè edentes morantur, prout hæc adnotavit Navar. *in præalleg. cons. 32. de regular.*

Tertius denique & ultimus casus est in eo, qui habitum 41
regularem assumpsit extra Monasterium, nec unquam per anni circulum ingressus est claustrum. Et talis licèt jure communi inspecto quando probationis tempus erat arbitrarium, recipi posset ad professionem; tamen existimo secus dicendum esse post Concilium Tridentinum, ut dixi supra *nu. 26. & seqq.* cùm enim sit de substantia professionis, ut novitius per annum probet rigorem religionis, & rigor hujusmodi potissimùm consistat in regulæ observatione, & communi vita, victu & vestitu, ut insinuat Tridentina Synodus *in c. 1. session. 25. de regular.* utique non appareat quo pactu religioni perpetuò incorporari possit is, qui nunquam fuit in Monasterio. Accipe exemplū in religione Carthusiana, quæ ob strictiorem clausuram est omnium religionū arctissima,

ut in Extravagant. 1. *de Regul. Inter communes*, & finge aliquem suscepisse habitum hujus Ordinis, sed nunquam intrasse clausuram Monasterii, quomodo hic dici poterit stetisse in probatione, qui præcipuam religionis asperitatem expertus non est? Profectò ut talis teneretur in quodam veluti perpetuò carcere vitam ducere inexpertus, & improbatus, valdè absonum esset, & contra statuta Patrum, qui probationis tempus instituerunt in subsidium fragilitatis humanæ, ut legitur *in dict. cap. Ad Apostolicam de Regular. & in cap. Non solum eod. tit. lib. 6. ad hoc cap. Monasteris 19. quæst. 3.* ubi dicitur esse nimis grave improbatos Monasteriis applicare.

Quod multò clariùs hodie procedit in Italia, & Insulis adjacentibus, quoniam ex supracitatis decretis Clementis VIII. ad novitiorum receptionem, institutionem, & professionem spectantibus in Bullar. *tom. 3. pag.* 130. irritæ decernuntur novitiorum receptiones ad habitum, & professionem extra Conventus designatos, ut latiùs patebit in quæstione proximè sequenti.

42 Successivè igitur QUÆRO, Positis decretis Clementis VIII. de novitiis ad habitum regularem, & professionem non admittendis nisi in Conventibus ad id per S. Apostolicam designatis. An ad professionis validitatem requiratur ut tam receptio ad habitum regularem cum perseverantia annali, quàm professio fiat in Conventu, ut supra designato ad recipiendos novitios.

43 Verba primi decreti editi die 12. Martii 1596. sic se habent: *præcipimus omnibus Generalibus, &c. ut de cætero neminem sub quovis prætextu, aut colore ad habitum regularem admittant, nisi in Conventibus authoritate nostra designandis. Insuper sancimus, ut quoad huiusmodi Conventus per Nos deputati non fuerint, Superiores ad receptionem quorumcumque novitiorum sive ad habitum, sive ad professionem omnino abstineant*, & infra: *Receptiones vero, & professiones quaslibet eorum, qui contra huiusmodi decretum admissi fuerint, nullas, & irritas esse ex nunc decernimus.*

Verba autem secundi Decreti editi die 20. Iunii 1599. sunt infrascripta. *Sanctissimus cùm distinctè prohibuerit, ne quis ad suscipiendum habitum religionis admitteretur, profiteretur ve quousque Monasteria, & Conventus aliquot destinarentur: quia tamen non obstante tali prohibitione cognovit nonnullos prætextu licentiarum receptos, & admissos fuisse: nunc denuo præcipit, ne quemquam nisi per litteras in forma Brevis ad habitum regularem suscipiendum nisi in Conventibus designandis recipere, aut receptos ad professionem admittere ullo modo audeant: quinimo receptos contra primam prohibitionem etiamsi imperfectum habitum, aut sine capucio gerant, omnino eiicere debeant*, & infrà, *Receptiones verò & professiones quaslibet eorum, qui contra huiusmodi decretum admissi fuerint, nullas & irritas esse ad quemcumque effectum ex nunc decernit, & declarat.*

44 His positis, pro clariori quæstionis solutione quatuor casus videntur distinguendi.

Primus est; cùm quis acceptatur ad religionem extra Conventum ad recipiendos novitios designatum, non tamen ibidem induitur habitu regulari, sed ad locum ut supra designatum transmittitur, ibique habitum suscipit, annum probationis agit, ac profitetur. Et hic primus casus est satis clarus, sive decretorum verba, sive mentem consideremus: verè enim, & in effectu talis dicitur receptus ad habitum in Conventu designato, ibique absolvit novitiatum, & professionem emittit, quod est secundum verba, & mentem Clementis in utroque decreto, ut clarius etiam patebit ex dicendis in casu sequenti, & acceptatio præcedens dicitur potiùs destinatio, quàm actualis receptio,
45 seu admissio ad habitum regularem: quæquidem destinatio non facit eum novitium, vel personam Ecclesiasticam, aut religiosam ante actualem susceptionem habitus regularis, argum. *l. fugitivus, ff. de verborum signif.* notat Innoc. *in c. Porrectum num. 3. vers. Nec sunt ista persona de foro Ecclesiæ de regul.* & colligitur ex Tridentini Concilii decreto *cap. 15. session. 25. de regular.* ponderando verba illa, *post susceptum habitum in probatione steterit*, ut deduxi latius *in cap. Quia ingredientibus num. 7. supra de testament.* Sed & jura inducentia tacitam professionem considerant annalem habitus delationem non simplicem destinationem, ut *in c. Significatum supra de regular. & c. 1. eodem in 6.* & in Clem. *Eos, eodem tit.* ideòque Sac. Congregatio Concilii declaravit decretum *cap. 16. session. 25. de regular.* qua parte præscribit formam servandam in renuntiationibus novitiorum, non comprehendere renuntiationes factas ante ingressum, hoc est, ante habitus susceptionem etiam ingressus contemplatione. Et hunc primum casum S. Congregationis regularium semper habuit pro indubitato.

Secundus casus est, cùm quis à Superioribus Religionis 46
ad habitum recipitur, & re ipsa induitur in Conventu ad recipiendos novitios non designato, non tamen recipitur pro eodem Conventu, sed pro alio, ut præfertur designato, ad quem posteà transmittitur, ibique peracto probationis anno professionem emittit. Et hoc secundo casu quamvis verba utriusque decreti videantur primo intuitu obstare validitati professionis, cùm negari non possit, quin novitius primò admissus fuerit ad habitum extra locum designatum; tamen verius videtur ex hoc capite professionem non esse nullam: nam verba illa, *Ad habitum regularem non admittatur*, atque illa: *Non audeant ad habitum suscipiendum recipere*, intelligenda sunt cum effectu, argum. *cap. Relato, de Cleric. non resident. cap. Aut verba de pœnit. distinct. 1.* glos. in Extravagant. *Suscepti, in verb. Cum effectu, ne sed. vacant.* Feder. de Sen. *cons. 10. casus talis est in fin.* Hic autem Novitius inspecto effectu dicitur admissus, & receptus in loco designato, ubi per annum integrum probat austeritatem religionis, & religio mores illius, juxta textum *in cap. Ad Apostolicam, de regularib.* & ubi posteà ad solemnem professionem admittitur, aut è Monasterio eijcitur, ad præscriptum *d. cap. 16. vers. Finito, session. 25. de regular.* quamvis enim indutus fuerit habitu regulari in Conventu non designato, non tamen fuit receptus, ut esset novitius ejusdem Conventus, sed alterius designati, pro quo, & cujus nomine fuit receptus: attenditur enim cujus nomine, & contemplatione actus fuerit principaliter gestus, *cap. Requisisti*, ubi glos. & Doctores not. *ff. de testament. l. Filius, Cod. si adversus rem iudic. l. Si quis domum, §. penult. in fin. ff. Locat. l. Sed si plures, §. In arrogato*, ubi gloss. dat concordant. *ff. de vulgar. & pupillar.* quod absolutè procedit sequuta ratificatione illius Conventus, cujus nomine ad habitum admissus fuit, *cap. Cum virum*, ibi, *Præsertim si ratihabitione sequuta, quod ante a gestum fuerat, roboratur, & cap. Significatum de regular. cap. 1. eodem lib. 6. & cap. 1. supra quod met. caus.* Monachi enim receptio quemadmodum fieri potest Superiore mandante, ita & posteà ratificante, ut notat Innocent. *in cap. Porrectum num. 4.* & Hostien. post eum *num. 13. in ver. Et recipitur de regul.* & ex communi regula paria sunt consensisse ab initio, vel ratum habere post factum, *cap. Salonitana 16. quæst. 1. cap. fin. de his quæ fiunt a Prælat. sine cons. cap. Cum nos, cap. Cura, & cap. Suggestum de Iurepatr. cum similibus.* Imò ratificans dicitur auctor facti, *l. In summa*, 47
§. Cassius, & ibi Bald. *ff. de aqu. plu. arcen.* & ideò perinde est ac si a principio fecisset, *leg. Cum fundus, §. Servum*, & ibi Decius *in 3. notab. ff. Si cert. pet.* Bald. *cons. 379. col. 2. n. 6. in fin. vers. Et quod fit lib. 1.* Oldrad. *cons. 326. num. 17. vers. Nec obstat.*

Accedit, quòd cùm novitius ubi primò est receptus, non esset perseveraturus, receptio illa momentanea non videtur attendenda ad professionis nullitatem inducendam; quia receptio, de qua decreta Clementis loquuntur, non solùm cum effectu intelligenda est, sed etiam cum effectu durabili, arg. *cap. Ad nostram*, ibi, *Statim pœnituit quod habitum induisset*, ubi id notat glos. *de regular. & in cap. Constat, in ver. Statim 1. quæst. 1.* Roman. *cons. 326. num. 4. vers. 1.* & Abb. *cons. 69. per totum lib. 1.* Et cùm versemur in materia pœnali ob pœnam privationis officiorum, utriusque vocis, & inhabilitatis ex decretis Clementis impositam Superioribus recipientibus novitios extra Conventus designatos, factum non dicitur quod factum non durat, *cap. Nam & ego, de verb. significat.* Abb. *d. cons. 69. col. 1. in fin.* ac demum cùm receptio in loco non designato de jure non fuerit sortita effectum, non præstat impedimentum, quominus in Conventu designato novitius recipi valeat, *cap. Non præstat de regular. iur. lib. 6.* per quem textum Navarr. *cons. 28. num. 3. de regul.* respondit professum nulliter infra annum probationis non egere nova receptione capitulari, sed satis esse ut perseveret, & post annum profiteatur, quia illa prius facta nullius penitus est effectus, ideòque nec prodest, nec nocet, ut ibi per eum.

Et eò magis quòd Conventui designato per receptionem novitii nulla fit injuria, cùm sit in potestate Capituli

Con-

Conventualis, vel alterius, ad quem spectat, illum non admittere, imò etiam admissum infra annum probationis expellere, si eum religioni aptum non judicaverit, *d.c. Ad Apostolicam, & c.Consulti, & c.Statuimus, de Regular. cap. Non solùm, & cap. Constitutionem eod. tit. lib.6.* & Concilium Tridentinum *d.c.16.sess.25. de regular.*

48 Quod tamen ita temperandum est, ut annus probationis non computetur à tempore suscepti habitus extra Conventum designatum, cùm quoad hoc receptio illa sit nulla, & contra verba, & mentem Clementis; sed solùm à tempore receptionis, & actualis ingressus in Monasterium designatum: Ita colligitur ex glos. *in cap. Significatum, in verb. Ratam habuerit de Regularib.* ubi signans contrarium, quòd receptio, seu professio ab initio nulla per ratihabitionem convalescat, ut *cap. De illis, il secondo de desponsat. impuber.* solvit dicens, valere, ut ex nunc, non ut ex tunc, *leg. Observare in fin. ff. de officio proconsul.* & eam glos. sequuntur ibi, communiter Doctores: idemque censent Innocen. Hostien. Jo. Andr. Anchar. Abbas, & alii communiter *in cap. Consulti, & in cap. Quidam de convers. conjugat.* Quod diligenter observandum est à Superioribus regularibus: nam cùm annus Novitiatus debeat esse consummatus in totum, *cap. Ad nostram,* juncta glos. *in ver. Ante consummationem de reg.* & ex sententia Sac. Congregationis Coneilii eurrat de momento ad momentum: si computatio fieret à tempore receptionis ad habitum extra Monasterium designatum, annus non esset integer, atque professio irrita esset ex decreto *d. cap. 15. sess. 25. de regular.*

49 Tertius casus est, cùm novitius admittitur quidem ad habitum regularem in Conventu designato, ibique inducitur, sed deinde transmittitur ad agendum annum probationis extra locum designatum, & posteà redit ad primum Conventum, & in eo profitetur: & certum est professionem esse nullam; quia decreta Clementis ad professionis validitatem copulativè requirunt, ut tam receptio ad habitum regularem, quàm professio fiant in Conventu pro novitiatu designato, ut latiùs dicetur inferiùs *in 4. casu.* Dum autem requirunt ut receptio ad habitum fiat in Conventu designato, hoc intelligendum est de receptione cum effectu durabili, & perseverantia annali, ut *cap. Ad nostram,* & ibi glos. *in ver. Statim de regular.* cum aliis superiùs adductis in 2. casu: non enim dicitur venisse qui non stetit, *cap. Si quis autem 18. dist. cap. 11. Si postquam,* & ibi glos. *in ver. Mente, & cap. Cupientes, §. Si per viginti,* ubi glos. *in ver. Compareant de elect. in 6.* facit text. *in l. Si pro patre,* ibi. *Versum autem sic accipimus ut versum duret, ff. de in rem verso.* Quibus accedit, quod finis Clementis fuit, ut novitii probarentur in Conventibus strictioris observantiæ, atque ibi probati & idonei reperti ad professionem admitterentur, aut è Monasterio ejicerentur ad præscriptum Tridentini Concilii *d. cap. 15. & c.16. vers. Finito tempore novitiatus, sess. 25. de regular.* Ideòque dum locutus est de receptione, & admissione, censendus est intellexisse de effectuali, & cum annali perseverantia; aliàs enim admissio illa esset inanis & frustratoria, & lex esset imposita verbis, non rebus contra regul. *cap. Commissa, §. Porro, de elect. lib.6.* & in simili casu scripsit Lapus *allegat. 4. num. 7.*

Præctereà dum decreta exprimunt duo extrema, nempe receptionem ad habitum, & professionem, censentur includere etiam medium, id est annum probationis, *cap. Quia sunt culpa 28. dist. cap. Inter dilectos, vers. Cùm primum de fid. instrum.* glos. *fin. in cap. in die de consecrat. dist. 5.* Bart. *in l. Celsus num. 21. ff. de usucap.* Federic. de Sen. *cons. 61. num. 2. vers. Sed ad hoc respondeo,* latissimè Alciatus *de præsumpt. in reg. 3. quæst. 22.*

Ac demum novitius ibi profiteri debet, & à Capitulo illius Conventus admitti, ubi illius mores cogniti, & probati fuerunt, *cap. Gonsaldus 17. quæst. 2. d. cap. Ad Apostolicam cap. Statuimus, & cap. Consulti de Regul. cap. Non solùm, & cap. Constitutionem, eodem tit. lib. 6.* Unde parum refert ad professionis validitatem, ut novitius profiteatur in Conventu designato, nisi ibi per annum in probatione steterit. Nec refert, quòd haberi possit notitia morum per attestationem Superioris illius Conventus, ubi fuit Novitius: siquidem per hoc non satisfit intentioni Clementis: esset enim in facultate Conventus non designati admittere novitios ad professionem, aut illos repellere concedendo, vel denegando litteras testimoniales contra rationem in prædictis decretis expressam. Ex mente igitur Clementis, ut Novitius admitti possit ad professionem, requiritur notitia experimentalis illius Conventus, qui debet eum ad professionem admittere, non autem per relationem alterius: & hunc casum S. Congregatio regularium similiter habuit pro claro. Quod apertè etiam constat ex litteris in forma Brevis S. D. N. Urbani VIII. sub die 2. Aprilis 1632. in quibus dicuntur invalidæ professiones eorum, qui annum probationis non fecerunt in Conventibus ad recipiendos Novitios designatis, & propterea præcipitur Ordinariis locorum, & Superioribus regularibus, ut sic professos ad professionem denuò emittendam admittant absque novo probationis anno.

Ultimus casus est, cùm Novitius actualiter recipitur ad 50
habitum in Conventu designato, ibique perseverat per
annum in probatione; sed posteà mittitur ad professionem
emittendam extra locum designatum, & tunc si mittatur 51
absque admissione, ac litteris testimonialibus Conventus,
ubi fecit annum novitiatus, absolutum videtur professioné
esse nullam, cùm in Monasterio deputato emissa non fuerit;
ut requirunt verba expressa, & ratio utriusque decreti. Nam
probatio Novitii per annum in loco designato nihil prodesser,
si absque consensu Capituli ejusdem loci esset in facultate
Capituli cujusque Conventus laxioris observantiæ illum
admittere ad professionem. Deest ergo hoc casu unum ex
duobus substantialibus requisitis ex decretis Clementis ad
professionis validitatem, nempe ut professio emissa fuerit in
Conventu ad recipiendos Novitios designato. Sin autem 52
Novitius expleto anno probationis in loco designato, ibidem
à Capitulo Conventuali judicetur habilis ad professionem
emittendam, & posteà cum litteris attestationis hujusmodi
transmittatur ad alium Conventum non deputatum,
ibique profiteatur ut sit filius illius, res videtur magis dubia;
quia Novitius verè probatur in loco, ubi viget regularis disciplina,
& ibi admittitur ad professionem emittendam, licèt
illam posteà alibi actualiter emittat. Cæterùm obstant utriusque
decreti verba, quæ in probibitione loquuntur alternativè,
ut ibi, *A receptione quorumcumque Novitiorum sive ad
habitum, sive ad professionem omninò abstineant,* & ibi, *Ne quis
ad suscipiendum habitum religionis admitteretur, profitereturve,*
ac demum ibi, *Ne ad habitū regularem suscipiendum nisi
in Conventibus designandis recipere, aut receptos ad professioné
admittere ullo modo audeant.* In prohibitione autem alterna- 53
tiva sufficit alterutrum verificari, ut sit locus pœnæ, *leg. Si
quis ita stipulatus in fine, ff. de verborum obligat.* & notat Dynus
in regula *In alternativis, vers. Ad secundam partem
oppono de regula iuris lib.6.* dixi in capite *Inter cæteras num.
10. supra de rescript.* maximè ponderatis verbis, *quorumcumque
Novitiorum, omninò, & ullo modo,* quæ cùm
sint universalia, & geminata, ostendunt magis enixam
voluntatem conditoris obligandi in quocumque casu ex
prohibitis, per ea, quæ plenè scripsit Cravetta *consil. 294.
Verba transactionis num. 1. & seqq.* In clausula verò irritante
eadem decreta loquuntur copulativè, ut ibi, *Receptio- 54
nes verò, & professiones quaslibet,* atque ita irritant non solùm
receptionem ad habitum extra locum designatum, sed
etiam professionem ibi emissam, ita ut satis non sit ut aliquis
receptus fuerit in loco designato, nisi etiam ibi profiteatur.
Hæc enim est natura copulæ, *leg. Si hæredibus, ff. de condition.
instit. d. l. Si quis ita stipulatus, ff. de verb. obligat. cap.
Ex parte supra de rescript.* glos. in Extravagant. *Suscepti, in
verb. Taxata de elect.* quo loco similiter expendenda est dictio
universalis repetita, *quaslibet, & quoscumque,* de
quibus per Roman. *cons. 31. Visis his num. 2.* & Cravettam
loc. cit. Negari autem non potest quin hoc loco novitius,
quamvis receptus, & probatus in loco designato, ibique
ad professionem habilis judicatus fuerit, tamen extra
illum posteà professionem emiserit: aliud enim est habilem
judicare ad professionem faciendam; aliud realem professionem
recipere, & religioni incorporare celebrando contractum
ultrò citròque obligatorium, qualis dicitur solemnis
professio, *cap. Porrectum,* ubi notatur, *de regul.* Host.
Joan. Andr. & DD. *in cap. Ad Apostolicam eodem titul.*
Navarr. *cons. 26. in princ. eodem titul.* quippe votum non
solemnizatur per admissionem ad professionem, sed per
professionem ipsam tacitam, vel expressam, ut *in cap. Unic.
de voto lib. 6.* Quamobrem hoc casu novitius post annum 55
probationis expletum in loco designato cum attestatione
Capituli Conventualis mitti poterit ad Conventum, ubi
recipiendus sit in filium, aut certè ejusdem Conven-

tus consensus, & acceptatio in filium per litteras requiri poterit juxta Constitutiones, atque consuetudioes cujusque religionis, ac deinde obtenta hujusmodi acceptatione, novitius in primo Monasterio sui oovitiatus debebit
56 actualem professionem emittere : nam cùm verba decretorum Clementis sint clara, non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam, *l. Licet Imperator, ff. de legat.* 1. glos. magna *in cap. Quod interrogasti in fin.* 27. *dist.* Abb. *cons.* 97. *n.* 1. *vers. Et primo quia lib.* 2. Socin. *cons.* 13. *num.* 38. *lib.* 1.

DE CONJUGIO SERVORUM.

Innocentius III. H. Episcopo.

CAPUT IV.

AD nostram noveris audientiam pervenisse, quòd G. presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis legatus R. militem, à muliere quadam, propter conditionis separavit errorem. Ideòque mandamus, quatenus si constiterit, quòd miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quòd postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eamdem, propter quod per Cardinalem eumdem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia, liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium separatur, si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scivit, non consensit, & cum alia contrahere potest.*
Is tamen, qui decipit, non potest divertere invite libero, sed cogitur ab Ecclesia stare matrimonio, n. 7.
2 *Legatus in Provincia sua potest causas matrimoniales cognoscere, ac diffinire.*
3 *Et quid post Concilium Tridentinum.*
4 *Error cõditionis dirimit matrimonium iam contractum.*
Procedit si error sit conditionis deterioris, n. 6. & 13.
Secus si sit conditionis melioris, n. 8.
Et quid in errore qualitatis persona, n. 11.
5 *Erranti nullus est consensus.*
Declaratur, n. 8. & seq.
9 *Error est unum pro alio putare.*
12 *Ratificatio actus nulli non inducitur sine scientia nullitatis.*
13 *Procedit si nullitas cognita verisimiliter retraxisset ab actu gerendo; aliàs secus.*
14 *Subreptio non inducitur ex taciturnitate eorum, quæ non retraxissent Principem à gratia concedenda.*
15 *Matrimonium nullum, data notitia nullitatis, ratificatur per supervenientem consensum facto, vel verbis expressum.*
16 *Copula carnalis inducit consensum coniugalem, licet nullum verbum proferatur, si aliquis tractatus præcesserit: alias secus, n. 18.*
Et quid post Concilium Tridentinum. n. 19.
17 *Verba in matrimonio non sunt necessaria præcisè, etiam quantum ad hoc, ut Ecclesia de matrimonio contracto certificetur.*

1 AD *nostram*. Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scivit non consensit, separatur matrimonium; & cum alia contrahere poterit. Hoc dicit secundùm Joan. Andr. cum quo cæteri concordaot. Secunda pars ibi, *Ideòque*.
2 Nota primò ex principio litteræ; Legatum Sedis Apostolicæ in provincia sibi decreta posse cognoscere, ac diffinire causas matrimoniales, & io casibus à jure permissis matrimonium separare, Host. *hic in princip. in verb. Militem*, Jo. Andr. *num.* 2. & Abb. *in primo not.* qui subdit hoc facere ad limitationem, *cap. Accedentibus de excess. Prælator.* ubi dicitur
3 esse dignitatis Episcopalis causas matrimoniales audire. Sed hodie causæ omnes fori Ecclesiastici, & præsertim matrimoniales, & criminales, in prima instantia coram Ordinariis locorum sunt cognoscendæ, ac terminandæ, nec Legati etiam de latere quarumcumque facultatum vigore possint in prædictis causis Episcopos impedire, aut aliquo modo jurisdictionem iis præripere; alias eorum processus nullius momenti sunt, & ad damni satisfactionem partibus illati tenentur, ot statuitur decreto Concilii Tridentini *cap.* 20. §. *Legati quoque sess.* 24. unde nisi speciali facultate post Concilium sint muniti, in prædictis causis oullatenus se ingerere possunt.
Secundò nota ibi, *Separavit*. Errorem conditionis diri- 4
mere matrimonium jam contractum, ac proinde ab Ecclesia esse separandum, concordat *c. Proposuit, supra eodem, & c.*
Si quis ignorans 29. *quæst.* 2. & merito, quia erraotis nullus est 5
consensus, *c. Si quis ancillam*, §. *His ita* 29. *quæst.* 1. & *l. Non idcircò, C. de iur. & fact. ignor.* imò nil magis contrarium consensui, quàm error, *l. Si per errorem, ff. de iurisdict. omn. iudic.* & notat glos. 1. hic, & communiter Doctores.
Advertte tamen, quia oon omnis error vitiat matrimo- 6
oium, unde pro pleniori doctrina sic distingue secundùm Ant. de Butr. *hic num.* 5. Quidam est error conditionis deterioris, per quem scilicet fit deterior errantis conditio, ut quia credidit eam liberã, cùm esset ancilla, & hic error vitiat, ut *in hoc c. & in c. Proposuit, supra eodem, & in c. Si quis ignorans* 29.
qu. 2. Si tamen ancilla velit invito ingenuo divertere, cogen- 7
da est ab Ecclesia stare matrimooio: & idem in casu controverso; nam qui decipit, compellitur, ut notatur *in c. 1. de eo, qui duxit in matrimon.* & hic per Butr. *in fin.* Anchar. *n.* 4. *vers. Quærit glos.* Abb. & Alex. de Nævo *in fin.* Navarr. *in*
Manual. c. 22. *n.* 33. Quidam est error conditionis melioris, 8
veluti cùm quis contrahit cum libera, quam credidit esse
ancillam. Hic quidem errat, quia error nihil aliud est, quàm 9
unum pro alio putare, *c. In quibus* 22. *qu.* 2. *cap. Quamvis* 28. *distinct.* & tameo nemo dixerit ex hujusmodi errore matrimonium vitiari, quia si scivisset eam liberam, verisimilius contraxisset, cùm per hoc errantis melior fiet conditio, nec respectu suæ conditionis dicatur deceptus: ita notabiliter distinguit Goffredus *in Summ. huius tit.* §. *Item quid si servus*, Host. *hic n.* 1. Jo. Andr. *n.* 2. *in ver. Conditionis*, Butr. *n.* 5. *vers. Obstat primò*, & alii communiter, & consentit D. Thom. *in* 1. 2. *qu.* 6. *art.* 8. ut scripsi plenius *in c. Significatum*, *à n.* 21. *usque ad n.* 27. *de regular.* ubi per hanc doctrinam tenui contra Doctores modernos, professionem tacitam induci per delationem annalem habitus indistincti, noo obstante errore, seu
ignorantia nullitatis expressè, *à n.* 1. *usque ad n.* 49. Quidam 10
est error qualitatis paris conditionis, ut quia credit eam servam Ecclesiæ, & est serva privati: & hic error oon impedit matrimonium, quia sufficit ut hoc non sit jure scriptum.
Quidam denique est error qualitatis personæ, ut si ducat 11
pauperem, quam putabat locupletem; aut corruptam, quam putabat virginem: & hic error similiter matrimoninm non dirimit, quia oon evacuat consensum, ut 29. *qu.* 1. §. *Ad hæc non omnis error*, Jo. Andr. & Butr. *locis cit.* & oemo discrepat.
Tertiò nota ibi, *Postquam intellexit conditionem ipsius*. Ad 12
inducendam ratificationem actus nulli necessariò requiri, ut ratificans sciat, & intelligat illius nullitatem; non enim potest haberi ratum quod ignoratur, *leg. Mater, ff. de inoffic. testam.* cùm substantia ratihabitionis sit scientia, Bald. *cons.* 176. *Præmittendum, vers. Item quia non apparet lib.* 2. ideòque ignorans actum, quem ratificat, nihil agit, *leg. Qui enim in princip. ff. Rem ratam habere*, Cardin. *cons.* 44. *Quod ratificatio num.* 4. & *seq.* nam ut inquit Hostiens. *hic num.* 3. *post glos.*

gloss.ult. Antiquus consensus, & primus, qui nullus fuit, adhuc præsumitur perdurare, arg. cap. Maiores, §. final. suprà de baptis. l. Sed si manente, ff. de precar. l. Si cum dies, in princ. & l. Labeo, §. penult. ff. de arbitr. & l. 1. §. Adiicit, ff. de verbor.
13 obligat. Sed ut dixi in præcedenti notab. num. 6. hoc intelligas procedere quando nullitas, si fuisset cognita, verisimiliter retraxisset ab actu gerendo, eò quòd alioquin fieret deterior errantis conditio: aliàs secus, ut pleniùs notavi in d. c.
14 Significatum à num. 22. & num. 41. de regular. Et est simile in subreptione, quæ non inducitur ex taciturnitate eorum, quorum notitia non retraxisset Principem à gratia concedenda, cap. Super litteris, cum ibi plenè notatis per Doctores, maximè per Felin. num. 8. suprà de rescript. Cassad. decis. 12. num. 14. de præbend. Rota recent. decis. 222. num. 25. par. 7. cum concordant.
15 Ultimò nota ibi, *Nec facto, nec verbo consenserint*. Matrimonium ab initio nullum ob conditionis errorem, data certificatione conditionis servilis, ratificari per supervenientem consensum facto, vel verbis expressum: & dic, facto, id est, per copulam subsequentem, gloss. ultim.
16 hic, & Joan. Andr. num. 4. nam ipso facto consentit ille, qui cognoscit carnaliter, etsi nullum verbum dicat, ut hic, & in cap. Proposuit, suprà eodem, secundùm Host. hic num. 3. & ita est hic textus apertus, quòd verba in matrimonio non 17
sunt necessaria præcisè etiam quantum ad hoc, ut de matrimonio contracto Ecclesia certificatur, sed satis est consensum exprimere facto ipso, vel signis æquipollentibus, prout hic notat Hostiens. num. 2. in fin. dicens: nota expressum jus, quòd verba non sunt de substantia matrimonii, etiam quantum ad Ecclesiam, nec obstat textus in cap. Tuæ fraternitati, suprà de sponsal. ubi quantum ad Ecclesiam verba dicuntur esse necessaria. Nam responde, ut ibi dixi in 5. lectura à num. 22. usque ad num. 36. maximè num. 23. Fateor 18
tamen cum Hostiens. hic num. 3. in ver. Consenserit, & Joan. Andr. num. 7. Ex sola copula carnali conjugalem consensum non probari, nisi aliquis tractatus præcesserit, ut l. Nuptias, ff. de regul. iur. Ratio, quia copula est signum æquivocum, 19
cùm possit esse tam affectu conjugali, quàm fornicario: sed Ecclesia ad excludendum delictum præsumit consensum conjugalem ubi præcessit tractatus, vel sponsalia de futuro, ut hic, & in cap. Veniens, il secondo, & cap. Is quidem, suprà de sponsal. & observat Covarr. in Epitom. de sponsal. part. 1. cap. 4. §. 1. num. 1. Hodie tamen hæc cessant, quia in matri- 20
monio contrahendo servari debet forma à Concilio Tridentino præscripta in cap. 1. sess. 24. de reform. matrim. ut plenè scripsi in d. c. Is qui fidem num. 8.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Alexander III. Salernitano Archiepiscopo.

CAPUT I.

UTrùm autem filii (aut filiæ) ante vel post compaternitatem geniti, possint adinvicem copulari, Canones secundùm diversorum locorum consuetudines contrarii inveniuntur. Et licèt primus Canon exinde editus, natos post compaternitatem adinvicem copulari prohibeat; alter tamen Canon posterius editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, ut sive ante sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint conjungi, excepta illa persona dumtaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Unde nobis videtur, ut secundùm posteriorem Canonem debeat observari: Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur.

SUMMARIUM.

1 *Filii duorum compatrum, nisi consuetudo repugnet, licitè contrahunt, si per eorum neutrum deventum est ad compaternitatem.*
Cognationis spiritualis impedimenta restricta sunt ad terminos Concilii Tridentini, cui non est derogatum per regulam Pii V. ibidem, vers. Hodie.
2 *Consuetudo, qua mulier gestans puerum usque ad ianuam Ecclesiæ, habetur pro commatre, licet eum non tangat in actu baptismatis, an impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, & num. seqq. usque in fin.*
3 *Cognatio spiritualis non contrahitur per eum, qui in actu baptismi nullum præstet ministerium.*
4 *Consuetudo potest inducere novum impedimentum matrimoniis contrahendis.*
5 *Consuetudo potest limitare, augere, & interpretari ius divinum.*
Consuetudo inducens cognationem spiritualem, quæ tantùm impediat matrimonium contrahendum, non est sublata à Concilio Tridentino, ibidem.
6 *Impedimentum cognationis spiritualis ex consuetudine inductum, non dirimit matrimonium posteà contractum.*
7 *Contrahentes matrimonium contra consuetudinem possunt tantùm separari ad pœnitentiam peragendam, vel ad tempus.*
8 *Intellectus cap.* Super eo, infrà eodem.
9 *Consuetudo inducens impedimentum dirimens ita demum valet, si sit à Sede Apostolica specialiter approbata.*
10 *Consuetudo inhabilitans ad contrahendum si habeat contrarium iuris veteris, & ex eius observantia oriatur scandalum, an valeat, & seqq.*
12 *Opinio Sanchez quod consuetudo, & lex sæcularis possit reddere inhabiles ad matrimonium contrahendum, reprobatur.*
13 *Consuetudo derogat iuri positivo si sit rationabilis, & legitimè præscripta.*
14 *Consuetudo irrationabilis dicitur, quæ reprobatur à sacris Canonibus, aut iuri divino adversatur.*
15 *Intellectus cap. 1.* de sponsal.
16 *Consuetudo inhabilitans ad matrimonium contrahendum, cùm sit contra ius divinum, nullo unquam tempore potest præscribi.*
17 *Consuetudo ut dicatur legitimè præscripta, quæ requirantur.*
18 *Consuetudo ut vincat legem, requirit scientiam, & approbationem eius, qui potest super ea ius condere.*
19 *Lex civilis non potest inducere nova impedimenta matrimoniis contrahendis.*
Causa quantumcumque rationabilis, defectum potestatis non supplet, ibid. & num. seqq.
20 *Iurisdictiones Ecclesiastica, & sæcularis à Deo distinctæ, invicem confundi non debent.*
21 *Matrimonium quamvis habeat rationem contractus; tamen cùm adiunctam etiam habeat rationem Sacramenti inter fideles, non subest potestatibus sæcularibus.*
22 *Matrimonium ut sit irritum, necesse est ut fiat irritum ab Ecclesia, nec sufficit legalis authoritas.*
23 *S. Thomæ loca de potestate legali in inducendo impedimenta matrimoniis contrahendis, conciliantur.*
24 *Lex naturalis, divina, & civilis quemadmodum possint efficere aliquam personam illegitimam ad matrimonium contrahendum.*
25 *Matrimonium inter infideles propriè non est Sacramentum.*
26 *Sacramenta Ecclesiastica non subduntur humanis legibus.*

Utrùm

1 Utrum autem. Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè contrahunt, nisi consuetudo repugnet. Separantur autem si per utrumque, vel alterum compaternitas sit contracta. Hoc dicit *hoc cap. cum cap. Super eo, infra eodem*. Dividitur in quatuor partes. In prima ponitur quæstio dubitabilis. In secunda Canonum contrariorum inductio, ibi, *Et licet*. In tertia posterioris approbatio, ibi, *Unde nobis*. In quarta approbationis exceptio, ibi, *Nisi*.

Nota primò, personam illam, per quam deventum est ad compaternitatem, non posse contrahere matrimonium cum aliquo ex filiis baptizantis, vel suscipientis de sacro fonte sive sint geniti post compaternitatem, sive ante, quia efficiuntur adinvicem fratres spirituales. Et quod dictum est de persona, per quam deventum est ad compaternitatem, intellige de baptizata, vel suscepta, secus in baptizante, vel suscipiente: nam baptizans, vel suscipiens benè potest contrahere cum sorore suscepti, ut hìc per Abbat. Antiq. *num.2. in verbo Excepta*. Et hæc quæstio, ut ipse refert, fuit de facto Bononiæ tempore magistri sui, id est, Petri de Sampsone. Et Pascens pauperes negabat posse contrahere per hanc litteram, quia compater, vel commater est persona, per quam compaternitas est contracta; & ideò prohibetur. Sed contrarium determinat ipse Abb. Antiq. quia littera loquitur in filiis, & non in baptizante, vel suscipiente. Et sequuntur Joan. Andr. *num.3. in verb. Persona*, Abbas Sicul. *num.4.* Alexander de Nævo *item num.4.* & alii communiter. Rursus potest contrahere pater cum filia spirituali filii sui, quia cognatio spiritualis descendit de patre in filium, sed non ascendit de filio in patrem. Unde filius non potest ducere filiam spiritualem patris, ut hìc vides. Sed è converso pater benè potest ducere filiam spiritualem filii, ut notatur *in cap. fin. 30. quæst.3. & in cap.1. eodem lib.6.* in gloss. *ult. in fin.* & tradit Abb. *hic eodem num.4.*

Hodie impedimenta cognationis spiritualis restricta sunt ad terminos Concilii Tridentini *in cap.2. sess.24. de reform. matrim.* Quo statutum est, ut unus tantùm sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, & una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem tantùm spiritualis cognatio contrahatur, omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omninò sublatis. Itaque contra dispositionem hujus Decretalis hodie valet matrimonium contractum inter filium suscipientis, & baptizatum, ut censuit Sac. Congregatio Concilii. Et Gregorius XIII. dubitantibus respondit, non esse revocata hæc per regulam Pii V. publicatam *die* 20. *Augusti* 1566. cùm sit magis declaratoria, quàm regula.

Secundò nota, consuetudinem posse personas habiles inhabilitare ad contrahendum matrimonium; & sic creare novum impedimentum dirimens, quando est talis, ut ex ejus inobservantia scandalum generetur; ut hìc per Hostiens. *in verb. Consuetudinem num.1.* Joan. Andr. *in eodem ver. num.2.* Butr. *num.6.* Cardin. *in fin.* Abb. *num.3.* de hoc latiùs dicam *infra num.10.*

2 QUÆRO, Posita loci consuetudine, secundùm quàm mulier gerit puerum baptizandum usque ad januam Ecclesiæ, ubi illum tradit futuro compatri, à quo puer introfertur, ac de baptismo suscipitur, absque eo quòd mulier ullum in actu baptismi ministerium præbeat.

Posita etiam in decisione Sac. Congregationis Concilii, qua declaratum fuit mulierem hoc casu non contrahere cognationem spiritualem.

Item posita alia consuetudine ejusdem loci antiquissima, ut mulier sic puerum deferens in librum Parochi, uti commater, referatur, ac pro tali à baptizati parentibus, ac loci universo populo tractetur, ac reputetur.

An patri pueri baptizati cum tali muliere matrimonium contrahere liceat, stante decreto Concilii Tridentini *cap.2. sess.24. de reform. matrimon.* ac si contraxerit, an matrimonium sit irritum, nec ne.

3 Circumscripta consuetudine, secundùm quam hujusmodi mulier pro commatre reputatur, apertè constat ex gestatione prædicta eam non contrahere cognationem spiritualem, cùm in actu baptismatis nullum ministerium præstet, nec tangat, nec teneat, nec suscipiat pro ut requiritur de jure communi, *cap. Quæris, cap. Si qui, cap. Mater Ecclesia de consecr. distinct.4. cap.2.3.4. & 5. cap. Omnes 30. quæst.1. cap. Post susceptum 30. quæst.3. cap. Martinus, cap. Contracto, cap. Veniens infra eodem, cap.1. & ult. eod. tit. in 6.* Qui canones de hac re loquentes utuntur hoc verbo, *suscipit, accipit, tenet, levat*, & his similibus, & tradunt Gemin. & Franc. *in d. cap.1. hoc tit. lib.6.* Collectar. *hic*, Navarr. *cons.2. num.3. eodem tit.* Covarr. *in 4. lib. decret. in 2. præcepto cap.6. §.4. num.5.* Idque fortiùs habet locum post Tridentinum Concilium, quod *in d. cap.2. sess.24. de reform. matrim.* jubet unum, vel unam tantùm, vel ad summum unum, & unam designari; decernitque si alii ultra designatum tetigerit baptizatum, cognationem spiritualem non contrahere.

4 Verùm stante consuetudine loci, quæ habet, ut hæc mulier habeatur pro commatre & reputetur, quod pertinet ad primam partem quæstionis, videtur respondendùm, parenti baptizati non licere cùm tali muliere matrimonium contrahere.

Nam consuetudo potest inducere novum impedimentum matrimoniis contrahendis, ut probat text. hic, *& in cap. Super eo infra eod.* juxta unum intellectum, ubi gloss. magna, Goffred. Vincent. Butr. *in 3. col. propè finem*, Abb. *n.6.* Joan. Andr. *in cap. Quod super his in fin. de consang. & affinitat.* & ibi Abb. *num.4.* qui refellit opinionem Host. contrariam sentientis.

Neque obstat, quod Hostiensis sentiat, talem consuetudinem, uti contrariam juri divino, & canonico, non valere, quia duobus modis respondet Abb. *d. num.4.* Primò eam consuetudinem juri divino, & canonico non esse contrariam; quamvis enim ea jura permittant matrimonia in gradibus non prohibitis, non tamen præcipiunt, ut contrahantur, & ita hujusmodi consuetudo eis directè non contradicit. Secundò, ut ibi considerat Abb. Etsi consuetudo 5 non possit tollere jus divinum, potest tamen illud limitare, augere, & interpretari. quod tradit etiam Innoc. *in c. fin. de consuet.* & post alios Navarr. *cons.70. de usur. n.6.*

Neque verò talis consuetudo impediens matrimonium contrahendum, sed non dirimens contractum videtur sublata decreto Concil. *d. cap.2. sess.24. de reform. matrimon.* nam Concilium restringit quidem impedimenta ex cognatione spirituali proficiscentia ad baptizatum, & baptizantem, ac suscipientem, baptizatique patrem ac matrem, jubetque unum tantùm designari, & alios non contrahere cognationem, & tollit impedimentum hujus cognationis spiritualis inter alias personas; sed loquitur de impedimento, & impediente, & dirimente, ut patet ex ratione, quæ habetur initio *in d. c.2.* in illis verbis: *Docet experientia propter multitudinem prohibitionum persæpè in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur*. Quæ ratio non applicatur impedimento inducto à consuetudine, quod, ut dictum est, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit posteà contractum, ut inferiùs dicetur. Igitur decretum Conc. non pertinet ad hujusmodi impedimentum.

Cæterùm, quòd spectat ad secundam quæstionis partem, 6 videtur respondendum, matrimonium non esse irritum: nam consuetudo potest quidem impedire matrimonium contrahendum, ut dictum est (at secluso Romani Pontificis consensu, & approbatione) nullam vim habet ad dirimendum matrimonium postea contractum, text. *est in cap.1. de spons.* & habetur ex gloss. *supra cit.* Ugon. Bet. Vincent. Goffred. quos ita declarat Jo. Andr. *in d. cap. Quod super his in fin.* ubi etiam Anchar. *in fin.* & Anton. de Butr. *d. cap. Super eo*, Archid. *in cap. Placuit num.2. dist.32.* & ibi Turrecrem. *art.2. num.12.* Asten. *in Summ.2. part. lib.8. tit.18. art.11. quæst.4. ad finem*, Tabien. *in verb. Impedimentum 1. quæst.4. num.5.* Steph. de Gaet. *in repetit. cap. Ad limina 30. quæst.1. §.4. num.296.* Quibus potest etiam adjungi Innoc. 7 *dum in dict. cap. Super eo*, voluit contrahentes contra consuetudinem posse tantùm separari ad pœnitentiam peragendam, vel ad tempus: & ita sensit consuetudinem posse inducere vinculum potens ad impediendum matrimonium contrahendum, vel contractum ad tempus separandum, non autem ad dirimendum perpetuò. Et sequuntur *in d. cap. Super eo, infra eodem*, Butr. *in fin.* Abbas *n.6.* Alex. de Nævo *num.16.* Præpos. *num.4.* Angel. *in verb. Matrimonium 3. impedimento 17. num.1.* Silvestr. *Matrimonium 2. quæst.3.* Quæ conclusio validis etiam rationibus fulcitur, ut ex infrà dicendis patebit.

Neque obstat, quòd *in d. cap. Super eo*, filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaterni- 8

nita-

nitatem, licitè invicem contrahant matrimonium, & ta-
men, ſi ſubſit conſuetudo impediens, & dirimens talia
matrimonia, ſervanda ſit loci conſuetudo ſecundùm intel-
lectum magis communem, ut notatur ibi *in Summa*.

9 Primò enim reſpondetur, ideò conſuetudinem eo caſu
valere, quia Alexander III. illam expreſsè approbat, dum
reſcribit Vigilienſi Epiſcopo: *De his te volumus conſuetudi-
nem Metropolitanæ Eccleſiæ, &c. inquirere, & diligentius
imitari; ita quod ſi ejuſdem Eccleſiæ conſuetudo habet inter
eos non ſuſtinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur
habere, tu ſimili modo in Eccleſia tibi commiſſa conjugium
hujuſmodi fieri non permittas. Et ſi quos taliter conjunctos
inveneris, ſeparari ab invicem non omittas*. Ad idem tex-
tum *in cap. Quod dilectio, de conſanguin. & affinit.* ibi, *Un-
de in hac parte conſultius duximus multitudini, & obſervan-
tiæ conſuetudini deferendum, quàm aliud in diſſentionem, &
ſcandalum populi ſtatuendum quadam adhibita novitate*.

Certum eſt enim, ex conſuetudine poſſe induci impedi-
mentum dirimens, quando per Summum Pontificem ap-
probatur, quia tunc tranſit in naturam Conſtitutionis A-
poſtolicæ, ut cenſent Hoſtienſ. *in cap. fin. num. 1. de ſponſa duo-
rum, & in cap. 1. in fin. de conſang. & affinit. & in Summ. de co-
gnat. ſpirit. §. Quis ſit effectus num. 9.* Turrecrem. *in cap. Pla-
cuit art. 2. 32. diſt.* Unde cùm conſuetudo in illo ſpeciali ca-
ſu approbata fuerit per Sedem Apoſtolicam, extendi non
debet ad alios caſus, in quibus ſimilis approbatio non repe-
ritur: atque hunc intellectum ad illum text. tradit Hoſtien.
*in cap. Quod ſuper, in fin. de conſang. & affinit. & in d. c. Super
eo num. 5. verſ. Non omittas, & in Summ. ubi ſup. num. 6.* & di-
cit communem Roſella *in verb. Impedimentum 1. nu. 7.* Imò,
ut ait Silveſt. *in verb. Matrimonium, 2. qu. 3. in fin.* Opinio Ho-
ſtienſis, quam Aſteñ. dicit eſſe communiorem, videtur eſſe
clavis, & maxima ad decidendas hujuſmodi quæſtiones.

10 Deindè reſpondetur, idcircò valere dictam conſuetudi-
nem *in d. c. Super eo*, quia habet concurſum juris veteris, ſe-
cundùm quem contrahebatur quædam affinitas ex compa-
ternitate unius filiorum, ut etiam alii conjungi non poſſent,
c. Poſt ſuſceptum, 3. qu. 3. & notatur *hic*, Quem intellectum
ad d. c. Super eo, tradit gloſſ. *in verb. Conſuetudo*, & ibi Anton.
de Butr. *in fin.* & Alex. de Nævo *num. 18. & ſeqq.* & idem
Butr. *in cap. Quod dilectio num. 10. de conſang. & affinit.* ubi
etiam Præpoſit. *nu. 7.* Joan. Andr. poſt Ugon. Bernard. Vin-
cent. & Goffred. *in d. cap. Quod ſuper his, in fin. de conſang. &
affinit.*

Unde conſuetudo, de qua *in d. c. Super eo*, extendi non
debet ad caſum, de quo agitur, in quo mulier, quæ puerum
non tetigit, etiam inſpecto jure veteri ante Concilium ſpi-
ritualem cognationem non contraxit: ut initio probavi-
mus.

Quinimò ad validitatem hujuſmodi conſuetudinis non
ſolùm deſiderari, ut habeat concurſum juris veteris, ſed
etiam ut ſcandalum generet, niſi obſervetur, ſentit *in d. cap.
Super eo*, gloſſ. *in verb. Conſuetudo*, Butr. *in fin.* Abb. *nu. 4.* Præ-
poſ. *num. 6.* Alex. de Nævo *num. 18. & 19.* gloſſ. *in cap. final. in
verb. Cognoviſſent, de ſponſa duorum, & in cap. Cum olim, in
fine de Clericis conjugat. & in dict. cap. Quod ſuper his, in ver.
Non obſtante*, & ibi etiam Abbas *num. 4.* Præpoſ. *num. 6. de*
11 *conſang. & affinit.* Et clarè probatur *hic in fine*, ubi idem A-
lexander III. in eodem caſu, in quo, ut dictum eſt, de jure
antiquo contrahi non poterat, reſcribit Archiepiſcopo Sa-
lernitano, matrimonium licitè contrahi, niſi conſuetudo
Eccleſiæ, quæ ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur.
Facit text. *in d. cap. Quod dilectio, de conſang. & affinit.* in illis
verbis, *in diſſentionem, & ſcandalum populi, &c.*

12 Et quamvis Sanch. *de matrim. lib. 7. de imped. diſp. 4. n. 11.*
ſentiat conſuetudinem habere vim inducendi novum im-
pedimentum dirimens, licèt nec à Papa ſit ſpecialiter ap-
probata, nec habeat concurſum juris veteris, nec ſcanda-
lum generet, ejus tamen opinio in hoc ſingularis eſt: nam
plerique in hac materia cenſent abſolutè conſuetudinem
non valere, niſi ſpecialiter approbetur per Romanum Pon-
tificem juxta terminos *d. c. Super eo*, & hæc ſententia com-
munis eſt, ut dixi ſupra. Alii cenſent ita demum valere
conſuetudinem, ſi habeat concurſum juris veteris, ut ſimi-
liter dictum eſt. Alii demum tenent non ſufficere juris ve-
teris concurſum, ſed requiri etiam ſcandalum ad præſcri-
ptum hujus decretalis, quorum opiniones recitat Silveſt.
in verb. Matrimonium, 2. qu. 3. & idem Sanch. *ubi ſuprà nu. 1.
& ſeqq.* Verùm conſuetudinem poſſe inhabilitare ad con-
trahendum, etiam ſecluſo ſcandalo, concurſu juris veteris,
& ſpeciali approbatione Romani Pontificis, nemo aſſerit
niſi ſolus Sanchez, ut idemmet fatetur *num. 11. verſ. Quam-
vis fatear*: nam Sotus *ſect. 4. de matrim. ad finem*, & alii
ab eodem Sanchez relati, dum ſimpliciter aſſerunt ex con-
ſuetudine induci poſſe novum impedimentum dirimens, in-
telligendi ſunt juxta terminos hujus capituli, *& c. Super eo,
infrà eodem*, id eſt, concurrente Pontificia approbatione, aut
ſcandalo, & adminiculo juris veteris. Exploratum eſt autem
contra validitatem matrimonii abſurdum eſſe adhærere
opinioni ſingulari unius Doctoris contra communem,
cùm potius ſequenda ſit opinio etiam unius gravis Docto-
ris, quæ favet matrimonio adverſus communem, quæ il-
lud impugnat, ut per text. *in c. fin. de re judic.* ſcripſit Hoſt. &
Abbas *in cap. Si vir, infrà eodem*, Barbat. *conſ. 60. Scriptum eſt
lib. 1.* Nec refragatur text. in quo præcipuè Sanch. ſe fundat 13
in cap. fin. in fin. de conſuet. ubi habetur generaliter longævam
conſuetudinem derogare juri poſitivo ſi ſit rationabilis, &
legitimè ſit præſcripta. Nam reſpondetur conſuetudinem,
quæ reddit fideles inhabiles ad contrahendum ſine approba-
tione Pontificis, nec eſſe rationabilem, nec legitimè præ-
ſcriptam.

Non eſt rationabilis, quia à jure ſpecialiter reprobatur, 14
nempè *in c. 1. de ſponſ.* ut paulò inferiùs dicetur, ita declarat
gloſſ. *in d. c. fin. de conſuet. in verb. Rationabilis, verſ. Irratio-
nabilis eſt, quæ improbatur à jure*. Quæ communiter illic re-
cipitur à Doctoribus. Deindè quia cùm conſuetudo ſit ju-
ris poſitivi, non poteſt dirimere matrimonium, quod ſur-
git à jure divino, ut ait Cardin. *in d. cap. 1. de ſponſ. num. 5.* ac
proindè hujuſmodi conſuetudinem, tamquam irrationabi-
lem non valere, tenent Calderin. *in cap. fin. de ſponſa duorum*,
quem ibi refert, & ſequitur Alex. de Nævo *num. 23.* & pro-
batur *in d. cap. 1. de ſponſal.* ubi quidam Gallus, qui uxorem
dimiſerat, & aliam duxerat, credens primum matrimonium
eſſe nullum, propterea quod in eo contrahendo non ſerva-
verat legem, id eſt, conſuetudinem Patriæ, cogitur ad pri-
mam uxorem redire, & pœnitentiam agere, uti tranſgreſ-
ſor Evangelicæ legis: atque ita ex eo textu deducunt Innoc.
in fine, Hoſt. *paulo poſt princip. in verb. Superinduxit*, Jo. And.
num. 5. Abb. *num. 3.* Præpoſ. *num. 7. verſ. Circa primum*.

Nec verum eſt textum *in d. c. 1.* eſſe intelligendum de 15
conſuetudine Laicorum, quibus nulla eſt de rebus ſpiritua-
libus diſponendi poteſtas, non autem de conſuetudine
Laicorum, & Clericorum. Imò enim ille text. cùm ſim-
pliciter loquatur de conſuetudine, ad quam inducendam
requiritur conſenſus totius, vel majoris partis populi, ſe-
cundùm gloſſ. *in d. c. fin. de conſuet. in verb. Legitimè præſcri-
pta, verſ. Item requiritur quod maior pars populi*: utique in-
telligi debet de conſuetudine tam Laicorum, quàm Eccle-
ſiaſticorum, cùm & hi ſint de populo, & univerſitate,
Oldrad. *conſ. 32. Quæſtio eſt utrum Sacerdos*. Atque ita illum
intelligit Abb. *num. 9.* ubi in quæſtione illa, An contrahen-
tes omiſſis ſolemnitatibus peccent mortaliter, necne, con-
cludit non peccare, ſi ſolemnitas inducta ſit à ſtatuto, ſe-
cus ſi à conſuetudine, cùm hæc ſit Epiſcopi, & Cleri, qui-
bus eſt auctoritas ſtatuendi circa hujuſmodi ſolemnitates.
Et de hac conſuetudine dicit loqui prædictam decretalem.
At verò ſi agatur de ſubſtantialibus matrimonii, omnes af-
firmant conſuetudinem non valere. Ratio eſt, quia ſicut
Laici, ita & Clerici carent poteſtate ſtatuendi in his, quæ
pertinent ad eſſentialia matrimonii, cùm hæc ſint Summo
Pontifici reſervata: & in hoc ſe fundat textus in illis ver-
bis: *Ille tranſgreſſor Evangelicæ legis*: atque ita cenſent In-
nocentius, & alii ſuperiùs relati, & declarat *in eod. cap. 1.* Fe-
lin. *num. 23. verſ. Secundo limita hanc concluſionem*, & Silve-
ſter *in verb. Matrimonium, 2. quæſt. 3. propè finem, verſ. Quod
non eſt verum*; Et quamvis Butr. ibi exemplificet in conſue-
tudine laicali, hoc tamen non ideò facit, quod Clerici in ea
non comprehendantur: ſed quia denominatio fit à Laicis, 16
in quibus major pars populi conſiſtit. Sicut Collegium
cenſetur laicale, ſi in eo plures ſint laici, quàm Eccleſiaſti-
ci, ſecundùm Bart. *in l. fin. ff. de Colleg. illic.* Abb. *in c. Ex litte-
ris num. 3. de conſtit.* Silveſt. *in verb. Collegium, in princ.*

Sed nec dici poteſt hæc conſuetudo legitimè præſcripta,
quia cùm ſit contra jus divinum, ut probatur *in d. cap. 1. de
ſponſ.* in iiſdem verbis: *Ille tranſgreſſor Evangelicæ legis*,
ut notant ibi Cardin. & alii, nullo unquam tempore po-
teſt præſcribi, *cap. Cum eſſes, de teſtam.* & eſt communis om-
nium reſolutio *in cap. Quanto, de conſuet.* teſte Covarr. *va-
riar.*

riar.resolut.lib.3. cap.13. num. 9. Rationem reddit S. Thom. *in 1.2.quæst.83. art.3. ad 1.* quia lex divina procedit à voluntate divina; unde non potest mutari per consuetudinem procedentem à voluntate hominis, sed solùm per authoritatem divinam mutari posset: & inde est ut nulla consuetudo vim legis obtinere possit contra legem divinam, glos. in *d. cap. fin. in verb. Legitimè, vers. Et quod sit tale ius*, facit text. *in d.c. Quad super his, de consang.& affinit.* ibi: *Ne autem infra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.*

17 Præterea ad hoc ut sit legitimè præscripta, multa alia desiderantur, idque satis innuit littera prædictæ Decretalis ult. *de consuetud.* quæ dum requirit, ut longæva consuetudo, ad hoc, ut deroget juri positivo, sit legitimè præscripta, satis apertè innuit ultra tempus necessarium ad præscriptionem inducendam, alia etiam debere concurrere; quæ implicitè continentur sub illo verbo, *Legitime*, & re-
18 censentur ibi à glos. & Doctoribus. Inter hæc autem illud est præcipuum, ut consuetudo inducta fuerit sciente, & patiente Principe, qui potest in his jus condere, Innoc. *in rubric.de consuet.* Felin. qui alios citat in *cap.Cum ex officii n.8. de præscript.* Craveit. *cons.96. num.7.* Sylvest. *in verb. Ieiunium, num.8.* gloss. & DD. *in dict. cap.fin. de consuet.* quod maximè procedit in sacramentalibus, Clemen. *fin. de ætat. & qualit.* glos. *in cap.Vir, in fin.de secundis nupt.* & ibi Ant. de Butr. *num.7.* Abbas *in fine*, Præpos. *num.3. & 5.* Alex. de Nævo *num.8.* Rosell. *in verb. Nuptiæ, num.2.* Sylvest. *in verb. Consuetudo, quæst.7.*

Nec satis est, ut putat Sanchez scientia illa generalis, quam Pontifex habuit, dum edidit Constitutionem *dicti cap.fin.de consuet.* sed requiritur specialis, & individua secundum opinionem, quam sequitur Rota *ut in Romana concordiæ S.Petri*, & coram Card.Cavalerio, post gloss. Host. & Abbas in *dict. cap.fin. de consuet.* qui melius locuti sunt, quàm Thomas Sanch. ut inquit novissimè Basil. Pont. *de matrim.lib.6. cap.6.num.5.* Quinimò nec sufficit consensus Principis permittentis, sed requiritur etiam approbantis, cùm eadem potestas requiratur in legis abrogatione, quæ requiritur in ejus editione, *multa enim per patientiam tolerantur, &c. cap.Cum iam dudum de præbend.* ut latè probat *loc. cit.* idem Basilius Pont. qui loquitur in terminis consuetudinis, de qua agitur, & pluribus confutat opinionem Sanchez, *ubi supra*, & Suarez *lib.7. de legibus, cap.12. in fine*, circa intellectum *dict. cap.final. de consuetud.* & ut diximus, hæc est sententia Host. communiter approbata in *dict.cap.Super eo, infrà eodem.*

19 Nec mirandum, quod Sanch. hanc vim tribuat consuetudini laicorum & clericorum simul, quandoquidem eam tribuit etiam Principibus sæcularibus, quos *lib.7.de impod. disp.4. q.5. num.2.* indubiè affirmat ex genere, & natura suæ potestatis posse impedimenta matrimonium dirimentia fidelibus sibi subditis ex justa causa suis legibus indicere eo pacto, quo Summus Pontifex id potest, quod est contra Sacrorum Canonum, & Tridentini Concilii decreta, ac receptissimas Theologorum, & Canonistarum traditiones, de quibus latè per Felin. *in c.1. de spons.* motus potissimum ea ratione, quod cùm potestas sæcularis ad tranquillitatem Reipubl. sit instituta, ejus est id quod ad hunc finem desideratur providere, quale est circa matrimonia incunda sancire, illa impediendo, & irritando, cùm inde maximè pendeat tranquillitas, & recta Reip. gubernatio.

Quippe hoc argumento liceret etiam sæcularibus potestatibus tollere impedimenta dirimentia, & dispensare in gradibus prohibitis, cùm id multoties expediat Reip. tranquillitati, puta ad sedandas capitales inimicitias inter magnates, ad conservanda bona feudalia in familia catholica, ne transeant in hæreticos, vel infideles, aut ob aliam publicam causam ad præscriptum *cap.5. sess.24. de reformatione matrim.* Rursus hoc argumento fas esset magistratibus sæcularibus ex vi suæ potestatis Clericorum delicta coercere, Ecclesiasticos ad subeunda onera Reipubl. compellere, delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus immunitatem Ecclesiasticam adimere, Patenas, Calices, & vasa sacra convertere in utilitatem Reipubl. & alia pleraque his similia, quod tamen impium esset asserere.

20 Itaque cùm jurisdictiones fuerint à Deo distinctæ, non omnia, quæ publicam utilitatem concernunt promiscuè per utramque jurisdictionem agenda sunt, sed temporalia per potestatem legalem: spiritualia verò per Ecclesiasticam, sub cujus tamen judicio, & ordinatione sunt constituta, textus est singularis in cap. *Cùm ad verum*: quod est desumptum ab Epistola Nicolai Papæ ad Michaelem Imperatorem, & in cap. *Si Imperator 96. distin.* c. *Si quis à proprio 21. qu.5.* & habetur 10. *distin.* per totam, & in c. *Solitæ, de maior. & obed.* Qua de re magistraliter tractat Jo. Andr. post Host. in c. *Per venerabilem, col. 6. in ver. Plenitudinem potestatis, Qui filii sint legit.*

Matrimonium autem cùm inter fideles non solum ha- 21
beat rationem contractus, sed ex institutione Christi adjunctam etiam habeat rationem Sacramenti, jam res sacra est: nec quòd illius materia contractus sit, satis est, ut possit magistratus civilis super eo leges condere. Quemadmodum etsi homines, argentum, & aurum sint materia subjecta legibus sæcularibus; tamen postquam illi per manus impositionem ordinati sunt Clerici, & hæc per consecrationem effecta sunt Vasa sacra, jam non subsunt amplius sæculi potestatibus, ut contra Thomam Sanchez, quem dicit motum levissimis fundamentis advertit Basil. Pont. *de Sacramento matrim. lib.6. cap.2.* Idque satis etiam evidenter con-
stat ex *cap.1. sess.24. de reformat. matrim.* ubi matrimonia 22
clandestina sancta Synodus diffinit rata, & vera esse matrimonia quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit: idemque diffinit de matrimoniis contractis à filijs fam. invitis parentibus, quæ tamen irrita sunt de jure civili, ut l. *Nuptiæ, la seconda, ff. de ritu nupt.* ergo ut matrimonium sit irritum, necesse est ut Ecclesia illud irritum faciat, nec sufficit legalis authoritas. Conferunt ejusdem Concilii decreta *can.12. & cap.9. eadem sess.* & *c.20. sess.25. de reform.*

Accedit, quòd laici in causis matrimonialibus potestatem non habent juris dicendi, ut habetur in cap. *Causam quæ, qui filii sint legit.* ergo nec juris condendi, quia forum sortiri, & statutis ligari à pari procedunt, cap. *fin. de constit. lib.6. l.2. in princip. ff. de eo quod certo loco*, Butr. *in rubr. de consuet. num.7.* Socin. *cons.79. num.9. lib.4.* Card. Seraph. *decis.1018.* quod si laici nequeunt sua sententia declarare irritum matrimonium, etiam cùm de jure est irritum, ut in dict. cap. *Causam quæ*; quomodo poterunt suis legibus illud irritum facere, cùm de jure est validum: ita in effectu arguit Jo. Andr. in dict. cap. *Per venerabilem, col.3. vers. Imperator autem, qui filii sint legitim.* potestas igitur statuendi à jurisdictione dependet, cap. *A nobis il primo, de sentent. excommunic.* l. *fin. ff. de iurisdict. omn. iudic.* Bart. in l. *Omnes populi in 1. quæst. in princ. ff. de iustit. & iur.* & in quocunque actu ad illius validitatem necessaria est justa potestas, cap. *Cum super, de offic. deleg.* l. *Cum te*, ubi Baldus *num.1. C. de donat. ante nupt.* Nec sufficit causa quantumcunque rationabilis, ut putat Sanchez, quia hæc non tribuit potestatem statuenti, ut inquit Baldus in l. *Cunctos populos, num. 15. C. de Summa Trinitat.* & est textus in cap. *Ecclesia S. Mariæ*, & ibi not. Butr. *num.20. supra de constit.* & potestatis defectus semper, & indistinctè nullitatem producit, ut ibi per Butr.

Nec D. Thomas aliud sensit: nam etsi *in 4. dist.34. quæst.* 23
unic. art.1. ad 4. asserat matrimonium in quantum est in officium naturæ, statui lege naturæ; in quantum est Sacramentum, statui jure divino; in quantum est in officium communitatis, statui jure civili; & ideò ex qualibet dictatura legum posse aliquam personam effici ad matrimonium
illegitimam; & idem ferè docuerit *in 4. contra gentes, c.78.* 24
Non tamen inde licet inferre, ut quælibet ex prædictis legibus possit efficere indistinctè omnes personas illegitimas ad contrahendum, sed quælibet lex aliquam tantùm personam, ut Divus Thomas loquitur, excepta lege naturæ, quæ communis est omnium nationum, cap. *Ius naturale, 1. distinct.* Et quidem lex divina positiva in quantum ordinavit Sacramentum matrimonij ad regimen Ecclesiæ, & conservationem Christianæ Reipublicæ, inhabilitat ad contrahendum fideles dumtaxat, cap. *Quanto*, & cap. *Gaudemus, de divort.* cap. *De infidelibus, de consanguinit. & affinit.* E con-
tra verò lex civilis in quantum statuit matrimonium in offi- 25
cium communitatis, & in bonum politicum, non potest inhabilitare nisi infideles, inter quos matrimonium non est Sacramentum, sed purus contractus naturalis, ut in dict. c. *Quanto*, & quamvis in dict. c. *Gaudemus*, Sacramentum conjugii apud fideles, & infideles dicatur existere, hoc tamen quoad infideles impropriè debet intelligi, deficiente

scili-

ſcilicet fundamento omnium Sacramentorum baptiſmo, *cap. 1. & cap. fin. de Presbyt. non baptizat.* At verò inter fideles, apud quos matrimonium eſt elevatum à Deo in Sacramentum, lex civilis minimè poteſt quemquam efficere illegitimum ad contrahendum ſine authoritate Eccleſię, ut declarat ipſemet D. Thomas *in 4. diſt. 41. art. 2. ad 4.* juncto argumento contrario: ubi in fortioribus terminis ait, Sacra-
26 menta Eccleſiæ, ſicuti eſt matrimonium, non ſubdi humanis legibus, & ideò prohibitionem humanam legalem non ſufficere ad impediendum matrimonium, niſi interveniat auctoritas Eccleſiæ, quæ idem etiam interdicat: abſurdum enim eſſet, ut priori loco docuiſſet legem civilem poſſe ſtatuere inter fideles impedimenta matrimonium dirimentia, cùm hoc poſteriori loco expreſsè affirmaverit, ne illa quidem, quæ tantùm impediunt contrahendum, qualis eſt adoptio, induci poſſe per prohibitionem legalem abſque Eccleſiæ authoritate.

Quæ quamvis obiter dicta ſint, quia evidentiùs oſtendunt matrimonium, nec conſuetudine fieri poſſe irritum, niſi Sedis Apoſtolicæ authoritas illud irritum faciat.

Cæterùm quod pertinet ad conſuetudinem, de qua nunc agitur, providendum erit ab Epiſcopo, ut illa in futurum aboleatur, & mulier, quæ puerum geſtate conſuevit, vel in actu baptiſmatis eum de ſacro fonte ſuſcipiat, vel à geſtatione hujuſmodi abſtineat, ut Sacra Congregatio cenſuit.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Idem Alexander III. eidem Salernitano Archiepiſcopo.

CAPUT II.

SI vir vel mulier ſcienter, vel ignoranter, filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant? Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd quamvis generaliter ſit inſtitutum, ut debeant ſeparari: quidam tamen humanius ſentientes, aliter ſtatuerunt. Ideòque nobis videtur, quòd ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt abinvicem ſeparandi: nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint induci; quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur; ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari, vel dolus.

SVMMARIVM.

1 *COmpaternitas ſcienter, vel ignoranter inter coniuges ſuperveniens, coniugium non diſſolvit.*

2 *Parentibus carnalibus non licet filios proprios de ſacro fonte ſuſcipere.*

Et quid in caſu neceſſitatis, & num. 5. & ſeqq.

3 *In opinionum varietate humanior amplectenda eſt.*

4 *Opinio ſingularis favens matrimonio, an & quando contra communem ſit tenenda.*

5 *Cognatio ſpiritualis an contrahatur inter concubinarium, & concubinam, quæ filium ex eo ſuſceptum, baptizatum tenuit, & nn. ſeqq. uſque in finem.*

6 *Cognatio ſpiritualis contrahitur à laico baptizante in extremo neceſſitatis articulo.*

7 *Baptizans filium in extrema neceſſitate ab uxore non eſt ſeparandus.*

8 *Licet contrahat cum ea cognationem ſpiritualem, & num. 10.*

9 *Cognatio ſpiritualis, quam contrahit pater baptizando proprium filium ex concubina ſuſceptum, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit poſt contractum.*

1 SI *vir*. Compaternitas ſcienter, vel ignoranter inter conjuges ſuperveniens, conjugium non diſſolvit. Hoc dicit ſecundùm Joan. Andr. cum quo concordant Butr. Cardin. Anchar. Abb. Alexander de Nævo, & Prępoſ. communis deciſio, conſultatio, & reſponſio ſecunda ibi, *Conſultationi*: & hæc primò recitat Canonum antiquorum contrarietatem. Secundò alteram partem approbat, & rationem reddit ibi, *Ideoque*.

2 Nota primò ibi, *Filium ſuum*, *&c.* Parentibus carnalibus non licere filios proprios de ſacro fonte ſuſcipere: alius enim debet eſſe pater carnalis, & alius ſpiritualis, ut hic per Abb. *in 1. notab.* & Alex. de Nævo *n. 2.* ſed an hoc procedat in caſu neceſſitatis, anve eo caſu ſpiritualis cognatio contrahatur, dicam infrà *in 1. quæſt.*

3 Secundò nota ibi, *Humanius*. In varietate opinionum amplectandam eſſe humaniorem, id eſt, rationabiliorem, & æquiorem, ut hic exponunt Hoſt. *num. 1.* Joan. Andr. Abb. & Alexan. de Nævo omnes *num. 3.* Si verò utraque opinio ſit rationabilis, ſequendum eſt plurimorum judicium, ſecundùm Hoſt. qui allegat in ſimili bonum textum *in cap. In Canonicis, 19. diſt.* & ſequuntur Joan. Andr. & alii præallegati: in foro autem conſcientiæ ſi utrimque ſint opiniones æquè probabiles, ſeu rationabiles, ex præcepto eligenda eſt tutior, ut probavi latiſſimè *in cap. Ne innitàris, ſuprà de Conſtitut.* Sed circa matrimonium Hoſtien. *hic* 4
num. 2. tradit pro regula certa, & ſana, ut ubicumque magiſtri per gloſſas ſuas matrimonium ſolvunt, nec jus expreſſum inducunt, ſi invenias aliquem contrarium ſcribentem, ei adhæreas, argum. *cap. Licèt ex quadam, in fin. ſuprà de teſtibus*, & hanc regulam magni faciunt, & approbant hic Joan. Andr. *num. 3. verſ. Aliter*, Abbas, & Alexan. de Nævo *in 2. notab.* quod tamen limitat Cardinalis *hic in fine*, & Alexan. de Nævo *num. 3.* dummodò ille, qui tenet contrarium, poſſit opinionem ſuam aliqua probabili ratione adjuvare: Item hoc limitat Abb. *ubi ſuprà*, niſi communis opinio haberet quaſi textum pro ſe, quia tunc non liceret ſequi opinionem ſingularem pro matrimonio ſuſtinendo.

QUÆRO, Titius laicus in extrema neceſſitate bapti- 5
zavit filium Annæ, ac deindè habita copula cum ipſamet Anna, ac prole ſuſcepta; eadem Anna filium ſic ſuſceptum jam moriturum in extrema itidem neceſſitate domi baptizatum tenuit: An Titius tam in primo, quàm in ſecundo caſu cum Anna ſpiritualem cognationem contraxerit.

Certum eſt in primo caſu eum contraxiſſe cognationem ſpiritualem, quippè quæ tam de jure communi, *cap. 1. de cognat. ſpirit. lib. 6.* quàm ex decreto Concil. Trident. *cap. 2. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* contrahitur inter baptizantem, & baptizatum baptizatique patrem, & matrem, itaut impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum. Id enim habet locum etiam in laico baptizante in 6
extremo neceſſitatis articulo, ut docent Hoſt. *in ſumm. eodem tit. §. Et an aliquis num. 8.* Archid. & Bellam. *in cap. Omnes, 30. qu. 1.* Angel. *in verb. Matrimonium, 3. impedim. 6. nu. 16.* Silveſt. *matrim. 8. quæſt. 7. d. 7.* Covarr. *in 2. decret. 2. part. cap. 6. §. 4. num. 4.*

In ſecundo autem caſu, quamvis Anna ſuſcipiendo pro- 7
prium filium de ſacro fonte videatur cum illius patre ſpiritualem cognationem contraxiſſe ex decreto Concilii ſuperiùs relato: dubium tamen facit text. *in cap. Ad limina, 30. quæſt. 1.* ubi deciditur quemdam Stephanum, qui proprium filium in extremo vitæ poſitum baptizavit, non eſſe propterea ſeparandum ab uxore; & reprehenditur Epiſcopus, qui illum ſeparandum cenſuit, quaſi proindè contraxerit cum ea cognationem ſpiritualem, quę debiti petitionem, aut exactionem prohibeat.

Cæterùm dicendum eſt, illum textum procedere in legi- 8
timis conjugibus: cùm enim in caſu neceſſitatis pater ex de-

debito justitiæ teneatur proprium filium baptizare, iniquum esset, ut eam ob causam privaretur jure exigendi debitum à legitima uxore, ut ibidem legitur, atque ita contrahitur quidem etiam eo casu cognatio spiritualis, non tamen talis, quæ ullum afferat præjudicium matrimonio jam ritè contracto: & in hunc sensum intelligendi sunt Joan. Andr. *hic num. 4. in verb. Malitia*, Abb. & Alexan. de Nævo *in 1. notab.* dum dicunt non oriri aliquod impedimentum, cùm pater carnalis instante necessitate proprium filium tenuit in Sacramento Baptismi, vel Confirmationis.
9 At secus est in concubina, quia cùm illius commercium sit jure prohibitum, pater suscipiendo proprium filium contrahit talem cognationem cum concubina, quæ impedit contrahendum, & dirimit post contractum.

Non etiam hoc casu viget ratio illa, quòd non debeat privari jure petendi debitum propter id, quod fecit necessitate adactus; quia revera nullum jus habet ejusmodi debitum à concubina petendi, aut exigendi: & ita apertè tra-
dit Navarr. *in Manual. cap. 16. num. 34.* dicens: [Interroga- 10
tus Romæ, An qui infantem semestrem filium suum, quem abortivit amica ejus, baptizavit jamjam moriturum absente Clerico, posset ducere in uxorem illam amicam. Respondi, non posse, quia licèt necessitas efficiat, ut possit compater cum uxore sua jam nupta, eadem commatre licitè rem habere, ut dicitur *in d. c. Ad limina*, non tamen efficit, ne nascatur compaternitas, quæ ante matrimonium rata illud impediat, & dirimat.] *Et in cons. 5. de cognat. spirit.* dicit *dict. cap. Ad limina*: tantùm excusare patrem baptizantem filium suæ uxoris, nec posse extendi ad patrem baptizantem filium fornicarium suæ concubinæ, quia non est eadem ratio, cùm illo casu agatur de non præjudicando matrimonio jam contracto; in hoc autem de non præjudicando contrahendo, & sequitur Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 62. num. 10.*

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Idem Alexander III. Vigilien. Episcopo.

CAPUT III.

SUper eo, quod à nobis tua fraternitas requisivit, de duorum compatrum filiis? Respondemus, quòd si tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione sustineas: & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare. Cæterùm, si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentiùs imitari: ita quòd si ejusdem Ecclesiæ consuetudo habet, inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere; tu simili modo in Ecclesia tibi commissa, conjugium hujusmodi fieri non permittas: & si quos taliter conjunctos inveneris, juxta earumdem Ecclesiarum consuetudinem, ipsos separare ab invicem non omittas. Verùm si de consuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, id in Ecclesia tua dissimulare poteris; ita quòd nec contradicere, nec tuum videaris præstare assensum: quia sicut grave est, antiquam consuetudinem circumadjacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic quoque gravius videtur, si propter eam hujusmodi conjugiis tuum indulges assensum, cùm posset sic in exemplum assumi.

S V M M A R I V M.

1 *COmpatrum duorum filii, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè invicem matrimonium contrahunt, nisi obstet loci consuetudo.*

2 *Cognationem spiritualem non contraxit qui baptizatum non tetigit, sed candelam tenuit juxta consuetudinem loci.*

1 *SVper eo*. Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè invicem contrahunt matrimonium; si tamen subest consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo. Hoc intendit, secundùm intellectum, quem Abbas dicit esse magis communem.

Nota ibi, *Consuetudo habeat, inter eos non sustinere conjugium fieri*: ex consuetudine posse induci, ut habiles ad matrimonium contrahendum reddantur inhabiles: & ita secundùm hunc intellectum consuetudo potest inducere impedimentum non tantùm impediens matrimonium contrahendum, sed etiam dirimens post contractum. Sed huic intellectui repugnat textus *in cap. Quod super, in fin. vers. Nec autem, infra de consang. & affinit.*

Pro conciliatione horum jurium multùm torquentur Moderni, qui de matrimonio tractatus ediderunt, videlicet Thom. Sanchez *lib. 7. disput. 4.* & Basil. Pont. *de impedim. matrim. cap. 1. §. 2.* Tu vero dicas consuetudinem non esse tantæ potentiæ, ut possit inducere impedimentum dirimens matrimonium, ut fusè probavi *in cap. 1. à num. 2. usque ad num. 26. suprà eod.* nisi fuerit per Summum Pontificem approbata, & in hoc casu loquitur hoc capitulum, ut ibi dixi *num. 8.*

Porrò Sac. Congregatio Concilii aliàs censuit matrimo- 2
nium non esse nullum etiam de jure communi ex eo, quod A. contraxerit cum B. cujus filium de sacro fonte levavit, cùm puerum non susceperit, nec linteum tetigerit, sed simpliciter candelam tenuerit juxta consuetudinem Regionis; nam consuetudo non potest inducere impedimentum.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Innocentius III. Episcopo, & Archidiacono Linconien.

CAPUT VI.

VEniens ad Apostolicam Sedem C. Anglicus: & infrà. Mandamus, quatenus si constiterit H. mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levasse, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium, appellatione postposita, celebretis.

S V M-

S V M M A R I V M.

V*Eniens*. Hoc dicit breviter secundùm Abbatem Antiquum, & Hostiens. Separatur matrimonium cum commatre contractum, vel secundùm Joan. Andr. Butr. Cardin. Anchar. & Præposit. si pater baptizati posteà contrahit matrimonium cum levante, separari debebunt, vel pleniùs secundum Abbat. Siculum, & Alexand. de Nævo, inter patrem baptizati, & levantem, seu tenentem baptizatum contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum, & dirimendum matrimonium posteà contractum. *Non dividitur.*

Nota inter levantem de sacro fonte, & patrem levati matrimonium non posse consistere; concordat decretum Concilii Tridentini *in cap. 2. sess. 24. de reform. matrim.*

1 QUÆRO, An compater designatus, qui in baptismo infantis alterutrum præstitit, id est, vel illum Sacerdoti porrexit, ut in sacrum fontem immergeret, vel eductum, & baptizatum protinus de manu Sacerdotis suscepit, tametsi in actu baptismi illum non tetigerit, cognationem spiritualem contraxerit, quæ matrimonium contrahendum impediat, & dirimat contractum, præsertim si ita se habeat Regionis vetustissima consuetudo.

Pro solutione non est confugiendum ad illam opinionem, quæ inter quosdam recentiores emersit, videlicet tactum moralem sufficere ad contrahendam cognationem spiritualem. Quod si verum esset, frustrà laboraremus in inquirendo, an actus intercesserit ante, vel post baptismum, cùm nullo tempore esset necessarium. Sanè hæc opinio ab initio hujus sacræ cæremoniæ potuit habere aliquam rationem. Primò ex natura rei, quę est, ut patrinus sit fidejus- 2
sor baptizati apud Deum, eumque in fide erudiat, & catechizet, *cap. Vos ante, de consecr. distin. 4.* Abb. *hic n. 4. vers. Nam iura.* Ad quod tactus non est necessarius, & ita illum natura rei non postulat. Secundò, quia verba illa, 3
suscipere filium in baptismo, vel *de baptismo*, quæ habentur *in cap. Non plures, cap. In baptismate*, & innumeris ferè aliis *in dict. tit. de consecrat. dist. 4. & 30. qu. 1. & hoc tit. de cognat. spirituali*, id significant, ut patrino in baptismo, vel de fonte baptismi oarus sit filius per hanc regenerationem secundùm Deum, sicut pater naturalis dicitur suscipere filium, qui sibi nascitur per generationem secundùm naturam. Et propterea hæc verba non habent significationem physici tactus. Alia autem verba, videlicet, levare filium a fonte, quæ habentur *in cap. Nosse, 30. qu. 1.* & aliis quibusdam in locis sunt synonima verbi, *suscipere*, idemque significant. Verbum autem, *tenere*, vel *tangere*, sæpiùs inculcatum videmus cùm agitur de cognatione spirituali, quæ provenit ex confirmatione, ut *in cap. Si quis filiastrum, cap. De his, 3. qu. 1. cum aliis similib.* nunquam tamen his verbis usos legimus sacros Canones, quoad cognationem spiritualem, quæ oritur ex baptismate. Tertiò, quia Canones facientes mentionem de tactu corporis, non videntur talem tactum requirere, sed potius ita narrare, quia ita casualiter, & de facto contigerat, ut perpendit hic Cardin. qui propterea sentit ex eis elici non posse, ut actus requiratur.

Verùm tametsi res ab initio posset esse disputabilis, ho- 4
die de ea non est ullo pacto dubitandum, cùm usque adeò invaluerit opinio contraria, ut tactus corporeus, & physicus sit substantialis ad cognationem hujusmodi inducendam, ut & Theologi, & Canonistæ, & Summistæ eam passim, & admittant, & sequantur Theologi *in 4. sentent.* ubi Sot. *dist. 4. quæst. unic. art. 5.* Suarez *in 3. par. D. Thom. qu. 67. art. 7. pag. 243. in fin.* post Petr. de Palud. à Summistis citatum, Canonistæ *hic, & in cap. Quamvis*, ubi Archid. Gemin. & Franc. *hoc tit. lib. 6.* Joan. Andr. *in reg. Potest quis per alium, de regul. iur. in 6.* Joan. Raym. Asten. quos relatos sequitur Henric. Boich. *in hoc cap. prope fin.* Covarr. *in 4. lib. Decret. in 2 par. cap. 6. n. 5.* Navarr. *hoc tit. de cognat. spirit. cons. 6. num. 4. & 5.* Hostiens. *Summ. tit. de cognat. spirit. vers. Qualiter contrahatur, in princip.* S. Anton. *tom. 3. tit. 1. cap. 15. vers. Sed diligenter*, Angel. post Rodonensem *in verb. Matrimonium, vers. Impedimentum septimum n. 11. 12. & 13.* Silv. *Matrimonium 8. in 7. quæst. nu. 7. vers. Qui levando*. Quibus adjungi possunt om- 5
nes Doctores, qui putant secundùm communem non posse hanc cognationem contrahi per procuratorem: nam hi omnes ea ratione utuntur, quòd cùm tactus corporeus requiratur, per alium explicari non potest, ut per Doctores *in l. Gallus, §. Forsan*, ubi Jason. *num. 13. de lib. & posth.* & hoc principali fundamento movetur Joan. Andr. *in cap. Potest quis per alium, de regul. iur. in 6.* post Archid. *in cap. 1. hoc tit. lib. 6.* ut per Abb. *hic num. 4.* & Covarr. qui alios adducit, & esse magis communem opinionem testatur *in d. cap. 6. num. 7.*
Ejusdem sententiæ sunt omnes etiam Doctores definientes 6
cognationem spiritualem, qui in locis citatis definiunt eam esse personarum proximitatem provenientem ex Sacramenti datione, vel ad id detentione.

Quòd si tactus corporeus non requireretur, frustrà à DD. 7
excitarentur quæstiones, an sufficiat tangere linteum, quo puer fuerit involutus, & an cognatio contrahatur; si quis simulet se tangere, & non tangat, de quibus per DD. *in d. c. 1. hoc tit. lib. 6.* & per Summistas *in locis supracitatis.*

Cæterùm si hæc necessitas tactus ad cognationem spiri- 8
tualem inducendam non probaretur ex DD. & Canonibus antiquis: satis probatur ex jure novissimo Tridentini Concilii, dum *in cap. 2. sess. 24. de reformat. matrim.* disponit, ut si alii ultra designatos baptizatum tetigerint non contrahant cognationem: & sic requirit apertè tactum, & designationem, ut sola assistentia non sufficiat. Hinc Sacra Congregatio ab Episcopo Cremonen. olim consulta rectè respondit: ex duobus patrinis designatis, quorum alter tetigerat infantem; alter verò astiterat, sed non tetigerat, solùm eum qui tetigerat, & non alterum contraxisse cognationem spiritualem.

Atque ita cessant omnia supra adducta pro alia opinione, cùm

cùm ea non procedant post Concilium Tridentinum, quo sublata est omnis difficultas.

Prætereà posset etiam responderi, quamvis rei natura tactum non postulet, neque Canones apertè requirant; satis tamen esse, ut ita senserint ferè omnes interpretes. Nam
9 cùm hæc cognatio sit inducta de jure positivo ob congruitatem, *cap. De eo*, 30. *qu.* 1. ubi Turrecrem. *num.* 10. Covarr. *in* 4. *decret. cap.* 6. §. 4. *in princ.* In articulis à Canone non diffinitis est intelligenda quoad sui substantiam eo modo, quo juris positivi Interpretes inter se conveniunt, *cap.* 1. ibi; *Traditionem accepimus Hebræorum non lege præceptam, sed arbitrio Magistrorum inolitam*, ubi id notat Butr. & Abb. *suprà de Decim. cap. Sunt nonnulli*, in *verb. Tantorum Patrum*, 16. *qu.* 1. *cum concord.* de quibus per Felin. *in c.* 1. *num.* 54. *in* 9. *fallen. dict. Constit.* Præsertim cùm non desint text. qui non narrant casualiter susceptionem, sed in ea vim faciunt, & in specie *cap. Omnes*, 30. *quæst.* 1. *& cap. fin. hoc tit. lib.* 6.

10 Cùm igitur dubium propositum non possit dissolvi ex eo capite, quòd tactus physicus non sit de substantia hujus cognationis: in præsenti dispiciendum est, an tactus designati compatris ex eo, quod immediatè præcessit, aut est subsecutus baptismum, eo modo quo explicatur in dubio, sufficiat ad dict. cognationem inducendam.

Et quidem non sufficere, infrascripta videntur suadere.

11 Primò, quia hæc cognatio imitatur naturam, Abb. *in c. Debitum num.* 3. *de Baptismo*: nam ut inquit D. Thom. *in* 4. *dist.* 42 *qu.* 1. *art.* 3. *Sicut per carnalem generationem homo accipit esse naturale; ita per Sacramenta Baptismi, & Confirmationis recipit esse spirituale per modum cuiusdam spiritualis regenerationis, ac nativitatis. Sicut enim in puero est duplex nativitas naturalis; prior in utero, quando in illo adhuc debilis formatur; posterior quando iam roboratus ad sustinenda aliqua vitæ adversa ex utero in lucem editur: sic est in homine duplex nativitas spiritualis, altera in Baptismo, per quam regeneratur tener, & quasi intra Ecclesiæ uterum fovendus; altera verò in Confirmatione, per quam fortis effectus in lucem prodit, ut periculis exponatur. Et in his Sacramentis ministrans est, quasi pater generans, & susceptor, sive patrinus est quasi mater; quæ nomine Ecclesiæ in suo gremio baptizatum, & confirmatum suscipit.* Hæc S. Thom. At secundùm naturam non potest quis effici pater, nisi adhibeatur tempore generationis. Ergo nec poterit effici pater spiritualis, nisi interveniat in actu baptismi.

Secundò, textus loquentes de hac cognatione, qui habentur *de consec. dist.* 4. *&* 30. *qu.* 1. cum aliis supracitatis utuntur verbis suscipere, aut levare de sacro fonte. At qui tradit puerum Sacerdoti baptizandum, vel posteà illum suscipit de manu Sacerdotis, neutrum facit, quia de fonte non suscipit, nec lavat, sed tradit Sacerdoti, vel ab eo accipit. Ergo cùm non satisfiat verbis sacrorum Canonum, hujusmodi cognatio non inducitur.

Tertiò, Doctores loquentes de hac cognatione, requirentesque tactum, requirunt illum in actu Baptismi, dum aiunt oportere, ut tangatur puer dum baptizatur, vel suscipiatur de fonte, Angel. Silvest. Covarr. *& alii supracitati.*

Quartò, hoc impedimentum surgens ex Constitutione Ecclesiæ est restringendum, non autem dilatandum, Host. *in Summ. loc. cit. de cognat. spirit. §. Quibus mod. contrah. vers. Sententia.*

His tamen non obstantibus verior, & tutior videtur esse opinio, ut sufficiat præsentare baptizando Sacerdoti eo fine, ut puerum immergat, vel posteà de ejus manu statim suscipere.

Hanc secundam partem, videlicet sufficere statim post tenet expressè Hugo *in cap. fin.* 3. *qu.* 1. ubi ait sufficere, ut patrinus tangat, dum est in fonte, vel statim post suscipiendo à Presbytero, Hugonem sequuntur Archid. *ibid.* Turrecrem. & Bellam. *num.* 4. S. Anton. *in Summ. tom.* 3. *tit.* 1. *cap.* 15. *vers. Sed diligenter*, Covarr. *cap.* 6. *num.* 5. *in* 2. *par.* 4. *lib. Decretal.* Sot. *in* 4. *sentent. dist. in.* 42. *qu.* 1. *art.* 1. *vers. Ex his prudentiss.*

12 Ratio est quam reddit Hugo à cæteris approbatus; quia quæ incontinenti fiunt videntur inesse, *l. Lecta, ff. Si cert. petat. cum concord.* de quibus ibi per gloss. *in verb. Stipulationi in fin.*

Accedit quod actus recipiens continuationem, & certo tempore perdurans unicus actus censetur à principio usque *ad fin.* gloss. *in l. Eum qui, §. In popularibus, ff. de furt.* Quapropter *Patrinus*, sive *anadochus*, puerum de lavacro eductum confestim de manu Sacerdotis suscipiens perindè habetur, ac si in ipso baptismatis actu teneret. Atque hic usus, ut patrinus puerum dum immergitur non tangat, optima ratione inolevit; quia cùm quis baptizatur per aspersionem, patrinus in actu Baptismi tenet infantem, cùm tunc Sacerdos aspersioni incumbens non teneat. At quando quis baptizatur per immersionem, Sacerdos ipse, qui hujus Sacramenti est minister, vicesque Dei in illo actu gerit, D. Thom. *in* 4. *sent. dist.* 42. *par.* 1. *art.* 3. tenet infantem immergendo. Ideòque introductum est, ut patrinus tunc non tangat, nec teneat, sed post suscipiat de manu Sacerdotis, ut declarat S. Antonin. *d. tom.* 3. *tit.* 1. *c.* 1. *vers. Sed diligenter.*

Ex his constat tum authoritatibus, tum rationibus probari patrinum designatum statim suscipientem puerum de manu Sacerdotis, qui illum baptizaverat, contrahere cognationem.

Sed an eadem cognatio contrahatur ab eo, qui puerum ante baptismum immediatè præsentat Sacerdoti baptizandum; magis dubitari potest, cùm unicus auctor succurrat, qui id expressè tradit, nempè Mart. Ledesm. *in* 2. 4. *qu.* 58. *art.* 8. Cujus verba sunt hæc, [Illud autem quod diximus, quòd tangentes puerum in baptismo ea intentione, ut sint compatres, contrahunt cognationem spiritualem, intelligitur si tangant præsentantes ad Baptismum, aut levantes à Baptismo.] 13

Huic opponitur Sot. *in* 4. *sent. dist. in.* 4. *quæst. unic. art.* 5. ubi ait, [Eum qui catechumenum super fontem ad baptismum teneret, nisi posteà baptizatum susciperet, aut eum dum aspergeretur teneret, non contrahere affinitatem, quia non esset susceptor.]

Et quod præsentans hoc pacto ad baptismum cognationem non contrahat præter rationes superiùs adductas, affertur etiam hæc ratio, quod inter fidelem, & paganum, qui non est incorporatus Ecclesiæ, nec filius illius ante baptismum, non potest contrahi cognatio spiritualis, ut per Archid. Joan. Andr. & alios *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. 14

Verùm probabilius videtur cognationem spiritualem contrahi etiam per hanc præsentationem juxta opinionem Mart. Ledesm.

Nam ratio adducta per Hugonem, quem alii sequuntur in illa opinione, quòd sufficiat tangere immediatè post, quia quæ in continenti fiunt, videntur inesse, & aliæ suprà perpensæ militant etiam in eo, qui immediatè præsentat ante. Ac proindè etiam auctoritates supracit. cùm Hugone sentientes etiam ad hunc articulum definiendum multùm ponderis habere debent ob rationis identitatem.

Nam in his, quæ incontinenti fiunt, & in actu unico, & continuo, non datur neque prius, neque posterius. Sic videmus in juramento, quod etsi pro forma requirat tactum adeò, ut emitti non possit per relationem ad scripturam juratam, ut est text. *in cap. penult. de iureiur.* Tamen valet, si hæc relatio fiat incontinenti; quia tactus immediatè præcedens, censetur inesse actui incontinenti subsecuto, notat Petr. de Anchar. *in dict. cap. penult. per regulam, l. Lecta, §. Dicebat, ff. Si cer. petat.* Et propiùs ad rem nostram etiam in materia, & forma Sacramenti sufficere conjunctionem moralem, docent Ricard. de Mediavill. *in* 4. *dist.* 3. *art.* 4. *qu.* 2. Ledesm. *in* 4. *par. qu.* 7. *art.* 8. *dub.* 5. Sotus *in* 4. *dist.* 3. *qu. un. art.* 8. §. *Quando autem forma, & plurimi recentiores.* 15

Quod si dicatur susceptioni, quæ fit post Baptismum magis congruere verba sacrorum Canonum, qui utuntur verbis levare, & suscipere de sacro fonte, quàm præsentationi, quæ fit anteà, cùm præsentans ad baptismum nullo modo possit dici de fonte levare, aut suscipere, quæ videtur fuisse ratio Soti. Respondetur hanc difficultatem, re benè intellecta cessare. Nam etsi sacri Canones utantur verbis suscipere, & levare; tamen sufficit etiam tactus absque susceptione, ut communiter DD. tenent. Et sic sufficit, vel tangere, vel suscipere. Utrumque autem præstari debet, dum puer est in fonte, si rigorem verborum attendamus. Nam qui puerum suscipit de manu Sacerdotis, non satisfacit verbis Canonum requirentibus, ut de fonte; & non de manu Sacerdotis suscipiat. Et ideò Hugo benigniori interpretatione censuit per eum, qui post suscipit de manu Sacerdotis satisfieri non secundùm rigorem, sed quia quę incontinenti fiunt videntur inesse. Atque hæc interpretatio optimè congruit etiam præsentanti puerum Sacerdoti 16

doti immediatè baptizandum: is enim licèt non tangat in baptiſmo; tamen quia tangit paulò ante, & immediatè, videtur per eandem regulam in ipſo actu tetigiſſe. Et ſanè cùm in baptiſmate per immerſionem patrinus in actu non tangat, duobus modis apertiſſimè tangere debet, vel ante præſentando, vel poſt ſuſcipiendo, & inter utrumque actum ſolida ratio diverſitatis afferri non poteſt.

Soti authoritas obeſſe non debet, quominus hanc opinionem vera ratione & Ledeſmi, qui ejus præceptor fuit, auctoritate munitam, ſequamur; præſertim cùm nec ſatis conſtet Sotum ita ſenſiſſe; Siquidem ubi loquitur de tenente cate-
17 ebumenum ſuper fonte ante baptiſmum, videtur poſſe intelligi de tenente ad unctiones, & catechiſmos, quemadmodum alio in loco ipſe loquitur, videlicet *in 4. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 1. verſ. Ex his*. Qui caſus nihil habet commune cum noſtro, in quo non agimus de tenente ante baptiſmum ad unctionem, vel alia, quæ procedunt, ſed de eo, qui accipit puerum, & præſentat immediatè ad effectum baptiſmi tantùm.

Ad rationes ſuprà in oppoſitum adductas breviter reſpondetur.

Ad primam, qua dictum eſt hanc cognationem debere imitari naturam, reſpondetur hoc argumentum non habere locum, niſi in caſibus à jure expreſſis, cùm in multis ſit illi diſſimilis; & ſatis imitatur ſi paulò ante, vel poſt interveniat.
18 Cùm non ſit neceſſaria omnimoda ſimilitudo, uti aliàs Sac. Congregatio conſideravit, dum reſpondit eum, qui plena pubertate baptizatum non præcedit: ſi ut patrinus eum tetigerit, contrahere cognationem, quamvis ſecundùm naturam illum generare non potuiſſet.

Sic etiam videmus quamvis paternitas naturalis per alium induci nequeat: tamen hanc ſpiritualem poſſe con-
19 trahi etiam per procuratorem, jam enim Sac. Congregatio Concilii probavit opinionem affirmativam tamquam veriorem, cenſuitque juxta Feder. de Sen. *conſ. 15.* & Card. hic *num. 3. & 4.* Eum, qui nomine alterius levat infantem de ſacro fonte non contrahere ſibi cognationem ſpiritualem, ſed mandanti.

Ad ſecundum, & tertium, quibus dictum eſt verba textus requirere ſuſceptionem in actu, & ita expreſsè loqui DD. Reſpondetur in actu ipſo juris interpretatione factum cenſeri, quod in continenti poſt, vel ante geſtum fuit ex Hugone ſupra citat.

Ad quartum, ubi dicitur hoc impedimentum non eſſe ampliandum, reſpondetur nō ampliari, ſed declarari in caſu, in quo de jure ſubeſt ſecundùm rectam interpretationem.

Ad eam rationem ſpecialem, quod inter paganum, & fidelem ſpiritualis cognatio non poſſit contrahi, reſpondetur non procedere hoc caſu, in quo puer nondum baptizatus accingitur ad baptiſmum, cum quo non aliter contracta erit cognatio, quàm ſi baptiſmus ſequatur, atque ita hac ra-
20 tione non obſtante in Catechiſmo, qui baptiſmum præcedit, cognatio contrahitur, quamvis impediens non dirimens, *c. 2. de cognat. ſpiritual. in 6.* Hoſt. *in Summ. hoc tit. verſ. Qualiter contrahatur*; Itaque non contrahetur cognatio cum pagano, ſed cum Chriſtiano mox futuro.

21 Quòd ſi hæc opinio aliquam haberet difficultatem, & omnis tollitur per conſuetudinem regionis. Qua in re illud eſt animadvertendum; nam ſi conſtaret in dictis duobus caſibus non contrahi cognationem ſpiritualem, nec etiam per conſuetudinem induci poſſet ut contraheretur talis cognatio impediens, & dirimens, ſed impediens tantùm. Cùm enim ſolius ſummi Pontificis, & univerſalis Eccleſiæ ſit inducere impedimentum dirimens, atque inhabilitare ad matrimonium contrahendum, D. Thom. *in 4. diſt. 42. qu. 2. art. 2.* Palud. *in 4. diſt. 34. qu. 1.* Sotus *in 4. diſt. 40. art. 5. col. 4. verſ. Interrogationis*, Hoſt. Abbas & Præpoſ. Qui de communi teſtatur *in c. Ad diſſolvendum, de deſponſ. impub.* & alibi ſæpè DD. ſequitur ut ſicut una Provincia non poteſt legem ferre qua impedimentum dirimens inducatur, ita nec conſuetudinem introducere, quæ id roboris habeat, propter poteſtatis defectum. Et ratio rationis eſt, quia cùm matrimonium ſit de jure Divino, cùm ſit irritum auctoritate Pontificiæ Conſtitutionis, cenſetur irritum fieri à Deo, cujus vices Papa gerit in terris; at ſi dirimi poſſet virtute conſuetudinis; hoc tamen non proveniret à Deo, ſed ab humana poteſtate; Quam rationem reddunt DD. *in c. Super eo, ſupra eodem*. Ideò non mirum ſi DD. communiter non tribuant conſuetudini talem poteſtatem, niſi habeat concurſum juris veteris, vel ſit approbata per Papam, gloſ. Bern. *in cap. 1. ſupra eodem*, Hoſt. *in ſumm. hoc tit. §. Quis ſit effectus verſ. Ideo dic.* Hugo, & Goffred. relati ab Henric. Boich. *in c. Super eo, ſupr. eod. circa med.* ubi etiam Innoc. Joan. Andr. & Ant. de Butr. eandem opinionem ſequuntur, Felin. *in c. 1. n. 21. de ſponſal.* Angel. *in ver. Matrimonium in 17. imped. n. 1. Summ.* Tabien. *in ver. Impedimentum 1. in communi n. 4.* Silveſt. *in ver. Matrimonium 2. n. 3.* ubi ait Aſtenſem teſtari Hoſtienſis opinionem frequentius eſſe receptam, ſubditque eam eſſe clavem ad hujuſmodi quæſtiones decidendas. Et quamvis Henric. Boich. & Abb. *in d. c. Super eo n. 6.* videantur contrarium ſenſiſſe, non eſt à prædicta opinione diſcedendum, quæ communis eſt, & ratione validiſſima nititur: præſertim cùm nullum textum habeamus, qui opinioni Abbatis, & Henrici adſtipuletur; nam text. *c. 1. & cap. Super eo*: apertè agunt de conſuetudine juris veteris concurſum habente, & de ea loquuntur gloſ. Ber. *in d. c. Super eo*: dum ei tribuit utrumque effectum impediendi, & dirimendi, licèt Henric. Boich. inconſultò recenſeat ejus auctoritatem in conſuetudine non habente talem concurſum.

Itaque dum dicimus ex conſuetudine tolli difficultatem, 22
non hoc agitur ut cōſuetudini adſcribatur hæc poteſtas impediendi, & dirimendi in caſu, in quo liquidò conſtaret cognationem non eſſe contractam, ſed tantùm ſi caſus ſint de jure dubitabiles, eos recipere interpretationem à conſuetudine; nec enim eſt novum, ut faciliùs admittatur conſuetudo ad interpretandum, quàm ad inducendum, Bellon. *conſ. 1. Viſis ſcripturis n. 3. verſ. Et habet*, Decian. *conſ. 156. prope fin. lib. 3.* & poſt alios Cravett. *conſ. 201. n. 11. & 12. lib. 1.* Put. *dec. 283. lib. 1.* & propterea Hoſtien. qui ſentit ut ſupra dictum eſt, conſuetudinem non poſſe inducere impedimentum impediens, & dirimens: tamen in illa quæſtione an ex catechiſmo oriatur impedimentum impediens tantùm, an etiam dirimens, quæ tunc non erat diffinita, ut fuit poſteà ex *cap. 2. hoc tit. in 6.* Sentit eſſe attendendam conſuetudinem diverſorum locorum, & ſecundùm eam judicandum, ut expreſsè tradit *in ſum. hoc tit. §. Qualiter contrahatur in fin.* Et ita conſuetudini interpretativæ tribuit vim impediendi, & dirimendi, quam non concedit conſuetudini inductivæ. Articulum an conſuetudo vim habeat inducendi impedimentum dirimens, pleniùs examinavi *in cap. 1. ſupra eodem*.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Gregorius IX.

CAPUT VIII.

Ex litteris veſtris accepimus, quòd cùm M. mulier coram officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & ſe affidatam ab eo, ac carnaliter cognitam, per teſtes idoneos probaviſſet: dictorum tandem teſtium depoſitionibus publicatis, idem A. excipiendo propoſuit, quòd eam habere non poterat in uxorem, pro eo quòd ipſum pater mulieris ejuſdem, qui ſacerdos extitit, baptizavit. Sed cùm idem officialis exceptione hujuſmodi non admiſſa diffinitivam tulerit ſententiam contra ipſum, & idem ad ſedem Apoſtolicam appellaverit: Mandamus, quatenus, ſi eſt ita, eumdem A. ſuper hoc ab impetitione mulieris abſolvatis ipſius: eidem mulieri perpetuum ſilentium imponentes.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio spiritualis de iure communi oritur inter baptizatum, & filium baptizantis impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.*

2 *Cognatio spiritualis olim triplex, paternitas, compaternitas, & fraternitas, sed hec ultima sublata est à Concilio Tridentino.*

3 *Baptizatus, & de sacro fonte susceptus efficitur filius spiritualis baptizantis, & suscipientis, & num. 13.*

4 *Baptizatum de iure communi prohibentur plures de sacro fonte suscipere, sed ex Concilio Tridentino unus tantùm, & una ad summum suscipere debent.*

5 *Si tamen plures designati susceperint, & tetigerint, nec appareat quis prior sit designatus, contrahunt omnes cognationem spiritualem.*

6 *Dispensatio an sit concedenda contrahendi matrimonium cum ea, quam quis in Sacramento Confirmationis tenuit, ob dotis accessionem, & ad tollendas lites, & num. seqq. usque in fin.*

7 *Cognationis spiritualis impedimentum est iuris merè Ecclesiastici.*

8 *Et an dotis accessio sit causa sufficiens dispensandi, & num. 17.*

9 *Litis vitandę causa an sit dispensandum, & n. 18.*

10 *Dispensatio in secundo gradu non concedenda, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

11 *Et an hoc procedat in cognatione spirituali.*

12 *Magis vitanda eorum coniugia, qui nobis per spiritualem, quàm per carnalem cognationem attinent.*

14 *Cognatio spiritualis maior est, & difficilius solvitur, quam carnalis.*

15 *Dispensare an soleat Ecclesia in primo gradu cognationis spiritualis, & num. seqq.*

16 *Cognationem spiritualem contraxit puella novem annorum, quę infantem levavit de sacro fonte, & cum ea Gregorius XIII. noluit dispensare.*

17 *Dotis accessio, an & quando ex stylo Curię sit iusta causa dispensandi in gradibus prohibitis.*

1 EX *litteris*. Inter baptizatum, & filium baptizantis
oritur cognatio spiritualis impediens, & dirimens ma-
trimonium inter eos contrahendum. Hoc dicit secundùm
omnes. Sed ista fraternitas spiritualis hodie sublata est ex
Concilio Tridentino *cap. 2. sess. 24. de reform. matrim.* quo
cognatio spiritualis restricta est ad levantes de sacro fonte,
& baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, nec-
non ad baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem,
2 ac matrem. Et idem in Confirmatione. Unde cùm olim
triplex esset cognatio spiritualis, videlicet paternitas, com-
paternitas, & fraternitas, ut per D. Thomam *in 4. sentent.
distinct. 42. qu. 1. art. 3.* & per Abbatem *suprà in rubrica ad
finem*: Sublata hodie fraternitate per Concilium Triden-
tinum non remanet nisi paternitas, & compaternitas:
quod & Navarr. advertit *in Manuali cap. 52. num. 36. vers.
Quartum impedimentum, & num. 37.*
3 In glossa unica nota baptizatum, vel de sacro fonte
susceptum effici filium spiritualem baptizantis, vel susci-
pientis. Jura sunt in glossa.
4 In eadem glossa ibi, *Quod plures simul*, nota prohibitum
esse, ut plures simul infantem de sacro fonte suscipiant, ut
cap. Non plures, 4. dist. sed ex Concilio Tridentino *in d.c.2.*
statutum est, ut unus tantùm, sive vir, sive mulier, juxta
sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus, & una
baptizatum de baptismo suscipiant.
5 Verùm cùm negligentia Parochi factum esset, ut tres
designarentur, & in libro scriberentur, de sacro baptis-
mi fonte fœminam suscepturi, nempè Titios, Titia,
& Sempronius, qui omnes levarunt baptizatum, & te-
tigerunt: fuit dubitatum an omnes cognationem spiri-
tualem contraxissent cum baptizata; an verò it tantùm
duo, qui priores sunt designati, Sac. Congregatio cen-
suit omnes contrahere si non appareat qui primi sint desi-
gnati, per *cap. final. de cognat. spirit.* & licèt unus tan-
tùm, & una suscipere debeant; tamen si omnes suscepe-
rint, omnes contrahere, ita glossa ibi, quæ dicit, quod
non peccant, & ita ibi Philippus post alios, & licèt Con-
cilium prohibeat plures, quàm duos, &c. tamen non an-
nullat actum.
Ex facto QUÆSITUM est, An sit concedenda dispen- 6
satio contrahendi matrimonium cum ea, quam quis in Sa-
cramento Confirmationis tenuit ob dotis accessionem,
quam mulier à tertio consecutura est, & ad tollendas lites,
quæ occasione majoricatus inter virum, & mulierem pos-
sent inextricabiles exoriri.
Pro dispensatione adducitur hujusmodi impedimentum 7
esse juris merè Ecclesiastici, Sanct. Thom. *in 4. sent. distin.
42. qu. 1. art. 1. in corpor.* Sot. *ibidem*, Covarr. *in 4. Decretal.
par. 2. cap. 6. §. 4. in princ.* Navarr. *in Manual. cap. 22. num. 36.
vers. Quartum*, licèt in oppositum videatur text. *in c. Pitacium, 30. qu. 3.* In his autem, quę sunt juris Ecclesiastici aper-
tè constat Sedem Apostolicam posse dispensare, *c. Cuncta per
mundum, 1. qu. 3.* & in specie habetur ex Rebuff. *de dispens.
in grad. gloss. 5. n. 52.* & Navarr. *d. c. 22. n. 84.* juncto *nu. 36.* &
claré deducitur ex Concilio Tridentino *sess. 24. de refor. ma-
trim. c. 2.* quo hæc impedimenta ex prohibitione canonica
provenientia restringuntur ad paternitatem, & compater-
nitatem, ut dictum est suprà *num. 2.*
Causæ autem, quæ dispensationi hoc casu suffragantur, 8
sufficientes videntur. Primò scilicet utilitas puellæ, cui, si
id matrimonium sequetur, dos in mille aureis augebitur:
quę causa videtur sufficiens ex stylo Curię, secundùm quem
dispensationes in 3. & 4. ea causa narrata obtineri consue-
verunt: stylus autem Curiæ facit jus, *c. Quam gravi, de
crim. fals.* Abb. *in c. Ex litteris num. 6. de constitut.* Secundò, 9
ut evitentur lites, quæ possent oriri ex majoricatu, ad quem
tam vir, quàm mulier post mortem cujusdam nunc viventis
jus habere prætendunt: causa autem vitandæ litis inducere
solet Pontificem ad concedendam dispensationem, *cap. 2.* u-
bi gloss. *ult.* & DD. *de desponsat. impub.*
His tamen non obstantibus, satius esse videtur dispensa-
tionem petitam denegare; illius enim concessio non parvo
esset futura scandalo illis, qui viderent à patre filiam spiri-
tualem in uxorem duci, indeque hæretici occasionem arri-
perent detrahendi Ecclesiæ institutis, *cap. Magnæ de voto*,
gloss. *in cap. Requisitis, §. Nisi rigor, in verb. Ut plerisque, 1. q.
7. cap. Et si illa, ead. qu. 7.*
Accedit ad hoc prohibitio Tridentini Concilii *sess. 24. de* 10
reform. matrim. cap. 5. in fin. ubi postquam Sancta Synodus
universaliter statuit in contrahendis matrimoniis, vel nul-
lam, vel rarò dandam dispensationem: agendo de secundo
gradu statuit, ut in eo dispensatio non concedatur, nisi inter
magnos Principes, & ob publicam causam: & ita satis ma-
nifestè insinuat in primo gradu, ut est noster casus, nunquam
concedendam esse dispensationem. Nec obstat si dicatur il- 11
lud decretum intelligendum esse de gradibus affinitatis, &
consanguinitatis, non autem de cognatione spirituali.
Imò enim cùm superioribus capitibus egerit de impedi-
mentis cognationis spiritualis, & prohibitio *d. cap. 5. ad fin.
vers. In contrahendis*, sit generalibus verbis absque distin-
ctione concepta, debet utique generaliter ad omnia supe-
riora referri, *cap. Solitæ*, & ibi gloss. *in ver. Non distinguemus,
de maiorit. & obedien.* Pręterea quatenus loqueretur de gra- 12
dibus affinitatis, & consanguinitatis tantùm; æquè tamen
observandum esset in gradibus cognationis spiritualis, cùm
Canones, & Sancti Patres *c. 1. 2. & 3. 30. qu. 3.* definiverint
magis abstinendum esse à conjugio illorum, qui nobis per
spiritualem, quàm eorum, qui per carnalem cognationem 13
attinent; talesque quos de sacro fonte levamus, aut in Sa-
cramento Confirmationis tenemus, per Constitutiones Ec-
clesiasticas verè nostros filios effici, *d. c. 2. & 3. & cap. Omnes
quos, 30. qu. 1.* Quòd eò magis dicendum est, cùm tractemus
de retinenda dispositione juris communis contra dispensa-
tionem, quæ illud vulnerans, odiosa reputatur, *cap. 1. de fil.
Presbyt. lib. 6.* Imò cognatio spiritualis major est, gloss. 1. *in* 14
fin. in cap. Qui dormierit, 27. qu. 2. & difficiliùs dissolvitur
quàm carnalis, *c. Inter corporalia*, ubi Butr. *n. 22. de trans-
lat. Episcop.* Si igitur rigor non dispensandi observatur in
carnali cognatione, quis negabit eundem multò magis ob-
servandum esse in spirituali, *c. Ex parte, il terzo de decimis.*
Et propterea Mandos. *de signat. tit. de dispensat. matri-* 15
mon. vers. Cognatio spiritualis cum seqq. ait Ecclesiam non
solere in primo cognationis spiritualis gradu dispensare.
Imò Summi Pontifices denegarunt dispensationem etiam
in his, qui ignorantes impedimentum, bona fide matri-
monium contraxerunt.

Et

16 Et in specie Sacra Congregatio Concilii olim consulta, An puella novem annorum levans de sacro fonte infantem, contrahat cum eo cognationem spiritualem, & si immemor hujus cognationis spiritualis secum contrahat matrimonium, an sit concedenda dispensatio: Respondit contractam quidem esse cognationem spiritualem non obstante ætate; tum quia nullus Canon, nullum Concilium, nullus Doctor in terminis decidit contrarium: tum quia sicut ætas levati non impedit, quia levans major 14. annis contrahat hanc cognationem cum levato, quamvis anniculo, vel paucorum mensium, aut dierum: ita nec impedit quando levans esset minor quatuordecim: tum quia licèt minor quatuordecim, potuit tamen instruere minorem: tum quia reperiuntur Canones tantùm, qui repellunt non baptizatū, Abbatem, & Monachos, nec alii repelluntur. Ergo etiam infantes, & impotentes admissi censebuntur. Cæterùm quod pertinet ad dispensationem, etsi S. Congregatio existimaverit eam esse concedendam, tamen relata ad Gregorium XIII. sententia, Sanctitas Sua approbavit quidem contractam esse cognationem spiritualem, sed tamen noluit dispensare. Et quamvis nonnunquam post tempora Gregorii dispensatum fuerit ob dotis incompetentiam cum illius sufficienti augmento; non tamen est judicandum exemplis; nec quod aliquando factum est, sed quod fieri debet, est spectandum, *l. Sed licet, ff. de offic. Præsid.*

17 Duæ causæ, quæ pro dispensatione allegantur, leviores sunt quidem, quàm rei gravitas postulat. Prima enim de augmento dotis nullibi in jure legitur approbata, & non deerunt fortè, qui eam indignam putent, quæ Pontificem movere possit ad concedendam dispensationem, videlicet ut puella nobilis aureos mille lucretur, nec stylus Curiæ huic casui accomodari potest; is enim stylus observatur cum eis tantùm puellis, quæ præ nimia paupertate cum dote, quam habent, honestè nubere non possunt: tunc enim augmentum dotis reducitur ad opus pium; & propterea præbet legitimam causam dispensandi, Gratian. post *c. Tanta nequitia*, & ibi gloss. communis, *& cap. seqq. 1. qu. 7.* quæ pietatis causa cessat in casu nostro, in quo non proponitur puellam esse adeò pauperem, ut sine augmento alteri nubere honestè non possit, præsertim cùm jus ad majoricatum prætendat.

Secunda etiam causa insufficiens videtur. Primò, quia 18
cùm fideicommissum majoricatus non sit apertum, seu purificatum, nimirum quia vivit persona, quæ illum justè possidet, non constat quomodo timor futuræ litis, quæ fortè morte interveniente, vel aliorum nativitate, vel prætensionum dilucidatione nunquam deducitur ad actum, possit afferre justam causam, ut de præsenti tam graviter jus commune vulneretur. Secundò, quia ad quem ipsorum majoricatus spectare debeat, poterit humana prudentia absque lite per compromissum, vel alio modo fieri exploratum: quod si coram arbitris de eorum juribus noluerint experiri, & elegerint potius indurato animo litigare, non debet hæc ipsorum spontanea durities justa videri causa, ut Pontifex legis vincula ad periculum litis summovendum relaxet, præsertim cùm sint tanti ponderis, & spiritualia concernant, ex Archidiac. *in cap. Tale, 1. quæst. 7. numer. 1. & 2.*

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Cælestinus III.

C A P U T III.

QUòd dilectio: & infrà. Quæsivisti, utrùm is, qui à stipite per descendentem lineam, sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari propter indulgentiam Apostolicæ Sedis legati, qua permissum est hominibus terræ illius, in sexto gradu conjungi? Quod videtur posse fieri, secundùm regulam, qua dicitur: Quoto gradu quis distat à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendentium ab eodem: cùm tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem gradum conjunctos separent, & impediant copulari volentes. Nos itaque respondemus, quòd indulgentia illa sic est intelligenda, quòd uterque conjungendorum distet à stipite sexto gradu. Si verò alter sexto vel septimo gradu distat à stipite, alter autem secundo vel tertio, conjungi non debent: unde in hac parte consultiùs duximus multitudini, & observatæ consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem & scandalum populi statuendum, quadam adhibita novitate.

S V M M A R I V M.

1 *DIspensatio cum aliquibus ut possint contrahere quarto gradu, intelligitur si uterque distat quarto, dummodo hoc approbet consuetudo.*

2 *Et an gradus remotior indistinctè attendatur tam in dispensationibus, quàm in impedimentis. Remissivè.*

1 *QVod dilectio.* Si dispensatur cum aliquibus, ut possint contrahere quarto gradu, requiritur ut uterque distet quarto, maximè ubi consuetudo hoc approbat. Hoc dicit: aliàs summatur sine distinctione, maximè secundùm Joan. Andr. & sequentes; & est communis intellectus, ut attestatur Præpos. *in princip.* qui etiam est de jure verior, quia Pontifex fundat interpretationem suam super consuetudine, quæ vigebat in loco, ex cujus violatione scandalum oriebatur, ut patet ex illis verbis: *Consultiùs duximus multitudini, & observatæ consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendum.* Unde circumscripta consuetudine, standum est regulæ expressæ in littera, *& in cap. fin. infrà eod.* videlicet, *Quoto gradu remotior distat à stipite, &c.* prout hic firmant gloss. *in verb. Vterque*, Innocen. *in fin.* Host. *nu.* 4.
Joan. Andr. *num.* 8. *in fin.* dicens hoc tenendum Abbas 2
num. 7. & alii communiter, & fusiùs dixi *in dict. cap. fin.* & ibi plenè videas, an hodie tam in dispensationibus obtinendis, quàm in inducendis impedimentis indistinctè gradus remotior attendatur, *num.* 4. 5. *& in* 1. *&* 2. *quæst.*

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Innocentius III. Rosan. Archiepiscopo.

CAPUT V.

QUod super his : & infrà . Super eo igitur , quòd pater & filius, cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis , avunculus & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia : Taliter tibi duximus respondendum , quòd licèt omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen uxoris & viri, ex eorumdem scilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri . Ne autem infra gradus prohibitos matrimonium contrahatur , debes publicè inhibere , & præsumptores Ecclesiastica districtione punire : non obstante consuetudine, quæ dicenda est potiùs corruptela.

SUMMARIUM.

1 *COnsanguinei mariti cum consanguineis uxoris licitè contrahunt.*
2 *Matrimonia contrahi non possunt in gradibus prohibitis etiamsi hoc habeat consuetudo, & num. 7.*
3 *Affinitas contracta inter consanguineos viri, & uxorem ipsius , non transit ad consanguineos uxoris, nec è converso.*
4 *Affinitas non causat affinitatem.*
5 *Affinitas quid.*
6 *Affines non sunt vir, & uxor, sed causa affinitatis.*
7 *Consuetudo etiam immemorabilis non potest tollere, nec inducere impedimenta matrimonium dirimentia, & num. seqq.*
8 *Consuetudo immemorabilis intelligitur sublata , quando lex consuetudinem damnat uti corruptelam.*

1 Q*Vod super*. Consanguinei mariti cum consanguineis
2 uxoris licitè contrahunt. Hoc primò. In gradibus
prohibitis non possunt matrimonia contrahi etiamsi hoc habeat consuetudo . Hoc dicit secundò Joan. Andr. Butr. Card. Anchar. Abb. Alex. de Nævo, & Præpos. secundum dictum, ibi, *Ne autem*.

3 Nota primò ex priori parte textus affinitatem contractam inter consanguineos viri, & uxorem ipsius, non transire ad consanguineos uxoris, nec è converso; unde possunt legitimè copulari, ut in textu, & notant gloss. 1. Abb. Antiq.
4 Host. Joan. Andr. Butr. & omnes *in summario textus*. Ratio est, quia affinitas non causat affinitatem, S. Thom. *in 3. par.*
5 *qu.86.* quæ est in additionibus, 55. *art.5.* Affinitas enim dicitur illa proximitas , quæ est inter uxorem, & consanguineos viri, & similiter inter virum, & consanguineos uxoris , eò quòd duæ cognationes, quæ diversæ inter se sunt , per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit, dicit textus *in l. Non facilè*, §. *Affines*, *ff. de gradib. & affinit.* unde affines dicuntur quasi juxta fines, ut
6 inquit Abb. Antiq. *in c. Non debet num. 2. infrà eodem*, vir autem, & uxor non sunt affines, sed causa affinitatis, sicut unus non est numerus, sed principium numeri, gloss. *in §. Affinitatis, in addit. in verb. Affinitatis, instit. de nupt.* gloss. *in l. Sed & hæ personæ, in verb. Et liberti, ff. de Procur.* S. Thomas *in præcitat. qu. 55. art. 1. ad* 1. Unitas ergo, quæ per matrimonium efficitur inter virum, & uxorem, est causa, ut uxori communicentur omnes consanguinei mariti, & viceversa marito consanguinei uxoris, & conjunctio hujusmodi unius ad tales cùm non sit consanguinitas, reliquum est, ut sit affinitas, *cap. Porrò, 35. qu. 5.*

7 Secundò nota ibi, *Non obstante consuetudine*. Regionis consuetudinem tollere non posse impedimenta matrimonium dirimentia: & cùm textus adjiciat, quæ dicenda est potius corruptela, hinc liquet manifestè hujusmodi consuetudinem esse imprescriptibilem, etiamsi sit supra hominum memoria, quia in his diuturnitas temporis non minuit, sed aggravat peccatum, ut est textus clarus *in cap. Non debet in fin.* & ibi Butr. *num. 11. infrà eod.* ad idem *cap. Cùm haberet, suprà de eo, qui duxit in matrim. & cap. final. de consuetud.* Et
quotiescumque lex damnat consuetudinem uti iniquam, & 8
irrationabilem, tunc censetur damnata, & reprobata consuetudo etiam immemorabilis, ut post Felin. *in cap. Cùm ex officii num. 13. de præscript.* Aretin. *in l. Cùm stipulatus sim à Proculo, col. 3. ff. de verbor. obligat.* & alios plures conciliando opiniones, concludit Covarr. *variar. resolut. lib. 3. cap. 13. num. 5. vers. Adnotandum tamen erit.*

Sed in oppositum videtur textus *in cap. Super eo, suprà de cognat. spirit.* ubi filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè contrahunt matrimonium, & tamen si subest consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo: & ita ibi est casus, secundùm intellectum, quem Abbas dicit esse magis communem. Ergo si consuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens, ut ibi patet, non videtur subesse ratio, cur etiam non possit tale impedimentum tollere: nam prout unumquodque producitur, sic resolvitur, *cap. Omnis res, infrà de regul. jur. cum concord.* cujus tamen contrarium hic deciditur.

Pro conciliatione harum Decretalium valdè laborant, & inter se dissident Scribentes hic, & Moderni, qui de matrimonio tractatus ediderunt, videlicet Th. Sanch. *lib. 7. disp. 4.* & Basil. Pont. *de impedim. matrim. c. 1. §. 2.* Quidam dixerunt Decretalem, *Super eo*, quæ est Alex. III. corrigi per hanc, *& per c. Non debet, ad fin. infrà eod.* quæ sunt Innocentii III. quod non placet, arg. *cap. Cum expediat, de elect. lib. 6.* Alii tenuerunt hic reprobari consuetudinem contrahendi cum cognatis, & affinibus carnalibus; ibi verò cum cognatis spiritualibus, quòd similiter non placet; quia magis vitanda sunt connubia eorum, qui nobis per spiritualem, quàm per carnalem cognationem sunt conjuncti, *cap. 1. 2. & 3. 30. qu. 3.* & cognatio spiritualis major est, quàm carnalis, gloss. 1. *in fin. in cap. Qui dormierit, 27. qu. 2.* sed Abbas *hic num. 4.* putat *in d. c. Super eo*, agi de consuetudine inductiva charitatis, nempè ut potius illi contrahant cum extraneis, quàm cum illis, qui aliquo modo videntur esse proximi: hic autem de consuetudine, quæ relaxat prohibitionem ad contrahendum inter consanguineos, quę sic restringit conjunctionem, & amicitiam ad suos, & minuit vicissitudinem charitatis ad alios.

Tu teneas consuetudinem non esse tantæ potentiæ, ut valeat inducere impedimenta matrimonium dirimentia, ut fusè probavi *in cap. 1. à num. 2. usque ad num. 26. suprà de cognatione spirituali*, nisi talis consuetudo fuerit specialiter per Summum Pontificem approbata, & in hoc casu loquitur Decretalis, *Super eo*, ut dixi *in dicto cap. 1. num.* 8.

DE

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Idem Innocentius III.

C A P U T VI.

QUia circa : & infrà . Porrò de nobili viro N. pro cujus dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto consanguinitatis gradu contingit, à Sede Apostolica obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet : Cùm tamen ante dispensationem obtentam, unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat : Dissimulare poteris, ut remaneat in copula sic contracta, cùm ex separatione (sicut asseris) grave videas scandalum imminere.

SUMMARIUM.

1 *Dispensatio obtenta à Papa non valet super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi falsa causa sit expressa, nisi eam posteà Papa confirmet.*
2 *Veritas narratorum est consideranda secundum tempus datæ impetrationis.*
3 Dissimulare poteris, *hæc verba habent vim dispensationis.*
4 *Subreptio in expressione falsæ causæ vitiat dispensationem ipso facto.*
5 *Falsum exprimere detestabilius est, quam verum tacere.*
6 *Dispensandi causa legitima super matrimonio contracto in gradu prohibitio est soboles ex eo superstes.*
7 *Dispensatur super matrimonio tam contracto, quàm contrahendo, si timeantur scandala, vel futura inimicitiæ, & num. seqq.*
Declaratur, num. 12. & 14.
8 *Propter scandalum receditur à dispositione iuris positivi.*
9 *Dispensatio an sit concedenda in secundo affinitatis gradu ad evitandas inimicitias, & lites inter familias illustres, & num. seqq. usque in fin.*
10 *Dispensatio in secundo gradu ex Concilio Tridentino non concedenda, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*
Quod locum habet tam in secundo affinitatis, quàm consanguinitatis, ibid.
11 *Et copula, &, resolvitur in disiunctivam.*
12 *Inimicitiæ privatorum non referuntur ad publicam causam.*
13 *Periculum ne civitas factionibus dividatur est iusta causa dispensandi in secundo gradu consanguinitatis.*
14 *Scandalum quod oriretur, si nuptiæ iam publicatæ non sequerentur, non est iusta causa dispensandi in secundo affinitatis.*
15 *Etiamsi copula intercesserit, & mulier aliàs diffamata remaneret.*

1 QVia circa. Non valet dispensatio obtenta à Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi falsa causa sit expressa, nisi eam posteà Papa confirmet. Hoc intendit secundùm intellectum, quem dicunt esse verum, & communem Abb. Præpos. & Alexan. de Nævo. Primò recitat, & tacitè damnat dispositionem. Secundò eam tolerat ex causa ibi, *Cum tamen*.

2 Nota primò ibi, *Ante dispensationem viam fueris universæ carnis ingressa*. Veritatem narratorum esse considerandam secundùm tempus datæ impetrationis; non enim sufficit narrata prius fuisse vera, vel post impetrationem verificari, ut notatur *in c. Dilectus, il secondo, de preben. & hic*, per Host. *post princ. In verb. Ingressa*, Joan. Andr. *n. 3.* Abb. *n. 4.* & Alexan. de Nævo *in ult. notab.* & clarè probatur hìc. Nam iste impetrans habuerat filiam, sed eam non habebat tempore impetrationis, quia prius ex hac vita migraverat, & ideò dispensatio fuit subreptitia, ac nulla, ut in textu : Generaliter autem, an & quando in litteris gratiæ, vel justitiæ attendatur tempus datæ, vel receptionis, seu executionis litterarum, recurrere ad notabilem theoricam Abbatis *in d. c. Dilectus num. 7.* & ibi dixi *à num. 1. usque in fin.* & quando spectetur initium, vel finis, vide plenam gloss. *in cap. Dudum, il primo, verb. Electionis tempore, suprà de elect.*

Secundò nota illa verba, *dissimulare poteris*, quæ habent 3
vim dispensationis; etenim cùm dispensatio ob expressioné
falsæ causæ, & matrimonium exinde contractum non valerent, stultum esset dicere, ut manerent in adulterio; quæ sunt
verba Innoc. *hic in fine*, cum quo transeunt Host. *post princip. in verb. Dissimulare*, & Joan. Andr. *num. 3. in eod. verb.* Unde
expone verba, *dissimulare poteris*, id est, ex certa scientia, &
ex nostra licentia, quam damus auctoritate præsentium, &
sic quod nullum erat, roboramus, *cap. penult. de supplen. neglig. Prælator. cap. Super eo, de cognat. spirit.* prout exponunt
Goffred. Host. & Joan. Andr. *locis proximè citatis*. Et ex hoc 4
intellectu collige subreptionem in expressione falsæ causæ 5
vitiare dispensationem ipso facto, ad quod est text. expressus
in cap. 2. in fin. de fil. Presbyt. lib. 6. ubi apertè probatur dispensationem esse nullam ipso jure per subreptionem commissam in tacendo verum : ergo fortiùs in exprimendo
falsum, ut hic, quia detestabilius est falsum exprimere,
quàm verum tacere; & ita illum textum ad hoc expendit
Abb. *hic num. 5.*

Ultimò nota ex textu duas causas dispensandi super ma- 6
trimonio contracto in gradu lege canonica prohibito. Prima est, quando ex matrimonio sic contracto soboles est superstes: nam favore filiorum in tali matrimonio dispensatur,
ut hic notat Bernard. post casum, & reliqui post eum. Se- 7
cunda causa est propter scandalum vitandum, ut in fin. text.
& notant Host. *in fin.* Joan. Andr. *num. 4.* Henric. Boich. *in fin.*
Abb. *num. 2.* Præposit. *num. 1.* & Alex. de Nævo *nu. 2.* & hæc
est causa sufficiens, nedum super matrimonio jam cõtracto,
sed etiam super contrahendo, ut dicunt Abb. Præpos. & Alexan. de Nævo *locis citatis*, quia propter scandalum receditur à dispositione juris positivi; *cap. Quod super his, suprà eodem cap. 2. de tempor. ordin. & c. Cum ex iniuncto, de novi oper. nunciat.* secundùm Joan. Andr. *hic num. 4.* idem si timeantur futuræ inimicitiæ, & jurgia, ut per Felin. *cons. 26. nu.* 8
15. vers. Unde considerandum est, & Menoch. *cons. 385. n. 7. vol. 4.* & ita quotidiè Papa dispensat inter consanguineos,
vel affines propter bonum pacis futurum, vel scandalum vitandum, prout etiam observat Sac. Pœnitentiaria in impedimentis occultis.

Ex facto quæsitum est, num concedenda sit dispensatio 9
in secundo affinitatis gradu ad vitandas inimicitias, & lites inter familias illustres.

Sanctissimus mandavit examinari in Sac. Congregatione Concilii, an concedenda sit dispensatio in secundo gradu affinitatis, pro quo supplicat Serenissimus Bavariæ Dux per litteras Sanctitati Suæ directas.

Pro causa affertur suspicio litium, & inimicitiarum inter familias illustres, eò quia vir fuerit à sponsa hæres institutus cognatis præteritis, & vulgata fuerit fama futurarum nuptiarum.

Decretum Concilii Tridentini *cap. 5. sess. 24. de reformat.* 10
matrim. quo statuitur, ut in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam habet locum tam in secundo affinitatis, quàm consanguinitatis, ut tradit Navarr. *de consang. & affinit. cons. 4. n. 8.* & sæpiùs cẽsuit S. Congregatio, unde nõ est opus discutere, an secundus affinitatis æquipolleat tertio consanguinitatis, quod

nonnulli censuerunt. Satis enim est ex Concilio juxta interpretationem S. Congregationis prohiberi dispensationem etiam in secundo affinitatis, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.

11 Sed quia copula illa, &, resolvitur in disjunctivam, ut eadem Sacra Congregatio aliàs declaravit, adeòut alterutrum sufficiat, vel dispensationem magnis Principibus concedi, vel subesse causam publicam ejus concedendæ inter alios, quam magnos Principes, cùm hoc casu non sint magni Principes, qui petunt dispensationem, sed solùm ex illustri familia: tota difficultas reducitur ad causas, quarum hic
12 nulla affertur, quæ publica videatur. Nàm bonum pacis, & vitatio litium, & inimicitiarum, quæ orirentur inter utramque familiam, si Carolus in matrimonium non duceret virginem partis adversæ sibi in secundo affinitatis gradu conjunctam, non est causa publica: neque enim privatorum dissidia, & inimicitiæ respiciunt publicam causam, ut animadvertit S. Congregatio in causa dispensationis Alexandri
13 de Cordelles nobilis Barcinonensis 1605. Et propterea multò ante cùm peteretur dispensatio à Primatibus Civitatis Hispalensis super secundo consanguinitatis, & Rex Catholicus pro dispensatione urgeret, & contrahentes allegarent periculum, ne Civitas factionibus divideretur, & plura sequerentur homicidia, nisi concederetur dispensatio: Sacra Congregatio censuit non aliter concedendam dispensationem, quàm si de tali periculo publicum Regis testimonium haberetur; quod tamen nunquam habuerunt contrahentes, licèt Rex Catholicus prius pro eis supplicasset, ac proindè dispensationem non obtinuerunt. Tunc itaque sensit S. Congregatio oportere causam inimicitiarum non respicere tantùm privatas familias, sed universam Civitatem, ut causa publica dici possit; tamen tunc etiam consideratum fuit periculum simultatum, etiam publicarum non esse attendendum, quia vigente sæculari potestate, possunt qui ad arma confugiunt à Magistratibus coerceri. At verò hoc causa, nec ulla quidem etiam privata causa inimicitiarum urget, quia virgo non fuit deflorata, nec suspicio ulla irrepsit deflorationis, ita ut honoris causa potuerint graves inimicitiæ suscitari, sed tantùm maritus fuit hæres institutus ab uxore, & cognati præteriti, quæ causa est merè civilis, & solùm parere potest verisimiliter lites, ac discordias inter utramque familiam, quæ litis occasione oriuntur. Quas tamen discordias sæcularis Magistratus authoritas sedare facilè poterit.

Alia causa scandali vitandi, quod orietur si hoc matri- 14
monium non sequeretur, & quod vulgata jam est nuptiarum fama, certè nec gravis, nec publica est, imò talis, quæ facilè à quolibet dispẽsationem postulante afferri posset, adeòut esset in potestate affinium, & consanguineorum liberius simul versando dare causam dispensationis. Et eo magis, quod hoc casu nec simul versati sunt, sed tantùm rumor irrepsit futurarum nuptiarum. Quamobrem si scandalum spectandum est, majus orietur scandalum ex concessione dispensationis non subsistente causa à Concilio requisita.

Postremò cùm olim fuisset petita dispensatio in secundo 15
affinitatis sequuta copula, non tamen spe faciliùs obtinendi dispensationem, ne mulier diffamata, & innupta remaneret, & scandala orirentur: S. Congregatio Concilii etsi Cardinalis Arigonius dixisset in Dataria has dispensationes sæpè fuisse concessas, cùm tamen S. Congregatio semper existimaverit non concedendas, censuit nihil esse rescribendum.

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Idem Innocentius III. in Concilio Generali.

CAPUT VIII.

NOn debet reprehensibile judicari, si secundùm varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo. Cùm ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum; cùm cessante prohibitione cesset effectus: constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes de cætero liberè copulentur. Prohibitio quoque copulæ conjugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius verò numerus benè congruit prohibitioni conjugii corporalis: de quo dicit Apostolus, quòd vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis. Cùm ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: cùm diuturnitas temporum non minuit peccatum, sed auget; tantòque sunt graviora crimina, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam.

SVMMARIVM.

1 *AFfinitatis impedimentum in secundo, & tertio genere sublatum est, & num. 14.*
2 *Idem de impedimento, quo soboles suscepta ex secundis nuptiis conjungi non poterat consanguineis prioris viri, & num. 15.*
3 *Impedimentum consanguinitatis, & affinitatis ultra quartum gradum non extenditur, & num. 16.*
4 *Papa licet supremam habeat authoritatem, timet tamen se reprehendi.*
5 *Leges humanæ variari debent ex temporum varietate.*
6 *Canonum antiquorum rigor cur nostris temporibus non sit usquequaque observandus.*
7 *Ob fornicationem simplicem olim deponebatur non solum Clericus, sed etiam Episcopus.*
8 *Hodie secus, nisi fornicatio sit notoria, vel scandalosa, aut diu continuata.*
9 *Depositionis pœna olim dignum erat quodlibet mortale peccatum.*
10 *Scientia iuris est de æternis quantum ad suam originem, quæ est dictamen rectæ rationis.*
11 *Legum finis est invariabilis.*
12 *Lex correcta, & corrigens idem sunt.*
13 *Ius Canonicum est ius humanum, sed largè dicitur ius Divinum.*
14 *Affinitatis genera quæ sint, & in quo differant à gradibus.*
16 *Affinitatis impedimentum, quod oritur ex fornicatione, post Concilium Tridentinum ultra secundum gradum non extenditur.*
17 *Etiamsi superveniat post matrimonium contractum.*

18 *Et ultra secundum gradum nec dirimit matrimonium, nec sponsalia de futuro.*
19 *Nec impedit contrahendum.*
20 *Impedimentum publicæ honestatis, quod olim oriebatur ex secundo, & tertio genere affinitatis, sublatum est à Concilio Generali.*
Idem in publica honestate, quæ oriebatur ex secundis nuptiis inter sobolem ex illis susceptam, & consanguineos primi viri, num. 22.
Sed publica honestas, quæ oritur ex sponsalibus de futuro, non est sublata, num. 23.
Et multò minus illa, quæ oritur ex sponsalibus de præsenti, num. 24.
21 *Vitium quoties ex una radice nascitur, consequens est, ut una lege tollatur.*
25 *Cognationis legalis impedimentum à Concilio Generali non est sublatum.*
26 *De impedimento publicæ honestatis tollendo, vel restringendo actum fuit in Concilio Lugdun. sed nihil obtentum.*
27 *At ex Tridentino hoc impedimentum non oritur ex sponsalibus nullis, & ex validis primum gradum non excedit.*
28 *Et hoc in sponsalibus de futuro, sed in sponsalibus de præsenti adhuc durat ad præscriptum iuris veteris.*

1 NOn debet. Tollitur prohibitio contrahendi matrimo-
2 nium in secundo, & tertio affinitatis genere. Item tollitur prohibitio, per quam soboles suscepta ex secundis
3 nuptiis conjungi non poterat consanguineis prioris viri: & prohibitio conjugii ultra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extenditur. Hoc statuit, juxta ordinem litteræ, secundùm Abbatem, & Alexan. de Nævo: & concordant licèt ordine inverso Joan. Andr. Butr. Card. Anchar. & Præpos. Dividitur in quatuor partes. Primò excusat correctionem juris Antiqui. Secundò ibi, *Cùm ergo*, excusationem declarans, in duobus illud tollit. Tertiò restringit, restrictionis causam reddens, ibi, *prohibitio*. Quartò prohibitionem restrictam fortificans, constitutiones contrarias tollit, & causas reddit, ibi, *Cùm ergo*.
4 Nota primò ibi, *Reprehensibile*. Summum Pontificem, licèt supremam habeat potestatem, timere tamen se reprehendi, ut hic innuitur, *& in cap. Nisi supra de usu pallii, & in cap. Vt nostrum, ut Eccles. Benef.* Sed quidquid timeat, multoties mordetur: quod tamen non fit absque peccato, ut *cap. 1. infrà de maledict.* secundùm Host. *hic num. 1.* & Joan. Andr. *num. 2.*
5 Secundò nota ibi, *Temporum*. Statuta humana variari debere ex temporum varietate, ut hic, & in concord. allegat in gloss. 1. Nec mirum, quia lex debet tempori esse
6 conveniens, *c. Erit autem lex, 4. distin.* Quo fit, ut rigor antiquorum Canonum in pœnis infligendis hodie non sit usquequaque observandus, quia, ut inquit text. *in c. Fraternitatis, 34. distin.* Defectus nostrorum temporum, quibus non solùm merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis Canonicæ non patitur in omnibus manere
7 censuram. Unde olim propter simplicem fornicationem de rigore deponebatur non tantùm Clericus, ut *c. Si quis Clericus, & cap. Presbyter, 81. dist.* Sed etiam Episcopus, ut *c.*
8 *seqq. & c. Lator*, & ibi gloss. 2. *qu. 7.* Sed hodie ob simplicem fornicationem non fit depositio, ut *cap. A multis, de ætat. & qualit.* Nisi sit notoria, vel scandalosa, aut diu continuata, *c. Quam sit, infrà de excess. Prælator. & c. Ex parte, Ad e supra de testib. cum concord.* ut per Butr. *in c. At si Clerici n. 13.*
9 *vers. Per hoc patet an simplex fornicatio, de iudic.* Quinimò quodlibet mortale peccatum olim erat depositione dignum, *c. Si Diaconus, 81. dist. & d. c. Presbyter.* Sed hodie servabitur in his, prout legitur, & notatur *in d. c. At si Clerici*, maximè per Anton. de Butr. *dict. num. 13.* & Abbas *num. 35.*
10 Ex his nonnulli detrahunt scientiæ juris, asserentes eam non esse propriè scientiam: quia scientia est de incorruptibilibus, & de impossibilibus aliter se habere, ut habetur *primo Posterior.* Sed leges humanæ mutantur quotidie, ut hic. Verùm ut benè respondent Cardin. *num. 2.* & Abbas *in 1. notab. vers. Et per hoc dicunt.* Scientia juris est de æternis quantum ad suam originem, quæ est directio, seu dictamen rectæ rationis, nam lex semper editur, ut appetitus noxius sub juris regula coerceatur, ut habetur supra in procem.
11 Itaque tametsi mutentur Constitutiones particulares, tamen finis legis, quod est primum in intentione Legislatoris, est invariabilis, & leges deserviunt fini, semper enim lex debet esse rationabilis; & sic fundata super ratione naturali, & immutabili, aliàs non est lex, ut *cap. Consuetudo, 1. dist. & d. c. Erit autem lex, 4. dist.* Et ex hoc refert Cardin. *d. num. 2.* Præ- 12
ceptorem suum publicè disputando, & in libro de somnio tenuisse, legem corrigentem, & correctam idem esse. Et subdit ex his repelli in sulsas cogitationes Logicorum, qui carpunt quod non intelligunt.

Tertiò nota ibi, *Humana*. Jus Canonicum esse jus hu- 13
manum, Card. *hic num. 1.* alibi tamen dicitur jus Divinum, ut *cap. Nimis, de iureiur. cap. Qualiter, de accusat. & cap. 1. de iurament. calum.* ubi lex canonica appellatur divina, & lex civilis humana. Sed hoc intelligas largè; nam strictè Summorum Pontificum, & Conciliorum Constitutiones jus divinum dici non possunt, ut hic per Abbat. *num. 4.*

Quartò nota ibi, *Revocantes*. Hodie sublatam esse an- 14
tiquam prohibitionem contrahendi matrimonium in secundo, & tertio genere affinitatis. De secundo habetur *in cap. De propinquis, 35. qu. 3.* De tertiò verò *in c. Porrò, eadem caus. & qu.* Nec obstat, quod Gregorius *in cap. Fraternitatis, 35. quæst. 10.* dixerit: *Qui dissolvit hæc genera affinitatis, negat verbum Dei in æternum manere*: quoniam ut respondet gloss. *hic in verb. Revocantes*, hoc intelligi debet sine causa, & ab alio, quam à successore Gregorii: ad hoc *c. Innotuit, §. Quamvis autem, suprà de elect.* Itaque hodie non remanet, nisi primum affinitatis genus, restrictum tamen ad quartum gradum, ut hic. Ut autem intelligas quæ sint secundum, & tertium affinitatis genera, & in quo differant genera, & gradus, consule glossam magnam hic, quæ mira facilitate hoc declarat: & eam probant, & commendant communiter scribentes.

Quintò nota ibi, *Non copulanda*, similiter sublatam esse 15
veterem prohibitionem, qua cautum erat, ut nullus de consanguinitate viri præmortui posset matrimonium contrahere cum prole ex secundo viro per mulierem suscepta: & similiter ut nullus de consanguinitate uxoris præmortuæ posset contrahere cum prole suscepta ex secundis nuptiis viri: de qua prohibitione habuimus rubricam in veteri compilatione de sobole suscepta ex secundis nuptiis, ut hic referunt Joan. Andr. *n. 4. in verb. Non copulanda*, & Cardin. *post princip.* Et quamvis Abb. Antiq. *num. 3.* multùm se involvat circa hujusmodi sobolem ex secundis nuptiis susceptam in perquirendis exemplis, quando contingat, ut quis contrahat cum sorore fratris: tamen facilè ponuntur per Jo. Andr. *num. 6.* cum quo alii transeunt.

Sextò nota ibi, *Quartum consanguinitatis, & affinitatis* 16
gradum. Prohibitionem conjugii inter consanguineos, & affines, quæ olim usque ad septimum gradum prætendebatur, *cap. 1. & cap. Nullum, 35. q. 3. & c. Ad sedem, 35. quæst. 5.* Hodie restrictam usque ad quartum inclusivè. Sed respectu affinitatis hoc intellige de illa, quæ oritur ex copula conjugali, non autem de illa, quæ oritur ex fornicatione, & matrimonium post contractum dirimit. Hæc enim novissimè restricta est à Trid. Synodo ad eos tantùm, qui in primo, & secundo gradu conjunguntur, adeòut in ulterioribus gradibus matrimonium posteà contractum non dirimat, ut *in cap. 4. sess. 24. de reformat. matrimon.* quod etiam advertunt Navarrus *in Manuali c. 22. num. 42.* & Cardin. Tolet. *in Summa lib. 7. cap. 11. num. 4.* & S. Congregatio ejusdem Concil. interpres declaravit hoc habere locum etiam in 17
impedimento affinitatis superveniente matrimonium contractum, & ultra secundum gradum non extendatur; quia si Concilium sustulit quod est majus, censebitur etiam sustulisse quod est minus, nempè hanc affinitatem supervenientem; & quia si Concilium primum, & secundum gradum, ergo in omnibus, &c. Sanctissimus Congregationis sententiam sibi relatam approbavit, non tamen voluit edi hac de re aliquam regulam, sed ore tantùm, & litteris Congregationis petentibus responderi. Rursus censuit Sacra Congregatio hujusmodi restrictio- 18
nem ad primum, & secundum gradum extendi etiam ad sponsalia per verba de futuro contracta, adeòut nisi in primo, & secundo gradu hujusmodi affinitatis non dirimantur.

Et quamvis contextus Concilii non addat affinitatem ex 19
copula illicita ultra secundum gradum impedire matrimonium contrahendum, sed tantùm dicat dirimere post contractum: tamen Pius V. in suo motu proprio incipien.

Ad Romanum edito anno 1566. *die* 20. *Augusti* declaravit prædictam affinitatem nec dirimere, nec impedire.

20 In glossa magna in fine : nota per hanc Constitutionem sublatum esse impedimentum publicæ honestatis, quod oriebatur ex secundo, & tertio genere affinitatis, ut *in c. Porro*, 35. *qu.* 3. ibi enim prohibetur secundum genus, & præter hoc impedimentum erat ibi etiam publica honestas, ut in uxoribus duorum fratrum, sive consobrinorum, uno 21 igitur sublato per hoc capitulum, tollitur & aliud; Nam quoties vitium ex una radice nascitur, consequens est, ut una lege tollatur, *l. ult. in fin. C. de nupt. l. Duobus, §. Colonus, ff. de iure. ur. l. Si colonus, ff. Arbor. furtim cæsarum*; & nota benè hanc theoricam glossæ ad interpretationem statutorum.

22 Ob eamdem rationem cùm prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis non copulanda cognationi viri prioris sublata sit per hanc Constitutionem, similiter sublata 23 erit publica honestas inde proveniens. At verò publica honestas, quæ oritur ex sponsalibus de futuro, juxta textum *in cap. Duo pueri, & cap. Accessit, supra de desponsat. impuber. & cap. Iuvenis, de sponsal.* per hanc Constitutionem minimè tollitur, cùm de ea hic nihil dicatur, secundùm gloss. cum qua concordat Innoc. *in princip.* Abb. Antiq. *n.* 4. 24 & Doctores communiter. Et longè minus tollitur per hanc Decretalem publica honestas, quæ oritur ex sponsalibus de præsenti; nam major honestas exigit, ut non ducam eam in uxorem, quæ fuit sponsa de præsenti consanguinei mei, quàm ut abstineam ab ea, quæ fuit sponsa consanguinei mei de futuro, ut ad litteram inquit Abb. *hic num.* 13. & tenent Doctores *in cap. Sponsam, supra de* 25 *sponsal.* Et ob rationem glossæ similiter per hanc Constitutionem non tollitur impedimentum cognationis legalis, de quo *in cap. un. suprà de cognat. legal.* secundùm Hostien. *hic num.* 7. qui tamen optat has quoque revocari per expressam Constitutionem, quia modicum rationis habent, secundùm quam magnum dirimunt Sacramentum.

26 Sed ut notabiliter refert hic Joan. Andr. *num.* 14. In Concilio Lugdunen. sub Gregorio X. actum fuit de tolerando impedimento justitiæ publicæ honestatis, & aliquibus visum est illud simpliciter tolerandum, aliis hoc durum videbatur, sed suadebant dari potestatem Episcopis in illo dispensandi: alii suadebant illud restringi ad sponsam primi, & secundi gradus tantum, & in aliis duobus nulli: & quamvis deliberatum fuisset per Præsidentes, ut secundùm hoc ultimum fieret Constitutio; tamen non fuit obtentum.

Cæterùm posteà supervenit Concilium Tridentinum, 27 quo ex parte satisfactum est desiderio Hostiensis, & ampliùs obtentum, quàm deliberatum fuerit in Concilio Lugdun. nam justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, prorsus sublatum est (cùm tamen jure veteri publica honestas oriretur etiam ex sponsalibus nullis, dummodò non essent nulla ex defectu consensus, ut *cap. unic. de spons. lib.* 6.) Ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedunt, ut patet *in cap.* 3. *sess.* 24. *de reform. matrim.* ubi subjungitur ratio, quia in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari: quæ ratio desumpta est ex hac Decretali in ea parte, in qua restringitur impedimentum consanguinitatis, & affinitatis ad quartum gradum.

Adverte tamen, quia ex decreto *dict. cap.* 3. non est re- 28 stricta publica honestas, quæ oritur ex sponsalibus de præsenti, seu ex matrimonio rato, non consummato, quia licèt illud non sit affinitas, sed publica honestas, tamen est fortiùs impedimentum, quàm illud, quod oritur ex sponsalibus de futuro: & ideò minimè restrictum est à Concilio, sed adhuc durat in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat, ut in Declaratoria Pii V. quæ incipit, *Ad Romanum*, edita Kalendis Julii 1565. ex sententia Sacræ Congregationis Concilii. Quod locum habet etiamsi matrimonium sit nullum ex alia causa, quàm ex defectu consensus, ut scripsi latiùs *in cap. Ad audientiam in* 1. *qu. suprà de sponsal.*

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Gregorius IX.

C A P U T IX.

VIr qui à stipite quarto gradu, & mulier quæ ex alio latere distat quinto, secundùm regulam approbatam, qua dicitur: Quoto gradu remotior differt à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem; licitè possunt matrimonialiter copulari.

S V M M A R I V M.

1 *GRadu quarto, vel citeriori distans à stipite, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest.*

2 *Gradu quoto remotior persona distat à communi stipite, toto distat à quolibet alio descendente per aliam lineam.*

3 *Etiamsi alter eorum distet à stipite in primo gradu, & num. 8. & num. 11. & seqq.*

4 *Gradum remotiorem in dispensationibus matrimonialibus non sufficit exprimere, si alter ex coniunctis primum gradum quoquomodo attingat, & num. 7.*

5 *Sed in aliis gradibus remotior attenditur, & trahit ad se propinquiorem.*

6 *Gradus in ascendentibus tot sunt, quot personæ dempto stipite.*

7 *Gradus primus, non autem remotior attenditur quoad obtinendam dispensationem, non autem ad inducendum impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, aut publicæ honestatis, & num. seqq.*

9 *Gradus primus, & secundus publicæ honestatis sublatus est à Concilio Tridentino, cùm fiat computatio à remotiori.*

10 *Affinitas ex fornicatione, an hodie dirimat matrimonium secundo, & tertio gradu, & num. seqq. usque ad num.* 17.

11 *Affinitatis impedimentum ex fornicatione restrictum est à Concilio Tridentino ad primum, & secundum gradum.*

12 *Consanguinei, & affines de iure antiquo prohibebantur copulari usque ad septimum gradum.*

14 *Gradus propinquior num in dispensationibus sit attendendus, & num. seqq.*

15 *Ex Constitutione Pii IV. gradus propinquior exprimendus, non tamen super eo dispensandum.*

16 *Eadem Constitutio quoad expressionem propinquioris revocata est à Pio V. præterquam quoad primum gradum, & declarationem super remotiori.*

17 *Affinitas, quæ ex fornicatione post contractum matrimonium superveniens debiti exactionem impedit, an censeatur ad primum, & secundum gradum restricta à Concilio Tridentino, & num. seqq.*

18 *Affinitas ex fornicatione ultra secundum gradum, nec causat impedimentum dirimens, nec impediens.*

19 *Matrimonium contrahere plus est, quàm debitum exigere.*

20 *Casus omissus habetur pro expresso, si in eo concurrat similitudo, vel identitas rationis.*

21 *Idem si aliàs sequeretur absurdum.*

22 *Matrimonium an possit esse inter ascendentes, & descendentes ultra quartum gradum, & num. seqq. usque in fin.*

23 *Infra quartum est prohibitum saltem iure Ecclesiastice.*
24 *Lex generalis non corrigit legem specialem, & n.26.*
25 *Adam si hodie viveret, non posset cum aliqua matrimonium contrahere.*
27 *Lex civilis non potuit statuere impedimentum dirimens matrimonium in infinitum inter ascendentes, & descendentes.*
28 *Matrimonium in linea recta ascendentium, & descendentium an, & usque ad quem gradum sit irritum iure natura, & num. seqq. usque in fin. maxime num.33.*
29 *Non est irritum iure divino positivo.*
Gradus nullus iure divino hodie prohibitus est, quo idem non sit prohibitus iure natura, ibid. & n.31.
30 *Precepta* Levitici 18. *quoad tot personarum inhabilitationem ad matrimonium contrahendum iudicialia sunt, & ideo evacuata per Adventum Christi.*
31 *Preceptum nullum in lege Evangelica continetur, quod non sit iuris naturalis, preter precepta de Sacramentis, & de Fide.*
32 *Matrimonium inter parentes, & filios consistere non potest ipso iure naturali prohibente.*
33 *Sororum & fratrum commistio quanto fuit antiquior compellente necessitate, tanto postea facta est damnabilior Religione prohibente, & n.34.*
35 *Papa potest dispensare cum omnibus personis coniunctis, nisi cum patre, & matre, ut matrimonium contrahant.*

1 V*Ir qui*. Se summat, secundùm Jo. Andr. sed jungendo textum cum gloss. hoc intendit. Distans à stipite quarto gradu, vel citeriori, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest.

2 Nota ex textu, & glos. secundùm Abb. *in 2. not.* regulam infallibilem in computandis gradibus in linea transversali, seu collaterali, videlicet quoto gradu remotior persona distat à stipite, seu communi parente, toto distat à quolibet alio descendente per aliam lineam. Quo fit, ut duo consanguinei, quorum unus à communi stipite distat quinto, & alter quarto per aliam lineam, possint matrimonialiter copulari, nimirum quia computatio fit à remotiori, & sic inter se distant quinto, in quo gradu nulla est prohibitio, *c. Non debet, supra eodem*, & ita hic est casus secundùm Abb. Alex. de Nævo, & Præpos. in summ. textus.

3 Quòd vendicat sibi locum etiamsi eorum alter distet à stipite in primo gradu, quia nihilominus cum distante quinto validè contrahit: & quamvis aliqui contradicant; tamen hæc opinio vera est & communis, eamque amplectitur glos. ult. hic, quæ graduum computationem explicat satis dilucidè Jo. Andr. *n.* 2. Butr. *n.4.* & Præpos. *in fin.* Stephan. de Gaet. *in repet. cap. Ad limina* 30. *quæst.* 1. §. 4. *qu.* 132. *nu.* 358. Covarr. *in 4. Decretal. in 2. part. cap.* 6. §. 6. *in fin.*

4 Adverte tamen, quia in dispensationibus matrimonialibus si aliquis ex conjunctis primum gradum quoquomodo
attingat, non sufficit gradum remotiorem exprimere, sed
exprimendus est primus, in quo Summus Pontifex numquam
dispensare intendit: in aliis verò gradibus remotior
5 attenditur, & trahit secum propinquiorem, ideòque sufficit
exprimere remotiorem, obtentis tamen posteà super propinquiore
litteris declaratoriis, ut in Regola Pii V. Declaratoria
Regulæ Pii IV. publicata *die* 20. *Augusti* 1566. & hic
junge quod dicam infra *in* 1. *quæst.*

6 In ascendentibus verò alia datur regula, secundùm Abb. *hic num.* 4. videlicet quot sunt personæ, tot sunt gradus dempto stipite; & ideò demitur stipes, quia filius est ex sanguine patris; unde non fit descensus per duos gradus, sed per unum dumtaxat, de quo plenius in arbore consanguinitatis, & per Magistrum senteot. *in 4. distinct.* 46. *de comput. grad. consanguinit.*

7 Hinc Antonius, qui mulierem quamdam cognoverat, ejus mulieris neptem, id est filiæ filiam in uxorem ducere volens, dubitavit, an sibi liceret, cùm Concilium Tridentinum ad primum, & secundum gradum restrinxerit hanc affinitatem, & an attendatur primus, cùm in utroque mulieri prædictæ conjungatur. Sacra Congregatio censuit, non licere, & primum gradum attendi, quia in linea transversali, cùm gradus est inæqualis, computatio fit à remotiori: sed in ascendentibus quot sunt personæ, tot gradus, unde persona matris facit primum gradum, Abb. *in c. final. de consanguinit. & affinit.* amplius dictum fuit, etiamsi ageretur de Collateralibus, quia attingitur primus gradus; non posse attendi remotiorem ob Bullam Pii V.

Cave tamen ne decipiaris, quia exceptio, quæ habetur 8
in eadem Bulla Pii V. videlicet ut non sufficiat exprimere gradum remotiorem, si alter ex conjunctis primum gradum attingat, locum habet in terminis, in quibus loquitur, id est, quoad obtinendas dispensationes matrimoniales dumtaxat: secùs autem quoad inducendum impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, aut publicæ honestatis, quia tunc non attenditur primus gradus, sed remotior, ut dixi supra *n.* 3. & idem dicendum quoad alios effectus.

Ideòque Petrus de Velasco volens contrahere matrimo- 9
nium cum Maria Recalda Hispalen. Diœces. quæ prius cum Jo. Velasco fratre germano dicti Petri sponsalia per verba de futuro contraxit, sed prius vita excessit Joannes, quàm ipsam vel attentasset, vel etiam vidisset, petiit à Sanctissimo dispensationem quæ à Sanctitate sua ad Congregationem Concilii rejecta fuit. Sacra Congregatio censuit declarandum gradum hunc primum, & secundum publicæ honestatis esse sublatum à Concilio, cùm fiat computatio à remotiori in transversali linea, & sic à secundo *cap. fin.* ubi Abb. *de consang. & affinit.* Nec obstat Bulla Pii V. hac de re edita die 20. Augusti 1566. quia procedit quando agitur de dispensatione facienda: item procedit in gradibus consanguinitatis, & affinitatis, & non publicæ honestatis. Ideò declarandum esse primum, & secundum gradum publicæ honestatis justitiæ ab eodem stipite sublatum esse à Concilio.

QUÆRO, An hodie affinitas ex fornicatione dirimat 10
matrimonium secundo, & tertio gradu.

Sicut hodie impedimentum affinitatis ex fornicatione 11
contractæ non dirimit matrimonium postea sequutum inter
conjunctos in tertio, vel ulteriori gradu, cùm ex decreto
Concilii *cap. 4. sess. 25. de reformat. matrim.* sit restrictum ad
primum, & secundum gradum: ita etiam videtur respon-
dendum, hujusmodi impedimentum non dirimere matri-
monium eorum, qui in secundo simul, & tertio grado con-
junguntur. Pro hac opinione videtur casus in hac Decre- 12
tali; Antiquitus enim prohibebatur, ne consanguinei, &
affines usque ad septimum gradum matrimonio copularen-
tur 35. *quæst.* 2. & 3. *per tot.* Posteà prohibitio fuit restricta 13
ad quartum, *cap. Non debet, supra eodem*. Demum fuit du-
bitatum, an per lineam inæqualem se attinentes in quarto,
& quinto simul possent matrimonium invicem contrahere.
Et Gregorius IX. *in hoc cap.* respondit posse juxta regulam,
qua dicitur quoto gradu quis remotior distat à stipite, eo-
dem gradu à quolibet per aliam lineam descendente ab eo-
dem stipite distat; ex hac regula constat, conjunctos in se-
cundo, & tertio gradu, in tertio tantùm censeri conjunctos,
ut declarat glos. *hic in verb. Remotiori*, quam omnes sequun-
tur, ut latiùs dictum est supra *n.* 2.

Ex hoc itaque infertur, ut quoad eos, qui dicto inæquali secundo, & tertio simul affinitatis gradu ex illicita copula proveniente se attinent, hujusmodi impedimentum dirimens locum non habeat, cùm in tertio tantùm gradu conjuncti dicantur, & consequenter sint comprehensi in secunda parte *d. c.* 4. ibi, *In ulterioribus vero*.

Non obstat text. *in cap. Quod dilectio, supra eodem*, quo 14
probatur, dispensationem aliquibus concessam, ut possint contrahere in certo gradu aliàs prohibito, requirere, ut uterque contrahentium toto gradu à stipite distet, & sic videtur attendendus gradus propinquior. Primò enim respondetur, illum textum loqui de dispensatione, seu privilegio concesso aliquibus contra jus contrahendi, quod cùm sit odiosum, strictè intelligendum est, ut declarat ibi Innoc. & Anton. de Butr. *in 4. notab.* Nos autem loquimur de Constitutione Conciliari, quæ jus commune constituit, nec dat privilegia contrahendi in gradibus prohibitis, sed gradum ipsum, illiusque prohibitionem ultra secundum generaliter revocat; ideòque latè intelligenda est, juxta determinationem hujus capituli. Deinde, ac verius, respondetur, illam interpretationem dispensationis fundari in consuetudine loci, secundùm quam receptum erat, ut gradus propinquior attenderetur, ut perspicuè innuit ibi textus in illis verbis, *cum tamen de consuetudine*, & in illis, *consultius duximus multitudini, & observatæ consuetudini deferendum*, & sentiunt expressè ibi gloss. *in verb. Uterque*, Innocen. *in fin.* Hostien. *num.* 4. Joan. Andr. *num.* 8. *in fin.* & Abbas *n.* 7. Covarr.

in 4.

in 4. Decretal. part. 2. cap. 6. §. 10. num. 12. & alii apud Sanchez
de matrim. lib. 8. disput. 1. num. 33. propè finem. Unde cessan-
te consuetudine summus Pontifex verisimiliter fuisset in-
terpretatus privilegium dispensationis juxta textum hic, &
regulam superiùs adductam: & pro hac opinione facit De-
claratoria Clementis VI. de qua meminit Calderin. *de con-*
15 *sanguinit. & affinitat. cons. 1.* Quæ habet sufficere, si in dis-
pensatione exprimatur gradus remotior tantùm. Et quam-
vis posteà Pius IV. declaret, debere etiam fieri mentionem
de gradu minus remoto; non tamen dicit super eo dispen-
sandum esse, sed sufficere, ut detur declaratoria non obstan-
tiæ; & ita ipse etiam admittit in computatione gradum
16 verè attendendum esse remotiorem. At prætereà adverten-
dum prædictam Pii IV. Constitutionem in ea parte, in qua
declaravit gradum propinquiorem esse necessariò expri-
mendum, & alioquin dispensationes esse nullas; fuisse revo-
catam per aliam Constitutionem Pii V. in qua idem Ponti-
fex inhærendo Declaratoriæ Gregorii XII. & Clementis VI.
declaravit in dispensationibus sufficere gradum remotio-
rem exprimere, dummodo propinquior primum gradum
quoquomodo non attingat, & ex hoc capite litteras dispen-
sationis, subreptionis, & obreptionis vitio nullatenus sub-
jacere; voluit tamen firmas esse Constitutiones Pii IV. in
ea parte, in qua disponit, ut qui litteras dispensationis impe-
trarunt, obtineant posteà litteras Declaratorias super gradu
propinquiori, ut dictum est supra *n. 4. & 5.*
17 Secundò QUÆRO, An affinitas, quæ ex fornicatione
post contractum matrimonium superveniens, debiti exa-
ctionem impedit, censeatur ad primum, & secundum gra-
dum restricta Decreto Concilii Tridentini *cap. 4. sess. 24. de
reform. matrim.*
18 Videtur respondendum esse restrictam; quia Concilium
d. cap. 4. non solùm voluit affinitatem ex fornicatione con-
tracta ultra secundum gradum non causare impedimen-
tum dirimens, sed nec impediens, ut Pius V. declaravit in
Bulla incipien. *ad Romanum edita 4. Kalen. Decembr. 1566.*
19 Si ergo affinitas hujusmodi ultra secundum gradum non
impedit quo minus contrahatur matrimonium, utique nec
ubi contractum fuerit, si talis affinitas superveniat, impedit
debiti exactionem; quia plus est contrahere, quàm debi-
tum exigere, argum. *cap. Ex parte, il terzo de decim. & cap.
Cui licèt de reg. iur. lib. 6.* Qua ratione cum aliis motus est
Navarr. ut in hanc sententiam inclinaret, *cons. 3. num. 2. de
consanguinit. & affinit.*
20 Non obstat, quod casus exactionis debiti ex fornicatione
supervenienti sit omissus à Concilio, & ideò remanserit in
dispositione juris communis, *l. Si cùm dotem, in princ. ff. so-
lut. matrim. l. Commodissime, ff. de liber. & posthum.* Quo-
niam non est omissus à ratione Concilii, vel à similitudine
rationis, ut declarat Oldrad. *cons. 224. Istæ sunt allegationes
num. 33.* Bald. *in l. Per diversas n. 3. vers. Quod verum credo,
C. Mandat.* Decian. post alios *cons. 28. & prima fronte n. 22.
& 23. lib. 2.* Quia scilicet hujusmodi prohibitio in ulteriori-
bus gradibus non potest sine salutis dispendio observari, *cap.
Non debet, vers. Prohibitio quoque supra eod.* Conc. Trid. *c. 3.
in fin. sess. 24 de reform. matrim.*
21 Prætereà aliàs sequeretur absurdum, ut Concilium pro-
vidisset, ut quis non obstante tali affinitate posset contra-
here; & tamen non providisset, ut ea non obstante posset
debitum exigere, cùm tamen longè fuisset faciliùs abstinere
à contrahendo matrimonio, quàm post contractum ab exa-
ctione debiti conjugalis. At quando constat de verisimili
mente disponentis, vel aliàs sequeretur absurdum, casus
omissus habetur pro expresso, Abb. *cons. 75. Primò est vi-
dendum num. 5. lib. 1.* Angel. *cons. 221. In volumine per tot.*
22 Tertiò QUÆRO, Numquid inter ascendentes, & de-
scendentes possit esse matrimonium ultra quartum gra-
dum: quod coincidit cum quæstione, An hoc capitulum
permittens copulam conjugalem ultra quartum gradum in-
ter Collaterales, locum habeat etiam inter ascendentes, &
descendentes.
23 Conveniunt omnes infra quartum gradum, in linea
recta matrimonium esse prohibitum saltem jure Ecclesia-
stico, per textum *in cap. Non debet, suprà eod.* nam cùm ibi
generaliter, & indistinctè prohibitio contrahendi matri-
monium inter consanguineos, & affines restringatur ad
quartum gradum, & ita infra hujusmodi gradum adhuc
duret prohibitio; utique si hoc procedit in Collateralibus,
multò fortiùs vendicat sibi locum in ascendentibus, & de-
scendentibus, in quibus major est ratio prohibitionis: &
hoc planum.
Sed ultra quartum gradum, an in linea recta permissa sit
copula conjugalis, non conveniunt Doctores: nam Goffre-
dus *in summa hoc tit. §. Item quæritur num. 7.* & post eum Abb.
Antiq. *in d. cap. Non debet num. 4. circa finem, vers. Vnde non
omitto:* putant hanc prohibitionem non extendi ultra
quartum gradum; quia cùm ille textus infrà quartum gra-
dum consanguinitatis eam concluserit, nec distinxerit, an
in linea recta, vel transversali; utique generaliter, & indi-
stinctè de utraque linea est intelligendus: & cum hac opi-
nione quam recitat ultimo loco, videtur residere glossa *in
summa 35. quæst. 1.*
Sed Hostiens. *in summa hoc tit. §. Qui consueverant, sub §.* 24
Qualiter arbor, vers. Nono quæritur, tenet prohibitionem in
linea ascendente, & descendente protendi usque in infini-
tum; Et miratur quomodo jus indistinctè loquens corrigat
illud, quod cum distinctione salvari potest, vel quomodo lo-
quens in genere, corrigat quod in specie loquitur, cùm po-
tius consentaneum sit, ut hoc casu novum trahat ad se anti-
quum, ut *l. Sed & posteriores, ff. de legib.* Et quamvis Abbas
Sicul. *in dict. cap. Non debet num. 8.* dicat ita originaliter te-
nuisse Hostiensem: tamen ante ipsum hoc voluit Hugo, ut 25
refert præcitata glossa *in summ. 35. quæst. 1.* qui censuit in
linea descendente prohibitionem extendi in infinitum,
per textum *in §. 1. Institut. de nupt.* ibi, *In infinitum.*
Unde secundùm eum Adam si hodie viveret, non posset
cum aliqua matrimonium contrahere. Et idem dixit glos.
1. *in l. Nemini liceat, Cod. de nupt.* Eamdem opinionem
amplectitur Joan. Andr. in glossa sua super arbore consan-
guinitatis, & communiter Doctores, ut hìc restatur An-
char. *num. 1.* Eamque putat verissimam Abbas *d. num. 8. vers.* 26
Et hanc opinionem, quia cùm textus juris civilis indistinctè
prohibeat matrimonium inter ascendentes, & descenden-
tes in infinitum, ut *l. Nuptiæ la quarta, ff. de rit. nupt.* &
expressè correctus non repetiatur, & sit fundatus super ho-
nestate maxima: non debemus per generalem dispositio-
nem Canonicam contrarium affirmare, argum. *cap. 2. supra
de desponsat. impub.* & verba Abbatis ad litteram transcri-
bit, & sequitur Præpositus *ibi, num. 10.* & Alex. de Nævo *in
§. Prohibitio num. 7. & 8.* Idem firmat Imol. *in cap. Litteras
num. 12. de restit. spoliat.* Silvester. *in verb. Matrimonium 8.
quæst. 6. d. 5.* Covarr. *in 4. Decretal. in secunda parte cap. 6. §.
10. n. 4.* & plerique alii.
Ego verò valdè dubito de veritate hujus secundæ opinio- 27
nis, quia Doctores fundant se in ea potissimùm ratione,
quod lex civilis irritans matrimonia in linea recta in infini-
tum, servari debet, cùm nitatur maxima honestate, & non
sit correcta per jus Canonicum. At hæc ratio infirma est,
quia lex civilis inter fideles, nisi reperiatur expressè appro-
bata per legem Canonicam, in quo casu loquitur textus per
Abb. *allegatus in d. cap. 2. de desponsat. impuber.* potestatem
non habet ex causa quantumvis rationabili, & honesta in-
ducendi impedimenta matrimonium dirimentia, ut latis-
simè probavi *in cap. 1. à num. 19. supra de cognat. spiritual.*
Ideòque tametsi *in l. Nuptiæ, la seconda, ff. de rit. nupt.* Irri-
tentur matrimonia à filiisfamilias contracta sine consensu
parentum, & lex illa sit fundata in decentia, & honestate
maxima, ut patet *in cap. Honorantur 32. quæst. 2. in cap. Ali-
ter 30. quæst. 5. & in cap. Videtur, infra qui matrim. accusare
possunt,* & scripsi pleniùs *in cap. 1. supra de desponsat. impu-
ber.* Nihilominus rata sunt hujusmodi matrimonia, quam-
diu Ecclesia ea irrita non fecerit, ut diffinitur à Concilio
Tridentino *in cap. 1. in princip. sess. 24. de reform. matrim.* At-
que ita ad matrimonium irritandum requiritur statutum
Ecclesiæ, nec sufficit legalis authoritas. Cùm igitur matri- 28
monium inter ascendentes, & descendentes non potuerit
irritum fieri à jure civili: pro solutione quæstionis inqui-
rendum, an alio jure irritetur.
Et quidem certum est non irritari jure divino positivo; 29
quia nullus gradus jure divino hodiè prohibitus est, qui
idem naturali jure non sit prohibitus. Præcepta enim divi- 30
næ legis *Levitici* 18. quoad tot personarum inhabilitatio-
nem judicialia sunt, Cajetan. *in 2. 2. quæst. 154. art. 9. in solu-
tion. ad 3.* & constat ex Tridentina Synodo *sess. 24. de Sa-
cram. matrim. can. 3.* Et ideò sunt evacuata per Adventum
Christi, *cap. Translato de Constit.* Magistr. *in 4. sent. dist. 3.* S.
Thom. *in 1. 2. quæst. 104. art. 3.* In lege autem Euangelica 31
nullum præceptum continetur, quod non sit juris natura-
lis,

lis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide, ut idem docet *in 1. 2. quæst. 108. art. 1. 2.* Ergo circa matrimonium, nullus gradus erit divina lege prohibitus, qui itidem non sit prohibitus jure naturali, ita Covar. *in 4. Decretal. cap. 6. §. 10. num. 1.*

Similiter certum est matrimonium inter ascendentes, & descendentes non irritari in infinitum jure Ecclesiastico, quia lex civilis *in d. l. Nuptiæ, la quarta, ff. de ritu nupt.* nullibi reperitur Canonizata per sacros Canones; quinimò gradus omnes consanguinitatis lex Canonica intra quartum gradum conclusit, non distinguendo inter ascendentes, & transversales, *in d. cap. Non debet supra eodem*, ut dixi supra *num. 11.*

32 Tantùm igitur superest inquirendum, num jus naturæ citra, vel ultra quartum gradum consanguinitatis in linea recta matrimonium dirimat: & quidem in primo gradu, id est inter parentes, & filios concors Doctorum sententia est, matrimonium dirimi jure naturæ, ut ex D. Thom. Cajet. & aliis compluribus patebit infra *num. 33. & 35.* Sed in ulterioribus gradibus magnoperè variatum est sententiis, quas recenset Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap. 6. §. 6. à n. 11.* & novissimè Thomas Sanchez *de matrim. lib. 7. disput. 51. per tot.* Quidam enim arbitrati sunt in linea recta matrimonium esse irritum jure naturæ in quocumque gradu in infinitum, & pro hac sententia plurimos tam Theologos, quàm Canonistas cumulat idem Sanchez *d. disp. 51. nu. 12.* Licèt revera, quod spectat ad Canonistas, nemo affirmet dirimi in infinitum jure naturæ, sed tantùm asserunt esse irritum ex lege civili fundata in maxima honestate: Quinimò dum dicunt eam legem non fuisse correctam per jus Canonicum, non obscurè innuunt hoc jure corrigi potuisse, si Ecclesia voluisset; ac proinde ad jus naturæ non pertinere, quod est immutabile, *§. Sed naturalia, instit. de iure natur.* quidam verò opinantur hoc impedimentum durare quamdiu durat amicitia, ex ratione desumpta ab Augustino *de Civitate Dei lib. 15. cap. 16.* & relata à Gratiano *in §. 1. vers. Habita 35. quæst. 1.* alii censent conjugalem hanc prohibitionem in linea recta ultra vigesimum gradum non extendi, ut Covarr. *in 4. decretal. part. 2. cap. 6. ad fin. vers. Et tamen in disputatione*: alii eam concludunt intra quartum gradum, alii intra secundum.

Sed D. Thom. *in 2. 2. quæst. 154. art. 9. ad 3.* satis clarè in 33
ea fuit sententia, ut matrimonium in linea recta non sit irritum jure naturæ ultra primum gradum; sic enim ait: *In commistione personarum aliquid est, quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut quod commistio fiat inter parentes, & filios, quod est per se, & immediata cognatio: nam filii naturaliter honorem debent parentibus. Unde Philos. dicit in 9. de Animal. quod quidam equus, quia deceptus fuit, ut matri commisceretur, se ipsum præcipitavit, quasi præ horrore, eo quod animalibus aliquibus inest naturalis reverentia ad parentes. Alia vero personæ, quæ non conjunguntur* 34
secundum ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decentia, vel indecentia secundum consuetudinem, & legem humanam, vel divinam; quia usus, qui ordinatur ad bonum finem, subiacet legi; & ideo sicut Augustinus dicit 15. de Civitate Dei cap. 16. Commistio sororum, & fratrum quanto fuit antiquior compellente necessitate, tanto postea facta est damnabilior Religione prohibente. Hæc S. Thom. & ibi apertiùs
Cajetanus ait, solùm patrem, & matrem de jure naturæ 35
excludi à matrimonio, & ideò Papam posse dispensare cum omnibus personis conjunctis, nisi cum matre, & patre, ut matrimonium contrahant: & eodem modo hoc impedimentum juris naturalis ad primum gradum restrinxit idem S. Thomas *in 4. sent. distinct. 40. quæst. 1. art. 3.* & ibi D. Bonavent. & Richard. *quæst. 2.* Rofensis *in tract. de matrimonio Regis Angliæ fol. 3.* & Alex. de Ales *in 2. part. quæstion. 169.* Palud. *in 4. distinct. 38. quæst. 4. art. 4. ad fin. num. 54.* Augustin. Triumph. *in Summa de potestat. Eccles. quæst. 53. art. 5. & 6.* & hos sequor. Quicquid tamen sit, proposita quæstio, ut inquit Abbas *in d. cap. Non debet num. 8. supra eodem*, propter brevem hominum vitam rarò practicatur.

DE MATRIMONIO CONTRACTO contrà interdictum Ecclesiæ.

Alexander III. Paduan. Episcopo.

CAPUT I.

Litteræ, quas tua nobis fraternitas destinavit, expressè declarant, quòd cùm quidam sororem suam jam nubilem, cuidam se daturum in uxorem, ea præsente & consentiente, præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies, dona & munera viri secundùm morem terræ spontè suscipiens, ipsum tamquam proprium virum sæpè amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, à proprio viri sui fratre, se desponsari permisit, & quòd ab illo cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cùmque ei prohibuisses publicè, ne cui illorum, vel alieni se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cùm mulieri præcepisses ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: & infrà. Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel iudicis contractum valet; imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur donec cognoscatur causa interdicti, & num. 4. vers.* Secundò nota.
2 *Sponsalia de futuro de iure communi transeunt in matrimonium per ipsam copulam, non autem per oscula, vel amplexus, aut nisum ad copulam.*
3 *Sponsalia de præsenti ab impuberibus contracta transeunt perfecta ætate in matrimonium per receptionem munerum, per oscula, & alia huiusmodi signa.*
4 *Et quid post Concil. Trident.*
5 *Matrimonium celebratum coram Parocho, cui Ordinarius interdixerat, ne eius celebrationi interveniret, an valeat, necne stante decreto Concilii Tridentini de reform. matrim. & num. seqq. usque in finem.*
6 *Ecclesia tripliciter se habet in his, quæ ad matrimonium pertinent.*
7 *Papa solus potest inhabilitare ad matrimonium contrahendum.*
8 *Matrimonium contractum contra interdictum Papæ an teneat.*
9 *Matrimonium fortiùs est, quàm interdictum.*
10 *Matrimonium ex impedimento temporali impedire non potest inferior à Papa.*
Instrumenta rogata à Notario contra prohibitionem statuti valent, ibidem.
11 *Conditio, quæ non potest impleri de iure, sufficit ut impleatur de facto.*

Paro-

12 *Parochi potestas subalternatur Episcopo, & n.14. Parochia unde dicatur, ibid.*
13 *Parochus quale Ministerium prabeat in matrimonio.*
14 *Matrimonium contractum coram Parocho contradicente valet.*
15 *Actus gestus contra prohibitionem non habentem causam perpetuam valet.*
16 *Matrimonium contractum coram Vicario Parochi valet, non obstante Episcopi interdicto.*
17 *Et quid de alio Sacerdote habente licentiam à Parocho, & num.23.*
Episcopus an possit revocare licentiam alii Sacerdoti concessam celebrandi matrimonium, ibidem, & num.23.
18 *Parochus est veluti Episcopi Vicarius, & Coadiutor.*
19 *Episcopus an possit inhibere inferioribus potestatem circa ea, quæ illis commissa sunt.*
20 *Parochus dupliciter illegitimus.*
21 *Matrimonium tripliciter consideratur.*
22 *Archidiaconus contra prohibitionem Episcopi an possit exercere officium suum.*
23 *Episcopus potest suspendere à totali cura exercitio.*
24 *Suspensio non inficit Sacramentum nisi in his, quæ sunt iurisdictionis.*
25 *Matrimonium contractum coram Parocho denunciato excommunicato validum est.*

1 L*itteræ quas*. Hæc Decretalis, & duæ sequentes secundùm Joan. Andr. & omnes possunt sic summari. Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis contractum propter hoc solùm non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur donec cognoscatur causa interdicti. Sunt duæ partes: In prima ponitur facti narratio. In secunda responsio, ibi, *Mandamus*.
2 Nota primò, sponsalia de futuro non transire in matrimonium per oscula, & amplexus, ut in littera: nec mirum, quia nec nisus ad copulam sufficit ad hoc, sed requiritur ut mulier plenè cognoscatur, *cap. Is qui fidem*, juncto
3 *cap. Adolescens, supra de sponsal.* quod tamen procedit, si sponsalia re, & verbis sint de præsenti. Secus autem est in sponsalibus contractis per verba de præsenti; quæ propter defectum ætatis contrahentium finguntur de futuro, quia hæc perfecta ætate per receptionem munerum, per oscula, per amplexus, aut alia ejusmodi signa benè transeunt in matrimonium, quod contrahentes ab initio intendebant, ut *in d. cap.* 1. §. 1. & distinguunt hìc, Joan. Andr. *num.3. in ver. Amplexata*, Card. *num.2. in 2. notab.* Alex. de Nævo, *num.3. in 2. notab.* & Covarr. *de sponsal. part.1. cap.4.* §. 2. *num.2.*

4 Cæterùm hæc vera sunt inspecta juris communis dispositione; sed hodie cùm ex decreto Concil. Trident. *in cap.1. sess.24. de reformat. matrim.* irrita sint matrimonia aliter contracta, quàm præsente Parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus: sponsalia sive de præsenti, sive de futuro nec per ipsam quidem copulam; imò nec per consensum expressum transeunt amplius in matrimonium; sed oportet iterum contrahere servata forma à Concilio præscripta, ut sæpiùs respondit Sacra Congregatio Concilii, & dixi pleniùs *in cap. Verum*, ubi decretum Concilii Tridentini non esset publicatum in parochia, servanda esset prædicta distinctio.

Secundò, nota matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis contractum, nisi aliud obsistat Canonicum impedimentum non esse irritum, separatio enim conjugum hìc non fit quoad fœdus matrimonii, sed quoad thorum donec causa interdicti cognoscatur, ut notant in Summa hujus text. Jo. Andr. Card. Abb. & Alex. de Nævo.

5 QUÆRO, An hodie stante decreto Concilii Trident. *in d. cap.1.* matrimonium contractum coram parocho, cui Ordinarius interdixerat ne ejus celebrationi interveniret, validum sit; necne.

6 Videtur respondendum esse validum. Primò ex his, quæ tradit S. Thom. *quodlib.5. art.15.* ad primum relatus à Tabien. *in verb. Impedimentum* 13. nam in his, quæ ad matrimonium pertinent, cùm Ecclesia se habeat tripliciter, uno modo per modum judicantis, altero per modum prohibentis vel punientis, tertiò per modum statuentis; hæc potestas, secundum quam Ordinarius inhibuit, non refertur nisi ad secundum modum; & tunc etsi matrimonium impediatur contrahendum, non dirimitur contractum, ut patet hìc, & in duobus capitulis sequentibus. Ad tertium 7
modum referri non potest, quia solùm authoritate Summi Pontificis statui potest contra validitatem matrimonii, isque solus potest inhabilitare personas ad contrahendum, ut factum fuit in decreto *cap.1. sess.24. de reformat. matrim.* ita Anton. de Butr. *in cap. Tua fraternitas n.5. de spons. duorum*, Tabien. *loc. cit. ad finem*, Covarr. *in 4. Decretal. 2. part. cap.6.* §. 10. *num.16.*

Secundò, matrimonium contractum contra interdictum 8
Papæ mero jure tenet alio impedimento non extante, glos. & Innoc. *in cap. Ad dissolvendum de desponsat. impub.* quod Abb. ibi, & Anton. de Butr. *in cap. Tua fraternitas num.5. de sponsduorum*, verum dicunt ubi prohibitio habet causam 9
temporalem juxta glos. *in cap. Tua de spons. duor. eod. tit.* fortiùs enim est matrimonium, quàm interdictum, ut inquit gloss. *in d. cap. Ad dissolvendum*, & Rota *decis. unic. tit. de desponsat. impuber. in novis*. Ergo multò magis validum 10
erit matrimonium contra inhibitionem Episcopi, cùm certùm sit inferiorem aliquem à Papa non posse impedire matrimonium ex aliquo impedimento temporali; Abbas & alii *in d. cap. Ad dissolvendum*, quod maximè procedit ubi sola inhibitio præcessit: nam etiamsi haberet potestatem matrimonium annullandi, tamen actus non esset irritus, cùm non appareat eum intendere actum annullari, ut patet in omnibus impedimentis, quæ ex Ecclesiæ institutione impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum, juxt. *cap.1. de Voto in 6.* & confer doctrina Bartol. *in l. Universos*; per illum textum, *Cod. de Decur. lib.10.* ubi vult ut quamvis notarius matriculatus prohibeatur facere instrumenta à statuto, si fecerint, valent, Decius *consil.* 17. *Viso puncto*.

Tertiò, per hanc inhibitionem sibi factam parochus non desinit esse parochus: ergo matrimonium coram parocho, licèt inhibito, factum ratum erit, & validum, quia de eo verè enunciatur coram parocho fuisse contractum, juxta requisitum Concilii. Et quamvis ex parte parochi ejus interventus utporè contra præceptum Episcopi dici possit non licitus: ex parte tamen contrahentium, & ipsius contractus legitimus censeri debet. Nec dicendum hoc casu pro- 11
pter illam prohibitionem factam parocho inhabiles redditas esse etiam personas ad sic contrahendum à Concilio. Sufficit igitur hoc requisitum adfuisse de facto, prout dici solet de conditione, quæ nisi possit impleri de jure, sufficit ut impleatur de facto, *l. Mulier*, §. 1. ubi Bartol. *ff. de condit. instit.* Baldus *in rub. C. de instit. & substit.*

Quartò, potestas parochi subalternatur Episcopo in his, 12
quæ ad jurisdictionem pertinent, & Sacramentorum administrationem, cùm tota diœcesis sit Parochia Episcopi, *cap. Apostolica de donat.* quam partitur inter ipsos sacerdotes parochiales, qui inde nomen etiam assumpserunt. Parochia enim græcè, latinè Partitio dicitur, & dicitur parochia quasi partitio curæ, Archid. *in cap. Ecclesias num.2. 13. quæst.1.* Hìc autem actus interveniendi celebrationi matri- 13
monium non est jurisdictionis, quia parochus nihil debet judicare, seu decernere.

Quintò, parochi persona legitimata est à Concilio ad hunc actum: ergo jure proprio intelligitur actui legitimè intervenire; non ex facultate sibi ab Episcopo tributa, argum. *l. More maiorum*, ibi, *qui eam suo iure, non alieno beneficio habent, ff. de iurisd. omn. iudic.* ideòque Episcopus simpliciter prohibendo illam tollere non censetur contra dispositionem Concilii ut matrimonium coram eo celebratum irritum sit: nam etsi actus factus contra prohibitionem superioris regulariter sit nullus; etiamsi superior non procedat ulterius annullando actum, *leg. Non dubium, Cod. de legib.* quæ est canonizata *in cap. Imperiali 25. quæst.2.* & not. Hostiens. Jo. Andr. Card. & alii communiter *in cap. Ad Apostolicam de regular.* hoc tamen procedit si eodem contextu superior tribuat potestatem, & adiciat prohibitionem ne actus fiat nisi hoc, vel illo modo; tunc enim recipitur potestas qualificata, seu modificata; & ideò actus non servatis modis præscriptis à superiore redditur nullus ex defectu potestatis, ut in judice delegato, qui formam delegationis non servat: secùs verò si prohibitio fiat illi, qui prius potestatem habebat actum celebrandi ut hoc casu: quia tunc actus sustinetur in vim potestatis præexistentis, licèt transgrediens sit puniendus. Ita formaliter distinguit glos. in

Clem.

Clem. 1. *in verb. Inhibentes, verf. Sed quæro, de iure patron.* quam fequitur Anchar. *in cap. Statutum, §. fin. verf. Adverte de refcript. in 6.* Abb. *in cap. Ex parte num. 5. de conftit.* Roman. *conf.* 203. *Quod primum n. 7.*

14 Sextò, matrimonium præfente parocho contractum, non obftante ejus contradictione, & proteftatione, nifi aliud obfiftat, validum eft, ut Sacra Congregatio cenfuit ex *l. Coram Titio, de verbor. fignific.* Ergo fimiliter validum erit non obftante inhibitione parocho ab Epifcopo facta. Si enim ipfe quoad hunc effectum non poteft facultatem intereffendi matrimoniis à Concilio conceffam à fe abdicare; nec videntur id poffe Ordinarii, qui parem à Concilio habent poteftatem, argum. *cap. Innotuit fupra de elect.* in quo confiderandum de jure novo pro forma inductum effe, ut matrimonia coram proprio parocho celebrentur, aut coram alio facerdote de ipfius parochi, vel Ordinarii licentia; cùm olim abfque hujufmodi forma matrimonia confifterent, ut habetur in princ. *d. cap. 1. feff. 24. de reformat. matrim.* licèt mos contrahendi coram Presbytero in primitiva Ecclefia ab ipfis Apoftolis fuerit introductus, ut in epift. Euarifti relata à Gratiano *in cap. Aliter 30. quæft. 5. & in can. 13. Concil. Carthagin.* 4. adeò ut propterea hic ritus non tam inftitutus, quàm reftitutus fuerit à Trid. Synodo, vide Baron. *tom. 1. anno 57. num. 47. 48. 49. & 50.* & notas ad idem Concilium Carthagin. *tom 1. Concilior. general. & provincil. part. 1. pag. 591. col. 2. lit. A.*

Septimò, fi ex inhibitione facta parochis ne interfint matrimoniis, eorum perfonæ inhabilitatæ effent ad ea celebranda, aperuiffet Concilium familiam viam impediendi quæcumque matrimonia: Ordinarii namque ex caufis, quas ipfi juftas prætenderent matrimonium impedirent, & contracta dirimerent, quod effet ob omni jure alienum.

Ultimò præcipit Concilium parochis, ne vagantium matrimoniis interfint, *cap. 7. feff. 24. de reform. matrim.* & tamen fi interfint, matrimonia non irritantur, quod effet fi ex inhibitione ablata parochis intelligeretur facultas inte-
15 reffendi. Porrò ubi legis prohibitio non habet perpetuam caufam; actus in contrarium geftus valet, Abb. *in cap. Ad Apoftolicam num. 11. verf. Ideò folvo contrarium de regular.* non igitur majoris efficaciæ erit Epifcopi inhibitio ab hoc bona, glof. *in cap. Cum fpeciali in verb. Diftricto præcepto, fupra de appellat.* & glof. *fin.* & ibi *addit. in cap. fin. de Cleric. excommun. lib. 6.*

16 Eadem conclufio procedit in Vicario parochi, licèt temporali, fuppofito quod habuerit licentiam generalem adminiftrandi omnia Sacramenta, & alia gerendi, quæ ad proprium parochum pertinent, vel faltem fpecialem li-
17 centiam matrimonii celebrandi juxta declarationem Sacræ Congregationis Concilii in caufa Januenfi. Quod fi ex inhibitione conftaret de revocatione licentiæ ab ipfo Ordinario conceffæ, fecus dicendum effet, non propter inhibitionem, fed propter revocationem: fi tamen hic habuiffet licentiam à parocho, dubitari poffet an hujufmodi licentia ab Ordinario revocari poffet per inhibitionem illi factam; quandoquidem Concilium pariter loquitur de matrimonio celebrato de licentia parochi, aut Ordinarii.

18 Sed contra validitatem matrimonii objicitur primò, quia inter facerdotes in tota diœcefi unus Epifcopus eft, qui totam gubernat, & à quo parochialium facerdotum jurifdictio dependet, quæ ad præparandum populum attinet, ut per D. Thomam *in 4. dift. 20. art. 4. quæft. 1. in corp. & dift. 24. qu. 3. art. 2. qu. 1. ad 3.* ideòque ipfi fubalternantur omnes parochi, ita ut nihil poffint decernere contra id, quod Epifcopus ordinarit, *cap. 4. de offic. Archipresb.* cùm fint veluti Epifcopi Vicarii, & Coadjutores. Hinc notat Abbas *in cap. fin.*
19 *de offic. Archipresb.* poffe Epifcopum circa commiffa inferiori Prælato, & Epifcopi Vicario in aliquibus illi inhibere poteftatem, ut quod contra Epifcopi decretum factum fuerit, non valeat: unde effectus decreti habet locum etiam in decreto minoris à Papa.

At refpondetur hoc effe verum in his, quæ funt jurifdictionis: fed interponere præfentiam in celebratione matrimonii non eft jurifdictionis. Ad notata *in cap. fin.* refpondetur procedere, quando materia fubjecta eft poteftati ipfius Epifcopi, ut per eum irritari poffit: at circa matrimonia licèt habeat facultatem judicandi, ac interdicendi, *cap. 1. de confang. & affin.* non tamen poteft circa illa ftatuere, irritãdo, ut fupra in prima ratione: ideòque matrimonium contra ejus interdictum celebratum validum eft, ut *in hoc tit.*

Quòd fi urgeas hoc effe jurifdictionis, quia Concilium cùm elegit proprium parochum, refpexit ad jurifdictionem, is enim alienos fubditos conjungere non poteft, Clem. *Religiofi, in princ. de privil.* DD. *in cap. Omnis, de pœnit. & remiff. & in cap. 2. eodem tit. in 6.* ita ut propterea licèt interponendo præfentiam non judicet: non tamen tutum fit dicere hunc actum non effe jurifdictionis. Quare ficut fubtrahendo contrahentes à jurifdictione parochi, limitaret Ordinarius parochi facultatem, ita ut illos matrimonio conjungere non poffet: ita videtur inhibendo fubtrahere illi materiam, quæ eft fub fua jurifdictione: & tunc non diceretur ipfe illegitimare, aut inhabilitare perfonas, quas ipfum Concilium ex hoc quod fubditi non funt parocho, inhabiles reddidiffet ad contrahendum coram eo.

Refpondetur, quicquid Concilium refpexerit, verum eft nullam jurifdictionem parochum exercere, dum conjungit parochianos fuos, & quatenus per novam divifionem parochiarum, aut aliàs poffet eos Epifcopus fubducere ab illius jurifdictione; tamen eo cafu non propter inhibitionem, fed quia non erit proprius illorum parochus, non poterit eos conjungere.

Obiicitur fecundò, parochus prohibitus ab Epifcopo actum gerere quoad illum actum non cenfetur legitimus; altoquin licitè illum actum gereret, nec puniendus effet: fed matrimonium non contrahi coram parocho, vel contrahi coram parocho non legitimo paria funt. Ergo, &c.

Refpondetur, parochum legitimum dupliciter fumi poffe, 20
uno modo quoad culpam, & pœnam ob id quod non paruit Epifcopo: & hoc fenfu admitti poteft dici non legitimum inftar eorum, qui contrahentes contra interdictum Ecclefiæ illegitimi cenfentur; alio modo refpectu validitatis actus; & hac ratione eft legitimus, quia talis eft, qualem Concilium requirit. Item non poteft dici illegitimus, qui nec contra legem naturæ, qua conftituitur matrimonium, in quantum eft officium naturæ, nec contra jus divinum in quantum eft Sacramentum. Item nec contra legem civi- 21
lem quæ ftatuit fuper matrimonio in quantum eft in officium communitatis, Tabien. *in verb. Impedimentum 1. num. 2.*

Objicitur tertiò Archidiaconus quamvis à jure habeat, 22
ut poffit examinare ordinandos, vifitare, & pleraque agere, quæ habentur *in cap. 1. & cap. Ad hæc, fupra de offic. Archidiac.* tamen ab Epifcopo prohibitus nihil eorum exercere poteft fecundùm Abb. *in d. cap. Ad hæc:* ea ratione, quia cenfetur Epifcopi Vicarius. Ergo fimiliter etfi Parochus à Concilio habeat ut poffit matrimonia celebrare; quia tamen dependet ejus officium, & cura ab Epifcopo, & eft ejus Vicarius in parte diœcefis fibi commiffa: non poterit Epifcopo interdicente intervenire.

Refpondetur Archidiaconum habere communicatam jurifdictionem Epifcopi; & in his cenferi Vicarium ipfius. At hæc facultas intereffendi non competijt primo Epifcopo, & deinde communicata fuit Parocho, ut illam dicatur habere Parochus per communicationem five à jure, five ab Epifcopo factam; fed æquè principaliter tributa fuit à Concilio ipfi Parocho, cùm prius matrimonium etiam abfque præfentia Parochi contractum valeret.

Deindè refpondetur, & fortè melius, contra opinionem Abbatis effe authoritatem Innocentii *in d. cap. 1. de off. Archid.* quem ibi omnes fequuntur, & Archid. *in cap. Perlectis 25. dift.* ut dixi plenius *in d. cap. Ad hæc.*

Objicitur quartò, poteft Epifcopus fufpendere Parochum 23
à totali curæ exercitio, & minifterio omnium Sacramentorum. Ergo etiam à minifterio unius Sacramenti, utpotè à celebratione matrimonii, arg. *cap. Ex parte, il terzo in fin. fup. de decim. & cap. Cui licet, de reg. iur. lib. 6.*

Refpondetur Parochum in celebratione matrimonii, non præftare præfentiam uti miniftrum Sacramenti; fed tamquam teftem, de quo lex confidit, &c. Rota *decif. 750. num. 1. part. 1. diverf.* & aliàs cenfuit S. Congregatio Concilii. Quare fatis eft, ut remaneat proprius Parochus ad hoc ut habeat in confequentiam id, quod fibi lex concedit, & *reg. Cui licet*, habet multas exceptiones, ut in ea notatur.

Ac præterea generalis hæc fufpenfio non efficit irritum Sa- 24
cramentum, nifi in his, quæ funt jurifdictionis, ficuti eft abfolutio à peccatis, Conc. Trid. *cap. 5. 6. & 7. & can. 9. feff. 14. de Sacram. Pœnit.*

Et confequenter fufpenfio ab omnibus Sacramentis non 25
debet operari nullitatem Sacramenti Matrimonii, in quo Paro-

Parochus nullam exercet jurisdictionem, sed exhibet nudam præsentiam, & ministerium facti, ut dictum est; nec per suspensionem desinit esse Parochus, §. *His authoritatibus 24. qu. 1. ibi, veluti à suspensis, quibus administratio interdici-*
26 *tur, potestas non aufertur*. Et propterea valet matrimonium contractum coram Parocho excommunicato, si sit toleratus secundùm Navar. *in Man. cap. 27. num. 2.* Quinimò & coram Parocho denunciato, excommunicato, ut respondit S. Congregatio Concilii tempore Cardin. Matthæji re diligenter examinata.

Objicitur quintò, potest Episcopus ex Concilio concedere licentiam alieno Sacerdoti celebrandi matrimonia inter alterius Parochianos, *d. cap. 1. vers. Qui aliter, sess. 24. de reform. matrim.* & sic per indirectum auferre Parocho hanc facultatem. Ergo & directo prohibendo illi ne interveniat, vel reservando sibi hujusmodi actum, & facultatem.

Respondetur negando sequelam antecedentis: quamvis enim ex eo quod ita Concilium disposuit, Episcopus possit alieno Sacerdoti talem licentiam concedere; id tamen non intelligitur privativè ad proprium Parochum, sed cumulativè, ut ex dictis constat. Episcopus Giennen. dubitavit, an validum sit matrimonium adhibito Parocho, cui ab Episcopo fuerat interdictum, ne illo matrimonio interesset, S. Congregatio censuit esse validum.

QUI FILII SINT LEGITIMI.

Alexander III. Exonien. Episcopo, & Abbati Herforden.

CAPUT V.

Lator præsentium R. & infrà. Cùm autem idem R. H. coram sæculari judice super hæreditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit objicere, quòd pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideò de hæreditate avi sui, nihil posset jure successorio vendicare: tandem cùm super quæstione nativitatis, coram Norviceñ. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum: & infrà. Ideòque mandamus, quatenus causam, super quæstione nativitatis patris ejusdem R. infra duos menses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si verò infra duos menses præfatus H. non poterit probare legitimè quod objecit, ex tunc sæculari domino, sub cujus judicio de hæreditate causa vertitur, intimetis, ut pro quæstione nativitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decidat.

S V M M A R I V M.

1 *Legitimitatis quæstio opposita petenti hæreditatem est ad ecclesiasticum iudicem remittenda.*
2 *Legitimitatis causa est merè spiritualis, & iudex laicus nec incidenter, nec alio modo potest de ea cognoscere.*
3 *Et quid si controversia non in iure, sed in facto consistat.*
4 *Legitimitatis possessio relevat ab onere probandi.*
5 *In legitimitatis quasi possessione, ut quis dicatur esse, requiritur ut vel habeatur pro filio legitimo, vel possideat bona paterna, vel natus sit de ea, quæ credebatur uxor.*
6 *Rota decisio in causa Parmen. Status refertur.*
7 *Expenditur, & num. seqq. usque ad num. 54. & n. 71. usque ad num.* 88.
Revocatur, num. 88.
8 *Matrimonii probatio ante procreationem, ac nativitatem in causa legitimitatis prolis respicit petitorium, & num. 72.*
9 *Legitimitas cum qualitate procreationis ex matrimonio in possessorio satis probatur ex matrimonio ipso, & simplici quasi possessione legitimitatis, & num. 73.*
Etiamsi concubinatus præcesserit, num. 16. & num. 61. & 74.
10 *Legitimus præsumitur fuisse usque ab initio, qui ad præsens est in quasi possessione legitimitatis, & num. seqq. & n. 54. usque ad 63.*
11 *Possessio alicuius status, vel qualitatis transfert onus probandi in adversarium, quando illa qualitas, quæ inest, fuit apta inesse ab origine rei, & num. seqq. & n. 54. usque ad 63.*
12 *Vassallus ab origine nativitatis probatur quis ex simplici quasi possessione vassallatus.*
13 *Legitimitatis quasi possessio sufficit ad obtinendum etiam in petitorio.*
14 *Filius in dubio præsumitur natus post matrimonium, & contrarium dicenti incumbit onus probandi.*
Etiamsi vir uxorem ante matrimonium cognoverit, num. 16.
15 *Ætas qualiter probatur ex matrimonio.*
17 *Institutio in bonis, quorum non est capax nisi procreatus ex legitimo matrimonio, constituit in quasi possessione legitimitatis vera, & non ficta.*
18 *Nominatio, & tractatus patris super legitimitate regulariter non nocet tertio.*
19 *Fallit primo quoad effectum relevandi possessorem ab onere probandi legitimitatem.*
20 *Fallit secundo in nominatione facta principaliter propter se coniuncta cum institutione.*
Fallit tertio, si cum tractatu concurrant alia adminicula, n. 22.
Fallit quartò, si tertius, cuius interest, nominationi, & tractatui acquieverit, n. 23.
21 *Tractatus parentum ad constituendum filium in quasi possessione legitimitatis fortior est, quàm nominatio, & n. 30.*
24 *Nominatio patris quando inferat ad veram filii legitimitatem.*
25 *Legitimi appellatione intelligitur legitimè procreatus, non autem legitimatus per subsequens, saltem ex communi usu loquendi.*
26 *Possessio bonorum subiectorum fideicommisso veram legitimitatem requirenti non debetur nisi filiis ex legitimo matrimonio procreatis.*
27 *Legitimitatis quasi possessio acquiritur filio, si fideicommissarius patiatur eum succedere in bonis fideicommisso subiectis, & n. 31.*
28 *Quasi possessio ex unico actu acquiritur.*
29 *Nec requiritur præscripta, nisi in petitorio.*
30 *Facta sunt potentiora, quàm verba ad constituendum in quasi possessione legitimitatis, & n. 65.*
32 *Adminicula plura pro quasi possessione qualificata legitimitatis recensentur.*
33 *Sententia super statu facit ius quoad omnes.*
34 *Positiones iuratæ faciunt inter alios adminiculum.*
35 *Fides officialis super qualificata legitimitate facit adminiculum.*
36 *Nominatio patris fortissima dicitur coniectura legitimitatis filii.*
37 *Indefinita testis æquipollet universali, ut responsio congruat interrogationi.*
38 *Fama probatur per testes deponentes per verba publicè, & palam dicebatur.*
39 *Fama legitimitatis non est necessariò probanda in loco originis, sed sufficit in loco ubi filius fuit educatus, vel conversatus.*
40 *Natum esse, & procreatum, vel conceptum ex matrimonio non differunt.*

Le-

41 *Legitimitatis quasi possessio probatur per famam.*
42 *Probationes plures in iudicio quasi possessionis legitimitatis coniunguntur.*
43 *Et leviores sufficiunt.*
44 *Instrumentum sumptum ex sumpto non probat.*
45 *Instrumentum, in quo millesimum repugnat indictioni, vitiatur in totum.*
46 *Et saltem non probat datam, & n.66.*
47 *Probationes contrariæ invicem conquassantur.*
48 *Subscriptio, & sigillum Notarii sunt de substantia instrumenti.*
49 *Testamentum imperfectum ratione voluntatis non valet.*
50 *Substantia actus non præsumitur ex diuturnitate temporis, sed solemnitas tantum.*
51 *Præsumptio solemnitatis substantialis tollitur ex inspectione scripturæ.*
52 *Testes contra legitimitatem debent esse omni exceptione maiores.*
53 *Probatio plena non potest nisi per aliam plenam elidi.*
54 Bart. doctrina in l. Si prius, num.8. ff. de nov. oper. nuntiat. *explicatur, & num.seq.usque ad num.63.*
55 *Filius probatur legitimus ab origine ex quasi possessione præsentis legitimitatis, etiamsi dubium sit an mulier fuerit uxor, vel concubina, & num.61.*
56 *Præsumptio translativa quæ dicatur.*
57 *Reus excipiens de illegitimitate Actoris existentis in quasi possessione in sua exceptione est Actor, & probare debet, & n.75.*
58 *Legitimitatis qualitas diversa est à qualitate filiationis, & ex quasi possessione unius non infertur ad quasi possessionem alterius, & n.75.*
59 *Matrimonium probatum per præsumptiones est matrimonium verum, non fictum, vel præsumptum.*
60 *Legitimitatis probatio præsumpta sufficit etiam in fideicommisso, quod vocat filios legitimè procreatos.*
62 *Servus præsumitur fuisse ab origine, qui nunc reperitur in quasi possessione servitutis, licet servitus de iure non præsumatur.*
63 *Tractatus legitimitatis cum adminiculis nocet etiam fideicommissariis, & n.78. usque ad num.88.*
64 *Patris confessio qualiter possit habilitare incapaces ad successionem etiam in præiudicium tertii.*
67 *Nativitatis suæ diem certo scire nemo potest.*
68 *Protocollum de cuius rogitu, & publicatione non constat, non probat.*
69 *Sententia quæ nullum continet verbum, per quod appareat lecta, est nulla, non obstante clausula*, Data.
70 *Exceptio turbida, & altiorem requirens indaginem non admittitur in iudicio possessorio legitimitatis, & num.81.*
75 *Filiationis quasi possessio non relevat ab onere probandi legitimitatem.*
77 *Pater in suprema sua voluntate non præsumitur voluisse instituere filios incapaces.*
78 *Nominatio patris in actu proportionabili filio legitimè procreato constituit eum in quasi possessione qualificata legitimitatis.*
79 *Tractatus, & nominatio patris super legitimitate filii an, & quando noceat tertio, & num. seqq. usque ad num.88.*
80 *Tractatus, & nominatio patris non nocet tertio, quando agitur de præiudicio fœderis alterius matrimonii: Secus si de successione, & n.87.*
81 *Tractatus parentum cum adminiculis probat legitimitatem ad effectum successionis etiam in petitorio, & contra tertium, & n.86.*
83 *Nominatio sola absque tractatu non probat legitimitatem contra tertium.*
84 *Tractatus legitimitatis filii quando adest contrarius tractatus, non nocet fideicommissariis.*
85 *Tractatus simplex sine adminiculis an sufficiat in petitorio ad successionem obtinendam excluso tertio.*

1 L*Ator*. Quæstio nativitatis apposita petenti hæreditatem est ad Ecclesiasticum judicem remittenda. Hoc dicit secundùm Joan. Andr. & omnes: & sunt duæ partes. Appellantis conquæstio, & causæ commissio. Secunda ibi, *Ideoque*.

2 Nota primò ibi, *coram Norvicensi Episcopo tractatum fuisset;* quæstionem natalium, etiamsi de illa non principaliter, sed incidenter agatur, ad judicem Ecclesiasticum pertinere privativè ad judicem laicum, ut hic est casus apertus. Inciderat enim hìc quæstio super legitimitate coram judice sæculari; quia petente hæreditate Avi jure successorio, objectum fuerat, quòd pater ejus non esset legitimus; & tamen Pontifex mandat; ut hæc quæstio nativitatis coram judice Ecclesiastico prius terminetur, & interim supersedeatur in causa principali. Ratio, quia hæc causa est merè spiritualis, *cap. Tuam, de ordin. cognit.* & propterea judex sæcularis nec incidenter, nec alio modo potest de illa cognoscere, *cap. Causam, infrà eodem.* Quemadmodum nec de annexo spirituali, *cap. Quanto, supra de iudic.* & ita hìc firmant gloss. ultima, Innocen. *num.2. in fine*, Hostiens. *nu.7.* Joan. Andr. *num.11.* Butr. *num.7. & 11.* Abbas *in 2. notab.* & reliqui omnes, Feder. de Sen. *cons.275.* *Casus talis est, Statuto cavetur num.7.* Rota *decis.296. num.18. part.5. recentior.*

Plerique tamen hoc intelligunt, ut locum habeat dummodo controversia in jure consistat. Secus si in facto, puta 3
quia non agitur an matrimonium sit validum, necne; sed solùm an fuerit contractum; tunc enim existimant judicem laicum non prohiberi de quæstione natalium incidenter cognoscere; & hanc Decretalem intelligunt procedere in primo casu, quia reus objecit defectum natalium provenientem ex validitate matrimonii, & sic erat quæstio juris, & non facti, ut hìc per Abbatem *in 2. notab.* Alii tamen hanc distinctionem non admittunt; unde dic, ut plenè notavi *in dict. capite Tuam, à num.36. usque in fin. suprà de ordin. cognit.*

Secundò nota ibi, *non poterit probare legitimè quod obiecit:* existentem in quasi possessione legitimitatis in judicio successionis hæreditariæ relevari ab onere probandi se esse legitimè natum, & onus probandi defectum natalium incumbere opponenti, prout hìc notabiliter voluit glossa *in verb. Probare legitimè:* dicens idcircò opponenti quæstionem nativitatis incumbere hic onus probandi, quia pater actoris erat in possessione filiationis, scilicet legitimæ: habebatur enim pro filio legitimo, possidebat bona paterna, & natus fuerat de ea, quæ credebatur uxor. Non tamen intelligas hæc tria simul requiri ad constituendum filium in quasi possessione legitimitatis. Imò enim sufficit unumquodque ex illis alternativè, ut declarat Alex. *cons.51. Viso, & discusso num.2. lib.1.* & Decius *cons.54. In causa num.5. in fin.* 4

Hæc materia quasi possessionis legitimitatis fuit diu, multumque agitata in Rotæ Auditorio in causa Parmen. Status, in qua cùm sub die 26. Martii 1618. emanasset decisio contra Dominos Marchiones Pallavicinos, ego enixè rogatus ut scriberem pro veritate, non potui denegare; & causa pluries proposita, tamdem placuit Dominis à decisis recedere sub die 27. Aprilis 1622. coram Coccino. Et quia quæ tunc scripsi, plurimum conferunt ad intelligentiam hujus glossæ, & eorum, quæ tractant DD. *hic, & in cap. Per tuas, infra eod. & supr. in cap. Transmissa, & in cap. Per tuas, de probat.* non ab re futurum putavi, decisionem contra Dominos de Pallavicinis ut præfertur editam; & scripta nostra hìc inserere. 5

REVERENDISS. D. P. SACRATO
Archiepiscopo Damasceno.

Parmen. Status.

Lunæ 26. Martii 1618.

POst factas resolutiones in hac causa quòd sit probatum matrimonium saltem de facto, & sine coarctatione temporis inter qq. Bernardinum, & Catharinam ascendentes Dominorum dè Pallavicinis, fuit dubitatum an dicti de Pallavicinis teneantur probare contractum dicti matrimonii de certo tempore, & de quo. Sed quia Domini de Pallavicinis præcipuè nitebantur eo fundamento, quod ipsi ex persona Uberti filii dicti Bernardini sint in quasi possessione legitimitatis, unde resultare prætendebant, & se esse relevatos ab onere ulterioris probationis, & etiam sibi hoc esse satis ad obtinendam immissionem in bonis fideicommisso, de quo agitur, subjectis ex remedio *l. fin. Cod. de edict. D. Adrian. tollen.* Propterea placuit Rotæ re- 6

restringere difficultatem ad dictam quasi possessionem, quam post plures propositiones censuit non esse probatam.

Pro quo illud in primis fuit observatum, quod fideicommissum de quo agitur, vocat legitimos, & naturales, & de legitimo matrimonio procreatos, & natos verè, & non fictè; propterea ista qualitas procreationis, & nativitatis ex legitimo matrimonio est in specie probanda, ut in istus terminis est decisio Card. Seraph. *decis.* 1081. *num.* 2. Et est regulare in omni alia qualitate, quod quando est fundamentum intentionis, debeat in specie probari, Cravetta *cons.* 96. *num.* 4. Rota *divers. decis.* 72. *part.* 1.

Secundò, fuit observatum non fore probatam dictam qualitatem ex eò quòd supponantur decisiones jam factæ, quod scilicet constet de matrimonio inter Bernardinum, & Catharinam sine coarctatione temporis, etiam si modo simpliciter probaretur, quod Ubertus fuerit in quasi possessione legitimitatis; quia ista quasi possessio posset verificari in legitimatis per subsequens, qui tamen non veniunt in fideicommissis, in quibus vocantur procreati, & nati ex legitimo matrimonio; ut latè per Peregrinum *de fideicom. art.* 24. *num.* 25. *cum pluribus seqq.* Thesaur. *decis.* 196. *num.* 3. Surd. *decis.* 219. *n.* 5. & sentit Rota coram bon. mem. Card. Seraphin. *decis.* 1300. *in fin.* Ponderando maximè prægnantiam verborum fideicommissi, de quo agitur. Ideòque existimaverunt Domini in casu, de quo agitur, esse necessariam quasi possessionem qualificatam, puta quòd Ubertus fuerit admissus ad bona, vel honores, ad quæ nonnisi procreati, & nati ex legitimo matrimonio solent admitti, aut quid simile inferens pernecesse dictam qualitatem: & eo maximè, stante non legitimo initio, ex quo ex mandato de dispensando, testibus, & aliis constat Bernardinum ante prætensum matrimonium cognovisse Catharinam, & ex illa suscepisse filios: tunc enim probatio redditur magis æquivoca, & suspecta, & exactiores probationes requiruntur, ut benè per Cephal. *consil.* 82. *num.* 55. *cum plurib. seqq.* Verall. *decis.* 210. *part.* 2. Rota in causa Veneta illegitimitatis 16. Novembris 1607. coram bon. memor. Penia. Quibus constitutis.

Ad primum genus probationis Dominorum de Pallavicinis deductum ex eo quod Bernardinus in duobus testamentis instituerit Ubertum, & alios filios hæredes, & in primo illos nominaverit suos filios legitimos, & naturales procreatos, & natos ex se, & Domina Catharina uxore sua pro justo matrimonio, & in alio illos nominaverit suos filios legitimos, & naturales procreatos, & natos ex se, & Domina Catharina sui testatoris uxore legitima, & quam suam uxorem legitimam esse protestatus fuit, & protestatur, fuit dupliciter responsum. Primò, quod denominatio, & tractatus patris non solet nocere tertio, Jas. *consil.* 81. *in princip. lib.* 1. Gratian. *cons. ultim. num.* 4. *lib.* 1. Card. Mantic. *de coniect. ultim. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 11. latè Petr. *de fideicomm. quæst.* 11. *num.* 302. *cum pluribus seqq.* Seraph. *decis.* 1081. *num.* 2. Rota *in causa Sutrina Beneficii* 13. *Martii* 1588. coram bon. mem. Card. Platto, & in Romana de Bonellis 29. Novembris 1613. coram R. P. D. meo Ubaldo: maximè quando materia est suspecta ex malo initio, per supra allegata. Et fuit etiam ponderatum, quod prædicta testamenta non continent tractatum legitimitatis qualificatæ ex procreatione durante matrimonio; quia quomodocumque filii essent legitimi sive per subsequens matrimonium, sive per rescriptum, institutio illis debebatur juxta not. per Butt. *in cap. Per venerabilem num.* 19. *qui filii sint legit.* Socin. jun. *consil.* 42. *num.* 34. & 36. *lib.* 1. Ideòque quidquid ex prædictis testamentis circa legitimam procreationem elici posset, remaneret simplex enunciativa moderna, si dematur tempus litis, & unica, cùm sit ab eadem persona: unde etiam circumscripta suspicione, nihil probat, maximè in casu, in quo agitur principaliter de enunciato, Alex. *consil.* 21. *num.* 4. *vers. Sed non probabitur lib.* 1. Rota *decisione* 388. *part.* 1. *divers.* Secundò fuit responsum quòd neque verba dictorum testamentorum inferunt pernecesse, quod Ubertus, de cujus persona strictè agitur, fuerit procreatus ex legitimo matrimonio, cùm possit verificari in legitimato per subsequens, qui tēpore testamenti rectè potuit dici natus ex testatore, & Catharina legitima uxore, nō quia esset talis de tempore procreationis, sed quia secundum assertionem testatoris erat talis de tempore testamenti. Nec officit, quòd qualitas adjecta verbo intelligatur secundum tempus verbi, *l. In delictis*, *§. Extraneus*, *ff. de noxal.* quia qualitas uxoratus non est adjecta verbo, *procreatos*, sed est adjecta personæ Catharinæ, & sic stat, vel saltem stare potest demonstrativè ad personam Catharinæ de tempore testamenti, & non qualificativè ad filios de tempore procreationis. Et quòd intentio testatoris fuerit potiùs demonstrare Catharinam, quàm qualificare procreationem Uberti, patet ex illis verbis, quam suam uxorem legitimam esse, (& sic de tempore testamenti) protestatus fuit, & protestatur, &c.

Ad secundum genus probationis deductum ex eo quòd Ubertus possederit bona paterna, necnon etiam fideicommisso subjecta, & ulteriùs fuerit à Rolando patruo suo, & qui illo existente incapace succedebat in fideicommisso, nominatus depositarius medietatis Castri Zibelli. Quoad possessionem bonorum paternorum responsio patet ex supra deductis, nempè quod hæc non nocet tertiò, & nec etiam infert possessionem legitimitatis qualificatæ ex justa procreatione: cùm pro habenda possessione bonorum paternorum sufficiat Ubertum quomodocumque fuisse legitimatum sive ex rescripto Principis, sive ex subsequenti matrimonio ex allegatis. Quoad possessionem bonorum fideicommisso, de quo agitur subjectorum, fuit responsum neque ex illa aliquid inferri: quia cùm Ubertus fuisset hæres Bernardini ultimi gravati, fuit illi debita possessio bonorum fideicommisso subjectorum, & ab illius manu debeant recipere fideicommissarii, latè per Dec. *cons.* 467. *num.* 12. & de communi Rota *decis.* 83. *num.* 1. *part.* 1. *divers.* Nec facit quòd fideicommissarius per aliquod tempus non moverit litem Uberto: quia cùm haberet triginta annos ad petendum fideicommissum juxta notat. *in l. Sicut*, *ff. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* patiendo pro minori tempore, non fuit ei in aliquo præjudicatum: aliàs sequeretur quod si fideicommissarius aperto fideicommisso non movet incontinenti litem, constituat hæredem gravati in quasi possessione qualitatis, in qua prius non erat, quod nullo jure cautum reperitur. Fuerunt etiam dati testes deponentes, quod Rolandus fideicōmissarius jactabat quod filii Bernardini erant illegitimi, & incapaces, & quod volebat illis movere litem, & etiam constat, quod dictus Rolandus pro majori parte temporis fuit carceratus, sicque non facilè potuit incumbere litibus civilibus; unde ex istis eò minus potest fieri fundamentum super potentia fideicommissariorum. Quo verò ad depositum medietatis Castri Zibelli fuit dictum ex illo benè inferri confidentiam Rolandi erga Ubertum, sed nihil habere commune cum legitimitate, maximè qualificata, cùm non sit qualitas ullatenus necessaria ad recipiendum depositum.

Quoad tertium genus probationis deductum ex testibus, discurrendo super singulis neque visum fuit relevare. Primus testis Stephanus de Cavallis dum dicit quòd Bernardinus, & Catharina tractarunt Ubertum, & alios filios pro legitimis, & naturalibus, & ita etiam vidit eos teneri, & reputari à subditis, & vassallis, nihil nocet. Nam quoad tractatum parentum responsum est supra in primo genere probationis. Quoad reputationem vassallorum, testis non deponit per verbum communiter, prout requiritur ad istum effectum, Verall. *decis.* 210. *part.* 2. & est regulare quod in teste indefinita non æquipollet universali, ut per scribentes *in cap. Auditis, de præscript.* Ideòque potest dictum istius testis verificari in duobus, vel tribus vassallis, qui filios Bernardini reputarent tales: & ipsemet testis refert multos, qui habebant filios Bernardini pro non legitimis; & denique testis non dicit, quod filii Bernardini fuerint tractati, & reputati uti legitimi, & naturales procreati ex legitimo matrimonio. Ideòque potest illius dictum verificari in legitimatis per subsequens, vel per rescriptum, qui non succedunt in similibus fideicommissis, ut dictum est supra.

Secundus testis Raymundus del Pizzo in eo quod deponit de tractatu Bernardini erga filios, tollitur ex dictis in proximo. Dum autem dicit, quòd Catharina ante ortum Uberti, & subsequenter fratrum dicta fuit esse, ac habebatur, tenebatur, & reputebatur ab hominibus Zibelli, prout vidit ipse testis, uxor Bernardini, & ab eo desponsata, neque in hoc visus fuit relevare. Primò, quia non dicit, quòd Catharina ante ortum Uberti communiter reputaretur uxor, quod erat necessarium, cùm aliàs ejus dictum posset verificari in duobus, vel tribus vassallis, qui ita reputarent, ut dictum est in proximo teste. Secundò, non deponit quòd ita reputaretur ante procreationem Uberti, cùm ortus

possit

possit verificari in sola nativitate post matrimonium, & tamen fideicommissum vult procreatos ex legitimo matrimonio, & non contentatur de natis durante matrimonio, ut patet ex illis verbis, procreatos, & natos.

Tertius testis Franciscus Parasaccus deponit de simplici auditu, unde super illo non fuit immoratum.

Quartus testis Baptista de Ferrariis dicit, quòd Bernardinus, & Catharina per plures annos steterunt simul reputantes se pro legitimis conjugibus, & procrearunt articulatos filios, & plures reputabant eos pro veris, & legitimis conjugibus, & etiam aliqui dicebant; quod inter eos non potuit esse verum matrimonium: dictum fuit istum testem in primis non deponere præcisè quòd filii fuerint procreati post reputationem matrimonii. Secundò est, quòd hoc dicat, non reddit rationem concludentem matrimonium ante procreationem, quia quod Bernardinus, & Catharina reputarent, & tractarent se uti tales, non probat quòd de illo tempore fuerit inter illos matrimonium, quia dato malo initio, bujusmodi tractatus non probant matrimonium, Innoc. *in c. Ex parte n. 5. de restit. spoliat.* & fuit latè dictum in causa Cracovien. illegitimitatis 22. Maii 1606. coram me. Circa illud quod dicit de reputatione aliorum, non concludit, cùm non deponat per verbum, *communiter*, ex dictis super duobus proximis testibus; imò deponit de illis, qui reputabant in contrarium.

Quintus testis Bernardinus de Franciosis dicit, quòd judicio suo possunt esse viginti anni, vel circa quod ipse testis dici audivit à pluribus, & quòd publicè dicebatur in loco Zibelli Bernardinum desponsasse Catharinam, & eam in uxorem accepisse, & quod obindè citrà dictus Bernardinus suscepit ex ea Ubertum. Iste testis circa quasi possessionem legitimitatis qualificatæ ex procreatione visus fuit non probare. Primò, quia quòd Catharina esset uxor Bernardini de tempore susceptionis Uberti, non deponi nisi per rationem, quod publicè dicebatur, quæ ratio ad summum concludit publicam vocem, & famam, quæ facit semiplenam probationem, & ipse tamquam unicus facit semiplenam istius semiplenæ. Præterea iste testis, non deponit de procreatione Uberti post matrimonium, sed de susceptione, quæ potest verificari in simplici nativitate Uberti post matrimonium, quæ nativitas non sufficeret ex supra allegatis: & etiam fuit observatum, quod iste testis deponit de fama in loco Zibelli, quæ non suffragatur, cùm Ubertus fuerit natus in loco Varani: fama enim ut probet, debet esse in loco, ubi actus est gestus. Salic. *in l. Ea quidem n. 103. Cod. de accusat.* Natta *cons. 473. n. 16. vers. Item prædicti testes*.

Sextus testis Barrotius de Burgo omnia deponit de auditu simplici: ideòque super illo non fuit immoratum.

Septimus testis Joannes de Magistris dicit se cognovisse uxorem Bernardini, de qua in interrogatorio, de anno 1516. quo tempore erat nupta in dictum Bernardinum, & hoc scit, quia vidit, & audiebat, & intelligebat dictum Bernardinum eam tenere, reputare, & nominare pro uxore: & è converso ipsam eum tenere pro marito, & ita eos teneri à vicinis, & aliis cognoscentibus, & testis ita eos tenuit, & reputavit, tenebat, & reputabat palam, & publicè. Idem testis super 13. interrogatorio dicit, quod Bernardinus ex dicta ejus uxore antequam esset uxor, habuit unum filium nominatum Federicum; & postquam fuit nuptam in Bernardinum, habuit Ubertum, & alios filios, & ita audivit, & intellexit, ac vidit ipsum Bernardinum, & Catharinam, ipsos filios, ac filias pro talibus sic natis habere, tenere, ac reputare, & nominare, ac ab aliis haberi, teneri, & reputari palam, & publicè in terra Zibelli. Iste testis & ipse visus fuit posse evitari. Nam in primis non deponit de procreatione Uberti post prætensum matrimonium, sed per verbum, *habuit*, quod est æquivocum, & potest referri ad simplicem nativitatem post matrimonium, quæ non sufficeret ex supradictis. Præterea in eo quòd dicit, quod Bernardinus postquam sibi fuit nupta Catharina, habuerit Ubertum, & alios filios, nullam reddit causam scientiæ, prout debebat, cùm non interfuerit matrimonio, ita ut certò sciret tempus illius: imò se restringit ad simplicem auditum, & intellectum ibi, *& ita audivit dici, & intellexit*: & in omnem eventum in hoc esset unicus. Dum autem subjungit vidisse ipsum Bernardinum, & Catharinam filios pro talibus sic natis habere, tenere, & reputare, ac nominare, nihil aliud concludit, quàm tractatum parentum, qui non nocet tertio ex suprà deductis.

Prosp. Fagnan. in IV. Lib. Decretal.

Dum autem dicit ita fuisse tentos ab aliis, non subjungit hoc fuisse communiter, prout requiritur ex sæpiùs allegatis. Præterea non deponit de loco Varani, prout requiritur ex pariter allegatis.

Postremò, quidquid dici posset cum solis probationibus Dominorum de Pallavicinis, res visa fuit reddi magis dubia ex deductis pro parte Dominorum de Rangonibus; Nam in primis fuit datum instrumentum confectum per Ubertum cum præsentia, & assensu matris de anno 1526. 27. Novembris, in quo medio juramento confitetur se esse majorem 17. annis, & ultra: ideòque apparet, quod erat natus ante annum 1510. de quo tempore Bernardinus, & Catharina procurarunt exequutionem mandati de dispensando pro contrahendo matrimonio, & sic non erat adhuc inter illos matrimonium. Nec movit Dominos, quòd indictio, de qua in dicto instrumento, non concordet cum dicto millesimo: ideòque possit esse erratum in millesimo, sicut in indictione: quia visum fuit circa millesimum tamquam rem notissimam non potuisse errari, quod secus est in indictione, quæ paucis est nota. Non etiam movit Dominos, quod Ubertus potuerit errare circa propriam ætatem, cùm homines de tempore nativitatis non habeant usum rationis: quia à communiter accidentibus homines maximè nobiles vel per relationem propinquorum; vel aliàs solent scire propriam ætatem: ideoque inolevit praxis ut illis credatur circa propriam ætatem, sicut videmus practicari in testibus etiam ubi ætas est de substantia, ut in testibus deponentibus super immemorabili: & cùm mater benè conscia ætatis filii esset præsens, & authorizans, multum verisimile est, quòd admonuisset filium si errasset in assertione ætatis: & in omnem actum, cùm possibile sit quòd Ubertus aliquo modo esset certus de sua ætate, standum est illius confessioni juratæ donec probetur error, cùm regula sit quòd confessio plenè probet contra confitentem, & habentem causam ab illo. Similiter non obstare visum fuit, quòd Ubertus in alio instrumento de eodem anno confecto asseruerit se majorem 16. annis, quia in majori ætate inest minor, juxta not. *in l. 1. §. Si stipulanti, ff. de verb. signif.* & hoc modo concordantur similes probationes per Alex. *cons. 64. n. 3. & 4. lib. 2.*

Secundo principaliter pro parte Dominorum de Rangonibus fuerunt dati testes, ex quibus apparet Jacobam sororem Uberti fuisse natam 18. menses post illum, & rursus 18. menses post Jacobam fuisse natum Pallavicinum, adeò ut Pallavicinus excederetur in ætate ab Uberto per tres annos. Iste autem Pallavicinus reperitur nominatus in testamento patris condito de anno 1511. mense Decembris: ideòque apparet, quòd Ubertus fuit conceptus circa principium anni 1508. & sic ante mandatum de dispensando, de quo suprà. Et quatenus fuit replicatum pro parte Dominorum de Pallavicinis, quod testes hoc deponentes jam sunt declarati nulliter examinati, visum fuit Dominis quod ex quo tales testes fuerunt inducti à Dominis de Pallavicinis, quòd etiam si sint nulliter examinati, possint contra illos facere magnum adminiculum, per ea, quæ fuerunt deducta coram Verall. *decis. 268. part. 3.* & dixit Ruin. *cons. 46. num. 10. lib. 4.* & Cravett. *cons. 198. num. 11.* Card. Seraph. *decis. 585. num. 1.*

Tertio fuerunt dati pro parte Rangonorum testes plura deponentes in confuso super illegitimitate filiorum Bernardini, & signanter duo, nempe Hieronymus de Roncho, & Bernardinus de Piccis, qui dicunt publicè audivisse, quòd filii Bernardini erant illegitimi, & insuccessibiles: quod verbum, *publicè*, secundùm opinionem, quam sequitur Rota importat publicam vocem, & famam, Caputaq. *decis. 7. & decis. 189. part. 3.* Rota *in causa Romana Matrimonii* 21. *Junii* 1611. coram R. P. D. meo Pirovano.

Et licèt istæ probationes fortè non viderentur sufficientes ad probandam illegitimitatem, quatenus onus probandi incumberet Dominis de Rangonibus; attamen benè visæ fuerunt sufficere ad elidendam, & conquassandam probationem Dominorum de Pallavicinis, cùm suprà deducta satis sint imperfecta ex genere suo: & quando probatio est debilis, & imperfecta, tunc eliditur, & conquassatur per aliàs similes contrarias, ut in istis terminis respondit Rota in Cracovien. Illegitimitatis coram me, de qua suprà.

Et ita tentum, &c.

PARMEN. STATUS.

7 Suprascripta decisio Rotæ quinque habet partes. In prima deciditur qualitatem procreationis, & nativitatis ex legitimo matrimonio esse à Marchionibus Pallavicinis probandam, nec probatam censeri ex matrimonio inter Bernardinum, & Catharinam, & ex simplici quasi possessione legitimitatis Uberti.

In secunda deciditur, hanc qualitatem non esse probatam ex nominatione, institutione, & tractatu Bernardini eorum authoris.

In tertia, eamdem qualitatem non probari ex eo quòd Rolandus passus sit Ubertum possidere bona fideicommisso subjecta.

In quarta, item non probari hujusmodi qualitatem ex testium depositionibus.

Ultima pars versatur circa probationes partis adversæ.

Ut autem recedatur à decisis, satis erit ostendere qualitatem procreationis, & nativitatis, vel non esse probandam, vel certè esse probatam per aliquod genus dictarum probationum. Sed omninò erit recedendum, si docebitur probatam esse per singula probationum genera, ut confidimus.

Et quoad primam partem repetendum est memoria, ante decisionem hujus causæ cum esset dubitatum an Pallavicini tenerentur probare contractum matrimonii de certo tempore, & de quo: fuisse tunc omissam hujus dubii propositionem, quia ipsi opposuerunt se esse in quasi possessione legitimitatis, ac propterea debere in bonorum possessionem immitti absque ulteriori probatione: atque ita restricta fuit difficultas ad hanc quasi possessionem posthabita priori disputatione.

8 Et tamen in decisione causæ fit reditus ad primum dubium, & resolvitur Pallavicinos teneri probare qualitatem procreationis, & nativitatis ex matrimonio; quod nihil aliud est, quàm ipsos teneri probare matrimonium de tempore ante eorum procreationem: quinimò non solùm resolvitur hoc dubium, quod relictum fuerat, & petitorium respicit, *c. Per tuas, qui fil. sint legit.* & tradit Menoch. *de arbitr. iudic. casu* 89. *n.* 19. sed deciditur etiam aliud, quod posteà subsequi debuisset, videlicet matrimonium de certo tempore ante procreationem probatum non esse.

9 Veritas ergo est idcircò fuisse propositum dubium quasi possessionis legitimitatis, quia per eam solam relevabantur Pallavicini ab onere probandi qualitatem procreationis, & nativitatis post matrimonium; nam in judicio possessorio hæc qualitas satis probatur ex matrimonio ipso, & simplici quasi possessione legitimitatis, quamdiu oppositum non doceatur, etiamsi concubinatus præcesserit.

10 Quod probatur, quia cùm qualitas legitimitatis, in cujus quasi possessione existunt nunc Pallavicini, fuerit apta illis inesse ab origine procreationis, præsumitur ita fuisse, & contrarium asserenti incumbit onus probandi, ex doctrina Bartoli post Dyn. *in l. Si prius num.* 18. *ff. de nov. oper. nunciat.*

11 ubi agens an quasi possessio alicujus status, vel qualitatis transferat onus probandi in adversarium, concludit tunc transferre, quando illa qualitas, quæ inest, fuit apta inesse ab origine rei, quod etiam docuit Bald. *in l. Titia divortium, sub num.* 2. *post med. ff. sol. matrim.* ibi: [Circa hoc utrum possessio, vel quasi relevet ab onere probandi. Dic aut status, quem inducit possessio, potest naturaliter inesse origini; & tunc relevat ab onere probandi, &c.] & idem

12 Bald. *cons.* 351. *sub num.* 2. *vers. Præterea quoties lib.* 1. ubi proptereà consuluit ex simplici quasi possessione vassallatus probari aliquem fuisse vassallum ab origine nativitatis. Sequitur Jas. *in d. l. Si prius n.* 43. Peregrin. *de fideicom. art.* 43. *n.* 69. & alii apud Fulvium Pacian. *de probat. part.* 2. *cap.* 20. *num.* 1. *& 2.* & Mascard. *eod. tract. conclus.* 1194. *n.* 20.

Quam conclusionem probant textus expressi *in l. Liberos, §. Si quis ex servitute, ff. de liber. cau. in l. Si filius, & in l. Circa eum, ff. de probat. in l. Moveor, C. Si serv. export. ven. in l. Matrem, & in l. Ad probationem, la seconda, C. de probat.* Ex quibus juribus constat existentem in possessione libertatis, servitutis, vel alterius similis qualitatis, sive agat, sive conveniatur, non teneri probare se fuisse in hac quasi possessione ab origine nativitatis, quia cùm aptè potuerit nasci liber, aut servus, & nunc absque dolo reperiatur in quasi possessione hujusmodi qualitatis, liberatur ab onere probandi, illudque transfert in adversarium suum.

Et per hanc Bartoli theoricam, quod quasi possessio legitimitatis sufficiat ad demonstrandam veram legitimitatem etiam in petitorio, quia hæc quasi possessio non repugnat origini, & primo statui filiationis, imò ei convenit, cùm præsumptio sit filium ex legitimo matrimonio esse natum; tradit Menoch. *viden. de arbitrar. iud. lib.* 2. *d. casu* 89. *num.* 71. & Bursat. *cons.* 384. *num.* 17. *vers. Quartum minus vol.* 4. ubi loquitur ad effectum succedendi in bonis veram legitimitatem requirentibus, ut in themate, & pluribus relatis ostendit hanc esse veriorem, & magis communem opinionem, & sequitur Simon. de Præt. *de interpret. ultim. volunt. lib.* 5. *dub. ult. num.* 189. 13

Qualitas enim veræ legitimitatis habet juris communis assistentiam: tum quia cùm necesse sit quemlibet nasci ex coitu, qui vel licitus sit, vel prohibitus; in dubio præsumi debet licitus, secundùm Bald. *in l.* 1. *num.* 35. *Cod. de iis, qui accus. non poss.* ubi ait ex honesta conjectura inhonestam præsumptionem favore prolis innocentis excludi: qua ratione filium in dubio præsumi natum legitimè, latè probant Bero. *cons.* 19. *num.* 6. *& seq. vol.* 2. Menoch. *de præsumption. lib.* 6. *præsumpt.* 54. *num.* 22. *& seq.* Cæphal. *cons.* 435. *num.* 81. *vol.* 3. tum quia esse illegitimè natum, propter maculam originalem quadam nota, & infamia facti creditur, quæ non præsumitur nisi probetur, ut arguit *loc. cit.* Menoch. *num.* 29. & alias rationes adducit Paleott. *de noth. & spur. cap.* 20. *num.* 3. *& seq.* 14

Ideòque filium præsumi potius natum post matrimonium, quàm ante, & contrarium dicenti incumbere onus probandi, docuerunt in specie Bald. *cons.* 213. *occurrit in fin. vol.* 2. Salic. *in l. Neque natales n.* 3. *vers. Item istam glossam, C. de probat.* Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 37. & Matth. Vvesembetius *cons.* 44. *sub num.* 64. *vers. Et ita*, ubi testatur de communi. Et hac ratione videmus probari ætatem etiam ex matrimonio; quia si verùm est matrimonium a decem annis contractum fuisse, verùm etiam est filium non esse majorem annis decem, cùm post matrimonium natus censeatur, ut ex communi opinione concludit post alios Odd. *de restit. in integr. part.* 1. *quæst.* 37. *art.* 10. 15

Quamobrem cùm qualitas legitimitatis non modo sit apta inesse origini nativitatis, & procreationis, sed censeatur etiam inesse juris præsumptione; non est dubitandum quominus per illius quasi possessionem Pallavicini fuerint liberati ab ulteriori probatione: & hanc esse receptiorem, ac veriorem sententiam testatur *d. præsumpt.* 54. Menoch. *num.* 31. *vers. Hæc receptior & verior sententia*.

Constat autem manifestè hæc omnia eodem modo concludere sive copula præcesserit matrimonium, sive non; quia cùm constet de utroque statu matrimonii, & concubinatus, nec appareat quo tempore natus fuerit, jus præsumit natum cum ea qualitate, in cujus possessione nunc reperitur, & quæ fuit apta eidem inesse ab origine procreationis, nec attenditur possibile contrarium, ut advertunt omnes initio relati, & declarat Everard. *in loco à tempore ad tempus num.* 20. & hoc ipsum consideravit olim Rota in hac causa coram Seraph. *decis.* 1000. *n.* 8. in hæc verba: [Concubinatus verò licèt faciat, ut cùm præcessit, non possit posteà deduci concludens probatio ex cohabitatione, &c.] tamen cùm in hoc casu cum cohabitatione concurrant tot alia inferentia ad matrimonium, utique ex illis tollitur illa æquivocatio, quæ ex præcedenti concubinatu oritur: & proptereà non obstare malum initium docuit similiter in hac causa *decis.* 978. *n.* 7. *eiusd. Seraph.* Et in propriis terminis filium præsumi natum in dubio post matrimonium, etiamsi vir uxorem ante matrimonium cognoverit, consulit Ruin. *cons.* 51. *n.* 20. *vers. Præterea ex quo lib.* 5. Jas. *cons.* 168. *col.* 3. *vers. Secundo principaliter vol.* 4. ubi alios allegat, & Marcabrun. *cons.* 73. *n.* 46. *& seq.* 16

Quibus accedit, quòd Doctores suprà relati loquuntur, vel quando constat tantùm de matrimonio, & filiatione, ut Bald. Salic. Alciat. Ruin. & Jas. vel quando constat solùm de filiatione, & sumus omninò dubii; ut Bero. & Menoch. *d. præsumpt. num.* 22. *& seq.* vel quando solùm constat de quasi possessione legitimitatis, ut Menoch. *de arbitrar. iudic.* Bursatt. & Sim. de Præt. & tamen hi omnes censent filium censeri procreatum legitimè ad effectum successionis, idque etiam in petitorio, ut Menoch. & Bursat. Ergo hoc casu, in quo tria copulativè concurrunt, nempè matrimonium, filiatio, & quasi possessio legitimitatis, & versamur in possessorio, res videtur omninò indubitabilis, ut in puncto ani-

animadvertit Menoch. *lib.6. præsumpt.54. num.34. in fin.*

Nec prædictus obstat *decis.* Seraph. 1081. *num.2.* allegata *in decis.* per quam deciditur ad effectum successionis in suo casu duo esse probanda, videlicet matrimonium, & nativitatem ex matrimonio.

Respondetur enim ab ea decisione tamquam non juridica, & edita unâ iaotùm parte informante, fuisse postea recessum, ot patet *in decis.*1300. ejusdem Seraph. ac præterea ibi nec de matrimonio constabat, nec de quasi possessione legitimitatis, ut *colligitur ex num.2. & 5.* unde patet quàm malè ex ea inferri possit ad hunc casum, in quo constat de utroque.

Et eodem modo respondetur ad *cons.* Ceph.82. *vol.*1. ubi consuloit filium probare debere se natum esse post matrimonium, cùm in concubinatu natus præsumatur: nam io suo casu filius non erat in possessione legitimitatis, nec constabat de vero, vel putativo matrimonio, sed tantùm de præcedenti fornicatione, ut ipse se declarat *sub n.43. vers. Postremo, & sub num.56.* ibi: [nam verè, & certitudinaliter constat de fornicatione præcedenti, & non liquet concludenter de matrimonio subsequenti; & propterea cùm de fornicatione clarè appareat, verisimilius est illum esse natum ex ipsa fornicatione.] Hæc ibi. Unde hoc casu, in quo constat de quasi possessione legitimitatis, & de præcedenti matrimonio verissima est conclusio, quam ibidem ponit Cæphal. *num.*1. quod natus ex concubina desponsata, natus videatur potiùs post desponsationem, quàm ante.

Ex quibus ni fallor sublata est prima hæc conclusio Rotæ, quia revera Pallavicini non tenentur probare qualitatem procreationis, & nativitatis ex matrimonio, cùm hæc qualitas satis probetur per matrimonium ipsum, & quasi possessionem legitimitatis ex juris præsumptionibus, quæ dicuntur liquidissimæ probationes, ut per Bursat. *in his terminis d.cons.384.n.54.vol.4.* Cæphal. *d. cons.43.nu.4.* Seraph. *d.decis.*1000.*n.*14.

In secunda parte decisionis resolvitur non probari qualitatem procreationis ex matrimonio per nominationem, institutionem, & tractatum Bernardini; & tamen in aliis decisionibus hujus causæ hactenus Rota semper agnovit, probavitque legitimitatem Pallavicinorum uti qualificatam. Nam in decisione coram Rubusterio 2. Decembr 1573. censuit constare de matrimonio ad effectum legitimitatis pro successione bonorum fideicommisso, de quo agitur, subjectorum, ut ibi *in princ. & vers. Sexto, & vers. Sicut nec agitur;* & coram Illustrissimo Cardinali Ludovisio 30. Aprilis 1606. perpendit successibilitatem Pallavicinorum in fideicommisso, in quo non veniebant nisi nati ex legitimo matrimonio: & coram Seraph. *d. decis.1000. sub nu.17. vers. Octavò;* consideravit relationem Cardinalis Simonettæ Paulo III. factam quòd iidem nati essent ex legitimo matrimonio.

17 Quàm verò solidiores fuerint rationes veterum decisionum, quam hujus novissimæ, patebit ex infrascriptis. Nam ex tribus fundamentis ultimæ decisionis primum est, quòd institutio debebatur Pallavicinis quomodocumque essent legitimati etiam per subsequens matrimonium, & ideò ex institutione Bernardini non potest inferri ad qualificatam legitimitatem filiorum institutorum.

Huic primo fundamento repugnat veritas facti, quia Ubertus fuit institutus à Bernardino in Castris suppositis fideicommisso veram, & non fictam legitimitatem requirenti, & quorum Ubertus capax non fuisset nisi ex legitimo matrimonio fuisset procreatus, ut in puncto tradit in hac ipsa causa Put. *decis.7. de sponsal.* Ergo ex nominatione, & institutione in bonis, quorum legitimati per subsequens matrimonium non erant capaces, Ubertus constitutus fuit in quasi possessione qualificatæ legitimitatis: ita in terminis Bero. *cons.19.n.7. & seq. lib.*2. Menoch. *lib.6. d. præsumpt.54. n.38.* Pacian. *de probat. lib.2. c.16. n.77.* præsertim quia Bernardinus habuit exactam notitiam hujus fideicommissi cujus ter obtinuit confirmationem.

18 Alterum Rotæ fundamentum est, quòd tractatus patris non soleat nocere tertio: quæ tamen regula nunc patitur quatuor limitationes, seu declarationes, quarum unaquæque sufficeret, & tamen concurrunt omnes in casu præsenti.

19 Limitatur enim primò, ut non procedat quoad effectum relevandi possessorem ab onere probandi, illudque in adversarium transferendi; quia in hac parte etiam contra tertium hic tractatus operatur, & declarat Paris. *cons.10. n.300. & nu. 309. & seq. vol.*2. ubi ait extare hac de re apertissimas decisiones Bart. & communiter aliorum, Seraph. *d. decis.*1000.*n.*14. Lupus *de illegitim. comment.2. § 3. num.53. ad fin. ver. Tamen indistinctè,* Mascard. *de probat. conclus.790. num.9.* Menoch. *lib.6. d. præsumpt.54. num.48.* Bero. *cons.19 n.7. & seq. vol.*2. & Simon. de Præt. *de interpr. ult. volun. lib.5. dub. ult. n. 587. & seq.* ubi loquitur in specie de adipiscenda possessione *ex remed. l. fin. Cod. de edict. D. Andr. tollend.*

20 Declaratur secundò, ut procedat in simplici nominatione, & incidenti assertione parentum, in quibus terminis tantùm loquitur Jas. Mant. Seraph. & alii in decis. allegati, ut patet ex illorum inspectione: sed aliud dicendum est in nominatione facta propter se, & conjuncta cum institutione; quia hæc non dicitur simplex nominatio, sed tractatus, qui operatur etiam in præjudicium tertii: ita io propriis terminis declarat Gozadin. *cons.13. nu.33. vers.2.* præfati testes, *& num.53. vers. Non obstat,* Jas. ubi multipliciter respondet Jasoni & testatur contra eum esse magis communem opinionem Doctorum numero, & pondere: & hanc opinionem quando nominatio est facta principaliter, & in actu, qui magis conveniret filio, quàm extraneo, approbavit idemmet Jas. *consil.102. col.1. vers. Secundo ad idem vol.*4. ut advertit Gozadin. *loc. cit.* & idem Jason. *in l. Professionem num.4. Cod. de testam. & consil.514. col. penult. sub num.6. vers. Vel aliter, & 3. vol.*5. Bero. qui similiter reprobat Jason *consil.19. num.55. volum.*1. Cæsar. de Graff. *decis.18. de probat.* & Mascard. *de probat. conclus.790. nu.42.* ubi post alios concludit tractatum favore legitimitatis probare legitimitatem etiam contra tertium.

21 Ratio differentiæ est, quia ad constituendum filium in hac quasi possessione fortior est tractatus, quàm nominatio, ut tradit Baldus *in l. Non ignorat, C. qui accus. non poss.* Jas. qui hanc differentiam non ignoravit, *d. cons.514. incip. ab objectu, column. fin. vol.*1. Gozadin. *d. cons.*113. *num.39.* Cravetta *cons.408. sub n.5. vers. Ideo fortior est tractatus.*

Quamobrem tractatus Bernardini non potest appellari simplex enunciativa, ut dicitur in decisione; cùm sit principaliter propter se, & fundamentum dispositionis, & in actu proportionabili filius legitimè natis dumtaxat, ut in propriis terminis dixit Bartol. *in d. l.1. §. Item per contrarium num.3. ff. de liber.* Gozadin. *d. cons.13. sub num.55.* Paris. latè *cons.10. num.100. volum.*2. & Cravetta *consil.958. num.37.* nec similiter potest dici unica, cum sit geminata in duobus testamentis, licèt sit ejusdem personæ, Castrens. io puncto *in l. Non Epistolis n.3. vers. Item videtur, C. de probat.* Paleott. *de noth. & spur. cap.23. n.2.*

22 Limitatur tertiò; ut non procedat si cum tractatu concurrant alia adminicula, quæ hoc casu plurima concurrere, inferius patebit; eo enim casu tractatus legitimitatis operatur etiam in præjudicium tertii, ut latè consuluit Cravetta *consil.991. à n.80. vers. Respondetur vol.*6. Cæph. *consil.137. n.51.* ubi ait hanc opinionem esse indubitatam, Gabr. *cons.21. num.43. lib.*2. & Bursat. *d. consil.384. n.18. vol.*4. ubi testatur de communi opinione: quod clarè perpendit olim Rota io hac causa coram Ludovisio 30. Aprilis 1606. *vers. Accedit nominatio in illis verbis:* & licèt pars adversa contendat has enunciativas non esse sufficientes ad probandum matrimonium contra tertium; possent forsan admitti si per se considerarentur, & non in concursu aliarum præsumptionum.

23 Limitatur demùm, ut non procedat hæc regula cùm tertius, cujus interest, nominationi, & tractatui acquiescit, quemadmodum acquievisse Rolandum, docebitur *in 3. part.* Angel. *in l. Liberorum in princip. ff. de his, qui not. infam.* Paleott. *de noth. & spur. cap.22. in fin.* Menoch. *de arbitrar. d. casu 89. num.72.*

Tertium, & ultimum fundamentum Rotæ in hac secunda parte est, quòd verba testamenti Bernardini non concludant necessariò procreationem ex legitimo matrimonio.

24 Quod tamē fundamentum similiter tollitur ex facto, quia in eodem testamento filios natos ante matrimonium, & legitimatos posteà per subsequens Bernardinus appellat naturales, vel filios simpliciter; Ubertus verò, & fratres vocat filios suos legitimos, & naturales procreatos, & natos ex se, & uxore sua, item magnificos, & generosos: ex qua filiorum distinctione convincitur nominasse, atque agnovisse Ubertum, & fratres uti filios verè legitimos, & ex legitimo matrimonio procreatos, ut in specie advertit Bartol. in *l. Ex facto, §. Si quis rogatus, ff. ad Trebell.* Angel. *consil. 366. num.5. vers. Primo si testator in aliqua parte testament.*

de naturalibus fecit mentionem, & Cæsar de Graff. *decis.* 18. *nu.* 5. *de probat.* Presertim habita ratione prægnantiæ verborum, quibus usus est testator cùm de Uberto, & fratribus sermonem habuit: & hæc filiorum distinctio olim non latuit Rotam, ut patet in decisione hujus causæ coram Card. Ludovisio 10. Aprilis 1606. *vers. Nec ex concubinatu.*

25 Sed jure etiam tollitur hoc fundamentum, quia etsi Bernardinus Ubertum, & fratres simpliciter nuncupasset filios suos legitimos, & naturales absque alia filiorum distinctione: adhuc tamen ipsi ex hac nuncupatione, & tractatu constituti essent in quasi possessione veræ legitimitatis, ita ut absque alia etiam probatione ad fideicommissum veram legitimitatem requirens, deberent admitti. Ita in propriis terminis Bursatt. *d. cons.* 384. *n.* 13. *vers. Quarto cum principaliter, vol.* 4. & Bero. *d. cons.* 19. *n.* 7. *& seqq. vol.* 2. & Cæsar de Graff. *decis.* 18. *num.* 11. *de probat.* ibi, [Oppositio quòd potuerunt nominari legitimi, quia essent legitimati, non placuit prædictis omnibus concurrentibus, & pluribus ex Dominis visa est nimia subtilitas,] Verba enim illa etiam simpliciter prolata, intelliguntur de filiis legitimè procreatis, *dict. l. Ex facto, §. Si quis rogatus, ff. Ad Trebell.* Mascard. *de probat. d. concl.* 798. *num.* 11. nec verificantur in legitimatis per subsequens saltem ex communi usu loquendi, Cæph. post alios quos citat *cons.* 82. *num.* 18. *& seqq. vol.* 5. *& cons.* 276. *n.* 27. *vol.* 2. Peregr. *de fideicomm. art.* 14. *n.* 38.

26 In tertia decisionis parte, ubi resolvitur qualitatem procreationis ex matrimonio non probari ex eo, quòd Rolandus passus sit Ubertum possidere bona huic fideicommisso subjecta: statuuntur à Rota tres conclusiones. Prima est, quòd cùm Ubertus fuisset hæres Bernardini, erat illi debita possessio bonorum huic fideicommisso subjectorum, & ab illius manibus debebant recipere fideicommissarii, ac propterea Rolandus patiendo Ubertum possidere non constituit eum in quasi possessione legitimitatis qualificatæ.

Hac conclusione Rota tacitè fatetur, Ubertum esse procreatum, & natum ex legitimo matrimonio, quia alioquin illi tamquam incapaci non fuisset debita possessio bonorum fideicommisso, de quo agitur subjectorum, ut censuit Rota in Perusina fideicommissi 15. Januarii 1614. coram D. Decano, & tradunt Rosental. *de feud. c.* 7. *concl.* 92. *nu.* 1. Peregr. *cons.* 4. *n.* 55. *vol.* 1. *& recent.* Bononien. *de legit. contrad. quæst.* 19. *art.* 2. ubi testantur ab hac sententia neminem

27 dissidere. Aut igitur Uberto non erat debita possessio dictorum bonorum, aut non. Si erat debita, ergo erat legitimè natus ex dictis proximè. Aut non erat debita; & tunc Rolandus fideicommissarius nō tenebatur recipere de illius manibus, & consequenter patiendo Ubertum possidere bona veram legitimitatem requirentia, illum constituit in quasi possessione veræ, & non fictæ legitimitatis, per textum *in l.* 1. aliàs incipit, *Quod Senatus, §. Item per contrarium,* ubi hoc docet Bartolus *ff. de liber. agnoscend.* & alii apud Menochium *lib.* 6. *præsumpt.* 54. *n.* 38.

Præsertim quia ex alio quoque capite Roland. tenebatur capere de manu Uberti. Nam cùm in testamento Jo. Francisci adest prohibitio de non alienando in favorem fideicommissarii, in casu alienationis poterat Rolandus possessionem rei alienatæ propria authoritate ingredi, Zancb. *in repetit. l. Hæredes mei, §. Cum ita n.* 407. *ff. ad Trebell.* Bero. *cons.* 129. *n.* 15. *lib.* 2. Petr. *de fideicommiss. quæst.* 3. *nu.* 30. *&* 31. Prout revera propria authoritate ingressus fuit possessionem bonorum Polydori alterius fratris, licèt superesset Livia Polydori filia. Veritas ergo est, Ubertum non possedisse hæc bona, ut illa restitueret fideicommissariis, sed ut sibi retineret ex testamento paterno. Siquidem huic causæ, de qua constat, tribuendus est actus possessionis, nec debemus aliam causam præsumere, Rota *decis.* 100. *num.* 22. *part.* 1. *divers.* Et revera mirum videtur hodie Rotam ita censuisse, quæ tamen olim semper habuit patientiam Rolandi pro validissima præsumptione, ut coram Robusterio 2. *Decembris* 1573. *vers. Sexto*, coram Seraph. *d. decis.* 1000. *num.* 15. *vers. Quinto concurrit alia validissima præsumptio*, & coram Cardin. Ludovisio 10. Aprilis 1606. in illis verbis, validissima etiam præsumptio visa fuit illa, quàm aliàs magni fecit Rota, nempè successio filiorum Bernardini in bonis fideicommisso, de quo agitur, subjectis, sciente & patiente Rolando.

28 Conclusio secunda, quam ponit Rota in hac tertia parte est, quòd Rolandus patiendo Ubertum possidere hæc bona minori tempore, quam triginta annorum, non constituit eum in quasi possessione hujusmodi legitimitatis.

Hæc temporis ratio fortè concluderet in judicio proprietatis; sed quoad possessionem Roland. intulit sibi præjudicium eo ipso, quòd scivit Ubertum possidere, & non contradixit, Bart. *in l. Si de eo, §. Si forte, n.* 4. *vers. Quid dicendum, ff. de acquir. possess.* & tradunt *in cap. Cum venissent, de restitut. spoliat.* Butr. *num.* 15. & Abbas *num.* 16. Neque enim unquam reperitur jure cautum, ut ad constituendum aliquem in quasi possessione alicujus qualitatis, requiratur longissimum tempus triginta annorum. Quandoquidem id requiritur pro acquisitione dominii ex præscriptione, non autem pro quasi possessione adipiscenda, quæ illicò etiam ex unico actu acquiritur. Ripa *in cap. Cùm Ecclesia Sutrina n.* 52. *extra de caus. possess. & propriet.* & in terminis quasi possessionis legitimitatis tradit Menoch. *de arbitr. indic. d. casu* 89. *num.* 73. & generale est, ut quasi possessio non requira- 29
tur præscripta nisi in petitorio, ut idem Menoch. *in Commen. retin. remed.* 5. *quæst.* 3. *num.* 49. *& quæst.* 4. *num.* 53. *vers. Dissolvendus est modus*, relatus à Mascar. *de probat. conclus.* 1194. *num.* 51.

Ultima conclusio tertiæ partis est, quòd Rolandus fuit carceribus mancipatus, & non potuit illicò impedire, quominus Ubertus possideret. Quòd tamen similiter cessat ex facto; nam à morte Bernardini ad carcerationem Rolandi intercessit spatium duorum annorum cum dimidio. Unde ille tam diu passus non fuisset Ubertum possidere bona, in quibus ipse successisset, si Ubertus fuisset incapax, nisi eum verè legitimum, & capacem existimasset. Præsertim quia eo temporis intervallo litem egit occasione bonorum huic fideicommisso subjectorum contra filiam Polydori fratris testamento exclusam. Unde cessat, quod dicitur in decisione, quòd Rolandus tunc non potuerit vacare litibus: quemadmodum etiam cessat, quòd ipse jactaverit filios Bernardini esse illegitimos.

Quoniam ex tribus testibus de hoc deponentibus alter singularis est, alter jam rejectus à Rota, alter verò non solùm dicit Rolandum ea verba protulisse calore iracundiæ, sed deponit etiam de judicio suo. Nam cùm Rolandus 30
dum agebat de illegitimis, non expresserit de quibus intellexerit, testis suspicatur eum de filiis Bernardini fuisse locutum. Sed nihilominus etiamsi de illis intellexisset, potentiora tamen fuerunt ejus facta pro constituendis illis in quasi possessione legitimitatis, quàm verba oppositum designantia, *cap. Per tuas, qui filii sint legit.* & dixit Rota in hac causa coram Cardinali Ludovisio 10. Aprilis 1606. Cæterùm quamvis patientia Rolandi ad hanc quasi possessionem inducendam non fuisset sufficiens, tamen satisfuerunt actus illius positivi. Siquidem cùm Rolando in car- 31
ceribus detento Ubertus, & fratres occupassent partem Arcis, & oppidi Zibelli ad Rolandum pertinentem, ut posteà à violentiæ suspicione se excusarent, Nuncio ad Clementem VII. ablegato declararunt se partem hujusmodi occupasse non animo spoliandi Rolandum, sed ut illam eidem, ac sibi ipsis conservarent, cùm in ea jus se habere prætenderent. Quod cùm audivisset Pontifex, per litteras in forma Brevis, in quibus Ubertum, & fratres appellavit feudatarios Sedis Apostolicæ, decrevit, ut hæc pars arcis, & oppidi, ut proponitur occupata, deponeretur penes aliquam personam ab ipsomet Rolando eligendam, quæ Uberto, & fratribus cautionem daret ne in parte arcis, & oppidi ad eos spectante molestarentur. His litteris, in quibus ut diximus Ubertus, & fratres dicebantur feudatarii, & asserebantur jus prætendere in portione Rolandi, non modò Rolandus ipse acquievit, sed amplius etiam iisdem litteris per publicam scripturam approbatis elegit ipsummet Ubertum, & fratres in depositarios ejus portionis arcis, & oppidi, ut *in summ. n.* 4. In quo quidem actu Rolandus author partis adversæ primò tacitè approbavit Ubertum esse feudatarium Sedis Apostolicæ, & consequenter verè legitimum, cùm nulla alia adessent feuda, nisi subjecta huic fideicommisso veram legitimitatem requirenti. Secundò passus est, ut eidem Uberto præstaretur cautio pro parte arcis, & oppidi ad eum spectante: in quo actu similiter fassus est illum verè fuisse legitimum, ac successibilem, neque enim illa ratione poterant hæc bona ad Ubertum spectare, nisi quia habebat qualitates à fideicommisso requisitas. Tertiò audivit Ubertum jus prætendere in parte arcis, & oppidi eidem fideicommisso subjecta, & ad ipsum Rolandum pertinente, & non contradixit. Unde necessariò admisit, ut Ubertus tamquam verè legitimus

mus gereret se pro fideicommissario, quia alioquin etsi esset legitimatus per subsequens matrimonium, & Bernardini hæres existeret in portione dimidia Castri Zibelli, nullum tamen jus prætendere potuisset in alia portione Rolandi, ad quam vocari non poterat nisi ex fideicommisso. Quartò non modò his omnibus acquievit Rolandus, sed ampliùs etiam voluit ut pars illa, in qua Ubertus jus prætendebat, esset sub ipsius Uberti deposito. Quem actum si omnia simul perpendantur, non potest dici fecisse ratione confidentiæ, sed tantùm quia agnovit illum legitimè natum, & procreatum. Præsertim quia agebatur de fortalitio, & re propria, quam verisimiliter non posuisset in manibus illegitimorum stante amplissimo fideicommisso paterno; quæ sunt formalia verba Rotæ in hac causa coram Robusterio 10. Decembris 1573. *vers. Imo idem Rolandus*; & dixit etiam coram Seraph. *dec.* 100. ibi: [Quintò concurrit alia validissima præsumptio, quia Rolandus mortuo Bernardino non solùm non curavit recuperare bona, quæ ad ipsum pertinebant, filiis illegitimis existentibus, sed etiam fecit actum positivum in contrarium: nam dum esset in carcere, declaravit velle ut bona sua jurisdictionalia deponerentur penes Pallavicinos suos nepotes filios Bernardini.]

Constituamus ergo ex una parte Ubertum, ex altera Rolandum, ad quem in casu incapacitatis, Uberti pertinebat integrum oppidum Zibelli subjectum huic fideicommisso; & consideremus Rolando fuisse exhibitas litteras Apostolicas, in quibus Ubertus appellabatur feudatarius ratione bonorum huic fideicommisso subjectorum, & dicebatur jus prætendere in illamet portione occupata arcis & oppidi, quæ ad solum Rolandum spectabat, & in qua Ubertus non poterat jus prætendere nisi tamquam fideicommissarius, & ex legitimo matrimonio procreatus. Consideremus denique Roland. licèt de arce ageretur, quæ res est apud Barones gravissimi momenti, & difficilis recuperatu, præsertim ex manibus illorum qui jus prætendunt: tamen his omnibus auditis, & lectis, non solùm nihil repugnasse nuncupationi Pontificis, & prætensioni Uberti, sed prætereà etiam voluisse ut eadem pars arcis, & oppidi sibi contingens, in qua Ubertus jus prætendebat, esse sub ipsius Uberti deposito, & litteras Apostolicas solemniter approbasse. Certè his perpensis nemo erit qui neget Rolandum permisisse, ac Ubertus gereret se pro fideicommissario tamquam verè legitimus, & successibilis: nam alioquin Rolandus nedum nullo modo voluisset, ut in detrimentum propriarum filiarum sua pars poneretur sub deposito, & custodia Uberti illegitimi, & incapacis, qui in eadem portione jus prætendebat, & illam occupaverat; sed potiùs sibi ad injuriam revocasset illius prætensionem, & occupationem, & illicò se opposuisset, sicut antea se opposuit Liviæ Polidori filiæ. Hæc omnia ita se habuerunt, ut prædiximus: & revera si actus iste, ut speramus, humaniter expendatur, satis hinc patebit Rolandum consensisse, ut Ubertus gereret se pro fideicommissario in his bonis veram legitimitatem requirentibus, ac proinde Ubertum fuisse constitutum ab authore partis adversæ in pacifica quasi possessione veræ, & non fictæ legitimitatis, ex his, quæ in propriis terminis post Paris. Gozad. & Bero. tradit Menoch. in sæpiùs alleg. *præsumpt.* 54. *n.* 38. & Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 16. n. 77.*

Sed etsi nec taciturnitas, nec actus positivi Rolandi, quidquam profuissent, afferuntur nihilominus plures alii actus, per quos Pallavicini constituti fuerunt in hac quasi possessione.

32 Primum enim defuncto Rolando si Ubertus, & fratres non fuissent verè legitimi ex fideicommissu Rolandi Senioris veram legitimitatem requirente, successissent in Castris Zibelli, Verani, & Solignani Marchio Sfortia Manfredi filius, & Marchio Hieronymus Christophori filius; & tamen tam Marchio Sfortia per annos quinquaginta quinque, quàm Marchio Hieronymus, qui fideicommissi plenam habebant notitiam per annos quinquaginta semper admiserunt Ubertum, ac post eum Marchionem Alphonsum, & Alexandrum ad Castra eidem fideicommisso subjecta: unde ex legitima hac possessione scientibus, ac patientibus iis, quorum intererat, Ubertus, & successores fuerunt positi non modò in possessione, sed etiam in proprietate, & statu veræ, & non fictæ legitimitatis.

Imò verò Marchio Sfortia non tantùm passus est Ubertum, & filios tamdiu possidere, sed expressè etiam adoptavit Marchionem Alexandrum ad castra supposita fideicommisso ejusdem Rolandi Senioris requirenti qualificatam legitimitatem, declaravitque ex majorum suorum dispositione licere sibi transferre Castra prædicta in ipsum Marchionem Alexandrum tamquam ex descendentibus masculis legitimis, & naturalibus Joannis Francisci.

Deinde Pallavicinus, & alii posteriores fratres Uberti, quibus delata fuisset successio ex fideicommisso, si Ubertus verè legitimus non fuisset, non modò passi sunt ipsum Ubertum pacificè possidere Castrum Zibelli, sed ampliùs etiam post obitum Uberti possiderunt communiter cum Marchionibus Alphonso, & Alexandro Castra Verani, & Solignani eidem fideicommissu supposita, ac veram legitimitatem requirentia usque in hanc diem, & tamquam Domini unà omnes litem hanc prosequuti sunt annos plusquam octuaginta; itaut ex tot actibus positivis Uberti, & descendentium spatio longissimi temporis doceatur de proprietate, & præscriptione veræ legitimitatis, nedum de illius quasi possessione: & nihilominus accedunt prędictis plura adminicula præter famam, de qua tractabitur in quarta parte.

Primum adminiculum oritur ex sententia diffinitiva inter alios lata anno 1586. per quam Ubertus pronunciatur natus ex legitimo matrimonio, & Marchione Alphonso propterea adjudicantur bona subjecta fideicommisso, quo vocantur nati ex legitimo matrimonio tantùm.

Hæc enim sententia, cùm sit super statu, facit jus quoad 33
omnes, *l. Ingenuum, ff. de statu homin.* & in terminis legitimitatis tradit Menoch. *præsumpt.* 54. *n.* 43.

Secundum adminiculum oritur ex positionibus juratis 34
Comitis Baltasari in alio judicio super hac qualificata legitimitate, quas facere inter alios adminiculum tradit Alex. *in l. 2. num. 11. C. de eden.*

Tertium adminiculum sumitur ex fide Potestatis Parmæ, 35
qui occasione agnationis fideicommissi, & aditionis hæreditatis, testatus est Ubertum, & fratres minores esse procreatos, & natos ex legitimo matrimonio, hæcque adeò vera esse, ut nulla tergiversatione celari possint, ut sibi ex depositionibus testium notorum, ac fide dignorum constabat, glos. *fin. in l. 1. in fin. ff. Quemadmod. testam. aperian.* Gabr. *tit. de testibus, conclus. 1. num. 43. & 49.*

Quartum ex nominatione matris in pluribus instrumen- 36
tis, quam appellat fortissimam conjecturam Cæphal. *cons.* 435. *num.* 74.

Ultimum adminiculum desumitur ex relatione Cardin. Simonettæ, cui pars adversa acquievit, ut in sua commissione, qui retulit Paulo III. Ubertum esse successibilem in dictis bonis requirentibus legitimitatem in radice matrimonii: quod olim perpendit Rota in hac causa coram Cardinali Ludovisio 10. Aprilis 1606. *vers. Subsistit etiam adminiculum.*

In quarta parte decisionis, quòd scilicet qualitas veræ legitimitatis non probetur testibus, Rota nititur in universum tribus rationibus.

Prima ratio est, quia testes non deponunt per verbum, communiter. Secunda, quia non deponunt de fama in loco originis. Tertia, quia deponunt de nativitate, non de procreatione, ut requirunt verba fideicommissi.

Verùm prima ratio diluitur. Primò ex interrogatorio 3 37
nam primus testis interrogatus an Ubertus & fratres reputentur legitimi ab omnibus eorum subditis, & vassallis. Quæ responsio non potest intelligi de duobus, vel tribus vassallis, ut decidit Rota, sed de omnibus, ut congruat interrogationi: hoc enim casu indefinita testis æquipollet universali, ut per Felin. *in cap. Auditis n. 24. ad fin. vers. Quod autem de præscript.* & Socin. qui verissimum dicit *in l. Si quis cum tantùm n. 4. vers. In qua tamen, ff. de except. rei iudic.* quo loco advertendum est in decisione quoad secundum testem fuisse omissa verba, à vassallis, & aliis cognoscentibus, quæ æquipollent dictioni, communiter Rota *decis. 71. ante num. 1. part. 1. divers.*

Diluitur secundò hæc ratio ex subjecta materia: siquidem cùm ageretur de qualificatione filiorum, quæ non inducitur nisi communi reputatione, testis ineptè respondisset eos reputari legitimos à duobus, vel tribus, *ad l. Si uno, ff. Locati cum simil.* ut per Oldrad. *cons. 172. num. 6.* & Alex. *cons. 129. num. 4. lib. 2.*

Diluitur tertiò, quia in his depositionibus unica oratione determinantur, atque exequantur Ubertus, & illius fratres, qui erant verè legitimi: unde testes censeri debent deposuisse de communi reputatione quoad Ubertum, sicut de

ea deposuerunt quoad ejus fratres, per reg. *l. Iam hoc iure*, §. *Sed si*, & ibi Bart. *n.1. ff. de vulgar.*

38 Diluitur quartò, quia plerique ipsorum deponunt per verbum, *palam*, & *publicè*, & inter alios ita etiam deposuit septimus testis, licèt omissum id fuerit in decisione: hæc autem publicè, & palam secundùm opinionem, quam sequitur Rota, important publicam vocem, & famam, Caputaq. *decis.7. & decis.189. part.3.* & dicitur in fine hujus decisionis.

Ac demum diluitur hæc prima ratio quoad presbyterum Joan. Baptistam; quia licèt utatur voce illa plures, tamen ex tota ejus depositione apparet eum de majori parte hominum sensisse, cùm exceperit tantùm aliquos, qui contrarium existimabant, ut disertis verbis olim dixit Rota in hac causa coram Seraph. *d. decis.100. sub num.4. vers. Nam licèt utatur.*

39 Secunda ratio, quòd testes non deponant de fama in loco originis, nihil obstat; quia sufficit ut probetur in loco, ubi Ubertus fuit educatus, vel conversari consueverat, secundùm Bart. *in l. De minore*, §. *Plurimum num.10. & seq. ff. de quæst.*

40 Tertia ratio, quod testes non deponant de procreatione, tollitur primò, quia procreari ex matrimonio, & nasci non differunt, ut in puncto probat Laderch. Imol. *cons.24. n.13.* ubi ineptam appellat hanc distinctionem: & revera Jurisconsulti promiscuè utuntur his verbis, nati sunt, editi sunt, procreati, vel progeniti sunt, ut *in l. Cùm quis, & in l. Nuper, C. de natur. liber.*

Et nihilominus sufficere, ut conceptus ex concubinatu natus fuerit post matrimonium, etiamsi testator usus fuerit verbis geminatis importantibus actum procreationis, & conceptionis ex legitimo matrimonio, post Bald. Aluat. & Præpos. tradit Marcabrun. *cons.73. per tot.* & præsertim *n.20. & seq. usque ad n.39. & n.50. usque ad fin.*

Tollitur secundò hæc ratio, quæ ex communi usu loquendi testis deponens de legitimis, & naturalibus, intelligitur de legitimis ab origine procreationis, non autem de legitimatis per subsequens, Cæphal. *cons.82. nu.18. & seq. & cons.276. n.2.* Peregrin. *de fideicomm. art.24. n.38.*

Tertiò tollitur, quia cùm alii testes deponant per verbum, suscepit, alii per verbum, habuit, hæc verba tamquam apta importare etiam procreationem, declarantur ex depositione Presbyteri Joannis Baptistæ, qui locutus est de procreatione, Seraph. *decis.78. num.1.* præsertim quia de hac procreatione deponunt etiam Berosius de Burgo, & Parasceus, qui quamquam sint testes de auditu, negari tamen non potest quin faciant adminiculum: quod autem Presbyter Joannes Baptista de procreatione deposuit, patet, quia interrogatus an Catharina, & Bernardino existentibus in figura matrimonii fuerint procreati Ubertus, & fratres, respondit dictum Bernardinum, & Catharinam per plures annos se reputasse pro legitimis conjugibus, & procreasse dictos filios. Quæ responsio ut congruat interrogationi, non potest citra cavillationem intelligi, nisi de procreatione ex ipsis conjugibus in figura matrimonii existentibus. Et denique tollitur hæc tertia ratio, quia primus testis deponit Ubertum, & filios fuisse reputatos hæredes universales Bernardini, & in specie in Castro Zibelli fideicommisso, de quo agitur, supposito, quod perinde est, ac si dixisset eos fuisse reputatos legitimè procreatos, & natos, cùm alioquin succedere non possit in bonis eidem fideicommisso subjectis.

41 Itaque ex his testibus simul junctis fama est concludenter probata: fama verò probat quasi possessionem legitimitatis saltem quoad hoc, ut onus probandi in adversarium rejiciatur, Cæsar. de Gras. *decis.6. n.2. qui filii sint legit.* ubi de communi Put. *decis.172. alias 173. lib.2.*

42 Atque ex his omnibus in compendium relatis apertissimè constat. Primùm Pallavicinos non teneri probare procreationem, & nativitatem post matrimonium, cùm hæc qualitas abundè probetur ex matrimonio, filiatione, & simplici quasi possessione legitimitatis: & nihilominus patet hanc qualitatem fuisse concludenter probatam ex nominatione, institutione, & tractatu, ex scientia, & patientia diuturna eorum, quorum intererat, ex actibus positivis eorumdem, ex positionibus, & sententia inter alios lata, ex attestatione Potestatis Parmæ, ex relatione Cardinalis Simonettæ, atque ex fama, & communi reputatione: quæ quamquam singulæ sufficerent ad inducendam, & constituendam quasi possessionem qualificatæ legitimitatis, cùm tamen omnia simul concurrant: clarissima, atque indubia hujusmodi quasi possessio veræ legitimitatis redditur, ut dicit Menoch. *post alios d. præsumpt.54. num.45.* & Rota in hac causa coram Seraph. *decis.978. vers. Neque ab hac opinione.*

43 Cùm præsertim hoc casu leviores, & conjecturales probationes sufficiant ex quinque fundamentis in scripturis facti optimè deductis: & certè hac in parte plurimum versatur æquitas, ac pietas erga sobolem, quæ nihil peccavit: ideòque quantùm fieri potest suppleri debet parentum negligentia; ut piè ac justè docet Innoc. *in cap. Cum inhibitio col.2. in princ. sub num.3.* Ibi: [non enim oportet circa hoc nimis subtilizare propter periculum illegitimitatis filiorum:] atque ibi etiam Butr. *num.17. de clandest. despons.*

Ultima decisionis pars, quæ circa probationes alterius partis versatur, duo habet fundamenta.

Primum innititur instrumento, ut dicitur, confecto 27. Novembris 1526. in quo Ubertus confitetur se majorem annis decem & septem, ex quibus arguit Rota illum fuisse natum ante annum 1510. atque ita ante matrimonium, cùm eo tempore Bernardinus, & Catharina procurarent executionem mandati de dispensando.

Hoc fundamentum corruit, quia prædictum instrumentum non probat ex infrascriptis.

44 Primò, quia est sumptum ex sumpto: unde non probaret, etiamsi in reliquis esset in forma probanti, Rota *decis.733. n.10. part.1. divers.*

45 Secundò, quia millesimum repugnat indictioni, ac proptereà vitiatur in totum, & nihil probat, ut in puncto respondit Dyn. *cons.14. Quidam nomine Nucius, circa fin. vers. Præterea primum instrumentum*, Bald. *cons.66. Factum tale est, sub n.4. vers. Sed D. Innocentius vol.3.* ubi ait instrumentum in quo sit falsus dies, vel falsa indictio, in totum vitiari, quia illud vitium respicit instrumentum in qualibet parte sui; & citat Innocent. idem tenentem *in c. Fraternitatis, de hæret.* Ratio est secundùm Innocentium, quem ibi Anchar. Abb. & cæteri sequuntur, quia Tabellio non debet in instrumento apponere, nisi quod in veritate novit, & in hoc casu non potest esse ignorantia: unde sive scienter, sive ignoranter super his, quæ tangunt substantialia instrumenti, falsum admisceat, instrumentum nihil valebit.

46 Tertiò saltem quoad ætatem non est habenda ratio hujus instrumenti, quia non probat datam, Put. *decis.186. num.2. lib.3.*

Ultimò constat hoc instrumentum, vel confessionem sibi factam fuisse erroneam, quia tunc temporis Rangoni prosequuti sunt litem contra Curatorem Uberti usque in finem anni 1535. unde illum minorem confessi sunt, ac sibi præjudicarunt, ut in specie tradit Bald. *in l.2. §. Quod observari n.10. vers. Sexto quæro, C. de iuram. calumn.* & alii apud Borgnin. *de Tutor. & Curat. n.297.*

47 Itaque habemus in hac specie duas confessiones, unam Uberti asserentis se majorem, aliam Rangonorum asserentium illum minorem. Aut ergo prævalere debet confessio Rangonorum favore legitimitatis; aut saltem confessio Uberti per aliam contrariam confessionem confunditur, & conquassatur, ita ut nihil probet, ut in terminis respondit Rota in causa Cracovien. Illegitimitatis coram R.P.D. Sacrato, & in hac ipsa decisione in fin. Præsertim quia confessio Rangonorum fuit judicialis, & cum ipso Uberto, de quo nunc agitur; cõfessio autem Uberti extrajudicialis, & inter alios. Ac prætereà cum confessione Rangonorum concurrunt etiam confessiones geminatæ parentum, quod Ubertus esset natus ex matrimonio, & sic quod tunc temporis esset minor. Quæ confessiones prævalere debent unicæ extrajudiciali inter alios, & de credulitate, cùm nemo per veritatem recordetur de die suæ nativitatis, ut inquit Bald. *in l. De tutela col.2. num.3. vers. Quia nemo, C. de integr. restit.*

48 Sed quatenus hoc instrumentum probaret concludenter ætatem Uberti; non tamen proptereà constaret illum fuisse natum ante matrimonium, quia scriptura, quæ producitur, executionis mandati de dispensando, continet clausulam, *In quorum fidem, &c.* per Notarium, scribamque nostrum subscribi, & publicari mandavimus, sigillique nostri impressione muniri: & tamen de subscriptione, publicatione, & sigillo hujusmodi nihil apparet. Ergo hæc scriptura nihil prorsus probat: est enim imperfecta non solùm ratione solemnitatis substantialis, ut de subscriptione, & sigillo est textus *in cap. Inter dilectos, vers. Quia nec erat publica manu*

con-

confectum, *nec sigillum habebat authenticum*, *& vers. Tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse*, *de fid.instrum.* & tradit Angel. *cons.*220. *in princ.*Gramm.*decis.* 106.*n.*28.*vers.Item deficit subscriptio Notarii*, & sic minimè probat,& fusiùs Alex. *cons.*153.*n.*8. *& seq. lib.*2. Sed etiam ratione voluntatis,qnia cautum fuit,ut hæc omnia deberent fieri ; & tamen nihil est factum ; quo casu scriptura etiamsi aliàs esset solemnis,dicitur tamen imperfecta ratione voluntatis, quia nondum fuit habita pro absoluta , & est prorsus irrita,ac nulla quoad omnem effectum,per text. *in l.Contractus,C.de fide instrum.* atque ibi tradit Bald. *n.* 11. ibi, sed si requiritur subscriptio Tabellionis, non dicitur perfecta, nisi ea subscripta,& Anchat. *cons.*332.*Pro clariori*, *in princ.vers.*
49 *Hoc pro tanto dico*. Sicut videmus quod etsi testamentum, quod pater condidit inter liberos, valeat absque publicatione Notarii,& aliis solemnitatibus, *l.Hac consultissima*, *§.Ex imperfecto*, & Auth.*Quod sine*, *C.de testam.* tamen si pater post confectum testamentum voluit, ut illud publicaretur,& ante publicationem objit,testameotum dicitur nullum defectu volootatis, & appellatur potiùs testamenti præordinatio, quàm testameotum, ut egregiè consuluit Oldrad. *cons.* 119. *Titius condidit testamentum*. Cujus opinio communis est, ot testatur Jas.qui in eadem facti specie respondit *cons.*
50 119.*per totum vol.*4.Ideòque hoc casu dicta scriptura nullum robur assumpsit ex temporis diuturnitate . Tum quia cùm non fuerit absoluta, non agitur de præsumenda solemnitate, sed substantia actus, quæ numquam præsumitur ex qnovis temporis cursu, ot per Alex. *cons.*50. *In causa*, *& lite col.*2. *lib.*5. & Dec. *cons.*442. *In causa n.*21. *vers. Secus si non appareat de substantia actus*, quia ex diuturnitate temporis illa
51 non præsumitur . Tum quia ex ipsa scripturæ inspectione probatur negativa, quòd solemnitates substantiales non intervenerint ; quo casu cessat præsumptio illa, quæ surgit ex temporis diuturnitate, Paol. de Castr. *cons.*48. *In causa qua vertitur col.*5.*vers.Etsi dicatur propter antiquitatem lib.*1.obi ait non stari hojusmodi præsumptioni antiquitatis, cùm apparet defectus ex inspectiooe scripturæ, quia evidentia facti tollit præsumptionem contrariam, cùm nulla sit major probatio, quàm per rei evidentiam,& sequitur Alex. *cons.*1.*n.*1. *vol.* 4. ibi : [Ex inspectione instrumenti apparet quòd non intervenerint solemnia ; Igitur tunc cessat illa præsumptio, quæ aliàs in dobio urgeret ex antiquitate,] & Felin. *in c. Sicut sub n.*33.*post med.de re indic.* ibi : [Secus si solemnitas enunciatur, & non fuit integrè descripta; quia tunc diuturnitas temporis non facit præsumi pro ejus solemnitate :] & alii copiosè relati à Menoch.*de præsumpt.lib.*3.*præsumpt.*133. *num.*79. *vers.Declaratur sextò*.

Cùm itaque ad probandam nativitatem Uberti ante matrimonium doo debeant necessariò concurrere copolativè, idest, terminus à quo, desumptus ex instrumento, in qoo Ubertus fatetur se majorem; & terminus ad quem, desumptus ex prædicta scriptura executionis mandati de dispensando : satis esset Pallavicinis, ut pars adversa deficeret in probatione unius ex duobus terminis requisitis, secundùm Bald. *in l.Titia divortium*, per illum text. *n.*1. *ff. de sol.matrim.* Sed cùm deficiat in ntroque, quia nec instrumentum, nec scriptura probet quidquam, clarissima remanet quasi possessio veræ legitimitatis superiùs probata . Atque ex his etiam corruit argumentum desumptum ex nativitate Jacobæ.

52 Ultimom verò Rotæ fundamentum, quod versatur circa testes Rangonorum, cessat, quia hi testes jam fuerunt in aliis scripturis omninò confutati, ita ut nec adminiculum faciant, præsertim quia ad impugnandam legitimitatem eorum, qu[illegible]n illius quasi possessione existunt, testes nullam peti debent [illegible]tionem, ut in hac ipsa causa censuit Rota
53 coram Serap[illegible] 330.*n.*9. & nihilominus probatio ple[illegible] Pallavicin[illegible] [illegible]on potest nisi per aliam pleniorem eli[illegible] Dec. [illegible] *sub n.*12. *de probat.* Seraph. [illegible] 16.

[illegible] PARMEN. STATUS.

54 [illegible]D singulas partes præcedètis scripturæ, quæ incipit, Su[illegible]pta decisio Rotæ, ab Advocatis Marchionnm [illegible]ngo[illegible] plnres dantur responsiones , quas infià pro [illegible]tate ex[illegible]ne referam.

[illegible] quoad primam partem , in qua ex theorica Bart. communi[illegible]obata *in l.Si prius n.*18.*ff. de novi oper. nunciat.* *Pr[illegible]gnan. in IV. Lib. Decretal.*

probatum est Marchiones Pallavicinos existentes in quasi possessione legitimitatis censeri legitimos ab initio procreationis, & contrarium dicenti incumbere onus probandi ; Respódent primò Bartolum, dum ex quasi possessione status præsentis arguit ad statum originis, præsupponere statum originis inconcussum,& indubitatum, quod non est hoc casu,cùm non constet de matrimonio ante procreationem Uberti. Hæc responsio destruit funditus doctrinam Bart.Nam 55 quando constat de statu originis indubitatæ,quid opus est recurrere ad præsumptionem provenientem ex quasi possessione status præsentis ? Bartolus ergo loquitur tantummodo in casu, in qoo de origine non constat, & tunc ad hoc ut quasi possessio alicujus qualitatis præsumatur inesse ab origine, solùm requirit ut sit apta inesse,non autem nt insit, atque ita requirit statum originis oon verum, sed possibilem. Ex eodem termino possibilitatis, & aptitudinis utitur Bald. *in l.Titia divortium sub n.*2.*post med.ff.sol.matrim.*Jas. *in d.l. Si prius n.*43. & alii apud Pacian.*de probat.part.*2.*cap.*20.*n.*1. *&* 2. Mascard. *de probat.concl.*1194.*n.*20.Præter quos videa- 56 tur Bald.magistraliter loquens *in l. Ex persona n.*2.*C. de probat.*ubi hanc præsumptionem,secundum quam ex statu præsenti præsumitur in præteritum,appellat translativam,in eaque dicit duo esse necessaria,id est,ut extremum à quo, quod est tempus præsens, sit verum, & præteritum possibile, & concludit probatam esse originem alicnjus status eo ipso, quòd status præsens potest concurrere cum veritate status antecedentis.

Ex quibus patet absurdum esse ut requiratur status originis indubitatus ad hoc, ut qualitas legitimitatis, quæ nunc inest Pallavicinis, censeatur inesse ab origine ; ideòque Præpos.*in c.Per tuas col.*5.*circa med.sub n.*17.*Qui filii sint legitim.* docet filium probari legitimú ab initio si pater ilium legitimum nominaverit,etiamsi,inqoit, dobium fuerit an mulier fuerit uxor, vel concubina : & eodem modo loquitur Bald. *in l. Si matre n.*2.*vers.Sed quid*, *C.de suis*,*& legitim.hered.*& Ruin. *cons.*51. *sub num.*20. *vers. Præsumi debet*, *vol.*5. Jason. *cons.*168.*col.*3.*sub num.*3.*vers. Secundo principaliter*,*vol.*4. & Marchabrun. *cons.*73. *num.*46.*& seq.*

Respondeot secundò ordine inverso theoricam Baldi *in d.l.Si prius*,procedere,dummodo clarè,& concludenter constet de quasi possessione status præsentis.Sed hoc casu dicunt non coostare de quasi possessione legitimitatis etiam simplicis, qnia non probatur scientia,& patientia Rolandi.

Quæ responsio verissima est quoad majorem propositionem, sed falsa est minor, quod hoc casu non constet de simplici quasi possessione legitimitatis. Quoniam aliis omissis, certum est Ubertum authorem Pallavicinorum fuisse nominatum à patre in duobus testamentis filium legitimum,& naturalem cum aliis verbis prægnantibus, & fuisse institutum io bonis veram legitimitatem requirentibus. Unde indubitata est quasi possessio legitimitatis etiam qualificatæ nedum simplicis,ex his,quæ tradit Bart. communiter approbatus *in l.*1.*§.Item per contrarium*,*ff.de liber.agnoscen.*& scripsit post alios Cravett. *cons.*991. *in fin. n.*27. *vol.*6. & censuit Rota *in hac ipsa causa* 23.*Octobris* 1592. *vers.Quarto*, in hæc verba : [ex tali nominatione filii constituuntur in quasi possessione filiationis, & legitimitatis,] quod est verius, & Rota semper admisit etiam in hac ultima decisione,& plerique ex Dominis exadverso scribentibus non negant hanc simplicem quasi possessionem, licèt dicant eam non esse cum qualitate procreationis ex legitimo matrimonio.

Nec quidquam obstat, quòd de hoc Rolandus notitiam non habuerit. Nam quatenus id esset verum,noo tamen tolleret quominus Ubertus fuisset constitutus à patre in hac quasi possessione;sed ex eo quòd Rolandus id ignorasset, solùm dubitari posset, an illa quasi possessio eidem intulisset præjudicium;quam tamen dubitationem credimus omninò sublatam ex oltima scriptura,quæ incipit,Tres suot quæstiones, in qua ex communi Doctorum sententia ostendimus tractatum cnm adminiculis nocere etiã tertio in bonis undecumque provenientibus . Præterquamquod verum non est Rolandum non habuisse notitiam legitimitatis Uberti. Constat enim de opposito evidenter, qoia idem Rolandus dum esset in carcere fuit examinatus, & interrogatus diligenter à judice delegato super litteris in forma Brevis Clemen.VII. in quibus quidem litteris Ubertus appellabatur feudatarius Sedis Apostolicæ (qualis non poterat esse illegitimus,) & dicitur jus prætendere in dimidia parte Castri Zibelli suppositi huic fideicommisso veram legitimita-

tem requirenti: & tamen Rolandus non solùm dictas litteras intellexit, & non contradixit, ut rursus probatur in facto: sed fecit etiam actum positivum inferentem ad legitimitatem Uberti, ut fusiùs diximus in scriptura præcedenti *n.* 31.

Rursus per duos annos cum dimidio ante ejus carcerationem vidit, & passus fuit Ubertum possidere dimidium Castri Zibelli, & adversarii hactenus semper fassi sunt Rolandum permisisse, ut Ubertus dictam partem possideret non tamquam fideicommissarius, sed tamquam hæres Bernardini, ut etiam legitur in decisione ultima hujus causæ. Ergo Rolandus optimè scivit Uberti legitimitatem saltem simplicem, quia illegitimus hæres esse non poterat, Auth. *Licet, & l. fin. Cod. de natural. liber.* Quod optimè olim perpendit Rota in hac causa coram Robusterio 2. Decembris 1573. *vers. Sexto, ex eo quia.*

Quamobrem cùm constet clarè, & concludenter de quasi possessione præsentis legitimitatis, optimè intrat doctrina Bart. quòd hæc qualitas legitimitatis censeatur extitisse ab initio procreationis quoad hoc, ut contrarium dicenti incumbat onus probandi.

57 Respondent tertio loco doctrinam Bartoli *in d. l. Si prius, ff. de novi oper. nunciat.* non habere locum in Actore, qui tenetur probare id, quod est suæ intentionis fundamentum, quæ responsio nullo modo potest defendi, quia filius existens in quasi possessione legitimitatis in possessorio, sive agat, sive conveniatur, numquam tenetur probare originem suæ legitimitatis, sed qualis est hodie, talis censetur fuisse ab initio procreationis, nisi probetur contrarium; atque ita sentiunt omnes *in d. l. Si prius,* & in specie Bart. *sub nu.* 10. *vers. Et venio ad secundam partem,* disertis verbis dicit onus probandi incumbere reo convento, quotiescumque actor est in quasi possessione qualitatis, de qua controvertitur, & testatur id esse ex mente omnium, & in actore etiam loquitur glos. *in l. Sicuti, §. Sed si quæratur, in verb. Possessoris n.* 2. *Cod. de probat.* Ratio est, quia cùm actor sit in quasi possessione qualitatis, quam jus præsumit eidem inesse ab origine, reus, qui excipit dictam qualitatem non extitisse, in sua exceptione est actor, & probare debet, *l. In exceptionibus, ff. de probat.* Corn. *cons.* 260. *num.* 6. *lib.* 3.

Neque obstant authores in contrarium allegati: nam Cæsar. de Grass. *decis.* 176. *num.* 9. dicit simpliciter onus probandi legitimitatem incumbere filio agenti ad paternam hæreditatem; sed non loquitur de filio existente in quasi possessione legitimitatis, Pacian. *c.* 19. *n.* 12. *& seq. par.* 2. decidit onus probandi incumbere illi, qui agit contra existentem in quasi possessione, quia, inquit, talis quis præsumitur, qualis est status, in quo reperitur: unde Pacian. asserit apertè oppositum ejus, ad quod allegatur Mascar. *concl.* 779. *n.* 9. *&* 17.
58 non dicit actorem probare debere legitimitatem etiam si sit in illius quasi possessione, ut adducitur ex adverso; sed disputat an filiatio probari debeat legitima; & concludit debere ita probari, etiam si filius actor sit in quasi possessione filiationis, quia qualitas legitimitatis est diversa à qualitate filiationis: & hoc etiam modo loquitur Pet. *de fideicomm. quæst.* 11. *num.* 477. unde hi quoque authores perperam allegantur; & nihilominus utrumque in hoc æquivocasse dicit Menoch. *lib.* 6. *præsumpt.* 59. *n.* 48. *& seq.*

Respondent quartò, in præsentia non agi de quasi possessione simplicis legitimitatis, sed cum qualitate proventionis ex matrimonio; ideòque hanc qualitatem debere concludenter probari, nec sufficere simplicem quasi possessionem, cùm illa sit æquivoca, & possit verificari in legitimatis per subsequens, qui non admittuntur ad fideicommissum, in quo vocantur tantùm nati, & procreati ex legitimo matrimonio verè, & non fictè, Seraph. *decis.* 1300. *in fin.* & dicitur in hac ipsa decisione.

Hæc quoque responsio est nullius roboris, nec tollit vim argumenti desumpti ex doctrina Bart. *in d. l. Si prius:* nam quatenus hoc casu sit probanda qualitas procreationis ex matrimonio, tamen illam probant Pallavicini ex præsenti quasi possessione simplicis legitimitatis, quia cùm hæc qualitas potuerit aptè illis inesse ab initio procreationis, jus præsumit ita fuisse quamdiu non probetur oppositum, ut probatur apertè *in l. Liberis, §. fin. ff. de liber. caus. & in l. Circa eam, ff. de probat.* cum aliis adductis à Pacian. *part.* 2. *c.* 20. *n.* 1. *&* 2. unde probatio qualitatis procreationis ex matrimonio quæ fit hoc casu, juris authoritate non est æquivoca, sed concludens. Nam quisquis hodie est legitimus, jure sic disponente, probatur semper fuisse legitimus, & procreatus ex legitimo matrimonio, nisi contrarium probetur. Et legi-
timitas per hanc præsumptionem probata est legitimitas ve- 59
ra, non autem ficta, vel præsumpta, ut per Rotam in hac eadem causa coram Seraph. 6 Martii 1592. ubi decisum est matrimonium probatum per præsumptiones nō esse matrimonium fictum, vel præsumptum, sed verum, & sufficiens pro successione, ad quam vocantur filii de legitimo matrimonio procreati verè, & non fictè: & in iisdem terminis habemus etiam decisionem Rotæ in causa Mediolanen. Illegitimita-
tis coram Rubeo ann. 1558. Quinimò sufficere præsumptam 60
probationem filiationis legitimæ etiam in fideicommisso, quod vocat filios legitimos, & ex legitimo matrimonio procreatos, & hanc esse veram probationem, licèt modus probandi sit fictus, decidit Rota *in eadem causa Mediolanen. Illegitimitatis* 5. Iunii 1559. ut in decisione, quæ datur, ubi etiam respondit ad objectionem illam, quod hoc modo daretur præsumptio præsumptionis, id est legitimitas præsumpta ex matrimonio præsumpto.

Nec quidquam facit Menoch. in contrarium allegatus *de adipisc. remed.* 4. *n.* 443. quia ibi solùm decidit legitimandam esse personam petentis se mitti in possessionem, quod nos non negamus, sed dicimus hoc casu esse concludenter legitimatam ex supradictis.

Respondetur quintò, dictam theoricam Bart. non habere locum quando filius est in possessione mala fide, Pacian. *d. qu.* 20. *n.* 4. hoc autem casu dicunt constare de illegitimitate Uberti per quamdam scripturam executionis mandati de dispensando: unde inferunt illum fuisse mala fide constitutum à patre in dicta quasi possessione.

Hæc quinta responsio petit principium, & supponit id de quo principaliter disputatur, eamque confutabimus infra in ultima parte, & probabimus hujus scripturæ nullam habendam esse rationem.

Respondent sextò, doctrinam Bart. procedere dummodo constet de quasi possessione in terminis, de quibus controvertitur, Claud. Seisel. *in d. l. Si prius n.* 20. *ff. de novi oper. nunciat.* unde inferunt probandum prius esse matrimonium ante nativitatem, ut dici possit probata quasi possessio qualificatæ legitimitatis, ex authoribus allegatis.

Sed hæc responsio coincidit cum prima: nam si probatum esset matrimonium ante nativitatem, ridiculum esset allegare præsumptioné nativitatis ex matrimonio per quasi possessionem præsentis legitimitatis: non enim opus est conjectura ex possessione, si constaret de proprietate, & originali titulo possessionis, *cap. Per tuas, qui filii sint legit.* nec Claud. de Seisel. aliud intendit, quàm simpliciter probandam esse præsentem quasi possessionem: non autem dicit probandum esse ejusdem possessionis initium: nec sequitur ullo modo ut dum ex præsenti quasi possessione infertur ad illius originem, quasi possessio extendatur extra terminos, in quibus reperitur: quia imò semper est eadem quasi possessio legitimitatis, quam jus præsumit etiam retrò extitisse, ex quo potuit inesse ab origine rei: nec obstant Doctores allegati: nam Seraph. *decis.* 1081. *n.* 1. allegata in hac decisione, & revocata *decis.* 1300. supponit non constare de matrimonio, nec de quasi possessione legitimitatis, saltem quoad præjudicium tertii: quinimò potiùs constare de illegitimitate, cùm filius, de quo agebatur, fuisset expositus in Hospitali S. Spiritus, ut ibi *n.* 3. Ac præterea ibi agebatur de qualitate filiationis in petitorio judicio: unde non mirum si decidit in suo casu duo esse probanda, id est filiationem, & nativitatem ex matrimonio, Dec. *cons.* 153. *sub n.* 5. *vers. & ulterius considerandum,* & Lancell. *inter cons. ult. vol. lib.* 2. *cons.* 49. *n.* 9. *vers. Sed istis, & n.* 15. decidunt simpliciter quasi possessionem matrimonii sufficere ad hoc, ut filii dicantur de legitimo matrimonio nati, etiam exclusa proprietate matrimonii; & sic potiùs dicunt contrarium ejus, ad quod allegantur.

Respondent septimò, hanc præsumptionem procreationis 61
ex matrimonio, quæ elicitur ex doctrina Bartoli; hoc casu elidi per aliam præsumptionem vehementiorem, nempe ex initio vitioso concubinatus, ex quo dicunt sublatam esse præsumptionem qualificatæ legitimitatis, quæ oritur ex præsenti quasi possessione, ex Cepol. & aliis allegatis.

Sed hæc responsio facilè tollitur, quia licèt constet de concubinatu, constat etiā de matrimonio: & cùm non appareat in quo statu filius procreatus fuerit, judicatur procreatus cum ea qualitate legitimitatis, vel illegitimitatis, in cujus possessione ad præsens reperitur: hæc enim qualitas etiamsi concubinatus præcesserit, aptè potuit inesse Uberto ab ori-

gine

gine procreationis, & Bartol. & alii nihil aliud requirunt in hac materia, quàm ut possit inesse, & hæc possibilitas optimè concurrit in casu præsenti, quia constat etiam de statu matrimonii, in quo Ubertus aptè procreari potuit, & hoc est; quod sibi voluit Rota coram Seraph. *in hac decis.*1000. *n.8.& decis.*988.*n.7.* dum dixit ex præsumptionibus inferioribus ad matrimonium sublatam esse illam æquivocationem, quæ ex præcedenti concubinatu oriebatur: ideòque filium probari legitimum ab initio per nominationem patris, etiamsi tempore nativitatis filii incertum sit an mulier esset uxor, vel concubina, tradit Præposit. *& alii quos retuli supra in prima respons.n* 55. & revera, ut ibi dixi, Authores omnes in hac materia loquuntur, quando status originis est dubius & incertus: nec potest negari hæc incertitudo in casu præsenti, cùm constet tam de concubinatu, quàm de matrimonio: nec aliud decidunt Doctores in contrarium adducti: nam Cephal.*cons.*82.*nu.*51.56.*&* 57. non loquitur de filio existente in quasi possessione legitimitatis. Quinimò supponit contrarium *num.*53. dum dicit filium debere probare se esse natum ex legitimo matrimonio, præsertim quia adversarius erat in quasi possessione legitimitatis, quo casu sua intentio satis fundata erat. Rursus Ceph.consuluit in petitorio judicio, ut *num.*49. ibi; in proposito autem sumus in decisoriis, & in causa petitorii: unde Cephal. non facit ad rem nostram, cùm Pallavicini nitantur quasi possessione legitimitatis in possessorio: prætereaquamquod in casu Ceph.constabat de concubinatu tantùm, non autem de matrimonio; ut ibi sub *num.*43.*vers.Postremò, & sub num.*56. *vers.Sed hic non est casus noster*: nam verè, & certitudinaliter constat de fornicatione præcedenti, & non liquet de matrimonio subsequenti.

Grat. *resp.*62. *num.*11.*lib.*2. dicit formaliter nominationem, & educationem non probare filiationem; quando filiatio est reprobata à lege, ut quia sit nata ex illis, inter quos non potuit contrahi matrimonium, & idem dicit *respons.*1.*num.*45.*lib.*1.

Guid.*cons.*10.*n.*19. *& cons.*12.*sub n.*51. dicit tractatum matrimonialem, ubi constat mulierem fuisse prius fornicatam, quia inquit sæpè adulteri fingunt se conjuges ad velandam eorum turpem vitam, & eodem modo loquitur Menoch. *lib.*3.*præsumpt.*1. *n.*83. & Caputaq. *decis.*212. *num.*4. Camer. *cons.sua* post consilia Zabarellæ *num.*38.

Rota similiter *decis.*244.*num.*2. inter primò impressas per Fatinae. decidit solùm ex reputatione, & tractatu conjugali non probari matrimonium ad effectum legitimitatis; quia, inquit, cùm constet de vitio concubinatus, reputatio, & tractatus posteà subsequuta potiùs inducunt commercium concubinatus, quàm matrimonium, quæ omnia nihil commune habent cum casu nostro, in quo Rota per tres decisiones censuit, matrimonium saltem in genere esse probatum, non obstante vitioso initio concubinatus. Neque obstat allegata disparitas inter Bernardinum, & Catharinam; nam huic objectioni respondit Rota in hac causa coram Seraph. *decis.*1000.*num.*9. ibi: [disparitas verò attendi non debet hoc casu, in quo habemus enixam mentem Bernardini, quod volebat matrimonium contrahere cum Catharina.] Quod etiam prius perpendit Rota *d.decis.*978. *n.*7.*vers.Sed conabantur*, & coram Ludovisio 10. *April.*1606. *vers.Informantes*.

Respondent octavò, doctrinam Bart. non habere locum in legitimitate, quia hæc qualitas habet contra se juris præsumptionem, cùm in dubio quis illegitimus præsumatur ex supradictis.

62 Sed quoad hoc omissa disputatione an quis præsumatur legitimus, seu illegitimus, de qua in scriptura præcedenti; tollitur hæc responsio, quia de jure nec servitus præsumitur, cùm quilibet liber in dubio censeatur, ut in Anth. *Quibus mod.natur. effic.legit.*§.*Liceat igitur*; & tamen existens in possessione servitutis censetur servus ab origine, ut exemplificat *in d.l.Si prius*, Bart.& alii omnes per text.*in d.l.Liberis*, §.*fin.ff.de liber.cau.*

Illa verò receptissima regula, quæ in contrarium adducitur, quòd quando constat de aliquo sive bono, sive malo, præsumitur illius continuatio quousque non probetur supervenientia novi tituli: retorquetur in oppositum, quia post concubinatum supervenit novus titulus matrimonii: unde tollitur præsumptio mali initii, ut superius dictum est in decisionibus in causa factis.

Respondent nonò, doctrinam Bartoli non habere locum

hoc casu, quia non constat de matrimonio.

Quæ responsio tollitur tum ex tribus decisionibus hujus causæ, in quibus saltem in genere decisum est constare de matrimonio inter Bernardinum, & Catharinam, tum ex dictis supra in prima responsione, ubi probatum est non esse necessariam probationem originis ad hoc, ut qualitas quæ modò inest, censeatur extitisse ab origine.

Respondent decimò; eamdem doctrinam non habere locum, quando sumus in qualitate, quæ est fundamentum intentionis agentis, quia tunc ipsa qualitas debet concludenter probari.

Verum Bart. dum tractat an ex quasi possessione alicujus qualitatis quis relevetur ab onere probandi, necessariò intelligit de onere probandi illam qualitatem; in qua quis se fundat, quia aliam qualitatem non tenetur quis probare: ideòque Bartol. ineptè dixisset actorem ex præsenti quasi possessione relevare ab onere probandi illam qualitatem, quam aliàs non fuisset obstrictus probare; ac propterea hæc responsio coincidit cum tertia.

Respondent ultimò loco, eamdem doctrinam Bart. *in d.l. Si prius*, procedere solùm in qualitate variabili, qualis non est legitimitas, quæ potest provenire ex pluribus causis, puta ex matrimonio subsequenti, & Principis rescripto: unde dicunt hanc quasi possessionem nti æquivoca non suffragari, Rota *decis.*240.*num.*2.*part.*2.

Verùm hæc quoque responsio est contra mentem & verba Bart. & aliorum omnium, qui de hac materia scripserunt: siquidem ad hoc ut qualitas, quæ modò inest, censeatur extitisse ab origine rei, hoc tantùm requirit, ut sit apta inesse: tunc enim æquissimum putant, ut existens in possessione hoc fruatur commodo, ut relevetur ab onere proband i ejusdem possessionis originem, illudque transferat in adversarium suum, juxta textum *in d.l.Liberis*, §.*fin.ff.de liber.caus.* nec considerant an qualitas sit variabilis, necne.

Quinimò text. *in d.* §. *fin.* Bart. & alii exemplificant in libertate, quæ tamen est qualitas variabilis, & æquivoca, cùm possit quis esse liber à nativitate, & per manumissioné, Bald. *cons.*351.*sub n.*2.*ver.Præterea lib.*1. ponit exemplum in qualitate variabili vassallatus, & decidit ex illius quasi possessione præsumi aliquem fuisse vassallum ab origine nativitatis, Forster. *de success.ab intest.in quæst. cui incumbat onus probandi filiationem fol.*70. applicat hanc doctrinam Bart. ad filiationem, quæ tamen qualitas est similiter variabilis, cùm quis possit esse filius à natura, & per adoptionem: ac demum doctrinam Bart.habere locum in propriis terminis legitimitatis, ideòque filium, qui modò est in possessione simplicis legitimitatis, censeri legitimum ab initio procreationis, apertè tradunt Menoch.*de arbitrar.iud.lib.*2.*cas.*89.*num.*71.Bursat. *cons.*384.*num.*17.*vers.Quartum vol.*4. ubi testatur de magis communi, Peregrin. *cons.*23. *à num.*8.*vol.*2. & Simon. de Præt.*de interp.ultim.volunt.lib.*3.*dub.ult.n.*189.

Ad secundam partem, in qua probatum est tractatum, & nominationem patris nocere etiam tertio, respondet pars adversa Doctores præallegatos non loqui nisi de præjudicio ipsius nominationis. Sed hanc responsionem jam sustulimus in ultima scriptura juris, in qua ex communi Doctorum consensu ostendimus tractatu legitimitatis cum adminiculis nocere etiam fideicommissariis: ut patet infrà *n.*79. 63

Neque obstant authores in contrarium novissimè allegati: nam Rota in causa illa Romana de Bonellis coram Ubaldo 13.Februarii 1617. decidit simpliciter tractatum operari in præjudicium nominantis, de quo tunc agebatur; sed Rota non loquitur quando cum tractatu alia concurrunt adminicula, ut hoc casu.

Bursatt. *cons.*88.allegatus *n.*5. loquitur in petitorio, & in simplici tractatu sine adminiculis; *ideòque in eodem cons.* paulò ante *n.*8.*vers. Supposito tamen*, concurrentibus adminiculis decidit apertè pro hac parte.

Petr. *de fideicom.q.*11.*n.*302. similiter agit de nominatione, vel tractatu sine adminiculis, & tamen aptius allegari potuisset pro hac parte, *quia nu.*305. recenset ultimo loco decisionem Cyni, & Præpos. qui tenent confessionem patris nocere etiam tertio, dummodo alteri matrimonio præjudicium non fiat.

Lup. *de illegit.n.*2.*part.*3.*allegat. n.*42. loquitur de simplici tractatu; sed ubi concurrunt adminicula, *sub n.*53. *vers.Tamen indistinctè*, censet quasi possessionem ex tractatu provenientem nocere etiam fideicommissariis.

Menoch. *de arbitr.casu* 89. *num.*72. loquitur de solo tractatu,

ctatu, in quo tamen ipsemet contrarium censuit *lib.2. præsumpt.54.n.51.& 52.*

Rebuff. *de nomin.quæst.1.num.4.* loquitor in sola nuda nominatione parentum, sicut Natta *cons.473.sub n.24.vers. Ad contraria*, & Surd.*cons.552.n.21.* & tamen Surd. contrarium censet concurrentibus aliis præsumptionibus ibid. sub *n.24.* ibi: *vel quando cum nominatione concurrunt alia.*

Alciat. *respons.149. lib.9.* loquitur in petitorio, ut *num.4.* & in simplici tractatu, seu confessione patris, qui volebat excludere filios fratris, quibus erat inimicus, ut patet sub *num.6.vers. Et hac sententia.*

Quibus non obstat, quod videtur contra naturalem æquitatem, ut pater possit habilitare incapaces per tractatum, & nominationem, & hoc modo præjudicare fideicommissariis per indirectum, quibus directè præjudicare non potest.

64 Huic enim objectioni respondetur primò, eam non procedere concurrentibus adminiculis, quia tunc confessio patris redditur admodum verisimilis, & ideò æquum est, ut præjudicet etiam tertio, ut ad literam dicit Riminald. Sen. *cons.615. n.7.* Quare sicut æquum non est, ut sola nominatio aliis præjudicet, ut per Innoc. *in c. Per tuas num.1.qui fil. sint legit.* ita iniquum esset, ut non præjudicaret concurrentibus aliis probabilibus conjecturis; aliàs enim non esset dare modum constituendi filios in quasi possessione legitimitatis, nisi vocatis omnibus, quorum interest, quod esset valdè absurdum, ut per Bald. *in c.Per tuas sub num.4. in 2. oppos. de probat.*

Secundò huic objectioni respondet in puncto Cravet. *cons.991.sub num.79.vers. Quacùm ita sint:* quod quemadmodum erat in potestate viri mulierem desponsare, atque ita inferre præjudicium vocatis ex fideicommisso; ita etiam licebat illi prolem ex ea susceptam admittere, agnoscere, & confiteri: quod clarè animadvertit Rota in hac causa coram Seraph. *decis.1000. sub n.11.* his verbis. [Valdè inverisimile est ut Bernardinus voluerit mendacium dicere in ea re, quam facere ut vera esset; erat in ejus potestate verè ducendo Catharinam in uxorem: tunc enim potuissent videri suspectæ hæ nominationes, si emanassent de tempore, quo ipse non potuisset contrahere, puta jam mortua Catharina.] Quoad eamdem secundam partem, ubi diximus Ubertum fuisse constitutum à patre in quasi possessione qualificatæ legitimitatis per institutionem, & nominationem Bernardini.

Respondent primò Advocati exadverso hanc institutionem fuisse factam in bonis Bernardini tantùm, ideòque non probari legitimitatem qualificatam.

Hanc responsionem sæpiùs sustulimus, quia reveta Ubertus fuit institutus à patre in Castro Zibelli subjecti fideicommisso Joannis Francisci, quod vocat filios procreatos ex legitimo matrimonio verè, & non fictè, ut optimè in facto deducitur: unde per hoc fuit apertissimè constitutus in possessione veræ legitimitatis, quia fuit admissus ad bona, ad quæ admitti non poterat, nisi verè legitimus, ut requirit Rota in hac decisione, & dictum est in ultima scriptura Juris.

Respondent secondo loco quoad nominationem Bernardinum non distinxisse Ubertum a filiis legitimatis, sed à filiis adulterinis tantùm: Hoc similiter est valdè alienum à veritate, quia Bernardinus fecit distinctionem inter Ubertum, & Federicum, qui erat legitimatus per subsequens tamquam natus ex Catharina post obitum primi viri, & cum appellavit filium simpliciter, cui etiam tamquam legitimato jure institutionis reliquit annuas quasdam pecunias: Ubertum verò appellavit unà cum fratribus subsequentibus filium legitimum & naturalem, item primogenitum cum aliis verbis pregnantibus, eumque hæredem instituit in bonis huic fideicommisso subjectis, & veram legitimitatem requirentibus.

Unde ex hac distinctione manifestè apparet de qualificata Uberti nominatione, ut fusiùs diximus infra in ultima scriptura Juris *sub n.76.vers. Deinde.*

Objectum verò quod hæc Bernardini nominatio fuerit affectata, jam sustulit Rota in hac causa coram Seraph. *decis. 1000.num.15.vers. Quinto concurrit nominatio.*

Ad tertiam partem Advocati respondent ea, quæ dicuntur de actu positivo Rolandi, non esse vera prout narrantur, eo quod Rolandus non habuerit notitiam Brevis Clementis VII.

Cæterùm hæc veritas dilucidè apparet ex ipsamet attestatione Commissarii Apostolici, in qua legitur ad litteram Rolandum non fuisse ab ipso diligenter examinatum, & interrogatum super iisdem litteris, iisque intellectis, fecisse actum illum positivum, quem latius explicavimus in prima scriptura Juris supra *nu.31.* & quam Rota coram Seraph. & Robusterio semper habuit pro validissima præsumptione qualificatæ legitimitatis Uberti.

Ad objectum verò, quod Rolandus jactaverit Ubertum 65
esse illegitimum, respondit Rota in hac causa coram Cardinali Ludovisio 10. Aprilis 1606. his verbis: [Non obstat quòd Rolandus habuerit illos pro incapacibus, &c. nam quando hoc probaretur, urget magis ad declarandum animum suum factum Rolandi in decisione perpensum cum illa patientia, & taciturnitate, cùm facta sint potentiora ad declarandum, quàm verba; ac præterea hæc verba Rolandi non probantur, ut ostenditur in ultima scriptura Facti.]

In ultima parte, quæ versatur circa probationes Rangonorum, constat primò instrumentum illud, in quo Ubertus asseruit se esse majorem, non esse in forma probanti ob falsitatem indictionis.

Respondet pars adversa in statu Mediolanensi indictionem incipere à mense Septembris: quòd tamen nec probatur, nec verum est, ut mihi supponitur: & nihilominus Castrum Zibelli tunc temporis erat in ditione Ecclesiæ.

Respondent secundò errorem Indictionis non vitiare in- 66
strumentum. Sed in contrarium habemus aliis omissis authoritatem trium gravissimorum authorum, nempe Innoc. *in cap. Fraternitatis de haret.* Dyn.*cons.14.circa fin.vers. Præterea primum instrumentum*, & Baldus *cons.66.sub nu.4. vers. Sed Dominus Innocentius.* Quorum opinio videtur saltem amplectenda, quando incidit principaliter quæstio temporis, ut hoc casu: tunc enim absurdum videtur, ut eliciatur concludens probatio temporis ex instrumento: in quo erratum est in tempore ob repugnantiã millesimi cum indictione: & hoc modo conciliari possunt contrariæ opiniones.

Addimus ex abundanti illud instrumentum nihil aliud in 67
summa continere, quàm simplicem assertionem Uberti extrajudicialem inter alios, & de credulitate; certò enim nemo scire potest diem nativitatis suæ, Bald. *in l.de tutel.col. 2.n.3.vers. Quia nemo, C.de in integr.restit. minor.*

E contra verò habemus confessiones non de credulitate, sed de veritate, easque geminatas Bernardini patris, qui non modo nominavit Ubertum legitimum, sed illum etiam instituit in Castris veram legitimitatem requirentibus, ut supra probatum est: atque ita confessus est illum fuisse natum post matrimonium. Rursus habemus aliam verisimilem confessionem Uberti, qui eodem anno in alio instrumento asseruit se majorem sexdecim annis. Habemus denique confessionem judicialem Rangonorum, qui litem sunt prosequuti contra ejosdem Uberti curatorem, Nec tollit vim hujus confessionis quod idem curator esset etiam curator fratrum Uberti: nam nihilominus Rangoni approbarunt illius personam etiam tamquam curatorem Uberti; ideòque confessi sunt Ubertum minorem per integrum illud tempus, quo contra ipsius curatorem egerunt litem, Baldus *in l.2. §. Quod observari n.10.vers. Sexto quæro, Cod.de iuram.calum.*

Quamobrem hæ plures confessiones ita qualificatæ penitus enervant, & conquassant ũnicam illam assertionem Uberti de credulitate extrajudicialiter, & inter alios, & in instrumento suspecto emanatam, ex dictis in causa Cracovien. Illegitimitatis 22.Maii 1606. coram Sacrato, quæ est *decis.117. part.3. in recent.*

Deinde in hac ultima parte constat assertum decretum executionis mandati de dispensando similiter nihil probare, quia non habet solemnitates requisitas.

Ex adverso respondetur in originalibus, seu protocollis ex stylo non consuevisse apponi hujusmodi solemnitates.

Cæterùm observandum est primò dictam scripturam in 68
omnibus suis partibus nullam habere faciem publici instrumenti, non enim incipit, *In nomine Domini, &c.* neque habet annum, diem, & locum celebrati instrumenti, sed tantummodo annum, diem, & locum decreti: non habet signum, subscriptionem, aut nomen Tabellionis, nec ullum continet verbum, quod inferat Notarium eam scripsisse, aut publicasse, seu de ea rogatum fuisse; quamvis enim habeat clausulam, *Datum, & Actum*, illa tamen est clausula nõ Notarii, sed asserti executoris, ut patet ex illius inspectione: & in summa hæc est scriptura solius executoris, & reperta inter aliàs Notarii scripturas. Unde nullo modo appellari

po-

potest instrumentum, cùm nullum habeat publici instrumenti requisitum. Ideòque Rota in causa Romana Dotis de Sfortia 11. Januarii 1610. coram Penia dixit testamentum, de quo agebatur, licèt scriptum, subscriptum, & signatum manu Notarii, & repertum inter ejus scripturas, non tamen probare, quia non constabat de rogitu, quamobrem quidquid sit de subscriptione, & sigillo; oportet tamen indistinctè, ut appareat de aliis solemnitatibus, & in specie de rogitu, & publicatione: alioquin nec protocollum, seu scriptura matrix dicitur in forma probanti, Alexan. *cons.153. num.12. & seqq.lib.2.* Rub.*cons.94. n.2.* Corn.*cons.94. vers. Ita quod, vol.4.*

Præsertim quia hoc casu Judex jussit, ut scriptura publicaretur. Unde nisi appareat de publicatione, scriptura nihil probat: etiamsi alias publicatio non requireretur, per ea, quæ tradit Abb. *in cap. Cùm P. num. 4. de fide instrument.*

69 Observandum est secundò dictam scripturam, etsi haberet rogitum Notarii, & alias solemnitates requisitas; tamen nihil probare, quia est decretum, seu sententia Judicis delegati sine actis, Innoc. *in cap. Cùm in jure peritus n. 4. de offic.deleg.* Castell.*cons.24.num.35.* Seraphin.*decis.615.num.15.* nec habet Judicis subscriptionem, nec ullum continet verbum, per quod probatur lecta, unde est ipso jure nulla non obstante clausula, *Data, &c.* secundùm Bart.*in l. Statutis num.5. C.de sent.ex peric.recit.* & Rolan.*cons.41.nu. 15. vol. 1.*

70 Observandum est ultimò quidquid sit de his, negari saltem non posse, quin probatio per dictam scripturam sit turbida. Unde unus ex Dominis exadverso scribentibus in fine suarum allegationum fatetur dictam scripturam non fuisse consideratam à Rota nisi pro adminiculo. Hæc igitur turbida probatio cùm altiorem requirat indaginem, non est admittenda in hoc judicio possessorio, sed ad petitorium rejicienda, ut in propriis terminis decidit Borgn. *decis.45.in addit.n. 15.* his verbis: [Si ille, qui est in quasi possessione filiationis, & legitimitatis, petit mitti in possessionem, & alter excipiat de illegitimitate, & petat se anteferri, si non appareat incontinenti de illegitimitate, non debet excludi, sed mitti in possessionem.] Quod etiam tradit Mauas. *cons.32.n.7.& 10.vol.1.* Ubi similiter respondit filio existenti in quasi possessione legitimitatis per tractatum, & nominationem patris, non esse denegandam immissionem ex eo, quod tertius excipiat de illegitimitate, quia inquit, hæc exceptio est vitium excusabile, & altiorem requirit indaginem.

Reliqua in facto sublata sunt.

PARMEN. STATUS.

71 AN in casu, de quo agitur, probanda sit qualitas procreationis ex legitimo matrimonio.

Anve hæc qualitas probetur ex tractatu, & nominatione patris. Et an tractatus hujusmodi noceat tertio.

72 Quoad primum dubium initio decisionis Rota amplectitur secundùm dubium, videlicet an Matebiones Pallavicini sint in quasi possessione legitimitatis. Primum verò an teneantur probare matrimonium de certo tempore, rejicit ad petitorium judicium: & tamen paulò infrà decidit primum dubium, quod prius omiserat, hoc est Pallavicinos teneri probare matrimonium de tempore ante nativitatem, & procreationem: idem enim sunt probandum esse qualitatem procreationis ex matrimonio, ut dicitur in decisione, vel probandum esse matrimonium ante procreationem, ut patet ad sensum, quæ tamen probatio ad præsens judicium non pertinet, quia respicit proprietatem, & substantiam legitimitatis, ut Bart. & Bald.docent *in l. Non Epistolis, & in l. Non nudis, C. de probat.* Dec. *in cap. Per tuas num. 17. extr. eod.* Mascard. qui de communi testatur, *de probat. concl.788. num.1. in fin.*

73 Sed in possessorio, de quo nunc strictè disputatur, qualitas procreationis, & nativitatis non est in specie probanda, quia cùm Ubertus, ut Rota admittit, fuerit in quasi possessione simplicis legitimitatis, & hæc qualitas aptè potuerit illi inesse ab origine procreationis, censetur semper fuisse legitimus ad effectum obtinendi immissionem contra fideicommissarios, etiamsi de hac origine aliàs non constet, quamdiu contrarium non probetur, quemadmodum post Menoch.*de arbitr.judic.lib.2.casu 89.num.71.* & Bursat.*cons.384.num.17. vers. Quartum, vol. 4.* quos aliàs retulimus, respondit in puncto Peregr.*cons.23. lib. 2. à num. 8. usque in fin.* & Valentinus Forstetius *de success. ab intest. in quæst. Cui incumbat onus probandi filiationem*, quæ incipit, *In hac quæstione variatum est, vers. In hac itaque.*

Neque huic conclusioni obstat concubinatus præcedens, 74
quia hoc vitium purgatum posteà fuit per subsequens matrimonium, & sublata illa æquivocatio, quæ ex præcedenti concubinatu oriebatur, ut in hac causa advertit Rota coram Seraph. *dec.978.num.7. & decis.1000. num.8.* & sicut cùm neque de concubinatu, neque de matrimonio constat, filius existens in quasi possessione simplicis legitimitatis censetur semper fuisse legitimus, in quibus terminis propriè responderunt Menoch. & alii proximè citati; idem omninò dicendum est, ubi constat de utroque statu concubinatus, & matrimonii, ut hoc casu: nam cùm non appareat, in quo statu filius natus fuerit, jura præsumunt natum, & procreatum cum ea qualitate, in cujus possessione nunc reperitur, & quæ fuit apta illi inesse ab origine, ex theorica Bart.*in l.Si prius num.18.ff.de novi oper.nunciat.* & Bald. *in l.Titia divortium sub num. 2. post med. ff. solut.matrim.*

Quibus nunc addo Præpos. *in cap. Per tuas, col. 5. circa med.sub num. 17. Qui fil. sint legit.* qui sentit ex quasi possessione, quæ inducitur ex nominatione patris, probatam esse legitimitatem ab initio procreationis, quod & Bald. probavit, licèt non constet de hac quasi possessione *in l. Si matre num. 2.C.de suis, & legit.hered.* & sequitur Rum. licèt Baldum non alleget *in cons.51. sub num.20. volum. 5.*

Sed in casu præsenti, in quo constat de matrimonio, ut jam decisum est, & de quasi possessione legitimitatis, res procedit absque difficultate, ut testatur Menoch. *de præsumpt. lib.6. præsumpt.54. num. 31. vers.Hac receptior, & verior sententia.*

Atque ita, quamvis Ubertus potuisset nasci ante matrimonium, potuit tamen nasci etiam post, & in dubio favore legitimitatis post matrimonium natum censetur, cùm fuerit in possessione legitimitatis, quæ potuit illi inesse ab initio conceptionis, & si qui contrarium affirmarunt, ut Cæph. Rolan. & alii. Loquuntur tamen vel in judicio petitorio, vel quando constat de statu vitioso concubinatus tantùm, non autem de matrimonio, in quibus casibus fortè non sufficit quasi possessio ad successionem obtinendam, sed qui se fundat in qualitate, illam probare debet, ut declarat Peregr. *d. cons. 23. lib.2.* At ubi constat de utroque statu, & agitur de judicio possessorio, ut hoc casu, judicatur indistinctè secundùm statum præsentis quasi possessionis, ut expressè probatur *in l. Liberis, ff. de liber. cau.* & in aliis juribus adductis à Paciano, *de probat. par. 2. cap. 20. num. 1. & 2.*

Et ideò neque obstat, quod omnis qualitas, quando est 75
fundamentum intentionis, ut videtur esse hoc casu nativitas post matrimonium, debeat in specie probari, sicut dicitur in decisione.

Respondetur enim hoc procedere, dummodò qualitas sit diversa, & distincta à qualitate quasi possessionis, ut si filius existens in quasi possessione filiationis dicat se legitimum: tunc enim probanda esset qualitas distincta legitimitatis, Bald.*cons.180.num.3. vol. 3.* Secus autem est cùm non agitur de probanda qualitate diversa à quasi possessione, sed de præexistentia ejusdem qualitatis, in cujus possessione quis reperitur, ut hoc casu, in quo dubitatur an Pallavicini qui modò habent quasi possessionem legitimitatis eamdem qualitatem habuerint ab instanti procreationis; & tunc principium, & origo qualitatis non est probanda, sed ex quasi possessione præsenti præsumitur in præteritum, & contrarium dicenti incumbit onus probandi, Bald. *in l. Ex persona num. 2. C. de probat.* & optimè declarat Everard. *in loco à tempore ad tempus num. 20.* & est ex mente Bart. *in l. Cum res num.14. Cod.de probat.*

Sed quatenus probanda esset quasi possessio qualificatæ legitimitatis, quod est falsum: tamen aliis probationibus omissis, dubitatur secundo loco an constet de tali nominatione, & tractatu, quæ constituerunt Pallavicinos in quasi possessione legitimitatis.

Rota decidit primò non constare de hac quasi possessione 76
ex institutione Bernardini in duobus testamentis, quia institutio debebatur filiis quomodocumque essent legitimi, sive per subsequens matrimonium, sive per rescriptum.

Quæ

Quæ tamen prima consideratio apertè tollitur ex facto, quia Bernardinus instituit Ubertum, & fratres in bonis, & castris subjectis fideicommisso, de quo agitur, in quibus nullo modo debebatur institutio filiis legitimatis per subsequens, secundùm opinionem Rotæ in hac decisione; quamobrem cùm Rota in casu, de quo agitur, existimaverit ad inducendam quasi possessionem legitimitatis qualificatæ, probandum esse Ubertum fuisse admissum ad bona, vel honores, ad quæ nonnisi procreati, & nati ex legitimo matrimonio admitti solent, ut disertis verbis dicitur in decisione. Certè hinc necessariò sequitur ut Ubertus fuerit in hac qualificata quasi possessione, quia fuit admissus à Patre ad bona huic fideicommisso subjecta, ad quæ non admittuntur nisi procreati ex legitimo matrimonio: quod etiam censuit Rota in hac ipsa causa apud Put. *decis. 7. de sponsal.*

Deindè in decisione resolvitur non constare de tractatu qualificatæ legitimitatis, quia verba testamentorum non inferunt necessariò, ut Ubertus procreatus fuerit ex legitimo matrimonio, cùm possint verificari in legitimato per subsequens.

Hoc quoque fundamentum facilè evertitur ex ipsa facti veritate: nam Bernardinus in dictis testamentis tacitè constituit duas species filiorum; una illorum, qui nati erant ante matrimonium, & erant legitimati per subsequens; alia illorum, qui procreati erant post matrimonium, & erant verè legitimi; primos appellat filios simpliciter, vel filios naturales tantùm; & in hac specie ponit in primo testamento Joannem Franciscum, & Federicum: secundos vocat filios legitimos, & naturales procreatos, & natos ex se, & uxore sua pro justo matrimonio; item magnificos, & generosos; & inter hos primo loco commemorat Ubertum. Qua facti veritate supposita, cessat prorsus objectio, quod verba testamentorum quoad Ubertum, & fratres possint verificari in legitimatis per subsequens matrimonium: nam etiam Joan. Franciscus, & Federicus erant hoc modo legitimati. Unde ex hac differentia, & distinctione filiorum utriusque speciei liquidò constat Ubertum fuisse nominatum à patre filium verè legitimatum, & ex legitimo matrimonio procreatum, ut in specie hanc filiorum distinctionem perpendit Bart. *in l. Ex facto, §. Si quis rogatus sub num. 2. vers. Vel si in alia parte, &c.* Angel. *cons. 366. num. 5. vers. Primo si testator*, & Cæsar de Graff. *decis. 18. num. 5. de probat.* Præsertim quia Ubertum unica oratione, & verborum structura nominavit unà cum fratribus, de quibus dubitari non poterat, saltem quoad minorem natu, quo minus procreati essent post matrimonium.

Quibus accedit alia validissima consideratio: nam Bernardinus in secundo testamento primo loco instituit Ubertum, quem vocat primogenitum ejus filium legitimum in parte Arcis, & Castri Zibelli; ac deindè in aliis bonis particularibus instituit Pallavicinum secundo genitum, Sigismundum tertio genitum, & Joannem Franciscum quarto genitum ejus filios similiter legitimos. Inquiro qua ratione Bernardinus appellavit Ubertum primogenitum? Certè respectu filiorum legitimatorum per subsequens matrimonium Ubertus primogenitus non erat, quia ante illum natus fuerat & Federicus. Vocavit ergo illum primogenitum ex filiis post matrimonium procreatis, inter quos Ubertus erat primò natus: unde hic quoque clarissimè apparet Ubertum fuisse nominatum à patre verè legitimum, & non per interpretationem; maximè quia Bernardinus in dictis testamentis non solùm verbis contradistinxit Ubertum à filiis legitimatis, per subsequens matrimonium, sed etiam factis, quia illos jussit esse contentos legato quodam pecuniario: Ubertum verò instituit hæredem in parte Castri Zibelli huic fideicommisso suppositi, cujus capaces
77 non erant filii legitimati. Et revera non est credibile, ut Bernardinus in suprema sua ultima voluntate, sub qua decessit, fuisse adeò immemor propriæ salutis, ut reliquisset Uberto bona debita filiis verè legitimis tantùm, nisi certò scivisset illum fuisse ex legitimo matrimonio procreatum, ut considerat Cravett. *cons. 991. in fin. num. 27. vol. 6.* & hic quidem tractatus, & nominatio probatur etiam per testes, ut aliàs diximus.

78 Quamobrem ex nominatione facta principaliter propter se, & ex tractatu proportionabili filio verè legitimo: sicut est institutio in bonis veram legitimitatem requirentibus, negari non potest, quin Ubertus fuerit constitutus in quasi possessione veræ, & non fictæ legitimitatis, ex doctrina Bart. *in l. 1. §. Per contrarium num. 3. de liber. agnoscen.* quam sequuntur Canonistæ communiter *in cap. Michael*, ubi in specie Abb. *num. 1. de fil. Presbyt.* & tradit in puncto Cravett. *cons. 991. num. 20. 26. 27. & seqq. vol. 6.* post Anchar. *in cap. Per tuas num. 6.* & Præpos. *ibid. num. 1. qui fil. sint legit.*

Videamus ergo tertium dubium an hic tractatus, & quasi possessio inde proveniens noceat fideicommissariis, necne. Rota decidit non nocere tertio ex authoritatibus in decisione allegatis. Sed in contrarium est textus apertus in Auth. *Ut lic. Matr. & Av. §. Ad hoc autem, collat. 4.* Et tamen hæc propositio, si vera est, patitur nihilominus hanc certam, & approbatam limitationem, videlicet ut non procedat quotiescumque unà cum tractatu, & nominatione in possessorio judicio concurrunt alia adminicula, quia tunc tractatus nocet etiam tertio. 79

Pro cujus limitationis veritate videatur Cravett. *d. cons. 991. num. 78. lib. 6.* ubi multipliciter respondet ad consilium Jasonis quod tractatus non noceat tertio, & sub *n. 80. vers. Tertio respondetur*: expressis verbis asserit Jasonis doctrinam non habere locum quando tractatus, & nominatio parentum adminiculis, & præsumptionibus juvatur: idque latè comprobat rationibus, & authoritatibus usque ad *numer. 83.*

Sed, præter alios, quos ipse allegat, sequitur hanc limitationem Bald. *in cap. Per tuas, de probat.* ubi sub *num. 4. vers. Secundo oppono*; decidit standum esse nominationi parentum, quando cum ea concurrit etiam tractatus, & communis opinio, & fama: & deindè paulò ante *num. 7. vers. Oppono*, dicit non obstare, quod hic tractatus, & nominatio fires inter alios acta, quæ non nocet tertio, quia alioquin, ut ipse ait, nunquam daretur probatio de jure tertii.

Aretin. *in eodem cap. Per tuas sub num. 25.* ibi, [Quamvis tractatus probet ad eorum præjudicium, non tamen probat ad præjudicium descendentium ex eis, nisi aliud concurrat.]

Felin. *ibid. sub num. 12. propè fin.* ibi, [Quod nominatio noceat soli patri, & non aliis, est inconveniens.]

Dec. *ibi num. 28. & 29.* in illis verbis: [Sed replicari potest idem esse in casu nostro, ubi tractatur de præjudicio venientium ab ioresttato.]

Anton. de Butr. *in cap. Per tuas, qui filii sint legit. sub num. 17.* his verbis: [Si verò est præjudicium alterius, aut habet contra se tractatum, & factum parentum, & communem opinionem, quando asseruit filium, & non creditur: si nihil habet contra se, creditur ubi nominatur in actu filio communiter proportionabili.]

Præpos. *ibid. num. 20.* ubi quærit an probatio legitimitatis per tractatum, & nominationem patris, admittat probationem in contrarium, & contra Jacobum de Belvis respondit admittere, [quia, inquit, esset inconveniens, ut in fraudem feudatariorum, & fideicommissariorum talis legitimus probaretur, & contrarium non posse probari,] & infrà *sub num. 22.* sic ait: [respectu ipsius confitentis, & hæredis ejus præjudicat, non respectu fideicommissariorum, quia hoc respectu talis præsumptio admitteret probationem in contrarium.] Sentit ergo Præpos. hanc probationem legitimitatis operari quidem contra fideicommissarios, sed non adeò plenè, quin possit contrarium probari.

Petr. de Anchar. *cons. 225.* ubi consuluit pro filio ad exclusionem substituti, ut in themate, & sub *num. 6.* [Concurrentibus, inquit, testimonio utriusque, fama viciniæ, nominatione, educatione, & institutione, certo certius est dicendum ex his resultare plenissimam probationem:] quem locum in proposito expendit etiam Cravett. *d. cons. 991. sub n. 80. vers. Quarto.*

Paris. *cons. 57. nu. 45. vers. Nec erit in consideratione lib. 4.* ubi expressè dicit [Authores, qui tenent tractatum non operari contra tertium, esse intelligendos quando agitur de præjudicio fœderis alterius matrimonii, non autem ubi agitur de successione, quia tunc etiam contra tertium hæc probatio operatur.] 80

Roland. à Valle *cons. 22. num. 29. & 30. vol 3.* ubi in specie loquitur de immissione ex remedio *l. fin.* contra tertium, ut patet *sub n. 13. vers. Quibus tamen non obstantibus*, & ibidem concludit ad hoc sufficere quasi possessionem ex tractatu concurrentibus adminiculis.

Quod etiam tradit Malvas. *cons. 32. n. 7. vol. 1.* ubi respondit in possessorio adipiscendæ filio existenti in quasi possessione legitimitatis per tractatum, & nominationem patris, 81

non

non esse denegandam immissionem ex eo, quod tertius objiciat de illegitimitate, quia hæc exceptio est vitium invisibile, quod altiorem requirit indaginem.

Borgnin. Cavalc. *decis.45. sub num. 95. & in addit. nu. 15. vers. Et ideo si ille.*

Cæphal. *cons.* 137. ubi tractat de filio agente contra fideicommissarios, *& num.*8. dicit sufficere quasi possessionem ex nominatione, & tractatu, ubi aliæ concurrunt præsumptiones, & adminicula.

Gabr. *cons.21. num.43. vers. Et licet Marian. vol.1.* ubi expressè tradit, Confessionem conjugum probare etiam contra tertium ubi alia concurrunt, & similiter testatur de communi.

Alciat. *de præsumpt. reg.3. præsumpt.*38. *num.*7. ubi loquitur de tractatu cum adminiculis contra tertium.

Gozadin. *cons.*13. *num.* 55. *& seqq.* ubi multis modis confutat consilium Jasonis.

Bursat. *cons.88. paulo ante num.8. vers. Supponitur tamen, & vers. Nec solum ad obtinendum,* ubi asserit ex tractatu, nominatione, & communi reputatione probari filiationem legitimam non solùm ad obtinendum bona paterna, sed etiam fideicommissaria, & testatur ita fuisse decisum in Rota coram Oradino in causa Bononien. Bonorum de Pepulis, quod fusiùs probat *cons.* 384. *num.* 18. *usque in fin. & præsertim vers. Secundo dicitur*: & duas alias Rotæ decisiones adducit in hac ipsa specie Moderni *discept. forens. c.157. n.11.*

Prosper Paset. *cons.* 105. *num.* 7. *usque in fin.* ubi respondit pró filio contra tertium fideicommissarium, ut constat ex titulo, & themate Consilii: & testatur rem esse claram, & extra difficultatem quando ultra tractatum legitimitatis aliæ præsumptiones concurrunt.

Put. *decis.*173. *num.2. lib.* 2. in hæc verba: [hic ultra famam aderat tractatus parentum, qui pro conjugibus se tractabant,] in quo casu fama cum aliis adminiculis ad effectum successionis probat filium esse legitimum, Cæs. de Grass. *decis.6. num.8. qui fil. sint legit.*

Seraph. *decis.*1300. ubi receditur à decisione illa 1081. in qua dictum fuerat tractatum non nocere tertio, & resolvitur quasi possessionem legitimitatis ad effectum successionis esse sufficienter probatam ex tractatu, & aliis præsumptionibus.

Ac demùm Rota in hac ipsa causa coram Cardin. Ludovisio 10. Aprilis 1608. *vers. Accedit nominatio.*

82 Et hanc sententiam sequuntur etiam Authores omnes, qui in illa quæstione, An tractatus parentum sufficiat ad obtinendum contra tertium in decisoriis, & petitorio judicio, conciliatis opinionibus concludunt tunc sufficere, quando cum tractatu alia concurrunt adminicula, Decius *cons.54 sub num.* 3. *vers. Non obstat quod quasi possessio*, Cravett. *cons.249. ante num.3. vers. Posset etiam dici*, ubi testatur de magis communi, & loquitur contra fideicommissarios, ut ex themate consilii, Cæph. *cons.*435. *num.51. vers. Quando cum tractatu concurrunt nominatio, & fama*, Roland. post alios *cons.22. num.30. vol.3. vers. Tertio respondetur*, Covarr. *in Epit. de sponsal. cap.8. §.3. sub num.6. in fin. vers. Procedit tamen*, Rim. Jun. *cons.*339. *num.67. vol.*3. Paset. *cons.40. num.* 6. *usque in fin.* Mascard. *de probat. concl.799. num.23. &* 25. Petra *de fideicomm. qu.11. num.*411. *&* 514. ubi testatur de communi opinione, *& num.*483. *& seqq.* Lup. *de illegitim. commen.2. §.3. num.53. vers. Tamen indistinctè*, Jacob. Beret. *cons.39. ante vers. Et his sic stantibus.*

Ratio autem differentiæ cur nominatio, seu nudus, & simplex tractatus patris non noceat tertio, & tamen noceat concurrentibus adminiculis, est satis evidens; quia ideò non creditur regulariter patri nominanti, seu tractanti filios ut legitimos, quia non debet esse in ipsius facultate excludere fideicommissarios à bonis ad eos ex fideicommisso pertinentibus, & sicut pater non potest eos directè excludere, cùm non agatur de bonis suis, ita nec potest per indirectum nominando, & tractando filios tamquam legitimos, & successibiles. At hæc ratio omninò cessat quando tractatus non est nudus, & simplex, sed juvatur etiam extrinsecis conjecturis; quia tunc tollitur absolutè illa suspicio fraudis, quæ potuisset oriri ex simplici nominatione: neque enim pater censetur filium legitimum nominasse, ut aliis præjudicet, quando ejus nominatio, seu tractatus sumit fomentum, & verisimilitudinem ab aliis præsumptionibus, quæ non à patre, sed aliundè proficiscuntur, sed creditur id egisse, quia sic se habet veritas, ut perpendit Cravett. *d. cons.991. num.*80. & Gabr. *cons.21. sub num.43. vol.1.*

Itaque ex tractatu, & nominatione Bernardini concurrentibus adminiculis Ubertus fuit constitutus in quasi possessione qualificatæ legitimitatis etiam contra tertium: & revera si hæc contra tertium non sufficiant, nullus alius dabitur modus parentibus constituendi suos filios in hac quasi possessione, quàm citatis omnibus, quorum interest ad consentiendum nominationi, & tractatui: atque ita nemo poterit soboli suæ aliàs consulere, quàm in dicto fideicommissarii judicio. Quod sanè absurdissimum esset, & maximè alienum ab æquitate, quam semper consuevit sequi Rota in similibus casibus: id quod animadvertit Bald. *in d. c. Per tuas, de probat. ante n.7. vers. Oppono illud vocare.*

Nec prædictis obstant authoritates, quæ in contrarium afferri possunt: ad omnes enim patebit responsio ex sequentibus.

Nam aliquando agitur de simplici nominatione parentum absque tractatu; & tunc verius videtur eam nominationem non probare contra tertium; & ita loquitur apertè Jas. à quo alii acceperunt *cons.106. & cons.81. lib.1.* Mantic. & alii in decisione allegati, ac præter eos Rebuff. *de nominat. quæst.1. num.3.* Decius *cons.243. in princ.* Natta *cons.473. num.25.* Mascard. *concl.790. num.*40. & Menoch. *de arbitr. iudic. casu 89. num.* 83. & hoc modo ad cons. Jasonis in specie respondit Cravett. *cons.991. num.78. vol.6.* & hic non est casus noster. 83

Aliquando autem agitur de nominatione, & tractatu legitimitatis, & tunc aut concurrunt plures tractatus contrarii, putà quia pater semel tractavit filium tamquam legitimum, semel tamquam illegitimum: & tunc admitti potest, ut tractatus legitimitatis non noceat fideicommissariis, sicut declarat Butr. *in cap. Per tuas num.17. Qui fil. sint legit.* & similiter hic non est casus noster. 84

Aut concurrit unicus tractatus legitimitatis cum nominatione; & tunc distinguendi sunt duo casus.

Primus est, cùm versamur in decisoriis, & petitorio judicio: quo casu si tractatus sit simplex absque adminiculis, ardua est quæstio an sufficiat ad successionem obtinendam excluso tertio: & authores pro utraque sententia congerit copiosè Mascard. *d. concl.799. num.*18. & Petra *de fideicomm. qu. 11. num.* 478. nec satis conjici potest utra sit communior: & ad hunc casum referuntur Gratian. & alii ferè omnes, qui dicunt tractatum non nocere tertio: loquuntur enim in simplici tractatu absque adminiculis, & hic similiter non est casus noster. 85

Si verò tractatus non sit nudus, & simplex, sed cum aliis adminiculis conjunctus, tunc vera est opinio, quod tractatus sufficiat contra fideicommissarios etiam in petitorio, ut probavimus ex authoribus supra relatis. Sed tamen nos versamur in casu longè faciliori, ut mox dicetur. 86

Secundus casus est, cùm versamur in possessorio; & rursus est distinguendum; nam aut agimus, an tractatus legitimitatis præjudicet alteri matrimonio, & non præjudicat, sic procedit authoritas Innoc. *in cap. Per tuas, qui fil. sint legit.* & Bald. in Auth. *Si quis in aliquo col. 2. vers. Juxta hoc quæro, C. de eden.* ut declarat formaliter Paris. *cons.57. nu.46. vol.4.* & neque hic est casus noster. 87

Aut verò agimus an tractatus, & nominatio patris in judicio possessorio noceat tertio quoad successionem bonorum: & tunc concurrentibus aliis adminiculis, & præsumptionibus, verissima, & receptissima est limitatio, quam supra posuimus, quod tractatus noceat etiam fideicommissariis. In quibus terminis nemo contradicit: & hic est propriè casus noster. Versamur enim in possessorio, *l. fin. Cod. de edict. D. Adrian. tollen.* habemus nominationem, & geminatum tractatum parentum, & quamplura adminicula aliàs relata.

Quæ distinctio videtur diligenter attendenda, quia si qui Doctores in contrarium adducuntur, sanè reducuntur omnes ad aliquem ex suprascriptis casibus, nec quisquam loquitur in hac specie, in qua strictè agitur de tractatu, & nominatione cum pluribus adminiculis ad effectum successionis in possessorio judicio.

DE

ea deposuerunt quoad ejus fratres, per reg. *l. Iam hoc iure*, §. *Sed si*, & ibi Bart. *n.1. ff. de vulgar.*

38 Diluitur quartò, quia plerique ipsorum deponunt per verbum, *palam*, & *publice*, & inter alios ita etiam deposuit septimus testis, licet omissum id fuerit in decisione: hæc autem publicè, & palam secundùm opinionem, quam sequitur Rota, important publicam vocem, & famam, Caputaq. *decis.7. & decis.189. part.3.* & dicitur in fine hujus decisionis.

Ac demum diluitur hæc prima ratio quoad presbyterum Joan. Baptistam; quia licèt utatur voce illa plures, tamen ex tota ejus depositione apparet eum de majori parte hominum sensisse, cùm exceperit tantùm aliquos, qui contrarium existimabant, ut disertis verbis olim dixit Rota in hac causa coram Seraph. *d. decis.100. sub num.4. vers. Nam licèt utatur.*

39 Secunda ratio, quòd testes non deponant de fama in loco originis, nihil obstat; quia sufficit ut probetur in loco, ubi Ubertus fuit educatus, vel conversari consueverat, secundùm Bart. *in l. De minore*, §. *Plurimum num.10. & seq. ff. de quæst.*

40 Tertia ratio, quod testes non deponant de procreatione, tollitur primò, quia procreati ex matrimonio, & nasci non differunt, ut in puncto probat Laderch. Imol. *cons.24. n.13.* ubi ineptam appellat hanc distinctionem: & revera Jurisconsulti promiscuè utuntur his verbis, nati sunt, editi sunt, procreati, vel progeniti sunt, ut *in l. Cùm quis, & in l. Nuper, C. de natur. liber.*

Et nihilominus sufficere, ut conceptus ex concubinatu natus fuerit post matrimonium, etiamsi testator usus fuerit verbis geminatis importantibus actum procreationis, & conceptionis ex legitimo matrimonio, post Bald. Aluar. & Præpos. tradit Marcabrun. *cons.73. per tot.* & præsertim *n.20. & seq. usque ad n.39. & n.50. usque ad fin.*

Tollitur secundò hæc ratio, quæ ex communi usu loquendi testis deponens de legitimis, & naturalibus, intelligitur de legitimis ab origine procreationis, non autem de legitimatis per subsequens, Cæphal. *cons.82. nu.18. & seq. & cons.276. n.2.* Peregrin. *de fideicomm. art.24. n.38.*

Tertiò tollitur, quia cùm alii testes deponant per verbum, suscepit, alii per verbum, habuit, hæc verba tamquam apta importare etiam procreationem, declarantur ex depositione Presbyteri Joannis Baptistæ, qui locutus est de procreatione, Seraph. *decis.78. num.1.* præsertim quia de hac procreatione deponunt etiam Berosius de Burgo, & Parascins, qui quamquam sint testes de auditu, negari tamen non potest quin faciant adminiculum: quod autem Presbyter Joannes Baptista de procreatione deposuit, patet, quia interrogatus an Catharina, & Bernardino existentibus in figura matrimonii fuerint procreati Ubertus, & fratres, respondit dictum Bernardinum, & Catharinam per plures annos se reputasse pro legitimis conjugibus, & procreasse dictos filios. Quæ responsio ut congruat interrogationi, non potest citra cavillationem intelligi, nisi de procreatione ex ipsis conjugibus in figura matrimonii existentibus. Et denique tollitur hæc tertia ratio, quia primus testis deponit Ubertum, & filios fuisse reputatos hæredes universales Bernardini, & in specie in Castro Zibelli fideicommisso, de quo agitur, supposito, quod perinde est, ac si dixisset eos fuisse reputatos legitimè procreatos, & natos, cùm alioquin succedere non possit in bonis eidem fideicommisso subjectis.

41 Itaque ex his testibus simul junctis fama est concludenter probata: fama verò probat quasi possessionem legitimitatis saltem quoad hoc, ut onus probandi in adversarium rejiciatur, Cæsar. de Graf. *decis.6. n.2. qui filii sint legit.* ubi de communi Put. *decis.172. alias 173. lib.2.*

42 Atque ex his omnibus in compendium relatis apertissimè constat. Primùm Pallavicinos non teneri probare procreationem, & nativitatem post matrimonium, cùm hæc qualitas abundè probetur ex matrimonio, filiatione, & simplici quasi possessione legitimitatis: & nihilominus patet hanc qualitatem fuisse concludenter probatam ex nominatione, institutione, & tractatu, ex scientia, & patientia diuturna eorum, quorum intererat, ex actibus positivis eorumdem, ex positionibus, & sententia inter alios lata, ex attestatione Potestatis Parmæ, ex relatione Cardinalis Simonettæ, atque ex fama, & communi reputatione: quæ quamquam singulæ sufficerent ad inducendam, & constituendam quasi possessionem qualificatæ legitimitatis, cùm tamen omnia simul concurrant: clarissima, atque indubia hujusmodi quasi possessio veræ legitimitatis redditur, ut dicit Menoch. *post alios d. præsumpt.54. num.45.* & Rota in hac causa coram Seraph. *decis.978. vers. Neque ab hac opinione.*

Cùm præsertim hoc casu leviores, & conjecturales probationes sufficiant ex quinque fundamentis in scripturis tacti optimè deductis: & certè hac in parte plurimum versatur æquitas, ac pietas erga sobolem, quæ nihil peccavit: ideòque quantùm fieri potest suppleri debet parentum negligentia, ut piè ac justè docet Innoc. *in cap. Cum inhibitio col.2. in princ. sub num.3.* ibi [non enim oportet circa hoc nimis subtilizare propter periculum illegitimitatis filiorum:] atque ibi etiam Butr. *num.17. de clandest. despons.* 43

Ultima decisionis pars, quæ circa probationes alterius partis versatur, duo habet fundamenta.

Primum innititur instrumento, ut dicitur, confecto 27. Novembris 1526. in quo Ubertus confitetur se majorem annis decem & septem, ex quibus arguit Rota illum fuisse natum ante annum 1510. atque ita ante matrimonium, cùm eo tempore Bernardinus, & Catharina procurarent executionem mandati de dispensando.

Hoc fundamentum corruit, quia prædictum instrumentum non probat ex infrascriptis.

Primò, quia est sumptum ex sumpto: unde non probaret, etiamsi in reliquis esset in forma probanti, Rota *decis.733. n.10. part.1. divers.* 44

Secundò, quia millesimum repugnat indictioni, ac proptereà vitiatur in totum, & nihil probat, ut in puncto respondit Dyn. *cons.14. Quidam nomine Nucius, circa fin. vers. Præterea primum instrumentum*, Bald. *cons.66. Factum tale est, sub n.4. vers. Sed D. Innocentius vol.3.* ubi ait instrumentum in quo sit falsus dies, vel falsa indictio, in totum vitiari, quia illud vitium respicit instrumentum in qualibet parte sui; & citat Innocent. idem tenentem *in c. Fraternitatis, de hæret.* Ratio est secundùm Innocentium, quem ibi Anchar. Abb. & cæteri sequuntur, quia Tabellio non debet in instrumento apponere, nisi quod in veritate novit, & in hoc casu non potest esse ignorantia: unde sive scienter, sive ignoranter super his, quæ tangunt substantialia instrumenti, falsum admisceat, instrumentum nihil valebit. 45

Tertiò saltem quoad ætatem non est habenda ratio hujus instrumenti, quia non probat datam, Put. *decis.186. num.2. lib.3.* 46

Ultimò constat hoc instrumentum, vel confessionem sibi factam fuisse erroneam, quia tunc temporis Rangoni prosequuti sunt litem contra Curatorem Uberti usque in finem anni 1535. unde illum minorem confessi sunt, ac sibi præjudicatum, ut in specie tradit Bald. *in l.2. §. Quod observari n.10. vers. Sexto quæro, C. de iuram. calumn.* & alii apud Borgnin. *de Tutor. & Curat. n.297.*
47 Itaque habemus in hac specie duas confessiones, unam Uberti asserentis se majorem, aliam Rangonorum asserentium illum minorem. Aut ergo prævalere debet confessio Rangonorum favore legitimitatis; aut saltem confessio Uberti per aliam contrariam confessionem confunditur, & conquassatur, ita ut nihil probet, ut in terminis respondit Rota in causa Cracovien. Illegitimitatis coram R.P.D. Sacrato, & in hac ipsa decisione in fin. Præsertim quia confessio Rangonorum fuit judicialis, & cum ipso Uberto, de quo nunc agitur; cõfessio autem Uberti extrajudicialis, & inter alios. Ac prætereà cum confessione Rangonorum concurrunt etiam confessiones geminatæ parentum, quòd Ubertus esset natus ex matrimonio, & sic quod tunc temporis esset minor. Quæ confessiones prævalere debent unicæ extrajudiciali inter alios, & de credulitate, cùm nemo per veritatem recordetur de die suæ nativitatis, ut inquit Bald. *in l. De tutela col.2. num.3. vers. Quia nemo, C. de integr. restit.*

Sed quatenus hoc instrumentum probaret concludenter ætatem Uberti; non tamen proptereà constaret illum fuisse natum ante matrimonium, quia scriptura, quæ producitur, executionis mandati de dispensando, continet clausulam, *In quorum fidem*, *&c.* per Notarium, scribamque nostrum subscribi, & publicari mandavimus, sigillique nostri impressione muniri: & tamen de subscriptione, publicatione, & sigillo hujusmodi nihil apparet. Ergo hæc scriptura nihil prorsus probat: est enim imperfecta non solùm ratione solemnitatis substantialis, ut de subscriptione, & sigillo est textus *in cap. Inter dilectos*, *vers. Quia nec erat publica manu* 48

con-

confectum, nec sigillum habebat authenticum, & vers. Tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, de fid. instrum. & tradit Angel. *cons.* 220. *in princ.* Gramm. *decis.* 106. *n.* 28. *vers. Item deficit subscriptio Notarii,* & sic minimè probat, & fusius Alex. *cons.* 153. *n.* 8. *& seq. lib.* 2. Sed etiam ratione voluntatis, quia cautum fuit, ut hæc omnia deberent fieri; & tamen nihil est factum; quo casu scriptura etiamsi aliàs esset solemnis, dicitur tamen imperfecta ratione voluntatis, quia nondum fuit habita pro absoluta, & est prorsus irrita, ac nulla quoad omnem effectum, per text. *in l. Contractus, C. de fide instrum.* atque ibi tradit Bald. *n.* 11. ibi, sed si requiritur subscriptio Tabellionis, non dicitur perfecta, nisi ea subscripta, & Anchar. *cons.* 332. *Pro clariori, in princ. vers.*
49 *Hoc pro tanto dico*. Sicut videmus quod etsi testamentum, quod pater condidit inter liberos, valeat absque publicatione Notarii, & aliis solemnitatibus, *l. Hac consultissima, §. Ex imperfecto*, & Auth. *Quod sine, C. de testam.* tamen si pater post confectum testamentum voluit, ut illud publicaretur, & ante publicationem objit, testamentum dicitur nullum defectu voluntatis, & appellatur potiùs testamenti prædordinatio, quàm testamentum, ut egregiè consuluit Oldrad. *cons.* 119. *Titius condidit testamentum*. Cujus opinio communis est, ut testatur Jas. qui in eadem facti specie respondit *cons.*
50 119. *per totum vol.* 4. Ideòque hoc casu dicta scriptura nullum robur assumpsit ex temporis diuturnitate. Tum quia cùm non fuerit absoluta, non agitur de præsumenda solemnitate, sed substantia actus, quæ numquam præsumitur ex quovis temporis cursu, ut per Alex. *cons.* 50. *In causa, & lite col.* 2. *lib.* 5. & Dec. *cons.* 442. *In causa n.* 21. *vers. Secus si non appareat de substantia actus*, quia ex diuturnitate temporis illa
51 non præsumitur. Tum quia ex ipsa scripturæ inspectione probatur negativa, quòd solemnitates substantiales non intervenerint; quo casu cessat præsumptio illa, quæ surgit ex temporis diuturnitate, Paul. de Castr. *cons.* 48. *In causa quæ vertitur col.* 5. *vers. Eesi dicatur propter antiquitatem lib.* 1. ubi ait non stari hujusmodi præsumptioni antiquitatis, cùm apparet defectus ex inspectione scripturæ, quia evidentia facti tollit præsumptionem contrariam, cùm nulla sit major probatio, quàm per rei evidentiam, & sequitur Alex. *cons.* 1. *n.* 1. *vol.* 4. ibi: [Ex inspectione instrumenti apparet quòd non intervenerint solemnia; Igitur tunc cessat illa præsumptio, quæ aliàs in dubio urgeret ex antiquitate,] & Felin. *in c. Sicut sub n.* 33. *post med. de re indic.* ibi: [Secus si solemnitas enunciatur, & non fuit integrè descripta; quia tunc diuturnitas temporis non facit præsumi pro ejus solemnitate:] & alii copiosè relati à Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 133. *num.* 79. *vers. Declaratur sexto*.

Cùm itaque ad probandam nativitatem Uberti ante matrimonium duo debeant necessariò concurrere copulativè, idest, terminus à quo, desumptus ex instrumento, in quo Ubertus fatetur se majorem; & terminus ad quem, desumptus ex prædicta scriptura executionis mandati de dispensando: satis esset Pallavicinis, ut pars adversa deficeret in probatione unius ex duobus terminis requisitis, secundùm Bald. *in l. Titia divortium*, per illum text. *n.* 1. *ff. de sol. matrim.* Sed cùm deficiat in utroque, quia nec instrumentum, nec scriptura probet quidquam, clarissima remanet quasi possessio veræ legitimitatis superius probata. Atque ex his etiam corruit argumentum desumptum ex nativitate Jacobæ.

52 Ultimum verò Rotæ fundamentum, quod versatur circa testes Rangonorum, cessat, quia hi testes jam fuerunt in aliis scripturis omninò confutati, ita ut nec adminiculum faciant, præsertim quia ad impugnandam legitimitatem eorum, qui in illius quasi possessione existunt, testes nullam peti debent exceptionem, ut in hac ipsa causa censuit Rota
53 coram Seraph. *decis.* 1330. *n.* 9. & nihilominus probatio plena Pallavicinorum non potest nisi per aliam pleniorem elidi, Felin. & Dec. *in c. In præsentia sub n.* 12. *de probat.* Seraph. *decis.* 619. *num.* 9. & 10.

PARMEN. STATUS.

54 AD singulas partes præcedétis scripturæ, quæ incipit, Suprascripta decisio Rotæ, ab Advocatis Marchionum de Rangonibus plures dantur responsiones, quas infrà pro veritate ex ordine referam.

Et quoad primam partem, in qua ex theorica Bart. communiter approbata *in l. Si prius n.* 18. *ff. de novi oper. nunciat.*

Prosp. Fagnan. in IV. Lib. Decretal.

probatum est Marchiones Pallavicinos existentes in quasi possessione legitimitatis censeri legitimos ab initio procreationis, & contrarium dicenti incumbere onus probandi; Respōdent primò Bartolum, dum ex quasi possessione status præsentis arguit ad statum originis, præsupponere statum originis inconcussum, & indubitatum, quod non est hoc casu, cùm non constet de matrimonio ante procreationem Uberti. Hæc responsio destruit funditus doctrinam Bart. Nam 55
quando constat de statu originis indubitatæ, quid opus est recurrere ad præsumptionem provenientem ex quasi possessione status præsentis? Bartolus ergo loquitur tantummodo in casu, in quo de origine non constat, & tunc ad hoc ut quasi possessio alicujus qualitatis præsumatur inesse ab origine, solùm requirit ut sit apta inesse, non autem ut insit, atque ita requirit statum originis non verum, sed possibilem. Et eodem termino possibilitatis, & aptitudinis utitur Bald. *in l. Titia divortium sub n.* 2. *post med. ff. sol. matrim.* Jas. *in d. l. Si prius n.* 43. & alii apud Pacian. *de probat. part.* 2. *cap.* 20. *n.* 1. *&* 2. Mascard. *de probat. concl.* 1194. *n.* 20. Præter quos videa- 56
tur Bald. magistraliter loquens *in l. Ex persona n.* 2. *C. de probat.* ubi hanc præsumptionem, secundùm quam ex statu præsenti præsumitur in præteritum, appellat translativam, in eaque dicit duo esse necessaria, id est, ut extremum à quo, quod est tempus præsens, sit verum, & præteritum possibile, & concludit probatam esse originem alicujus status eo ipso, quòd status præsens potest concurrere cum veritate status antecedentis.

Ex quibus patet absurdum esse ut requiratur status originis indubitatus ad hoc, ut qualitas legitimitatis, quæ nunc inest Pallavicinis, censeatur inesse ab origine; ideòque Præpos. *in c. Per tuas col.* 5. *circa med. sub n.* 17. *Qui filii sint legitim.* docet filium probari legitimū ab initio si pater illum legitimum nominaverit, etiamsi, inquit, dubium fuerit an mulier fuerit uxor, vel concubina: & eodem modo loquitur Bald. *in l. Si matre n.* 2. *vers. Sed quid, C. de suis, & legitim. hered.* & Ruin. *cons.* 51. *sub num.* 20. *vers. Præsumi debet, vol.* 5. Jason. *cons.* 168. *col.* 3. *sub num.* 3. *vers. Secundo principaliter, vol.* 4. & Marchabrun. *cons.* 73. *num.* 46. *& seq.*

Respondent secundò ordine inverso theoricam Baldi *in d. l. Si prius*, procedere, dummodo clarè, & concludenter constet de quasi possessione status præsentis. Sed hoc casu dicunt non constare de quasi possessione legitimitatis etiam simplicis, quia non probatur scientia, & patientia Rolandi.

Quæ responsio verissima est quoad majorem propositionem, sed falsa est minor, quod hoc casu non constet de simplici quasi possessione legitimitatis. Quoniam aliis omissis, certum est Ubertum authorem Pallavicinorum fuisse nominatum à patre in duobus testamentis filium legitimum, & naturalem cum aliis verbis prægnantibus, & fuisse institutum in bonis veram legitimitatem requirentibus. Unde indubitata est quasi possessio legitimitatis etiam qualificatæ nedum simplicis, ex his, quæ tradit Bart. communiter approbatus *in l.* 1. *§. Item per contrarium, ff. de liber. agnoscen.* & scripsit post alios Cravett. *cons.* 991. *in fin. n.* 27. *vol.* 6. & censuit Rota *in hac ipsa causa* 23. *Octobris* 1592. *vers. Quartò*, in hæc verba: [ex tali nominatione filii constituuntur in quasi possessione filiationis, & legitimitatis,] quod est verius, & Rota semper admisit etiam in hac ultima decisione, & plerique ex Dominis exadverso scribentibus non negant hanc simplicem quasi possessionem, licèt dicant eam non esse cum qualitate procreationis ex legitimo matrimonio.

Nec quidquam obstat, quòd de hoc Rolandus notitiam non habuerit. Nam quatenus id esset verum, non tamen tolleret quominus Ubertus fuisset constitutus à patre in hac quasi possessione; sed ex eo quòd Rolandus id ignorasset, solùm dubitari posset, an illa quasi possessio eidem intulisset præjudicium; quam tamen dubitationem credimus omninò sublatam ex ultima scriptura, quæ incipit, Tres sunt quæstiones, in qua ex communi Doctorum sententia ostendimus tractatum cum adminiculis nocere etiā tertio in bonis undecumque provenientibus. Præterquamquod verum non est Rolandum non habuisse notitiam legitimitatis Uberti. Constat enim de opposito evidenter, quia idem Rolandus dum esset in carcere fuit examinatus, & interrogatus diligenter à judice delegato super litteris in forma Brevis Clemen. VII. in quibus quidem litteris Ubertus appellabatur feudatarius Sedis Apostolicæ (qualis non poterat esse illegitimus,) & dicitur jus prætendere in dimidia parte Castri Zibelli suppositi huic fideicommisso veram legitimita-

rem requirenti : & tamen Rolandus non solùm dictas litteras intellexit,& non contradixit,ut rursus probatur in facto: sed fecit etiam actum positivum inferentem ad legitimitatem Uberti,ut fusiùs diximus in scriptura præcedenti *n.*31.

Rursus per duos annos cum dimidio ante ejus carcerationem vidit, & passus fuit Ubertum possidere dimidium Castri Zibelli, & adversarii hactenus semper fassi sunt Rolandum permisisse, ut Ubertus dictam partem possideret non tamquam fideicommissarius, sed tamquam hæres Bernardini,ut etiam legitur in decisione ultima hujus causæ . Ergo Rolandus optimè scivit Uberti legitimitatem saltem simplicem, quia illegitimus hæres esse non poterat, Auth. *Licet, & l.fin.Cod.de natural. liber.* Quod optimè olim perpendit Rota in hac causa coram Robusterin 2. Decembris 1573. *vers.Sexto, ex eo quia.*

Quamobrem cùm constet clarè,& concludenter de quasi possessione præsentis legitimitatis, optimè intrat doctrina Bart. quòd hæc qualitas legitimitatis censeatur extitisse ab initio procreationis quoad hoc , ut contrarium dicenti incumbat onus probandi.

57 · Respondent tertio loco doctrinam Bartoli *in d.l.Si prius, ff.de novi oper.nunciat.* non habere locum in Actore, qui tenetur probare id, quod est suæ intentionis fundamentum , quæ responsio nullo modo potest defendi,quia filius existens in quasi possessione legitimitatis in possessorio , sive agat , sive conveniatur, numquam tenetur probare originem suæ legitimitatis, sed qualis est hodie,talis censetur fuisse ab initio procreationis, nisi probetur contrarium ; atque ita sentiunt omnes *in d.l.Si prius,* & in specie Bart. *sub nu.*10. *vers. Et venio ad secundam partem,*disertis verbis dicit onus probandi incumbere reo convento,quotiescumque actor est in quasi possessione qualitatis, de qua controvertitur, & testatur id esse ex mente omnium, & in actore etiam loquitur glos. *in l.Sicuti,§. Sed si quæratur,in verb.Possessoris n.*2.*Cod. de probat.* Ratio est, quia cùm actor sit in quasi possessione qualitatis, quam jus præsumit eidem inesse ab origine, reus, qui excipit dictam qualitatem non extitisse,in sua exceptione est actor,& probare debet, *l. In exceptionibus, ff.de probat.* Corn. *cons.*260.*num.*6.*lib.*3.

Neque obstant authores in contrarium allegati : nam Cæsar.de Grass. *decis.*176.*num.*9. dicit simpliciter onus probandi legitimitatem incumbere filio agenti ad paternam hæreditatem ; sed non loquitur de filio existente in quasi possessione legitimitatis,Pacian. *c.*19.*n.*12.*& seq.par.*2.decidit onus probandi incumbere illi,qui agit contra existentem in quasi possessione,quia,inquit,talis quis præsumitur,qualis est status, in quo reperitur : unde Pacian.asserit apertè oppositum ejus,ad quod allegatur Mascar.*concl.*779.*n.*9.*&* 17.
58 non dicit actorem probare debere legitimitatem etiam si sit in illius quasi possessione, ut adducitur ex adverso ; sed disputat an filiatio probari debeat legitima ; & concludit debere ita probari, etiam si filius actor sit in quasi possessione filiationis, quia qualitas legitimitatis est diversa à qualitate filiationis : & hoc etiam modo loquitur Pet. *de fideicomm. quæst.*11.*num.*477. unde hi quoque authores perperam allegantur ; & nihilominus utrumque in hoc æquivocasse dicit Menoch. *lib.*6. *præsumpt.*59.*n.*48. *& seq.*

Respondent quartò , in præsentia non agi de quasi possessione simplicis legitimitatis,sed cum qualitate proventionis ex matrimonio ; ideòque hanc qualitatem debere concludenter probari, nec sufficere simplicem quasi possessionem,cùm illa sit æquivoca, & possit verificari in legitimatis per subsequens, qui non admittuntur ad fideicommissum , in quo vocantur tantùm nati, & procreati ex legitimo matrimonio verè, & non fictè, Seraph. *decis.*1300.*in fin.*& dicitur in hac ipsa decisione.

Hæc quoque responsio est nullius roboris, nec tollit vim argumenti desumpti ex doctrina Bart. *in d.l. Si prius :* nam quatenus hoc casu sit probanda qualitas procreationis ex matrimonio, tamen illam probant Pallavicini ex præsenti quasi possessione simplicis legitimitatis, quia cùm hæc qualitas potuerit aptè illis inesse ab initio procreationis , jus præsumit ita fuisse quamdiu non probetur oppositum, ut probatur apertè *in l.Liberis, §. fin.ff.de liber.caus.& in l.Circa eam,ff.de probat.* cum aliis adductis à Pacian. *part.*2.*c.*20. *n.*1. *&* 2. unde probatio qualitatis procreationis ex matrimonio quæ fit hoc casu,juris anthoritate non est æquivoca, sed concludens. Nam quisquis hodie est legitimus, jure sic disponente, probatur semper fuisse legitimus, & procreatus ex legitimo matrimonio,nisi contrarium probetur. Et legi-
timitas per hanc præsumptionem probata est legitimitas ve- 59
ra,non autem ficta, vel præsumpta, ut per Rotam in hac eadem causa coram Seraph.6 Martii 1592.ubi decisum est matrimonium probatum per præsumptiones nõ esse matrimonium fictum,vel præsumptum, sed verum, & sufficiens pro successione,ad quam vocantur filii de legitimo matrimonio procreati verè, & non fictè: & in iisdem terminis habemus etiam decisionem Rotæ in causa Mediolanens. Illegitimita-
tis coram Rubeo ann.1558.Quinimò sufficere præsumptam 60
probationem filiationis legitimæ etiam in fideicommisso , quod vocat filios legitimos, & ex legitimo matrimonio procreatos, & hanc esse veram probationem, licèt modus probandi sit fictus, decidit Rota *in eadem causa Mediolanen. Illegitimitatis* 5. Iunii 1559. ut in decisione, quæ datur, ubi etiam respondit ad objectionem illam , quod hoc modo daretur præsumptio præsumptionis , id est legitimitas præsumpta ex matrimonio præsumpto.

Nec quidquam facit Menoch. in contrarium allegatus *de adipisc.remed.*4. *n.*443. quia ibi solùm decidit legitimandam esse personam petentis se mitti in possessionem , quod nos non negamus, sed dicimus hoc casu esse concludenter legitimatam ex supradictis.

Respondetur quintò, dictam theoricam Bart. non habere locum quando filius est in possessione mala fide,Pacian. *d. qu.*20. *n.*4. hoc autem casu dicunt constare de illegitimitate Uberti per quamdam scripturam executionis mandati de dispensando : unde inferunt illum fuisse mala fide constitutum à patre in dicta quasi possessione.

Hæc quinta responsio petit principium, & supponit id de quo principaliter disputatur,eamque confutabimus infra in ultima parte,& probabimus hujus scripturæ nullam habendam esse rationem.

Respondent sextò, doctrinam Bart.procedere dummodo constet de quasi possessione in terminis, de quibus controvertitur,Claud.Seisel. *in d.l.Si prius n.*20.*ff.de novi oper.nunciat.* unde inferunt probandum prius esse matrimonium ante nativitatem, ut dici possit probata quasi possessio qualificatæ legitimitatis,ex authoribus allegatis.

Sed hæc responsio coincidit cum prima : nam si probatum esset matrimonium ante nativitatem, ridiculum esset allegare præsumptioné nativitatis ex matrimonio per quasi possessionem præsentis legitimitatis : non enim opus est conjectura ex possessione,si constaret de proprietate, & originali titulo possessionis, *cap.Per tuas, qui filii sint legit.* nec Claud.de Seisel.aliud intendit,quàm simpliciter probandam esse præsentem quasi possessionem : non autem dicit probandum esse ejusdem possessionis initium:nec sequitur ullo modo ut dum ex præsenti quasi possessione infertur ad illius originem,quasi possessio extendatur extra terminos, in quibus reperitur: quia imò semper est eadem quasi possessio legitimitatis, quam jus præsumit etiam retrò extitisse, ex quo potuit inesse ab origine rei : nec obstant Doctores allegati : nam Seraph. *decis.*1081.*n.*1. allegata in hac decisione, & revocata *decis.*1300. supponit non constare de matrimonio, nec de quasi possessione legitimitatis,saltem quoad præjudicium tertii : quinimò potiùs constare de illegitimitate,cùm filius,de quo agebatur,fuisset expositus in Hospitali S.Spiritus,ut ibi *n.*3. Ac præterea ibi agebatur de qualitate filiationis in petitorio judicio : unde non mirum si decidit in suo casu duo esse probanda,id est filiationem, & nativitatem ex matrimon. 3, Dec. *cons.*153. *sub n.*5. *vers.& ulterius considerandum,*& Lancell.*inter cons.ult. vol.lib.*2.*cons.*49. *n.*9. *vers. Sed istis, & n.*15. decidunt simpliciter quasi possessionem matrimonii sufficere ad hoc , ut filii dicantur de legitimo matrimonio nati, etiam exclusa proprietate matrimonii; & sic potiùs dicunt contrarium ejus, ad quod allegantur.

Respondent septimò,hanc præsumptionem procreationis 61
ex matrimonio,quæ elicitur ex doctrina Bartoli ; hoc casu elidi per aliam præsumptionem vehementiorem , nempe ex initio vitioso concubinatus, ex quo dicunt sublatam esse præsumptionem qualificatæ legitimitatis,quæ oritur ex præsenti quasi possessione,ex Cepol. & aliis allegatis.

Sed hæc responsio facilè tollitur,quia licèt constet de concubinatu,constat etiã de matrimonio : & cùm non appareat in quo statu filius procreatus fuerit , judicatur procreatus cum ea qualitate legitimitatis, vel illegitimitatis, in cujus possessione ad præsens reperitur : hæc enim qualitas etiamsi concubinatus præcesserit, aptè potuit inesse Uberto ab origine

gine procreationis, & Bartol. & alii nihil aliud requirunt in hac materia, quàm ut possit inesse, & hæc possibilitas optimè concurrit in casu præsenti, quia constat etiam de statu matrimonii, in quo Ubertus aptè procreari potuit, & hoc est; quod sibi voluit Rota coram Seraph. *in hac decis.*1000. *n.*8.*& decis.*988.*n.*7. dum dixit ex præsumptionibus inferioribus ad matrimonium sublatam esse illam æquivocationem, quæ ex præcedenti concubinatu oriebatur: ideòque filium probari legitimum ab initio per nominationem patris, etiamsi tempore nativitatis filii incertum sit an mulier esset uxor, vel concubina, tradit Præposit. *& alii quos retuli supra in prima respons.n* 55. & revera, ut ibi dixi, Authores omnes in hac materia loquuntur, quando status originis est dubius & incertus: nec potest negari hæc incertitudo in casu præsenti, cùm constet tam de concubinatu, quàm de matrimonio: nec aliud decidunt Doctores in contrarium adducti: nam Cephal.*cons.*82.*nu.*51.56.*&* 57. non loquitur de filio existente in quasi possessione legitimitatis. Quinimò supponit contrarium *num.*53. dum dicit filium debere probare se esse natum ex legitimo matrimonio, præsertim quia adversarius erat in quasi possessione legitimitatis, quo casu sua intentio satis fundata erat. Rursus Ceph.consuluit in petitorio judicio, ut *num.*49. ibi; In proposito autem sumus in decisoriis, & in causa petitorii: unde Cephal. non facit ad rem nostram, cùm Pallavicini nitantur quasi possessione legitimitatis in possessorio: præterquamquod in casu Ceph.constabat de concubinatu tantùm, non autem de matrimonio; ut ibi sub *num.*43.*vers.Postremò, & sub num.*56. *vers.Sed hic non est casus noster:* nam verè, & certitudinaliter constat de fornicatione præcedenti, & non liquet de matrimonio subsequenti.

Grat. *resp.*62.*num.*11.*lib.*2. dicit formaliter nominationem, & educationem non probare filiationem; quando filiatio est reprobata à lege, ut quia sit nata ex illis, inter quos non potuit contrahi matrimonium, & idem dicit *respons.*1.*num.*45.*lib.*1.

Guid.*cons.*10.*n.*19.*& cons.*12.*sub n.*51. dicit tractatum matrimonialem, ubi constat mulierem fuisse prius fornicariam, quia inquit sæpè adulteri fingunt se conjuges ad velandam eorum turpem vitam, & eodem modo loquitur Menoch. *lib.*3.*præsumpt.*1. *n.*83. & Caputaq. *decis.*212. *num.*4. Camer. *cons.suo* post consilia Zabarellæ *num.*38.

Rota similiter *decis.*244.*num.*2. inter primò impressas per Farinac. decidit solùm ex reputatione, & tractatu conjugali non probari matrimonium ad effectum legitimitatis; quia, inquit, cùm constet de vitio concubinatus, reputatio, & tractatus posteà subsequuta potiùs inducunt commercium concubinatus, quàm matrimonium, quæ omnia nihil commune habent cum casu nostro, in quo Rota per tres decisiones censuit, matrimonium saltem in genere esse probatum, non obstante vitioso initio concubinatus. Neque obstat allegata disparitas inter Bernardinum, & Catharinam; nam huic objectioni respondit Rota in hac causa coram Seraph. *decis.*1000.*num.*9. ibi: [disparitas verò attendi non debet hoc casu, in quo habemus enixam mentem Bernardini, quod volebat matrimonium contrahere cum Catharina.] Quod etiam prius perpendit Rota *d.decis.*978. *n.*7.*vers.Sed conabantur*, & coram Ludovisio 10.*April.*1606. *vers.Informantes*.

Respondent octavò, doctrinam Bart. non habere locum in legitimitate, quia hæc qualitas habet contra se juris præsumptionem, cùm in dubio quis illegitimus præsumatur ex supradictis.

62 Sed quoad hoc omissa disputatione an quis præsumatur legitimus, seu illegitimus, de qua in scriptura præcedenti; tollitur hæc responsio, quia de jure nec servitus præsumitur, cùm quilibet liber in dubio censeatur, ut in Auth. *Quibus mod.natur. effic.legit.*§.*Liceat igitur*; & tamen existens in possessione servitutis censetur servus ab origine, ut exemplificat *in d.l.Si prius*, Bart. & alii omnes per text.*in d.l.Liberis*, §.*fin.ff.de liber.cau.*

Illa verò receptissima regula, quæ in contrarium adducitur, quòd quando constat de aliquo sive bono, sive malo, præsumitur illius continuatio quousque non probetur supervenientia novi tituli: retorquetur in oppositum, quia post concubinatum supervenit novus titulus matrimonii: unde tollitur præsumptio mali initii, ut superius dictum est in decisionibus in causa factis.

Respondent nonò, doctrinam Bartoli non habere locum hoc casu, quia non constat de matrimonio.

Quæ responsio tollitur tum ex tribus decisionibus hujus causæ, in quibus saltem in genere decisum est constare de matrimonio inter Bernardinum, & Catharinam, tum ex dictis supra in prima responsione, ubi probatum est non esse necessariam probationem originis ad hoc, ut qualitas quæ modò inest, censeatur extitisse ab origine.

Respondent decimò; eamdem doctrinam non habere locum, quando sumus in qualitate, quæ est fundamentum intentionis agentis, quia tunc ipsa qualitas debet concludenter probari.

Verum Bart. dum tractat an ex quasi possessione alicujus qualitatis quis relevetur ab onere probandi, necessariò intelligit de onere probandi illam qualitatem, in qua quis se fundat, quia aliam qualitatem non tenetur quis probare: ideòque Bartol. ineptè dixisset actorem ex præsenti quasi possessione relevare ab onere probandi illam qualitatem, quam aliàs non fuisset obstrictus probare; ac propterea hæc responsio coincidit cum tertia.

Respondent ultimò loco, eamdem doctrinam Bart. *in d. l. Si prius*, procedere solùm in qualitate variabili, qualis non est legitimitas, quæ potest provenire ex pluribus causis, puta ex matrimonio subsequenti, & Principis rescripto: unde dicunt hanc quasi possessionem uti æquivoca non suffragari, Rota *decis.*240.*num.*2.*part.*2.

Verùm hæc quoque responsio est contra mentem & verba Bart. & aliorum omnium, qui de hac materia scripserunt: siquidem ad hoc ut qualitas, quæ modò inest, censeatur extitisse ab origine rei, hoc tantùm requirit, ut sit apta inesse: tunc enim æquissimum putant, ut existens in possessione hoc fruatur commodo, ut relevetur ab onere probandi ejusdem possessionis originem, illudque transferat in adversarium suum, juxta textum *in d.l.Liberis*, §.*fin.ff.de liber.caus.* nec considerant an qualitas sit variabilis, necne.

Quinimò text. *in d.* §.*fin.* Bart. & alii exemplificant in libertate, quæ tamen est qualitas variabilis, & æquivoca, cùm possit quis esse liber à nativitate, & per manumissioné, Bald. *cons.*351.*sub n.*2.*ver.Præterea lib.*1. ponit exemplum in qualitate variabili vassallatus, & decidit ex illius quasi possessione præsumi aliquem fuisse vassallum ab origine nativitatis, Forster. *de success.ab intest.in quæst. cui incumbat onus probandi filiationem fol.*70. applicat hanc doctrinam Bart. ad filiationem, quæ tamen qualitas est similiter variabilis, cùm quis possit esse filius à natura, & per adoptionem: ac demum doctrinam Bart. habere locum in propriis terminis legitimitatis, ideòque filium, qui modò est in possessione simplicis legitimitatis, censeri legitimum ab initio procreationis, apertè tradunt Menoch. *de arbitrar.iud.lib.*2.*cas.*89.*num.*71. Bursat. *cons.*384.*num.*17.*vers.Quartum vol.*4. ubi testatur de magis communi, Peregrin. *cons.*23. *à num.*8.*vol.*2. & Simon. de Præt. *de interp.ultim.volunt.lib.*3.*dub.ult.n.*189.

Ad secundam partem, in qua probatum est tractatum, 63
& nominationem patris nocere etiam tertio, respondet pars adversa Doctores præallegatos non loqui nisi de præjudicio ipsius nominationis. Sed hanc responsionem jam sustulimus in ultima scriptura juris, in qua ex communi Doctorum consensu ostendimus tractatũ legitimitatis cum adminiculis nocere etiam fideicommissariis: ut patet infrà *n.*79.

Neque obstant authores in contrarium novissimè allegari: nam Rota in causa illa Romana de Bonellis coram Ubaldo 13. Februarii 1617. decidit simpliciter tractatum operari in præjudicium nominantis, de quo tunc agebatur; sed Rota non loquitur quando cum tractatu alia concurrunt adminicula, ut hoc casu.

Bursatt. *cons.*88. allegatus *n.*5. loquitur in petitorio, & in simplici tractatu sine adminiculis; *ideoque in eodem cons.* paulò ante *n.*8.*vers.Supposito tamen*, concurrentibus adminiculis decidit apertè pro hac parte.

Petr. *de fideicom.q.*11.*n.*302. similiter agit de nominatione, vel tractatu sine adminiculis, & tamen aptius allegari potuisset pro hac parte, *quia nu.*305. recenset ultimo loco decisionem Cyni, & Præpos. qui tenent confessionem patris nocere etiam tertio, dummodo alteri matrimonio præjudicium non fiat.

Lup. *de illegit.n.*2.*part.*3.*allegat.n.*42. loquitur de simplici tractatu; sed ubi concurrunt adminicula, *sub n.*53. *vers.Tamen indistinctè*, censet quasi possessionem ex tractatu provenientem nocere etiam fideicommissariis.

Menoch. *de arbitr.casu* 89. *num.*72. loquitur de solo tra-

ctatu, in quo tamen ipsemet contrarium censuit *lib.2. præsumpt.54.n.51.& 52.*

Rebuff. *de nomin.quæst.1.num.4.* loquitur in sola nuda nominatione parentum, sicut Natta *cons.473.sub n.24.vers. Ad contraria*, & Surd. *cons.552.n.21.* & tamen Surd. contrarium censet concurrentibus aliis præsumptionibus ibid. sub *n.24.* ibi: *vel quando cum nominatione concurrunt alia.*

Alciat. *respons.149. lib.9.* loquitur in petitorio, ut *num.4.* & in simplici tractatu, seu confessione patris, qui volebat excludere filios fratris, quibus erat inimicus, ut patet sub *num.6.vers. Et hac sententia.*

Quibus non obstat, quod videtur contra naturalem æquitatem, ut pater possit habilitare incapaces per tractatum, & nominationem, & hoc modo præjudicare fideicommissariis per indirectum, quibus directè præjudicare non potest.

64 Huic enim objectioni respondetur primò, eam non procedere concurrentibus adminiculis, quia tunc confessio patris redditur admodum verisimilis, & ideò æquum est, ut præjudicet etiam tertio, ut ad literam dicit Riminald. Sen. *cons.615.n.7.* Quare sicut æquum non est, ut sola nominatio aliis præjudicet, ut per Innoc. *in c. Per tuas num.1. qui fil. sint legit.* ita iniquum esset, ut non præjudicaret concurrentibus aliis probabilibus conjecturis; aliàs enim non esset dare modum constituendi filios in quasi possessione legitimitatis, nisi vocatis omnibus, quorum interest, quod esset valdè absurdum, ut per Bald. *in c. Per tuas sub num.4. in 2. oppos. de probat.*

Secundò huic objectioni respondet in puncto Cravet. *cons.991. sub num.79. vers. Quæ cùm ita sint*: quod quemadmodum erat in potestate viri mulierem desponsare, atque ita inferre præjudicium vocatis ex fideicommisso; ita etiam licebat illi prolem ex ea susceptam admittere, agnoscere, & confiteri: quod clarè animadvertit Rota in hac causa coram Seraph. *decis.1000. sub n.11.* his verbis. [Valdè inverisimile est ut Bernardinus voluerit mendacium dicere in ea re, quam facere ut vera esset; erat in ejus potestate verè ducendo Catharinam in uxorem: tunc enim potuissent videri suspectæ hæ nominationes, si emanassent de tempore, quo ipse non potuisset contrahere, puta jam mortua Catharina.]

Quoad eamdem secundam partem, ubi diximus Ubertum fuisse constitutum à patre in quasi possessione qualificatæ legitimitatis per institutionem, & nominationem Bernardini.

Respondent primò Advocati exadverso hanc institutionem fuisse factam in bonis Bernardini tantùm, ideòque non probari legitimitatem qualificatam.

Hanc responsionem sæpiùs sustulimus, quia revera Ubertus fuit institutus à patre in Castro Zibelli subjecti fideicommisso Joannis Francisci, quod vocat filios procreatos ex legitimo matrimonio verè, & non fictè, ut optimè in facto deducitur: unde per hoc fuit apertissimè constitutus in possessione veræ legitimitatis, quia fuit admissus ad bona, ad quæ admitti non poterat, nisi verè legitimus, ut requirit Rota in hac decisione, & dictum est in ultima scriptura Juris.

Respondent secundo loco quoad nominationem Bernardinum non distinxisse Ubertum à filiis legitimatis, sed à filiis adulterinis tantùm: Hoc similiter est valdè alienum à veritate, quia Bernardinus fecit distinctionem inter Ubertum, & Federicum, qui erat legitimatus per subsequens tamquam natus ex Catharina post obitum primi viri, & eum appellavit filium simpliciter, cui etiam tamquam legitimato jure institutionis reliquit annuas quasdam pecunias: Ubertum verò appellavit unà cum fratribus subsequentibus filium legitimum & naturalem, item primogenitum cum aliis verbis pregnantibus, eumque hæredem instituit in bonis huic fideicommisso subjectis, & veram legitimitatem requirentibus.

Unde ex hac distinctione manifestè apparet de qualificata Uberti nominatione, ut fusiùs diximus infra in ultima scriptura Juris *sub n.76. vers. Deinde.*

Objectum verò quod hæc Bernardini nominatio fuerit affectata, jam sustulit Rota in hac causa coram Seraph. *decis. 1000. num.15. vers. Quintò concurrit nominatio.*

Ad tertiam partem Advocati respondent ea, quæ dicuntur de actu positivo Rolandi, non esse vera prout narrantur, eo quòd Rolandus non habuerit notitiam Brevis Clementis VII.

Cæterùm hæc veritas dilucidè apparet ex ipsamet attestatione Commissarii Apostolici, in qua legitur ad litteram Rolandum non fuisse ab ipso diligenter examinatum, & interrogatum super iisdem litteris, iisque intellectis, fecisse actum illum positivum, quem latiùs explicavimus in prima scriptura Juris supra *nu.31.* & quam Rota coram Seraph. & Robusterio semper habuit pro validissima præsumptione qualificatæ legitimitatis Uberti.

Ad objectum verò, quod Rolandus jactaverit Ubertum esse illegitimum, respondit Rota in hac causa coram Cardinali Ludovisio 10. Aprilis 1606. his verbis: [Non obstat quòd Rolandus habuerit illos pro incapacibus, &c. nam quando hoc probaretur, urget magis ad declarandum animum suum factum Rolandi in decisione perpensum cum illa patientia, & taciturnitate, cùm facta sint potentiora ad declarandum, quàm verba; ac præterea hæc verba Rolandi non probantur, ut ostenditur in ultima scriptura Facti.] 65

In ultima parte, quæ versatur circa probationes Rangonorum, constat primò instrumentum illud, in quo Ubertus asseruit se esse majorem, non esse in forma probanti ob falsitatem indictionis.

Responder pars adversa in statu Mediolanensi indictionem incipere à mense Septembris: quòd tamen nec probatur, nec verum est, ut mihi supponitur: & nihilominus Castrum Zibelli tunc temporis erat in ditione Ecclesiæ.

Respondent secundò errorem Indictionis non vitiare instrumentum. Sed in contrarium habemus aliis omissis authoritatem trium gravissimorum authorum, nempe Innoc. *in cap. Fraternitatis de hæret.* Dyn. *cons.14. circa fin. vers. Præterea primum instrumentum*, & Baldus *cons.66. sub nu.4. vers. Sed Dominus Innocentius.* Quorum opinio videtur saltem amplectenda, quando incidit principaliter quæstio temporis, ut hoc casu: tunc enim absurdum videtur, ut eliciatur concludens probatio temporis ex instrumento: in quo erratum est in tempore ob repugnantiā millesimi cum indictione: & hoc modo conciliari possunt contrariæ opiniones. 66

Addimus ex abundanti illud instrumentum nihil aliud in summa continere, quàm simplicem assertionem Uberti extrajudicialem inter alios, & de credulitate; certò enim nemo scire potest diem nativitatis suæ, Bald. *in l. de tutel. col. 2. n.3. vers. Quia nemo, C. de in integr. restit. minor.* 67

E contra verò habemus confessiones non de credulitate, sed de veritate, easque geminatas Bernardini patris, qui non modo nominavit Ubertum legitimum, sed illum etiam instituit in Castris veram legitimitatem requirentibus, ut supra probatum est: atque ita confessus est illum fuisse natum post matrimonium. Rursus habemus aliam verisimilem confessionem Uberti, qui eodem anno in alio instrumento asseruit se majorem sexdecim annis. Habemus denique confessionem judicialem Rangonorum, qui litem sunt prosequuti contra ejusdem Uberti curatorem, Nec tollit vim hujus confessionis quod idem curator esset etiam curator fratrum Uberti: nam nihilominus Rangoni approbarunt illius personam etiam tamquam curatorem Uberti; ideòque confessi sunt Ubertum minorem per integrum illud tempus, quo contra ipsius curatorem egerunt litem, Baldus *in l.2. §. Quod observari n.10. vers. Sextò quæro, Cod. de iuram. calum.*

Quamobrem hæ plures confessiones ita qualificatæ penitus enervant, & conquassant ūnicam illam assertionem Uberti de credulitate extrajudicialiter, & inter alios, & in instrumento suspecto emanatam, ex dictis in causa Cracovieñ. Illegitimitatis 22. Maii 1606. coram Sacrato, quæ est *decis.117. part.3. in recent.*

Deinde in hac ultima parte constat assertum decretum executionis mandati de dispensando similiter nihil probare, quia non habet solemnitates requisitas.

Ex adverso respondetur in originalibus, seu protocollis ex stylo non consuevisse apponi hujusmodi solemnitates.

Cæterùm observandum est primo dictam scripturam in omnibus suis partibus nullam habere faciem publici instrumenti, non enim incipit, *In nomine Domini, &c.* neque habet annum, diem, & locum celebrati instrumenti, sed tantummodo annum, diem, & locum decreti: non habet signum, subscriptionem, aut nomen Tabellionis, nec ullum continet verbum, quod inferat Notarium eam scripsisse, aut publicasse, seu de ea rogatum fuisse; quamvis enim habeat clausulam, *Datum, & Actum*, illa tamen est clausula nō Notarii, sed asserti executoris, ut patet ex illius inspectione: & in summa hæc est scriptura solius executoris, & reperta inter aliàs Notarii scripturas. Unde nullo modo appellari po- 68

potest instrumentum, cùm nullum habeat publici instrumenti requisitum. Ideòque Rota in causa Romana Dotis de Sfortia 11. Januarii 1610. coram Penia dixit testamentum, de quo agebatur, licèt scriptum, subscriptum, & signatum manu Notarii, & repertum inter ejus scripturas, non tamen probare, quia non constabat de rogitu, quamobrem quidquid sit de subscriptione, & sigillo; oportet tamen indistinctè, ut appareat de aliis solemnitatibus, & in specie de rogitu, & publicatione: alioquin nec protocollum, seu scriptura matrix dicitur in forma probanti, Alexan. *cons.*153. *num.* 12. *& seqq. lib.* 2. Rub. *cons.* 94. *n.* 2. Corn. *cons.* 94. *vers. Ita quod, vol.* 4.

Præsertim quia hoc casu Judex jussit, ut scriptura publicaretur. Unde nisi appareat de publicatione, scriptura nihil probat: etiamsi aliàs publicatio non requireretur, per ea, quæ tradit Abb. *in cap. Cum P. num.* 4. *de fide instrument.*

69 Observandum est secundò dictam scripturam, etsi haberet rogitum Notarii, & alias solemnitates requisitas; tamen nihil probare, quia est decretum, seu sententia Judicis delegati sine actis, Innoc. *in cap. Cùm in iure peritus n.* 4. *de offic. deleg.* Castell. *cons.* 24. *num.* 35. Seraphin. *decis.* 615. *nu.* 15. nec habet Judicis subscriptionem, nec ullum continet verbum, per quod probatur lecta, unde est ipso jure nulla non obstante clausula, *Data, &c.* secundùm Bart. *in l. Statutis num.* 5. *C. de sent. ex peric. recit.* & Rolan. *cons.* 41. *nu.* 15. *vol.* 1.

70 Observandum est ultimò quidquid sit de his, negari saltem non posse, quin probatio per dictam scripturam sit turbida. Unde unus ex Dominis exadverso scribentibus in fine suarum allegationum fatetur dictam scripturam non fuisse consideratam à Rota nisi pro adminiculo. Hæc igitur turbida probatio cùm altiorem requirat indaginem, non est admittenda in hoc judicio possessorio, sed ad petitorium rejicienda, ut in propriis terminis decidit Borgn. *decis.* 45. *in addit. n.* 15. his verbis: [Si ille, qui est in quasi possessione filiationis, & legitimitatis, petit mitti in possessionem, & alter excipiat de illegitimitate, & petat se anteferri, si non appareat incontinenti de illegitimitate, non debet excludi, sed mitti in possessionem.] Quod etiam tradit Maluas. *cons.* 32. *n.* 7. *&* 10. *vol.* 1. Ubi similiter respondit filio existenti in quasi possessione legitimitatis per tractatum, & nominationem patris, non esse denegandam immissionem ex eo, quod tertius excipiat de illegitimitate, quia, inquit, hæc exceptio est vitium excusabile, & altiorem requirit indaginem.

Reliqua in facto sublata sunt.

PARMEN. STATUS.

71 AN in casu, de quo agitur, probanda sit qualitas procreationis ex legitimo matrimonio.

Anve hæc qualitas probetur ex tractatu, & nominatione patris. Et an tractatus hujusmodi noceat tertio.

72 Quoad primum dubium initio decisionis Rota amplectitur secundùm dubium, videlicet an Marchiones Pallavicini sint in quasi possessione legitimitatis. Primum verò an teneantur probare matrimonium de certo tempore, rejicit ad petitorium judicium: & tamen paulò infrà decidit primum dubium, quod prius omiserat, hoc est Pallavicinos teneri probare matrimonium de tempore ante nativitatem, & procreationem: idem enim sunt probandum esse qualitatem procreationis ex matrimonio, ut dicitur in decisione, vel probandum esse matrimonium ante procreationem, ut patet ad sensum, quæ tamen probatio ad præsens judicium non pertinet, quia respicit proprietatem, & substantiam legitimitatis, ut Bart. & Bald. docent *in l. Non Epistolis, & in l. Non nudis, C. de probat.* Dec. *in cap. Per tuas num.* 17. *extr. eod.* Mascard. qui de communi testatur, *de probat. concl.* 788. *num.* 1. *in fin.*

73 Sed in possessorio, de quo nunc strictè disputatur, qualitas procreationis, & nativitatis non est in specie probanda, quia cùm Ubertus, ut Rota admittit, fuerit in quasi possessione simplicis legitimitatis, & hæc qualitas aptè potuerit illi inesse ab origine procreationis, censetur semper fuisse legitimus ad effectum obtinendi immissionem contra fideicommissarios, etiamsi de hac origine aliàs non constet, quamdiu contrarium non probetur, quemadmodum post Menoch. *de arbitr. indic. lib.* 2. *casu* 89. *num.* 71. & Bursat. *cons.* 384. *num.* 17. *vers. Quartum, vol.* 4. quos aliàs retulimus, respondit in puncto Peregr. *cons.* 23. *lib.* 2. *à num.* 8. *usque in fin.* & Valentinus Forsterius *de success. ab intest. in quæst. Cui incumbat onus probandi filiationem*, quæ incipit, *In hac quæstione variatum est, vers. In hac itaque.*

Neque huic conclusioni obstat concubinatus præcedens, 74 quia hoc vitium purgatum posteà fuit per subsequens matrimonium, & sublata illa æquivocatio, quæ ex præcedenti concubinatu oriebatur, ut in hac causa advertit Rota coram Seraph. *dec.* 978. *num.* 7. *& decis.* 1000. *num.* 8. & sicut cùm neque de concubinatu, neque de matrimonio constat, filius existens in quasi possessione simplicis legitimitatis censetur semper fuisse legitimus, in quibus terminis propriè responderunt Menoch. & alii proximè citati; idem omninò dicendum est, ubi constat de utroque statu concubinatus, & matrimonii, ut hoc casu: nam cùm non appareat, in quo statu filius natus fuerit, jura præsumunt natum, & procreatum cum ea qualitate, in cujus possessione nunc reperitur, & quæ fuit apta illi inesse ab origine, ex theorica Bart. *in l. Si prius num.* 18. *ff. de novi oper. nunciat.* & Bald. *in l. Titia divortium sub num.* 2. *post med. ff. solut. matrim.*

Quibus nunc addo Præpos. *in cap. Per tuas, col.* 5. *circa med. sub num.* 17. *Qui fil. sint legit.* qui sentit ex quasi possessione, quæ inducitur ex nominatione patris, probatam esse legitimitatem ab initio procreationis, quod & Bald. probavit, licèt non constet de hac quasi possessione *in l. Si matre num.* 2. *C. de suis, & legit. hered.* & sequitur Ruin. licèt Baldum non alleget *in cons.* 51. *sub num.* 20. *volum.* 5.

Sed in casu præsenti, in quo constat de matrimonio, ut jam decisum est, & de quasi possessione legitimitatis, res procedit absque difficultate, ut testatur Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 54. *num.* 31. *vers. Hac receptior, & verior sententia.*

Atque ita, quamvis Ubertus potuisset nasci ante matrimonium, potuit tamen nasci etiam post, & in dubio favore legitimitatis post matrimonium natum censetur, cùm fuerit in possessione legitimitatis, quæ potuit illi inesse ab initio conceptionis, & si qui contrarium affirmarunt, ut Cæph. Rolan. & alii. Loquuntur tamen vel in judicio petitorio, vel quando constat de statu vitioso concubinatus tantùm, non autem de matrimonio, in quibus casibus fortè non sufficit quasi possessio ad successionem obtinendam, sed qui se fundat in qualitate, illam probare debet, ut declarat Peregr. *d. cons.* 23. *lib.* 2. At ubi constat de utroque statu, & agitur de judicio possessorio, ut hoc casu, judicatur indistinctè secundùm statum præsentis quasi possessionis, ut expressè probatur *in l. Liberis, ff. de liber. cau.* & in aliis juribus adductis à Paciano, *de probat. par.* 2. *cap.* 20. *num.* 1. *&* 2.

Et ideò neque obstat, quod omnis qualitas, quando est 75 fundamentum intentionis, ut videtur esse hoc casu nativitas post matrimonium, debeat in specie probari, sicut dicitur in decisione.

Respondetur enim hoc procedere, dummodò qualitas sit diversa, & distincta à qualitate quasi possessionis, ut si filius existens in quasi possessione filiationis dicat se legitimum: tunc enim probanda esset qualitas distincta legitimitatis, Bald. *cons.* 180. *num.* 3. *vol.* 3. Secus autem est cùm non agitur de probanda qualitate diversa à quasi possessione, sed de præexistentia ejusdem qualitatis, in cujus possessione quis reperitur, ut hoc casu, in quo dubitatur an Pallavicini qui modo habent quasi possessionem legitimitatis eamdem qualitatem habuerint ab instanti procreationis; & tunc principium, & origo qualitatis non est probanda, sed ex quasi possessione præsenti præsumitur in præteritum, & contrarium dicenti incumbit onus probandi, Bald. *in l. Ex persona num.* 2. *C. de probat.* & optimè declarat Everard. *in loco à tempore ad tempus num.* 20. & est ex mente Bart. *in l. Cùm res num.* 14. *Cod. de probat.*

Sed quatenus probanda esset quasi possessio qualificatæ legitimitatis, quod est falsum: tamen aliis probationibus omissis, dubitatur secundo loco an constet de tali nominatione, & tractatu, quæ constituerunt Pallavicinos in quasi possessione legitimitatis.

Rota decidit primò non constare de hac quasi possessione 76 ex institutione Bernardini in duobus testamentis, quia institutio debebatur filiis quomodocumque essent legitimi, sive per subsequens matrimonium, sive per rescriptum.

Quæ

Quæ tamen prima confideratio apertè tollitur ex facto, quia Bernardinus inftituit Ubertum, & fratres in bonis, & caftris fubjectis fideicommiffo, de quo agitur, in quibus nullo modo debebatur inftitutio filiis legitimatis per fubfequens, fecundùm opinionem Rotæ io hac decifione; quamobrem cùm Rota in cafu, de quo agitur, exiftimaverit ad inducendam quafi poffeffionem legitimitatis qualificatæ, probandum effe Ubertum fuiffe admiffum ad bona, vel honores, ad quæ nonnifi procreati, & nati ex legitimo matrimonio admitti folent, ut difertis verbis dicitur in decifione. Certè hinc neceffariò fequitur ut Ubertus fuerit in hac qoalificata quafi poffeffiooe, quia fuit admiffus à Patre ad bona hoic fideicommiffo fobjecta, ad quæ non admittuntur nifi procreati ex legitimo matrimonio: quod etiam cenfuit Rota in hac ipfa caufa apud Put. *decif. 7. de fponfal.*

Deindè in decifione refolvitur non conftare de tractatu qualificatæ legitimitatis, quia verba teftamentorum non inferunt perneceffe, ut Ubertus procreatus fuerit ex legitimo matrimonio, cùm poffint verificari in legitimato per fubfequens.

Hoc quoque fundamentum facilè evertitur ex ipfa facti veritate: nam Bernardinus in dictis teftamentis tacitè conftituit dnas fpecies filiorum; una illorum, qui nati erant ante martimonium, & erant legitimati per fubfeqnens; alia illorum, qui procreati erant poft matrimoniom, & eraot verè legitimi: primos appellat filios fimpliciter, vel filios naturales tantùm; & in hac fpecie ponit in primo teftamento Joannem Francifcum, & Federicum: fecuodos vocat filios legitimos, & naturales procreatos, & natos ex fe, & uxore fua pro jufto matrimonio; item magnificos, & generofos; & inter hos primo loco commemorat Ubertum. Qua facti veritate fuppofita, ceffat prorfus objectio, quod verba teftamentorum quoad Ubertum, & fratres poffint verificari in legitimatis per fubfequens matrimonium: nam etiam Joan. Francifcus, & Federicus erant hoc modo legitimati. Unde ex hac differentia, & diftinctione filiorum utriufque fpeciei liquidò conftat Ubertum fuiffe nominatum à patre filiom verè legitimatum, & ex legitimo matrimonio procreatum, ut in fpecie hanc filiorum diftinctionem perpendit Bart. *in l. Ex facto, §. Si quis rogatus fub num.2. verf. Vel fi in alia parte, &c.* Angel. *conf.366. num. 5. verf. Primo fi teftator*, & Cæfar de Graff. *decif.18. num.5. de probat.* Præfertim quia Ubertum unica oratione, & verborum ftructura nominavit uoà cum fratribus, de quibus dubitari non poterat, faltem quoad minorem natu, quo minus procreati effent poft matrimonium.

Quibus accedit alia validiffima confideratio: nam Bernardinus in fecundo teftamento primo loco inftituit Ubertum, quem vocat primogenitum ejus filium legitimum io parte Areis, & Cafiri Zibelli; ac deindè in aliis bonis particularibus ioftituit Pallavicinom fecundo genitum, Sigifmuodum tertio genitum, & Joannem Francifcum quarto genitum ejus filios fimiliter legitimos. Inquiro qua ratione Bernardinus appellavit Ubertum primogenitum? Certè refpectu filiorum legitimatorum per fubfequens matrimonium Ubertus primogenitus non erat, quia ante illum natus fuerat & Federicus. Vocavit ergo illum primogenitum ex filiis poft matrimonium procreatis, inter quus Ubertus erat primò natus: unde hic quoque clariffimè apparet Ubertum fuiffe nominatum à patre verè legitimum, & non per ioterpretationem; maximè quia Bernardinus in dictis teftamentis non folùm verbis contradiftinxit Ubertum à filiis legitimatis, per fubfequens matrimonium, fed etiam factis, quia illos juffit effe contentos legato quodam pecuniario: Ubertum verò inftituit hæredem in parte Caftri Zibelli huic fideicommiffo fuppofiti, cujus capaces
77 non erant filii legitimati. Et revera non eft credibile, ut Bernardinus in fuprema fua ultima voluntate, fob qua deceffit, fuiffe adeò immemor propriæ falutis, ut reliquiffet Uberto bona debita filiis verè legitimis tantùm, nifi certò fcivifset illum fuiffe ex legitimo matrimonio procreatum, ut confiderat Cravett. *conf. 991. in fin. num.27. vol. 6.* & hic quidem tractatus, & nominatio probatur etiam per teftes, ut aliàs diximus.

78 Quamobrem ex nominatione facta priocipaliter propter fe, & ex tractatu proportionabili filio verè legitimo: ficut eft inftitutio in boois veram legitimitatem requirentibus, negari non poteft, quin Ubertus fuerit conftitutus in quafi poffeffione veræ, & non fictæ legitimitatis, ex doctrina Bart. *in l. 1. §. Per contrarium num. 3. de liber. agnofcen.* quam fequuntur Canoniftæ communiter *in cap. Michael*, ubi in fpecie Abb. *num. 1. de fil. Presbyt.* & tradit in puncto Cravett. *conf.991. num.20.26.27. & feqq. vol.6.* poft Anchar. *in cap. Per tuas num.6.* & Præpof. *ibid. num.1. qui fil. fint legit.*

Videamus ergo tertium dubium an hic tractatus, & qua- 79
fi pofseffio inde proveniens noceat fideicommifsariis, necne. Rota decidit non nocere tertio ex authoritatibus io decifione allegatis. Sed in contrarium eft textus apertus in Auth. *Ut lic. Matr. & Av. §. Ad hoc autem, collat. 4.* Et tamen hęc propofitio, fi vera eft, patitur nihilominus hanc certam, & approbatam limitationem, videlicet ut non procedat quotiefcumque unà cum tractatu, & nominatione in pofsefsorio judicio concurrunt alia adminicula, quia tunc tractatus nocet etiam tertio.

Pro cujus limitationis veritate videatur Cravett. *d. conf. 991. num.78. lib. 6.* ubi multipliciter refpondet ad confilium Jafonis quod tractatus non noceat tertio, & fub *n. 80. verf. Tertio refpondetur*: expreffis verbis afserit Jafonis doctrinam non habere locum quando tractatus, & nominatio parentum adminiculis, & præfumptionibus juvatur: idque latè comprobat rationibus, & authoritatibus ufque ad *numer.* 83.

Sed, præter alios, quos ipfe allegat, fequitur hanc limitationem Bald. *in cap. Per tuas, de probat.* ubi fub *num. 4. verf. Secundo oppono*; decidit ftandum efse nominationi parentum, quando com ea concurrit etiam tractatus, & communis opinio, & fama: & deindè paulò aote *num.7. verf. Oppono*, dicit non obftare, quod hic tractatus, & nominatio fit res inter alios acta, quæ non nocet tertio, quia alioquin, ut ipfe ait, nunquam daretur probatio de jure tertii.

Aretin. *in eodem cap. Per tuas fub num.25.* ibi, [Quamvis tractatus probet ad eorum præjudicium, non tamen probat ad præjudiciom defcendentium ex eis, oifi aliud concurrat.]

Felin. *ibid. fub num. 12. propè fin.* ibi, [Quod nominatio noceat foli patri, & non aliis, eft inconveniens.]

Dec. *ibi num. 28. & 29.* in illis verbis: [Sed replicari poteft idem efse io cafu noftro, obi tractatur de præjudicio venientium ab inteftato.]

Antoo. de Butr. *in cap. Per tuas, qui filii fint legit. fub num. 17.* his verbis: [Si verò eft præjudicium alterius, aut habet contra fe tractatum, & factum parentum, & communem opinionem, quando afseruit filium, & non creditur: fi oihil habet contra fe, creditur ubi nominatur in actu filio communiter proportionabili.]

Præpof. *ibid. num.20.* ubi quærit an probatio legitimitatis per tractatum, & nominationem patris, admittat probationem in contrarium, & contra Jacobom de Belvis: refpondit admittere, [quia, inquit, efset inconveniens, ut in fraudem feudatariorum, & fideicommifsariorum talis legitimus probaretur, & contrarium non pofse probari,] & infrà *fub num.22.* fic ait: [refpectu ipfius confiteotis, & hæredis ejus præjudicat, non refpectu fideicommifsariorum, quia hoc refpectu talis præfumptio admitteret probationem in contrarium.] Sentit ergo Præpof. hanc probationem legitimitatis operari quidem contra fideicommifsarios, fed non adeò plenè, quin poffit contrarium probari.

Petr. de Anchar. *conf. 225.* obi confuluit pro filio ad exclufionem fubftituti, ut in themate, & fub *num.6.* [Concurrentibus, inquit, teftimonio utriufqoe, fama viciniæ, nominatione, educatione, & inftitutione, certo certius eft dicendum ex his refultare pleoifsimam probationem:] quem locum in propofito expendit etiam Cravett. *d. conf. 991. fub n. 80. verf. Quarto.*

Parif. *conf. 57. nu. 45. verf. Nec erit in confideratione lib. 4.* 80
ubi exprefsè dicit [Authores, qui tenent tractatum non operari contra tertium, efse intelligendos qoando agitur de præjudicio fęderis alterius matrimonii, non autem obi agitur de fucceffione, quia tunc etiam contra tertium hæc probatio operatur.]

Roland. à Valle *conf. 22. num. 29. & 30. vol 3.* obi in fpecie loquitur de immiffione ex remedio *l. fin.* contra tertium, ut patet *fub n. 13. verf. Quibus tamen non obftantibus*, & ibidem concludit ad hoc fufficere quafi pofseffionem ex tractatu concurrentibus adminiculis.

Quod etiam tradit Malvaf. *conf. 32. n. 7. vol. 1.* ubi refpon- 81
dit in pofsefsorio adipifcendæ filio exiftenti in quafi pofseffione legitimitatis per tractatum, & oominatiooem patris,

non

non esse denegandam immissionem ex eo, quod tertius objiciat de illegitimitate, quia hæc exceptio est vitium individibile, quod altiorem requirit indaginem.

Borgnin.Cavalc. *decis*.45.*sub num*. 95. *& in addit.nu*. 15. *vers. Et ideo si ille*.

Cæphal. *cons*. 137. ubi tractat de filio agente contra fideicommissarios, *& num*.8. dicit sufficere quasi possessionem ex nominatione, & tractatu, ubi aliæ concurrunt præsumptiones, & adminicula.

Gabr. *cons*.21.*num*.43. *vers.Et licet Marian.vol*.1.ubi expresse tradit, Confessionem conjugum probare etiam contra tertium ubi alia concurrunt, & similiter testatur de communi.

Alciat. *de præsumpt.reg*.3.*præsumpt*.38.*num*.7. ubi loquitur de tractatu cum adminiculis contra tertium.

Gozadin. *cons*.13. *num*. 55. *& seqq*. ubi multis modis confutat consilium Jasonis.

Bursat.*cons*.88.*paulò ante num*.8. *vers.Supponitur tamen, & vers.Nec solum ad obtinendum*, ubi asserit ex tractatu, nominatione, & communi reputatione probari filiationem legitimam non solùm ad obtinendum bona paterna, sed etiam fideicommissaria, & testatur ita fuisse decisum in Rota coram Oradino in causa Bononien. Bonorum de Pepulis, quod fusiùs probat *cons*. 384. *num*. 18. *usque in fin. & præsertim vers. Secundo dicitur*: & duas alias Rotæ decisiones adducut in hac ipsa specie Moderni *discept.forens.c*.157.*n*.11.

Prosper Paset. *cons*. 105. *num*. 7. *usque in fin*. ubi respondit pro filio contra tertium fideicommissarium, ut constat ex titulo, & themate Consilii: & testatur rem esse claram, & extra difficultatem quando ultra tractatum legitimitatis aliæ præsumptiones concurrunt.

Put. *decis*.173. *num*.2. *lib*. 2. in hæc verba: [hic ultra famam aderat tractatus parentum, qui pro conjugibus se tractabant,] in quo casu fama cum aliis adminiculis ad effectum successionis probat filium esse legitimum, Cæs. de Grass. *decis*.6.*num*.8.*qui fil.sint legit*.

Seraph. *decis*.1300. ubi receditur à decisione illa 1081. in qua dictum fuerat tractatum non nocere tertio, & resolvitur quasi possessionem legitimitatis ad effectum successionis esse sufficienter probatam ex tractatu, & aliis præsumptionibus.

Ac demùm Rota in hac ipsa causa coram Cardin. Ludovisio 10. Aprilis 1608. *vers. Accedit nominatio*.

82 Et hanc sententiam sequuntur etiam Authores omnes, qui in illa quæstione, An tractatus parentum sufficiat ad obtinendum contra tertium in decisoriis, & petitorio judicio, conciliatis opinionibus concludunt tunc sufficere, quando cum tractatu alia concurrunt adminicula, Decius *cons*.54 *sub num*. 3. *vers. Non obstat quod quasi possessio*, Cravett.*cons*.249.*ante num*.3. *vers.Posset etiam dici*, ubi testatur de magis communi, & loquitur contra fideicommissarios, ut ex themate consilii, Cæph. *cons*.435. *num*.51.*vers. Quando cum tractatu concurrunt nominatio, & fama*, Roland. post alios *cons*.22.*num*.30.*vol*.3. *vers.Tertiò respondetur*, Covarr. *in Epit.de sponsal.cap*.8.§.3.*sub num*.6.*in fin.vers.Procedit tamen*, Rim.Jun.*cons*.339. *num*.67.*vol*.3. Paset.*cons*.40. *num*. 6. *usque in fin*. Mascard.*de probat.concl*.799.*num*.23.*&* 25. Petra *de fideicomm.qu*.11.*num*.411. *&* 514. ubi testatur de communi opinione, *& num*.483. *& seqq*. Lup.*de illegitim.commen*.2. §.3.*num*.53.*vers.Tamen indistinctè*, Jacob.Beret.*cons*.39.*ante vers.Et his sic stantibus*.

Ratio autem differentiæ cur nominatio, seu nudus, & simplex tractatus patris non noceat tertio, & tamen noceat concurrentibus adminiculis, est satis evidens; quia ideò non creditur regulariter patri nominanti, seu tractanti filios ut legitimos, quia non debet esse in ipsius facultate excludere fideicommissarios à bonis ad eos ex fideicommisso pertinentibus, & sicut pater non potest eos directè excludere, cùm non agatur de bonis suis, ita nec potest per indirectum nominando, & tractando filios tamquam legitimos, & successibiles. At hæc ratio omninò cessat quando tractatus non est nudus, & simplex, sed juvatur etiam extrinsecis conjecturis; quia tunc tollitur absolutè illa suspicio fraudis, quæ potuisset oriri ex simplici nominatione: neque enim pater censetur filium legitimum nominasse, ut aliis præjudicet, quando ejus nominatio, seu tractatus sumit fomentum, & verisimilitudinem ab aliis præsumptionibus, quæ non à patre, sed aliundè proficiscuntur, sed creditur id egisse, quia sic se habet veritas, ut perpendit Cravett. *d.cons*.991.*num*.80. & Gabr.*cons*.21. *sub num*.43. *vol*.1.

Itaque ex tractatu, & nominatione Bernardini concurrentibus adminiculis Ubertus fuit constitutus in quasi possessione qualificatæ legitimitatis etiam contra tertium: & revera si hæc contra tertium non sufficiant, nullus alius dabitur modus parentibus constituendi suos filios in hac quasi possessione, quàm citatis omnibus, quorum interest ad consentiendum nominationi, & tractatui: atque ita nemo poterit soboli suæ aliàs consulere, quàm in dicto fideicommissarii judicio. Quod sanè absurdissimum esset, & maximè alienum ab æquitate, quam semper consuevit sequi Rota in similibus casibus: id quod animadvertit Bald. *in d. c. Per tuas, de probat.ante n*.7. *vers.Oppono illud vocare*.

Nec prædictis obstant authoritates, quæ in contrarium afferri possunt: ad omnes enim patebit responsio ex sequentibus.

Nam aliquando agitur de simplici nominatione parentum absque tractatu; & tunc verius videtur eam nominationem non probare contra tertium; & ita loquitur apertè Jas. à quo alii acceperunt *cons*.106. *& cons*.81. *lib*.1. Mantic. & alii in decisione allegati, ac præter eos Rebuff. *de nominat.quæst*.1.*num*.3. Decius *cons*.243. *in princ*. Natta *cons*.473. *num*.25. Mascard.*concl*.790.*num*.40.& Menoch.*de arbitr.judic.casu* 89. *num*. 83. & hoc modo ad cons. Jasonis in specie respondit Cravett. *cons*.991.*num*.78. *vol*.6. & hic non est casus noster. 83

Aliquando autem agitur de nominatione, & tractatu legitimitatis, & tunc aut concurrunt plures tractatus contrarii, putà quia pater semel tractavit filium tamquam legitimum, semel tamquam illegitimum: & tunc admitti potest, ut tractatus legitimitatis non noceat fideicommissariis, sicut declarat Butr. *in cap.Per tuas num*.17. *Qui fil.sint legit*. & similiter hic non est casus noster. 84

Aut concurrit unicus tractatus legitimitatis cum nominatione; & tunc distinguendi sunt duo casus.

Primus est, cùm versamur in decisoriis, & petitorio judicio: quo casu si tractatus sit simplex absque adminiculis, ardua est quæstio an sufficiat ad successionem obtinendam excluso tertio: & authores pro utraque sententia congerit copiosè Mascard. *d.concl*.799.*num*.18. & Petra *de fideicomm. qu*. 11. *num*. 478. nec satis conijci potest utra sit communior: & ad hunc casum referuntur Gratian. & alii ferè omnes, qui dicunt tractatum non nocere tertio: loquuntur enim in simplici tractatu absque adminiculis, & hic similiter non est casus noster. 85

Si verò tractatus non sit nudus, & simplex, sed cum aliis adminiculis conjunctus, tunc vera est opinio, quod tractatus sufficiat contra fideicommissarios etiam in petitorio, ut probavimus ex authoribus supra relatis. Sed tamen nos versamur in casu longè faciliori, ut mox dicetur. 86

Secundus casus est, cùm versamur in possessorio; & rursus est distinguendum; nam aut agimus, an tractatus legitimitatis præjudicet alteri matrimonio, & non præjudicat, sic procedit authoritas Innoc. *in cap.Per tuas, qui fil.sint legit*. & Bald.in Auth. *Si quis in aliquo col*. 2. *vers. Juxta hoc quæro, C.de eden*. ut declarat formaliter Paris.*cons*.57. *nu*. 46. *vol*.4. & neque hic est casus noster. 87

Aut verò agimus an tractatus, & nominatio patris in judicio possessorio noceat tertio quoad successionem bonorum: & tunc concurrentibus aliis adminiculis, & præsumptionibus, verissima, & receptissima est limitatio, quam supra posuimus, quod tractatus noceat etiam fideicommissariis. In quibus terminis nemo contradicit: & hic est propriè casus noster. Versamur enim in possessorio, *l.fin. Cod. de edict. D. Adrian. tollen*. habemus nominationem, & geminatum tractatum parentum, & quamplura adminicula aliàs relata.

Quæ distinctio videtur diligenter attendenda, quia si qui Doctores in contrarium adducuntur, sanè reducuntur omnes ad aliquem ex suprascriptis casibus, nec quisquam loquitur in hac specie, in qua strictè agitur de tractatu, & nominatione cum pluribus adminiculis ad effectum successionis in possessorio judicio.

QUI FILII SINT LEGITIMI.

Innocentius III.

CAPUT XII.

PEr tuas litteras intimasti, quòd R. ex muliere, quam secundùm opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quamdam pòst, & aliam ea defuncta, duxit in uxorem, & ea, de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulavit; processu verò temporis idem R. in præsentia multorum, firmavit proprio juramento, quòd eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affidaverat in uxorem, quàm ex ea filium genuisset: & posteà cùm ageret in extremis, eum, quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellavit. Cùm autem tuæ inquisitioni fuisset commissum, an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admittendus: tu præter id, quod ex quadam decretali bonæ memoriæ Alexandri Papæ prædecessoris nostri, standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis testibus à filio ejusdem R. productis, quibus legitimè comprobavit, prædictum R. matrem suam in Capella sancti Sergii affidasse, eum ipsius R. hæredem esse legitimum judicasti. Nos autem attendentes, quòd plus est quod in veritate agitur, quàm quod simulatè concipitur: licèt dictus R. cùm ea dimissa, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit, videatur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit: sive desponsatio ipsa fuerit de præsenti, ut per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata: sive per verba de futuro, carnali copula subsecuta: non tam decretali dicti prædecessoris nostri, quæ in casu dissimili loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, te processisse legitimè respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

SVMMARIVM.

1 *LEgitimitas probatur per testes deponentes de matrimonio ante nativitatem, licet fama vicinia, & tractatus parentum habeat contrarium.*

2 *Filius susceptus ex sponsa de futuro carnaliter cognita est legitimus, licet matrimonium nunquam fuerit publicatum.*

3 *Secus post Concilium Tridentinum.*

4 *Sententia, in qua exprimitur duplex causa, sustinetur ex causa vera, licet iudex principaliter moveatur ex causa falsa.*

5 *Secus si una tantum causa exprimatur, & illa sit falsa.*

6 *Filiationem, & legitimitatem probandi quatuor sunt species, & num. seqq.*

7 *Fama probat filiationem legitimam, & illegitimam, & sufficit maior pars vicinia.*

8 *Nominatio parentum probat legitimitatem, maximè si fiat in actu filio legitimo proportionabili.*

9 *Legitimitatis probatio per existentiam matrimonii ante nativitatem est probatio vera, & vincit famam, & tractatum, qua sunt probationes præsumpta.*

10 *Probatio per rei veritatem vincit probationem, qua fit per præsumptiones, & coniecturas.*

11 *Probatio præsumptiva contra instrumentum non admittitur.*

12 *Nominationi parentum super legitimitate filii non statur, quando tractatus est in contrarium, maximè si cum tractatu concurrat fama, & num. 15.*

13 *Etiamsi pater nominaverit filium legitimum in extremis, eumque heredem instituerit.*

14 *Testis deponens in mortis articulo non habet maiorem fidem, quam haberet in vita.*

16 *Tractatus legitimitatis vincit testimonium parentum, & hoc vincit famam vicinia.*

1 PEr *tuas*. Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licèt fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contrarium. Hoc dicit, & sunt duæ partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio, ibi, *Nos autem*.

2 Nota primò ibi, *Sive per verba de futuro, carnali copula subsecuta*, filium natum ex sponsa de futuro carnaliter cognita esse legitimum, licèt nunquam matrimonium in facie Ecclesiæ sit publicatum: & ita hic est casus secundùm Abb. Antiq. *in princip.* Ratio est, quia sponsalia de futuro per copulam subsequutam transeunt in matrimonium præsumptione juris, & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit, ut est textus *in cap. His qui fide, suprà de spons.* & ibi notat gloss. *ult.* & communiter Doctores, & gloss. *hic in ver. Affidasse*; sed hodie hoc corrigitur, 3
quia ex decreto Concilii Tridentini *cap. 1. sess. 24. de reformat. matrimon.* non tenet matrimonium, nisi fuerit celebratum servata forma ibi præscripta: unde sponsalia de futuro ex copula non transeunt ampliùs in matrimonium, nec prosunt ad legitimitatem prolis, ut sæpiùs censuit S. Congregatio ejusdem Concilii Interpres.

Secundò nota ibi, *te processisse legitimè*, quod ubi in 4
processu, vel sententia judex exprimit duplicem causam, quarum una ad rem pertinet, altera non, quamvis principaliter moveatur ex causa ad rem non faciente, valet processus, vel sententia: secus si unam tantùm exprimeret: hic enim Episcopus fundavit sententiam legitimitatis principaliter super Decretali, *Transmissa suprà eod.* quæ in casu dissimili loquitur, ut dicitur in textu: & tamen quia illam fundavit etiam super vera probatione matrimonii, Pontifex rescribit eum legitimè processisse: & ita communiter ad hoc allegatur hoc capitulum, secundùm Anton. de Butr. *hic num. 5.* & est casus valdè notabilis, secundùm Alexan. de
Nævo *num. 19.* Nec obstat *cap. Ex litteris, suprà de restit. in* 5
integr. & cap. Ex parte, de concess. præbend. ubi patet sententiam latam ex falsa causa esse nullam, licèt ex alia causa vera possit tolerari: quoniam hoc procedit quando judex in sententia exprimit tantummodò unam causam, & illam falsam. Secus verò si exprimat plures, ut in casu hujus Decretalis, quia tunc sustinetur sententia ex causa vera, licèt principaliter judex motus fuerit ex causa falsa: ad hoc *cap. Cum inter, de re iudic.* & ita hic declarant Host. & Jo. Andr. uterque *num. 4. in verb. Iudicasti*, Abbas *num. 6.* & fusiùs Alexan. de Nævo *num. 19. & 20.* dicens hoc communiter teneri.

Tertiò nota ex hac Decretali, secundùm Anton. de 6
Butr. *num. 2.* & Præpos. *num. 1.* quatuor species probationis
filiationis, & legitimitatis. Prima species est communis o- 7
pinio, & fama viciniæ super filiatione, & legitimitate, ut patet ex littera ibi, secundùm opinionem majoris partis viciniæ, ex quibus verbis deducunt Abb. & Alexan. de Nævo ambo *in 1. notab.* ad probandam legitimitatem satis esse, ut quis probet, famam viciniæ habere, parentes illius fuisse legitimè conjunctos: & viceversa ad probandam illegitimitatem satis esse, ut quis probet famam viciniæ habere, parentes illius fuisse concubinarios; & ad hoc sufficere majorem partem viciniæ, ut in textu. Quod nota pro 8
pra-

8 practica articulandi famam, ut per Butr. *num.* 3. Secunda
species est assertio, seu nominatio parentum, cùm scilicet
parentes asserunt, vel confitentur eum esse eorum filium
legitimum, maximè in actu filio legitimo proportionabi-
li, veluti hæredem instituendo, ut patet in textu ibi, *In te-
stamento hæredem instituens, filium legitimum appellavit*.
Tertia species est tractatus, cùm scilicet pater tractavit ma-
trem illius ut uxorem, non ut concubinam, facit *cap. Il-
lud de præsumpt.* & de hoc tractatu scripsi latissimè *in cap.
Lator, suprà eod.* Quarta, & ultima species est, cùm proba-
tur matrimonium fuisse prius contractum cum illa, ex qua
filius genitus est, ut patet in textu ibi, *quia tamen dispen-
satio per testes legitimè comprobata*.
9 Ultimò nota graduationem inter suprascriptas probatio-
num species: nam primo loco præfertur probatio filiatio-
nis, & legitimitatis per probationem matrimonii, quæ
omnes aliàs contrarias probationum species vincit, & con-
quassat, ut hic est casus apertus, secundùm omnes. Nam
fama viciniæ, & tractatus parentum hic habebat, ut mu-
lier esset concubina, & sic filius ex ea susceptus esset ille-
gitimus; & tamen, quia matrimonium fuit per testes com-
probatum, Pontifex huic probationi innixus sententiam
judicis confirmavit, ut in fine textus. Ratio hujus con-
clusionis est, quia probatio per famam viciniæ est probatio
opinata; & probatio per nominationem, & tractatum
parentum est probatio simulata, vel præsumpta, sed pro-
batio super existentia matrimonii est vera probatio, sem-
per autem opinio, & simulatio, vel præsumptio cedit ve-
ritati: & hoc est, quod innuitur in littera ibi, *Nos autem
attendentes quod plus est, quod in veritate agitur, quam quod
simulatè concipitur*, & concordat *Cod. plus val.* quod agitur
in rubro, & nigro: & ita hic notant Butr. *num.* 2. Anchar.
in 4. notab. Abb. *in 1. notab.* Præpos. & Alexander de Nævo
10 uterque *in 2. notab.* Et hinc collige generalem theoricam,
quod probatio per rei veritatem semper prævalet probatio-
11 ni, quæ fit per præsumptiones, & conjecturas. Unde
probatio præsomptiva ad impugnandum instrumentum non
admittitur, ut notabiliter voluit Bald. post gloss. *in l. Iuris
gentium, §. quod fere, ff. de pactis*, Decius post alios *cons.*
36. *Et pro tenui num. 4. vers. Nec obstat*, Rota *decis.* 106.
num. 4. part. 2. recent. Inter probationes autem præsumpti- 12
vas primum locum tenet tractatus, maximè currente fa-
ma viciniæ: unde hic non statur assertioni parentum su-
per legitimitate etiam cum juramento contra theoricam
Doctorum *in l. 1. §. Iulianus, ff. de liber. agnosc. & in c. Trans-
missæ, suprà eod.* quia fama viciniæ, & tractatus præcedens
habebat contrarium: nam pater tractaverat mulierem ut
concubinam, non ut uxorem; & hoc etiam tacitè declara-
verat facto ipso, relinquendo illam, & transeundo ad alia
vota; & ita hic notant Anton. de Butr. *num. 4. vers. Vel
ideo*, Cardin. *num.* 5. Abb. *in 2. notab. & num. 5. vers. Ad se-
cundum verò*, Præpos. *num.* 5. & Alexander de Nævo *num.* 4.
quod vendicat sibi locum, etiamsi pater appellet filium legi- 13
timum in extremis, eumque hæredem instituat, ut patet in
textu, & notat Alexand. de Nævo *dict. num.* 4. Ex quo infert 14
Butr. *num.* 5. ut attestatio facta in mortis articulo non ma-
gis augeat fidem testis, quàm ille haberet in vita, de quo
remittit Alex. de Nævo *ad cap. Tum ex litteris, suprà de re-
stit. in integr.* & quamvis in casu hujus Decretalis cum tra-
ctatu concurret fama viciniæ; tamen non statur dicto pa-
rentum super legitimitate, etiam quando solos tractatus si- 15
ne fama viciniæ est in contrarium, secundùm Innoc. *hic in
verb. Denegasse*, & Host. *num.* 6. & apertiùs Anton. de Butr.
sub num. 17. vers. Si vero est præiudicium alterius: & meritò,
quia facta sunt potentiora, quàm verba, ut in his terminis
dixit Rota coram Gregorio XV. in causa Parmen. Status
10. Aprilis 1606. & scripsi pleniùs *in cap. Lator num.* 30. &
65. *suprà eod.* Secundum locum obtinet assertio, & testimo- 16
nium parentum. Tertium verò locum fama viciniæ: ideò-
que secundùm Anton. de Butr. *hic sub num. 17. vers. Si ergo
quæratur*, & Alexand. de Nævo *num.* 18. si non agatur de
præjudicio tertii, statur dicto parentum super filiatione,
& legitimitate, etiamsi fama viciniæ, vel infamia sit in
oppositum, & tamen non statur eorum dicto, si præ-
cesserit contrarius tractatus; itaque secundùm eos tra-
ctatus vincit testimonium parentum, & hoc vincit
communem opinionem, seu famam viciniæ, quod
nota.

DE DIVORTIIS.

Alexander III.

CAPUT V.

EX litteris tuis accepimus, quòd V. quamdam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuere concordes: proponebat enim idem V. quòd illam per violentiam sibi illatam, metu etiam mediante duxisset: & infrà. Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in jure convenit, quæ nescitur quo ducta spiritu, cœpit publicè confiteri, quòd cùm vir negaret ei in necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum: cùmque diligentiùs à te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestiùs asserebat. Sanè tu convocato capitulo tuo, cùm ex eorumdem consilio utrique privatim continentiam injunxeris observandam, ita quòd castè viverent, ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia & nuptias temerè celebravit: verùm cùm factum inquirere laborares, supradictus V. rei seriem explicans & exponens, ad audientiam nostram dicitur appellasse. Unde fraternitati tuæ mandamus, quatenus si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

SVMMARIVM.

1 *MAtrimonium separatum propter adulterium mulieris reintegratur, si vir postea fornicetur.*
2 *Maritus, qui non providet uxori de necessariis, præbet ei occasionem adulterandi.*
3 *Paupertas non excusat adulterium etiam quoad pœnam civiliter inferendam.*
4 *Maritus potest accusare uxorem de adulterio, licèt adulterii tempore denegaverit ei providere in necessariis.*
5 *Pater ob necessitatem victus potest vendere filium.*
6 *Filius tenetur iure natura subvenire patri egestate laboranti.*
7 *Filia non committit ingratitudinem, quæ post vigesimum quintum annum innupta peccat in corpus suum.*
8 *Furari, & occidere licèt in necessitate, non autem fornicari, & cur.*
9 *Adulterium superveniens rei iudicatæ præiudicat coniugi, pro qua lata est sententia.*
10 *Paria delicta mutua compensatione tolluntur.*
11 *Maritus an possit uxorem adulteram sibi reconciliare in vitam non obstante sententia divortii.*
12 *Et quid si uxor post latam sententiam divortii religionem ingressa, & professa fuerit.*
13 *Uxor ob viri adulterium an possit Monasterium ingredi, & in eo profiteri, & num. seqq. usque ad num. 23.*
14 *Anne subsit iusta causa cum ea dispensandi super anno probationis, & num. 23. & seqq.*
15 *Vir, & uxor non iudicantur ad imparia.*

16 *Con-*

16 *Coniux innocens ob adulterium coniugis liberatur ab omni servitute, quam illi debet ratione coniugii.*
17 *Adulter amittit ius revocandi coniugem à Monasterio.*
18 *Vxor adultera post thori separationem an possit ingredi Religionem.*
19 *Vxor reconciliata viro adultero censetur iniuriam remisisse, & obligationem mutua servitutis reintegrasse.*
20 *Iniuria remissa ob nova delicta renascuntur.*
21 *Matrimoniale vinculum durat etiam post sententiam divortii usque ad mortem naturalem.*
22 *Vxor per religionis ingressum non desinit esse uxor, nisi quoad temporalia, & ius seculi.*
23 *Anno probationis post Concilium Tridentinum renunciari non potest.*
24 *Quibus ex causis liceat derogare anno probationis.*
25 *Vxori, cuius vir sacros ordines suscepit, licet ingredi Religionem etiam post matrimonium consummatum.*
26 *Annus probationis est iuris positivi.*

1 EX *litteris*. Matrimonium separatum propter adulterium mulieris reintegratur si vir posteà fornicetur. Hoc dicit Joan. Andr. Butr. Cardin. Anchar. Abb. Joan. de Anan. Alexand. de Nævo, & Præpos. Et est casus multùm allegabilis secundùm Abbatem: communis divisio; secunda ibi, *unde fraternitati*.

2 Nota primò ibi, *quod cum vir*. Argumentum, quòd maritus, qui non providet uxori de necessariis, præbet ei occasionem peccandi in corpus suum: ad hoc *cap. Si tu abstines*, 27. *quæst.* 2. Sed ista mulier ad excusandas excusationes suas in peccatis allegabat culpam viri in denegatione alimentorum, ut *cap. Quanto, suprà de consuetud.*
3 Non tamen propterea erat ignoscendum ei, quæ obtentu paupertatis turpissimam vitam egit, dicit text. *in l. Palam*, §. *Non est, ff. de rit. nupt.* & potius debuit omnia mala pati, quàm adulterio consentire, *cap. Ita ne*, 32. *qu.* 5. & hic notat gloss. 1. Hostiens. *post princip. in verb. Compulsa*, & communiter Doctores, & sic paupertas non excusat adulterium etiam quoad pœnam civiliter inferendam,
4 ut hic per Butr. *in 2. notab.* Quinimò secundùm Abb. *n.* 4. Maritus potest accusare uxorem de adulterio, licèt adulterii tempore denegaverit ei providere in necessariis, non enim mulier propter hoc ab adulterio excusatur, quia debet agere contra virum, & petere alimenta, de quo in Speculat. *in tit. qui filii sint legitimi*, §. *Nunc dicamus*, & per Abb. *hic in 2. notab. num.* 3.

5 Non obstat, quòd excusetur pater, qui ex necessitate victus distrahit filium, *l. ult. Cod. de patribus, qui filii distrax.*
6 Quoniam ibi nullum est peccatum; tum quia filius jure naturali tenetur subvenire patri egestate laboranti, gloss. 1. *in cap. Si qui filii*, 30. *dist.* Silvest. *in ver. Filius nu.* 25. Tum quia id fit lege permittente, *cap. Qui peccat*, 23. *quæst.* 4. & notat gloss. *in cap. Ex rescripto, in ver. Obsides, suprà de iureiur.* & Dyn. *in cap. In argumentum, in princip. de reg. iur. lib.* 6.

7 Item non obstat, quòd filia non committat ingratitudinem, quæ post 25. annum innupta peccat in corpus suum, ut in Auth. *Sed si post, Cod. de inoff. testam.* nam hoc fuit constitutum in odium patris, qui tamdiu distulit filiam marito copulare, ut ibi, *Et tamen etiamsi filia ob id exhæredari non possit, nihilominus à peccato non excusatur*, ut notat gloss. 1. *in d. c. Si tu abstines*, 27. *qu.* 2.

8 Rursus non obstat, quòd in necessitate liceat furari, *cap. Discipulos, de consecrat. distinct.* 5. quoniam ut respondet gloss. *in cap.* 3. *in verb. Pœniteat, infrà de furt.* in necessitate omnia sunt communia, argum. *cap.* 1. 42. *distin. cap.* 2. 12. *qu.* 1. *cap. Quod autem*, 23. *quæst.* 7. *cap. Scivit hi*, 47. *distinct.* Debuit enim credere Dominum permissurum, §. *Placuit, instit. de oblig. quæ ex delict. nascuntur*. Quare propter necessitatem famis mulier excusatur à furto, non à fornicatione, quia in necessitate res facta est communis, quam furatur, sed in fornicatione non est ita; ac proindè debuit potiùs omnia mala sustinere, quàm peccato consentire, ut *in dict. cap. Ita ne*, 32. *quæst.* 5. vel secundùm Hostien. *in summa de furtis*, §. 1. *vers. Sed quæritur quare excusetur*. In primo casu scilicet in furto, jus naturale subvenit, & excusat rationalis. In secundo scilicet in fornicatione jus divinum contradicit, & accusat turpitudo, & horror proveniens ex peccato, ut *dict. l. Palam*, & in Auth. *de restitut. & ea quæ parit in undecimo mense*, §. *Vnum si quidem*.

Propius tamen dici potest furari nullo casu permissum esse, quia intrinsecè malum: surripere autem alienum esse permissum in extrema necessitate, quando aliter haberi non potest, ut in censura facultatis Theologicæ Lovaniensi, quam posui *in cap. Ne innitaris*, *ante num.* 340. *in octava censura, suprà de Constitut.*

Demum non obstat, quòd ego excusor ab homicidio, si ex necessitate me defendendo, meum occidam invasorem, Clem. *Si furiosus de homicid.* nam ut respondet præcitat. glos. *in cap.* 3. *de furt. in fine*; Ego non interficio; Imò potius ipse se interficit, qui me aggreditur, argum. *l.* 1. §. *Cum arietes, ff. Si quadr. pauper. fecis. dic.* argum. *cap. Lator, infrà de homicid.*

Secundò nota ibi, *nuptias temerè celebravit*: delictum 9
rei judicatæ superveniens præjudicare conjugi, pro quo lata est sententia, glos. *ult.* hic ad Cyn. & Joan. Andr. *num.* 10. Quod verum est, etiamsi conjuges jurassent sese ulterius non repetituros, argum. *cap. Tua nos, suprà de iureiur.* & hic notat glos. *penult.*

Tertiò nota ibi, *redire compellas*: quod ubi de adulterio 10
constat ex confessione utriusque conjugis, paria delicta mutua compensatione tolluntur, *cap. Significasti, in fin. suprà eod.* & hic notant Innoc. & Host. *in fin.* Joan. Andr. *num.* 5. *in verb Redire*, & plerique alii.

Glossa in verb. *redire compellas*: movet quæstionem, 11
Numquid vir innocens, qui contra uxorem adulteram obtinuit sententiam separationis thori, possit eamdem invitam sibi reconciliare. Et primò recitat, & multis argumentis confirmat opinionem Laurentii, qui tenuit maritum posse sibi reconciliare uxorem invitam non obstante sententia divortii: deindè recitat contrariam opinionem Hug. qui sentiebat post latam divortii sententiam auctoritate Ecclesiæ neutrum teneri alteri, & utrumque altero invito posse Religionem ingredi, quia uterque in separatione thori cessit juri suo: tandem gloss. residet cum prima opinione Laurentii: & hanc teneas, quia optimis fulcitur rationibus: & eam tennerunt Bartholomæus Brixien. *in quæst. Dominicali* 34. Petr. Hispanus, Vincentius, Goffred. & Philippus, quos hic refert, & sequitur Joan. Andr. *num.* 11. & consentiunt Cardin. *in fin.* Anchar. *num.* 10. Henric. Boich. *num.* 13. Abb. *in fin.* & Alexander de Nævo *num.* 20. Innoc. *in cap. De illa num.* 1. *vers. De illis, infrà eodem*, Hostiens. *in summ. tit. de convers. coniugat. num.* 9. *vers. Et numquid*, & *in cap. Gaudemus num.* 1. *eodem tit.* Præposit. *in cap. Ex parte num.* 4. *suprà de spons.* Felin. *in cap. Lator, in* 8. *declarat. num.* 9. *suprà de sentent. & re iudicat.* Turrecrem. *in cap. Apostolus*, 32. *quæst.* 7. *art.* 1. *num.* 1. *in solut. ad* 3. Stephanus de Gaeta *in repetit. c. Ad limina*, 30. *quæst.* 1. §. 4. *num.* 21. Ex quibus patet hanc esse receptissimam Canonistarum sententiam, quam etiam sequuntur Theologi, & in specie S. Thom. *in* 4. *sentent. distin.* 35. *qu.* 1. *art.* 6. *ad* 3. & S. Bonaventura *ibid. art.* 1. *qu.* 5.

Quam tamen declara dummodò res sit integra; se- 12
cus verò si adultera post latam sententiam divortii religionem ingressa, & professa fuerit, quia tunc vir innocens non potest eam de Monasterio educere, & imputet sibi, qui ante professionem noluit eam sibi reconciliare, *cap. Gaudemus, suprà de convers. coniugat.* & firmant hic Hostiens. *ad fin.* Joan. Andr. *num.* 10. Henric. Boich. *num.* 13. Anchar. *num.* 11. Abb. *in fin.* Alexand. de Nævo *num.* 20. & Felin. *loco citato*.

QUÆRO, An uxor ob viri adulterium possit Monaste- 13
rium ingredi, & in eo profiteri.

Anve subsit justa causa cum ea dispensandi super anno 14
probationis.

Ducissa Amalphitana ob adulteria à Duce ejus viro patrata egit ad thori separationem, & sententiam favorabilem obtinuit, quæ Duce non appellante habuit executionem. Communibus deinde amicis sese interponentibus, dicti conjuges redierunt inter se in gratiam, & rursus cohabitare cœperunt: qua cohabitatione durante, cum Dux in alia adulteria fuisset relapsus, Ducissa iterùm convenit ipsum ad novam thori separationem. Et probatis in causa adulteriis tum ex confessione Ducis, privata scriptura adulteria à se commissa attestantis, & separationi, ac profes-

fessioni regulari per Ducissam emittendæ consentientis; tum etiam ex plurium testium depositionibus; sequuta est alia separationis sententia, quæ cum itidem ab ea non fuisset appellatum fuit executioni mandata, & Dux separatus à Ducissa, quæ ex eo tempore Monasterium Monialium ingressa, ibidem annos decem commorata est. Nunc autem cupiens in eodem Monasterio professionem emittere, supplicat Sanctissimo unà cum ejus Monasterii Monialibus, ut sibi profiteri liceat anno probationis non expectato. Sanctissimus supplici libello ad Sacram Congregationem Concilii rejecto, mandavit considerari primum, An casus Ducissæ sit talis, ut ei liceat vivente conjuge Religionem profiteri: Deindè an subsit causa, ob quam circa annum probationis Concilio Tridentino derogetur.

Quoad primum videtur respondendum licere Ducissæ vivente marito Religionem profiteri, quando enim alter ex conjugibus adulterium committit, potest conjux innocens Monasterium intrare, & in eo professionem emittere, *cap. Agathosa*, 27. *quæst.* 2. quod sine dubio procedit in casu nostro, in quo est lata judicio Ecclesiæ divortii sententia, gloss. *in dict. cap. Agathosa*, *in verb. Conversionis*: & hic tenet gloss. *ultim.* Joan. Andr. *in fin.* Antoo. de Butr. *num.* 18. & Henric. Boich. *col.* 2. *circa med:*
15 & quamvis text. *dict. cap. Agathosa*: loquatur de viro, qui potest Religionem ingredi ob adulterium uxoris: tamen idem juris obtinet in uxore, quæ potest Religionem ingredi ob adulterium viri post latam sententiam separationis: nam vir, & uxor in hac materia non judicantur ad imparia, ut dicit textus *in cap. Si quis uxorem*, 27. *qu.* 2. ubi gloss. *in verb. Ad imparia*, & tradit expressè Hostien. *in summa titul. de convers. conjugat.* §. *Utrum possit*, *vers. Quid si maritus*, Henric. Boich. *in cap. Uxoratus*, *in* 3. *col. vers. Aut quæris*, *eodem tit. de convers. conjugat.* Summa Tabien. *in verb. Matrimonium*, 4. *num.* 5. *in princ.* ubi in hanc sententiam citat S. Thom. *in* 4. *sentent. distinct.* 35.
16 *quæst.* 1. *art.* 5. *ad* 3. Et ratio est, quia propter adulterium conjugis liberatur conjux innocens ab omni servitute, quam illi debet ratione conjugii, *cap. Significasti*, *suprà eodem*, gloss. *in cap. Constitutus*, *in verb. Ad gradum Sacerdotis*, *de convers. conjugat.* Navarr. *cons.* 7. & 11. *eod. tit.*
17 Nec unquam cogitur reconciliari adultero, si nolit, ut
18 hic per DD. Quinimò nedum uxor innocens potest marito adultero invito, post separationem Religionem ingredi, & profiteri, sed etiam uxor, propter cujus adulterium sequuta est sententia divortii, potest saltem antequam vir sibi reconcilietur, Monasterium intrare, & validam in eo professionem emittere, ut post Goffredum, & alios antiquos scripsit Henric. *in dict. cap. Uxoratus*, *col.* 3. *vers. Aut non consentiente*, *post princip.* DD. *hic*, & *in cap. De illa ante finem*, *infrà eodem*. Cùm igitur Ducissa ob adulteria viri sententiam separationis contra eum obtinuerit, apertè constat ex supradictis liberum ei esse nedum marito non consentiente, sed etiam invito Religionem irrevocabiliter profiteri.

19 Neque obstat, quòd stante supra narrata facti specie Ducissa post adulteria à viro commissa, & sequutam sententiam divortii, & separationem, rursus eidem fuerit reconciliata, & cum eo cohabitaverit, ac debitum conjugale reddiderit, & ita injuriam remisisse, & obligationem mutuæ societatis reintegrasse videatur, Tabien. *in verb. Matrimonium*, 4. *post princip.* DD. *in cap. Tua*, ubi
Butr. *in fin. de adult.* Respondetur enim Ducissam post 20
talem cohabitationem, & remissionem injuriæ iterùm judicium separationis instituisse ob adulteria iterùm patrata post primam sententiam, & obtinuisse. Quare cùm injuria remissa ex novo delicto renascatur, ut ait gloss. *in cap. Tua*, *in verb. Fornicationis*, ubi DD. *de adulter.* Ducissa jure optimo, non obstante tali reconciliatione, potuit separationem thori iterùm obtinere, quod & Judicem causæ, qui posteriorem sententiam divortii protulit, animadvertisse probabile est.

Neque validitati professionis obstat, quòd etiam jam la- 21
ta divortii sententia vinculum matrimoniale duret usque ad mortem naturalem, licèt conjuges sint a mutua servitute liberati, *cap.* 1. & 2. 32. *quæst.* 2. gloss. *in cap. Constitutus*, *in verb. Cogere*, *de convers. conjugat.* Hostiens. *in d.* §. *Sed verum*, *eod. tit. vers. Dic ergo*, Lap. *allegat.* 123. *num.* 7.
Nam tametsi uxor per Religionis ingressum non desinat es- 22
se uxor, nisi quoad temporalia: & titulus uxoris remaneat, nullum tamen jus sæculi retinet, ut per Lap. *d. allegat. num.* 23. & passim DD. supracit.

Quoad secundum de derogatione Concilii circa annum 23
probationis, ea videtur concedenda; quamvis enim partes ipsæ absolutè renunciare non possint anno probationis post Concilium, Navarr. *de regul. cons.* 28. Tamen cùm ejusmodi annus sit juris positivi; ideòque ante Concilium liceret partibus illi renunciare, *cap. Ad Apostolicam*, *de Regular.* Cùmque Summus Pontifex sit suprà omnes jus humanum positivum, *cap. Proposuit*, *de concess. præbend.* Navarr. *cons.* 25. *num.* 2. *de tempor. ordinat.* ambigi non potest quin super eo etiam contra generale Concilium possit dispensare, *cap. Innotuit*, *de elect. cap. Translato*, *de Constitut.* Gemin. *cons.* 53. *vers. Quædam est potestas suprema*: præsertim stante ejusdem Concilii decreto *sess.* 25. *de reform. cap. ult.* Graves hoc casu subsunt causæ, cur sit derogandum.

Primò Ducissæ nobilitas, ad textum *in cap. De multa*, 24
in fin. de præbend. Secundò probitas morum, & insignis illius Religio, *cap. Monachus*, 77. *distinct.* ubi gloss. *in verb. Interstitia*, dicit sancti propositi devotionem supplere temporis intervallum, & quòd prolixior consuetudo non contulit, restituere morum probitatem. Tertiò, quia cùm decem jam annos in hoc eodem Monasterio permanserit, Moniales expertæ sunt ejus mores, & ipsa experta est regulæ asperitatem, quæ fuit causa statuendi annum probationis ad professionem emittendam, ut *dict. cap. Ad Apostolicam*, *de Regular.* ubi Abb. & Navarr. *dict. tit. cons.* 25. *num.* 3. Quartò, quia id aliàs factum esse constat in
casu valdè simili. Cùm enim sacra Pœnitentiaria respon- 25
disset Cinthiæ Mutinæ, cujus vir Ordines sacros susceperat, licere, quamvis matrimonium esset consummatum, ingredi Religionem, & in ea profiteri, eaque Cinthia agens annum 38. id quamprimum agere cuperet, petiit secum dispensari, ut non obstante Concilio statim, vel intra annum quandocumque ad professionem admitteretur, cùm in Monasterio quindecim menses commorata regulæ asperitatem novisset, & ipsa à Monialibus nosceretur: Sacra Congregatio respondit hanc materiam me- 26
ri juris positivi esse, ideò posse dispensari, & causam justam hoc casu subesse: & ita Gregor. XIII. sententia Congregationis audita, dispensavit.

DE

DE SECUNDIS NUPTIIS.

Urbanus III. Vigilien. Episcopo.

CAPUT III.

VIr autem vel mulier ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cùm alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

SUMMARIUM.

1 *COniuges non benedicuntur, si ambo, vel alter fuerit benedictus.*
2 *Bigamus non est benedicendus.*
3 *Nuptiæ secundæ cur non sint benedicendæ, & num. 5.*
4 *Benedictio nubentium non reiteratur.*
5 *Matrimonium secundum, quamvis sit perfectum Sacramentum, tamen non habet plenam significationem matrimonii Christi, & Ecclesiæ.*
6 *Benedicendæ an sint nuptiæ, quæ sunt secundæ respectu viri, non autem respectu mulieris.*
7 *Consuetudo benedicendi coniuges, quando vir secundam duxit virginem, an valeat, & num. seqq.*
8 *Consuetudo in sacramentalibus non valet, nisi Papa sciat, & toleret.*
9 *Benedictio nubentium fieri debet à proprio Parocho, non autem ab alio Sacerdote, nisi de ipsius Parochi, vel Ordinarii licentia, non obstante immemorabili, vel privilegio, & num. 14.*
Et Sacerdos contraveniens est suspensus, quamdiu ab Ordinario proprii Parochi absolvatur, num. 11.
10 *Coniuges monendi sunt, ut non cohabitent ante benedictionem in templo suscipiendam.*
12 *Consuetudo immemorabilis Venetiarum ut Parochus mulieris benedicat coniuges postquam mulier fuit traducta ad domum viri in alia Parochia habitantis, an sit sublata à Concilio Tridentino, & num. seqq. usque in fin.*
13 *Uxor traducta ad domum viri efficitur de eius foro, & Parochiana Ecclesiæ, cuius est maritus.*
15 *Parochus contrahentium debet esse talis tempore benedictionis, & num. seqq.*
16 *Qualitas adiecta verbo intelligitur secundum tempus verbi.*

1 V*Ir autem*. Joan. Andr. non summat, quia breve
est, sed secundùm Alexan. de Nævo hoc dicit. Con-
juges non benedicuntur, si ambo, vel alter fuerit benedi-
ctus. Primò ponit dictum. Secundò rationem ibi, *Quia*.
2 Nota primò ibi, *ad bigamiam transiens*, bigamum non
esse benedicendum: & intellige bigamum, scilicet tran-
seuntem ad secundas nuptias, secundùm Hostien. & Joan.
Andr. *num.* 1. & Præposit. *in* 1. *notab.* Licèt aliàs bigamiæ
plures sint species, ut dixi *in cap. A nobis à num.* 2. *supra de*
3 *bigam.* & pondera rationem in textu expressam, videli-
cet, quia cùm fuerit benedictus, scilicet in primo matri-
monio, non debet iterùm benedici: & sic collige benedi-
4 ctionem nubentium non reiterari, ut hic per gloss. 2. &
communiter Doctores: & est simile in benedictione Ab-
batum, & Abbatissarum, ut scripsi *in cap. Presbyter nu.* 3.
de Sacram. non iteran. & ibi plenè videas *à num.* 2. quotu-
5 plex sit manus impositio, & quæ iterari possit. Sed aliam
rationem cur secundæ nuptiæ non sint benedicendæ, red-
dit S. Thomas *in 4. sentent. dist. 42. quæst. 3. art. 2. ad secun-
dum*, videlicet quia secundum matrimonium, quamvis in
se consideratum sit perfectum Sacramentum, tamen in
ordine ad primum consideratum habet aliquid de defectu
Sacramenti, quia non habet plenam significationem,
cùm non sit una unius, sicut est in matrimonio Christi,
& Ecclesiæ; & ratione hujus defectus benedictio à secun-
dis nuptiis subtrahitur.
6 Subdit tamen S. Doctor hoc esse intelligendum, quando
secundæ nuptiæ sunt secundæ ex parte viri, & ex parte
mulieris, vel ex parte mulieris tantùm. Si enim virgo
contrahat cum illo, qui habuit aliam uxorem, nihilomi-
nus nuptiæ benedicuntur. Salvatur enim aliquo modo si-
gnificatio etiam in ordine ad primas nuptias, ut latiùs per
eum. Sed certè in oppositum est apertè hoc capitulum ubi
patet, secundas nuptias non esse benedicendas, etiamsi u-
nus tantùm ex conjugibus in primo matrimonio fuerit be-
nedictus; quia ut formaliter inquit Abb. *hic num.* 2. *in fin.*
cùm ista benedictio sit communis marito, & uxori, ex quo
alter fuit benedictus, non debet benedictio iterari, quia
iteraretur in persona aliàs benedicta. Fateor tamen opi- 7
nionem S. Thomæ servari in praxi, ut attestantur Covarr.
de sponsal. par. 2. cap. 8. §. 11. num. 2. & alii plures hic relati à
modernis Collectoribus: quod etiam fatetur gloss. *ult. hic*:
dicens [Consuetudine quorundam locorum benedictio-
nem iterari, quando aliquis secundam duxit virginem] &
secundùm Joan. Andr. *num.* 7. multùm invaluit hæc con-
suetudo, quam nonnulli approbant ea ratione, quia ut ap-
patet ex forma benedictionis, tota benedictio fundabitur
super muliere: & ita ex quo mulier numquam fuit bene-
dicta, dabitur nunc benedictio, quia nihil in viro intelli-
gitur iterari. Verùm ut subdit Joan. Andr. de jure patet
esse contrarium per hanc Decretalem, sicut etiam notant
Petr. de Sampf. & Abb. Antiq. *in cap.* 1. *suprà eodem*, &
Hostien. *hic num.* 2. Conclude igitur hoc casu, in quo ver- 8
samur in sacramentalibus, consuetudinem hanc non vale-
re, nisi Papa illam sciat, & toleret, prout concludit glos.
ult. hic, quam Host. Joan. Andr. & communiter Docto-
res sequuntur, eamque multùm extollit Abb. *in fin.* ad li-
mitationem eorum, quæ notat gloss. 1. *in cap. In istis*, §.
Leges, 4. *dist in.*
Secundò nota ibi, *à Presbytero benedici*, ad solùm Pre- 9
sbyterum pertinere conjuges benedicere, Præposit. *hic in
secundo notab.* Non tamen hoc intelligas de quolibet Pre-
sbytero, sed de Presbytero Parochiali dumtaxat, ut no- 10
vissimè cautum est Decreto Concilii Tridentini *cap.* 1. *sess.*
24. *de refor. matr.* ubi S. Synodus primo hortatur, ut conju-
ges ante benedictionem Sacerdotalem in templo susci-
piendam in eadem domo non cohabitent: deindè statuit
benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quo-
quam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam
ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti con-
cedi posse quacumque consuetudine etiam immemorabi- 11
li, quæ potius corruptela dicenda est, vel privilegio non
obstante. Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos si-
ve regularis, sive sæcularis sit, etiamsi id sibi ex privile-
gio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, al-
terius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia ma-
trimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso ju-
re tamdio suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario pro-
prii Parochi absolvatur.
Ex facto quæsitum est, supposita consuetudine civita- 12
tis Venetiarum ab immemorabili tempore observata, ut
Parochus mulieris, coram quo matrimonium contrahitur,
benedictionem Sacerdotalem conjugibus impertiatur,
etiam postquam mulier ad domum viri in alia Parochia
habitantis fuerit traducta, An hujusmodi consuetudo sit
sublata Decreto Concilii *cap.* 1. *sess.* 24. *de reform. ma-
trimon.*
Videtur respondendum esse sublatam: mulier enim 13
ad domum viri traducta efficitur de ejus foro, *l. Cum quæ-
dam puella*, ubi DD. *ff. de iurisdict. omn. iudic. l. Mulie-
res, Cod. de incol. lib.* 10. *l. final. §. Idem rescripserunt, ff.
Ad municip. & de incol.* & sicut per talem traductionem
constituitur Parochiana ejusdem Ecclesiæ, cujus est mari-
tus, ut per Hostiens. *in summa tit. de Paroch. §. Quis in-
telligatur, vers. Sed & uxor*, Joan. de Anan. *in cap. final.
num.*

num. 13. *eodem tit.* ita definit esse Parochiana filius Paro-
chi, in cujus Parochia ante traductionem morabatur;
quia translatio domicilii subtrahit eam illius jurisdictioni:
ex quo sequitur, ut Parochus mulieris non sit ampliùs
proprius ipsius Parochus, propterea quod ipsa ob transla-
tionem domicilii subtracta est ejus jurisdictioni, gloss. *in
cap. final. in verb. Habitatores*, per illum text. ubi DD. de
14 Paroch. Unde cùm Concilium Tridentinum prohibeat
Sacerdotalem benedictionem ab alio, quàm à proprio Pa-
rocho fieri, abolendo contrariam consuetudinem etiam
immemorabilem: apertè constat hanc consuetudinem,
quæ in dubio supponitur, esse sublatam.
15 Nec dicatur Concilium tollere consuetudinem irratio-
nabilem, sive corruptelam, quæ tunc subesse videbatur,
quando benedictiones nuptiales fiebant à Parocho protsus
alieno, vel ab aliquo regulati; non autem quando fiunt à
Parocho, qui proprius fuit, licèt tempore benedictionis
esse desierit præsertim cùm is, eo quòd interfuit celebra-
tioni matrimonii, jus ad benedictionem conjugibus im-
pertiendam acquisivisse quodammodò censeri possit. Res- 16
pondetur enim non sufficere, ut proprius Parochus fue-
rit, sed oportere ut sit proprius, quando benedicit. Quia
cùm Concilium statuat, ut benedictio fiat à proprio Pa-
rocho, qualitas adjecta verbo, intelligitur secundùm tem-
pus verbi, *l. In delictis*, *§. Si extraneus*, *ff. de noxal.
action. l. Titius*, *ff. de testamen. tutel.* Roman. *cons.* 642.
Vt decisionem num. 2. Mil. *in repert. in verb. Qualitas adie-
cta verbo*. Et ita debet esse proprius Parochus tempore
benedictionis: alioquin sequeretur, eum, qui in aliqua
Parochia commoratus, inde recessit, posse ad talem bene-
dictionem adhibere Parochum domicilii jam mutati, con-
tra gloss. & DD. *in dict. cap. fin.*

Finis Quarti Libri Decretalium.